

PUSKÁS JULIANNA† ÉS KOVÁCS ÁBRAHÁM

Amerikai
magyar református
lelkészek
életútja adattári
rendszerben

1891–2000

AMERIKA TEGNAP ÉS MA
3.

Sorozatszerkesztők:
FRANK TIBOR
GLANT TIBOR

PUSKÁS JULIANNA†
ÉS KOVÁCS ÁBRAHÁM

Amerikai magyar református lelkészek életútja adattári rendszerben

1891–2000

Debreceni Egyetemi Kiadó
Debrecen University Press
2017

Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap
449102/00323 sz. pályázat támogatásával

A kötet megjelenését a XX. Század Intézet is támogatta.

Lektorok:
FRANK TIBOR
GLANT TIBOR

Borítóterv:
KOC SIS LÁSZLÓ

A borítón
a Bethlen Naptár 1956-os évkönyvén szereplő kép látható.

© Puskás Julianna†, Kovács Ábrahám
© Debreceni Egyetemi Kiadó Debrecen University Press,
beleértve az egyetemi hálózaton belüli elektronikus terjesztés jogát is

ISSN 2060-4084
ISBN 978 963 318 280 2

Kiadta: a Debreceni Egyetemi Kiadó, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja
www.dupress.hu
Felelős kiadó: Karácsony Gyöngyi
A nyomdai munkálatokat
a Debreceni Egyetem sokszorosítóüzeme végezte 2017-ben

Tartalomjegyzék

A szerzőről	7
Előszó	9
A magyarországi bevándorlók sajátos társadalmi helyzete és a letelepedés kérdései	13
Adattár	27
Rövidítések jegyzéke	290

A szerzőről

A szamosszegi „amerikás” családba született Puskás Julianna (1929-2005) először agrártörténészként és történeti statisztikusként került közel a 19-20. századi agrárnépesség múltjához. Az 1960-as években úgy döntött, hogy kizárólag az amerikai magyar (magyarországi) kivándorlás témájának szenteli ezután kutatói energiáit. A nemzetközi kutatói közösségben a kivándorlástörténet nagyszabású emlegetett Puskás Julianna vetette meg idehaza az amerikai kivándorlás történetírásának alapjait. Ez irányú munkássága nagyszabású, amely máig sem veszített semmit tudományos érvényéből. Puskás Julianna 1982-ben tette közzé több mint 600 oldalas monográfiáját *Kivándorló magyarok az Egyesült Államokban 1880-1940* címmel. Könyvében egyszerre mutatta be a szerző – gondos forráskritikai elemzés kíséretében – a kivándorlás tömegességét és mechanizmusait, nem feledkezve meg a kivándoroltak kinti életéről sem. Ez utóbbinak különösen nagy jelentősége van a most közre adott adattár szempontjából. Külön fejezetet szentelt a szerző e munkájában az amerikai magyar kolóniák társadalmi, kulturális és politikai szervezeteinek, valamint a magyar egyházak tárgyalásának is. Az egyházi közösségi élet azért volt különösen fontos ott és akkor, mert az etnikai azonosság fennmaradását elsősorban az egyházi közösségek garantálták. Márpedig az első kivándorolt nemzedék életében a nemzeti önazonosságtudat ápolásának kivételesen nagy volt még a súlya.

Utolsó és még a szerző életében megjelent munka, a 2000-ben az Egyesült Államokban angolul kiadott *Ties That Bind, Ties That Divide (One Hundred Years of Hungarian Experience in the United States)*

című monográfia, amely Puskás Julianna tudományos munkásságának a betetőzése is egyúttal. Ebben azontúl, hogy megismételte korábbi könyvének a legfontosabb eredményeit, a szerző olykor finomított megelőző álláspontján. Ráadásul nem állt meg Puskás ezúttal a fejlemények időrendi áttekintése során a II. világháborúnál, hanem elbeszélésébe belefoglalta a második világháborút követő, majd pedig az 1956 utáni nagy exodus történetét is. A kivándoroltak több nemzedékének a kinti életét is figyelemmel kísérhette ezáltal, amely végül arra a megállapításra készítette Puskás Juliannát, hogy az etnikai csoportidentitást, a magyarságtudatot lassanként itt is felváltotta az egyéni identitás hangsúlyozása.

Puskás Julianna magányos kutató volt: szerette volna ugyan, de nem akadt társa, aki vele tart ebben a kivételes történetírói vállalkozásban. Művei, mind idehaza, mind a nagyvilágban változatlanul élénken hatnak a szakmai körökben. Az ez alkalommal közre adott, a szerző szellemi hagyatékában eddig lappangó adattár ékes bizonyítéka Puskás Julianna bámulatos szorgalmának, a témát illető felülmúlhatatlan erudíciójának, és a téma iránti heves érzelmi elkötelezettségének. Reméljük, hogy ennek a páratlanul érdekes történeti tudásnak a közkinccsé tétele sikerrel járul hozzá a kivándorlás és az amerikai magyarok múltja iránti tudományos és közérdeklődés ébren tartásához.

Gyáni Gábor

Előszó

Puskás Julianna hagyatékának gondozása, feldolgozása és anyagának megjelentetése komoly feladat. Megtisztelőnek tartottam azt a felkérést, hogy a híres történész amerikai református egyházakkal kapcsolatos kutatásait átvegyem és folytassam. A feladat összetettebbé és komoly kihívássá vált, ahogy beástam magam a munkába. A felkérés arra is vonatkozott, hogy Juli néni anyagait, amelyek félkész állapotban voltak, rendezzem, kiegészítsem és publikálásra előkészítsem. Az új kutatási terület számos kihívás elé állított. Először is meg kellett keresni szinte minden jegyzetnek az eredeti forrását, amelyet kutatótársam nem mindig jelölt meg pontosan, hiszen ő maga kiválóan ismerte saját anyagait. Nekem azonban ilyen tudás és eszköztár nem volt birtokomban, így a sajtó alá rendezés során aprólékos munkával kellett lenyomoznom az igen tágan megadott bibliográfiai forrásokból, hogy melyik életrajzi adatot honnan vehette kutatótársam. Sok esetben sikerült is megtalálni Ariadné fonalát, azaz az eredeti forrást, amelyből – nem egyszer idéző jel nélkül – egy-egy adott rész ki lett emelve. A legtöbb, de nem minden esetben sikerült az eredeti forrás beazonosítása. Így ott idézőjellel jelöltem és meg is adtam a hivatkozott anyagot. Sajnos a Puskás-féle hagyaték jegyzeteinek eredeti forrásanyagát nem mindig sikerült feltárnom, sok-sok óra keresés után sem. A bibliográfiai pontosításokban különösen segítségemre voltak a Bethlen évkönyv kiadványai és a Magyar emigráns irodalom lexikona, valamint számos más, itt külön meg nem nevezett elsődleges forrás.

Ami a formát és elrendezést illeti, a következőket szeretném kiemelni. A kezdetleges vagy éppen jól használható jegyzetek át-

tekinthetősége és összehangolása miatt az, amit a zenében összhangzattannak neveznek, itt is szem elé került. Megpróbáltam összefésülni a forrásokat úgy, hogy az eredeti helyeket igyekeztem feltárni, összevetni a már meglevő jegyzetekkel, és kritikailag kiemelni azt, ami a leghihetőbb és legpontosabb elsődleges forrásnak bizonyult. A hivatkozásokat illetően fontosnak tartottam, hogy a már megjelent művekhez hasonló referenciarendszert alakítsak ki. Így a kutató a különböző nyomtatott, kutatást segítő forrásokban könnyebben tájékozódhat. Amennyire lehetett, ez meg is valósult. Emiatt a MEIL-ben szereplő anyagot itt is megjelenítettük, pontosítottuk és kiegészítettük, hogy a további kutatásokat megkönnyítsük.

Az anyagok rendezése és feldolgozása mellett a kötetkiadásakor felmerül a szóhasználat problémaköre is. Az amerikai magyarság, mint minden bevándorló nemzet, keverte az anyanyelvét az új, választott nyelvvél, az angollal. Így jöhettek létre olyan furcsa nyelvi képződmények, amelyeket csak az ért meg, s talán mosolyogva el is fogad, aki kint élt és ezt megtapasztalta. A szöveghűségre törekedtem a források idézésénél. Ennek köszönhetően azok szövegét az eredeti megjelenésük szerint igyekeztem közölni, és ez számos esetben eltér az irodalmi normáktól. Azonban az a fogalmazás volt a kinti magyarság beszélt nyelve, ahogy az itt, ebben a kötetben is számos alkalommal megjelenik. Ez a beszélt 'Hunglish' tükröződik vissza a nyomtatott forrásokban is, amelyek a primer források gerincét adták.

A kivándorolt lelkészekről statisztikai adatokat nem közöltünk, de a nép legtöbbször olyan helyről választott, kért, keresett lelkészt, ahonnan ő maga származott. Itt a természetes társadalmi hálók működését és dinamikáját lehet jól tetten érni. Számos lelkésznek a Sárospataki Református Kollégium, illetve annak teológiai akadémiaja volt az alma matere. Rengeteg magyar és szlovák bevándorló próbált szerencsét az Újvilágban, Amerikában az északkeleti régióból, ahol hagyományosan a Tiszáninneri és a Tiszántúli Református

Egyházkerületek biztosítottak kereteket a református közösségek számára. Emellett Debrecen, a Partium és Erdély hatása is jelentős, mint kibocsátó központ. Fontos megemlíteni, akadt arra is több példa, hogy a leendő református lelkészek amerikai teológiai intézményekben szereztek diplomát. Az eltérő oktatási rendszer, az egyházi szokások, liturgiák és az egyházszervezeti sajátosságok számos esetben konfliktusforrásnak bizonyultak.

A lelkészi társadalom számos más érdekességet is mutat. Voltak olyanok, akik nem bírták a kinti létet és hazatértek Magyarországra. Láthatunk arra is példát, hogy egy adott lelkész ismét visszaköltözött az USA-ba. Sokan a kinti úttörő munka elvégzése után már nem kívántak hazajönni. Voltak olyanok is, akik már kint születtek és ott őrizték meg a református identitásukat mint második generációs amerikai magyarok. Ismét mások felőrlődtek abban a rengeteg kihívással teli helyzetben, amelyben a magyarországi református és más vallásfelekezetből jövő igencsak heterogén közösségek keresték a megélhetést, a fennmaradást és a közösségi életet.

A rendkívül sokszínű, de eredetileg alapvetően két fő ágra, német és angol hatásra tagolódó amerikai reformátusság versengett az új Magyarországról érkező református közösségekért és eltérő missziói, asszimilációs és kulturális motivációkat mutattak a bevándorlók felé. Külön érdekesség egyfajta lét teremtette 'ökumenicitás', amely azt is lehetővé tette, hogy egy-egy egyházközség vezetése élén a lelkész mellett nem református vallásfelekezetű személy állt, vagy éppen izraelita kántora volt egy-egy városi közösségnek. Ez a nyitottság példás volt. Máskor azonban a felekezeti elfogultság mély konfliktusokat is szült. Különösen, ha egy anyaországi nemzetiség erős nemzeti tudattal rendelkezett, és a kritikus lélekszámot elérte a saját homogén környezete. Eleinte együttműködés, majd pedig rivalizálás alakult ki némely magyar és szlovák közösség között az otthonról hozott identitásból fakadóan. Azonban arra is van szép példa, hogy egy-egy magyarországi lelkész mind a két etnikumot szépen és békésen tudta szolgálni.

Ez a kötet szerény segédlet az amerikai magyar református közösségek kutatása terén. Az anyag bővíthető, és reménységünk szerint további pontosítások és forrásbővülések várhatóak a jövőben, amelyek a kinti református közösségek életét mutatják be. A munka nem teljes, mert bizonyára még sok lelkész neve kerülhet elő újabb forrásokból. Hasonlóan az időhatár sem teljesen pontos, mivel a primer forrásokban szereplő lelkészi életrajzokat évtizedes eltéréssel írták. Puskás Julianna terve szerint először a lelkészek életrajzi adattárának kellett volna megszületnie, majd pedig ezt követte volna a gyülekezetek alapítását bemutató rövid képeskönyv és más további kötetek. Most e tervnek az első lépése valósult meg. Reménység szerint az aprólékos munkával egybegyűjtött munka jó támpontot ad a további kutatásoknak.

Köszönetet mondok itt a könyv megjelenetéséhez nyújtott támogatásáért a családi hagyatékot kezelő személyeknek, a XX. Század Intézetnek, az NKA külön miniszteri alapjának és a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen dolgozó munkatársaimnak. Juli néni munkásságáról értékes adalékokat kaptam Gyáni Gábortól és Kovács Ilonától. Hálás köszönetem fejezem ki a sorozatszerkesztőknek, hogy az „Amerika tegnap és ma” sorozatba bevették ezt a kötetet. Különösen hasznosak voltak számomra a Glant Tibor kollégával folytatott beszélgetések, amiért tiszteletteljes hálával adózom.

Kovács Ábrahám

Debrecen, 2017. augusztus

PUSKÁS JULIANNA ÉS KOVÁCS ÁBRAHÁM

A magyarországi bevándorlók sajátos társadalmi helyzete és a letelepedés kérdései

Az Egyesült Államokban legnagyobb és területileg is viszonylag legösszefüggőbb magyar környezet Ohio állambeli Cleveland városában (az East Side-on) formálódott az 1880-as éveket követő öt évtizedben. Ebben a fél évszázadban Magyarországról soknemzetiségű népesség érkezett Amerikába, és a befogadó társadalom eleinte valamennyijüket „Hungarian”-nek tekintette. Valójában a legelső magyarországi úttörőnek tekintett bevándorlók többé-kevésbé elmagyarosodott zsidók, szlovákok és németek voltak, akik szórványosan már az 1850-es évektől kezdtek megjelenni New Yorkban és Clevelandben.

Az „1848-as” politikai emigránsok, majd a későbbi gazdasági kivándorlók között kitapintható a lánc migráció. A magyar anyanyelvűek túlnyomó többségének a gyökerei a városban a 20. század első tizennégy évébe nyúlnak vissza. Az 1920-as évekre a magyarországi bevándorlók között már ők képviselik azonban a legnagyobb számú népességet. Társadalmilag és kulturálisan kezdettől rétegezettebbek, mint ahogyan a befogadó vagy akár a kibocsátó társadalomból látták őket. Paraszt-munkások tömegei érkeztek Amerikába, de körülbelül minden tizedik bevándorló kézműves, falusi iparos, illetve kiskereskedő volt. Ritkán fordulnak elő közöttük polgárok, értelmiségiek, felsőbb társadalmi osztályból származók, de gyakrabban, mint a magyarországi nemzetiségi bevándoroltak között.

A sokféle vallásfelekezet egyik legszembetűnőbb kulturális jellegzetességük. Többségük római katolikus, de népes csoportokat alkottak a protestánsok, izraeliták és görög katolikusok is. Voltak

közöttük – az előzőeknél azonban jóval kevesebben – lutheránusok, baptisták és hetednapos adventisták is. Mindezen felekezetek a 20. század első éveire bár nagyon eltérő létszámú tagsággal, kialakították közösségi intézményeiket. Már a tömeges bevándorlás első jeleinél egyházi közösségeik, templomuk volt a magyar izraelitáknak, reformátusoknak, a római és görög katolikusoknak.

Vagyont a magyar kivándorlók alig vittek magukkal. Egész életüket legtöbbször tanulatlan vagy félig tanult munkásként éltek le, vagy visszatértek falujukba, illetve eredeti paraszti környezetükbe. Clevelandben többnyire vas- és acélgyárakban dolgoztak, főleg az East 79. Streeten és annak környékén. Különböző életutak indultak el a bevándorló magyar munkásosztály társadalmi törzsétől. Anyagi javakat lassan halmoztak fel másoknak dolgozva.

A magyar elit vékony rétege papokból, újságírókból, üzletemberekből és „self-made” vállalkozókból állt. Magyarország valamennyi társadalmi rétegét képviselték. Társadalmi-kulturális háttérük szembeszökően változatos: pozícióját veszített dzsentriből, zsidóból, németből, szlovákból és más nemzetiségből többé-kevésbé elmagyarosodott diplomások, kereskedők és kézművesek mind megjelentek a bevándorlók palettáján. A meglehetősen heterogén szellemi élet kezdte megfogalmazni és terjeszteni a bevándorlók között a magyar identitás ideológiáját. Megnyilvánulásaik jól tanúsítják érzelmileg erős kötődésüket az 1848/49-es magyar polgári forradalomhoz és szabadságharchoz, és ezzel egyidejűleg ellenérzésüket a Habsburg-uralommal szemben. A magyar identitás ideológiájában szinte valamennyi csoport elitje meglehetősen központi helyre állította az 1848-as forradalom emlékeinek ápolását, vezetőinek kultuszát, magyar etnikai szimbólumait, a nemzeti zászlót piros-fehér-zöld színeivel. Voltak, akik ezzel összefüggésben Magyarország függetlenségének ideáját, mások a feudalizmus megszüntetését, a jobbágy-ság felszabadulását hangsúlyozták. Kétségtelen, hogy a nemzeti érzés kialakulásában szerepet játszott a Habsburg-ház trónfosztása, a magyar köztársaság kikiáltása 1849-ben Kossuth Lajos vezeté-

sével, és a forradalom leverésének következménye az 1850-es év elején. Kossuth Lajos körútja Amerikában, és ott mint az európai forradalmak egyik vezető személyiségének ünnepélyes fogadása elegendő indok ahhoz, hogy kis létszámú magyar csoportok már az 1880-as évektől Kossuth Lajost tiszteljék mint identitást képező személyt legjelentősebb történeti személyiségként, a legfontosabb szimbólumként.

A magyar zsidó kereskedők és kézművesek a magyarokat viszonylag hamar láthatóvá tették a befogadó közeg számára. Nagy szerepet játszottak eligazításukban az idegen környezetben, főleg a századfordulót megelőző két évtizedben. A magyarországi izraeliták bevándorlása az Egyesült Államokba korábban kezdődött, mint a keresztény magyaroké. Mivel többnyire a végleges letelepedés szándékával indultak útnak, életstratégiáik is jobban ambicionálták őket az angol nyelv tanulásában. Általában többnyelvűségük, amelyre szert tettek a soknyelvű Monarchiában, különösen alkalmassá tette őket a „middle man”, azaz a közvetítő szerepére a keresztény magyarok és a népesség többi része között. Az amerikai magyar zsidó közösségek újabb ’vérfrissítését’ a két háború közti migráció jelentette. Ők teremtették meg az „okos magyarok” amerikai sztereotípiáját.¹

A mindennapi élet, a társadalmi lét s egyben a társadalmon belüli individualitás alapját a társaságokhoz tartozás jelentette. Az etnikai társaságok, egyletek, vallási közösségek, szervezetek és társulatok a társadalmi lét és hovatartozás alapegységeit alkották, és kialakításukban, megszilárdulásukban a jelzett társadalmi intézmények meghatározó szerepet játszottak.

A bevándorlók mindennapi szükségletei viszonylag hamar és gyors ütemben hozták létre és fejlesztették ki közösségi intézmé-

¹ Frank Tibor: Kettős kivándorlás: Budapest – Berlin – New York, 1919-1945 (Budapest: Gondolat, 2012).

nyek komplex hálózatait. Értelmiségiek, kereskedők, falusi és városi iparosok, kézművesek alapították meg az első egyleteket, az első templomokat, és publikálták az első magyar nyelvű újságokat. Ezekben az eredeti környezetben elsajátított és magukkal vitt értékek és tradíciók keveredése és az utóbbi kontinuitása észlelhető, bár azonnal mutatkoztak módosulások is. Elsődlegesen vallásos szükségleteik fejeződnek ki például az egyházak szervezésében. A magyar bevándorlók is hamar felismerték, hogy az intézményes egyházi-vallási élet az etnikai lét és a társadalmi nyilvánosság eleme. Plébániájuknak, parókiájuknak, templomuknak és imaházuknak nemcsak egyházi, vallási, hanem társadalmi intézménynek is kell lenni, és ennek megfelelően kell hagyományos vallásgyakorlataikat működtetni és módosítani. A közösség etnikai, nemzeti, hagyományos történeti ünnepe egy-egy egyházközség, plébánia szervezésében, előkészítésében került lebonyolításra. Az ünnepi előkészületek fontos szerepet töltöttek be a közösségek belső rendjének megszilárdításában. Az összetartozás tudatát nagymértékben erősítette az ezek során együtt végzett munka. Ebben a református egyházak kiemelkedő szerepet játszottak. A római katolikusokkal összevetve az egyházközségeik, társadalmi szervezeteik igen erősek, jól kiépítettek voltak, és talán ami a legfontosabb, ezek egészen jól dokumentáltak maradtak az évkönyveknek és más primer forrásoknak köszönhetően.

Az egyházi és az ehhez kapcsolódó közösségi tevékenységek rendszere tehát központi magvát alkotta a mindennapi életnek, a közösségi ideológiának és világképnek. Az egyházi vallásos tevékenység „kifelé” egy etnikai-vallási alapokon szerveződő emberi közösség életének vizuális jele lett, „befelé” pedig a közösség minden tagja számára szükségszerűen adott társadalmi tér – a közösségi aktivitások egyik nagyon lényeges színtere.

A magyar kivándorlók fraternális szervezetek alapításával kezdték közösségi intézményeik építését. Az egyházaktól független fraternális szervezeteknek mindvégig nagyobb szerepe volt

a magyar kivándorlók, mint a magyarországi nemzetiségek, például a magyarországi szlovákok körében. Vezetőik és a közösségi tevékenységek elemzése alapján az eddigieknél jobban hangsúlyozhatjuk, hogy a vallási képzetek, a hitvilág, a rituális cselekmények, liturgiák és vallási szokások, amelyek értelmet és folytonosságot adnak társadalmi életükhöz, nemcsak a paraszti társadalom tradicionális közösségeiből erednek, hanem az európai kézműves kultúrából és tradíciókból is.

A délkelet-európai bevándorlókat illetően J. Barton hangsúlyozza, hogy „azok eredeti közösségeiben az egyletek óriási változatosságát hozták elő 1870 után, hogy gondoskodjanak róluk betegség és halál esetén”.² A ilyen társulások nem voltak jellemzőek azokra a falvakra, ahonnan a magyar anyanyelvi bevándorlók elindultak az Egyesült Államokba. Az egyleti gondolat hordozói, az ez irányú szervezkedők a paraszt-munkások körében is iparosok és kézművesek. Ők azok, akik személyes kapcsolatok révén közvetlenül és közvetve irányították szinte valamennyi fraternális szervezetet. Tőlük tanultak, őket utánozták világi és egyházi egyletek élén a parasztból lett ipari és bányász munkások is. Természetes, hogy ez utóbbiak egyleteikbe beépíteni törekedtek, amit tudtak, s ami célszerűnek látszott a paraszti közösségek tradicionális értékeiből, kommunális tapasztalataiból is. A magyar egyleti vezetők, a fraternális szervezetek vezetőinek jellegzetes típusai azonban az önképzés iránt fogékony kézművesek és iparosok, akik ezen társadalmi csoportoknak még a céhek korában gyökerező sajátos kultúrájával is rendelkeztek. A szakmai továbbképzés céljából külföldön munkavállalással, ún. „valcolás”-sal, a tapasztalatok szerzése hozzátartozott a kézműves iparos szakma igényes elsajátításához Magyarországon a 19. század végén is. Nem egy iparos, kézműves bejárta „valcoló”-ként Európa

² Josef J. Barton, *Peasants and Strangers: Italians, Rumanians, and Slovaks in an American City, 1890–1950* (Cambridge, Mass., 1975).

több országát, mielőtt megingott egzisztenciális helyzetén a tenge-
rentúlra vándorlással remélt változtatni.

Látókörben, tapasztalatban és kultúrában nagy különbségek
voltak tehát a paraszti és nem paraszti háttérű bevándorlók között.
A társadalmi hierarchiában szülőföldükön a parasztok és iparosok
között tapasztalt távolságot új környezetükben bevándorló mivoltuk
ugyan részben elhomályosította, de el nem tüntette. Ennek
köszönhetően Clevelandben a West Side-on lakó magyar iparosok
fölényüket éreztették, sőt voltak, akik kifejezetten lenézték az East-
Side-ra települt magyar paraszt-munkásokat.

A magyarok etnikai, felekezeti és kulturális tarkasága előnyöket
és hátrányokat is hordozott a befogadó társadalomhoz illeszkedés
útján. A társadalmilag mobil magyar zsidók közvetítésével viszony-
lag hamar tájékozódhattak új környezetükről. Szintén magyar zsi-
dók azok, akik német nyelvi kommunikáció révén gyorsan utat
találtak az amerikai munkásmozgalom különböző irányzataihoz és
a szakszervezetekhez is. De szintén a német kultúra szálain fonód-
tak a magyar bevándoroltak egyházi kapcsolatai: először a német
eredetű amerikai protestáns egyházak nyújtottak anyagi és erköl-
csi támogatást a magyar reformátusoknak egyházi létesítményeik
alapozásához és fenntartásához. A tervezett kötetek első részében
azoknak a lelkészek (későbbiekben is bővítendő) életrajzi adattárát
szeretnénk közölni, akik úttörő szerepet játszottak a közösségek
létrehozásában és a magyar identitás hosszú ideig való megtartá-
sában is.

A Magyarországról bevándoroltak sokféle tradíciói és kulturái
ugyanakkor sajátosan összetetté és bonyolulttá tették integráció-
juk folyamatát. Úgy tűnik, az első években még a közös sors, az
egymásra utaltság érzete volt erősebb a Magyarországról beván-
dorolt új amerikaiak körében. Az 1920-as évek elejétől figyelemre
méltóan változott a magyar bevándoroltak helyzete és ennek kö-
vetkeztében közösségeik jellege is. A régi Magyarország etnikailag
kevert peremterületei Trianon következtében az utódállamokhoz

kerültek, így a magyaroknak nem volt hova hazamenniük. A végleges letelepedésre berendezkedésük folytán megszűnt közösségeik tranzit jellege. Ez új kontextusba helyezte őket a környező világgal, és módosította szemléletüket, magatartásukat. Amikor stratégiáikban változás következett be, újfajta etnikai vezetés alakult ki. Az új típusú vezetést olyan személyek kezdték képviselni – legalább a tágabb környezet felé –, akiket karrierjük közvetlenül bekapcsolt az amerikai társadalom fő áramlataiba, akiket amerikai kulturális hátterük és kapcsolatrendszerük alkalmas közvetítőknak tüntetett fel mind a magyarok, mind a többségi társadalom felé. Ezek a vezetők a bevándorlási időszak elmúlására, az amerikai magyar identitás fejlesztésének fontosságára igyekeztek a figyelmet ráirányítani. A közösségek és a tágabb amerikai környezet számára ismételtlen úgy fogalmaztak, hogy a magyarok is ez időre már az amerikai társadalom integráns részei, akik új hazájukhoz egyértelműen és kizárólagosan kötődnek. Az amerikai magyar identitás ideológiája nem utasította el az asszimilációs célokat, de azokat a távoli jövőbe helyezte. Az 1920-as évtizedben még a „Legyünk amerikaiak, maradjunk magyarok” népszerű jelszót hirdették.

Ismeretes, hogy a bevándorlás, az 1924. évi Reed-Johnson törvény hatására Magyarországról lecsökkent, de teljesen nem szűnt meg. Az 1920-as évek elején érkezők között gyakrabban fordultak elő politikailag és társadalmilag aktív személyek, mint az első világháború előtt. Ekkor érkeztek a két bukott forradalom menekültjei (például Jászi Oszkár), és a trianoni békeszerződés következtében kisebbségi sorba került magyarok köréből is. E bevándorlás hozzájárult a magyar közösségek etnikai vezetőinek utánpótlásához is, főleg az egyházak és az újságírás vonalán. Az *accommodation* szorgalmazók, illetve az ellene protestálók állandó viták és összeütközések közepette, szétválásokkal és újabb csoportosulásokkal is folyamatosan szelektálták az etnikai értékeket és invenciókat.

A gyorsított és erőltetett asszimilációs törekvésekkel szemben például nyíltan fellázadt a református lelkészek egy csoportja.³ Tradícióik, 'az igazi magyar kálvinizmus' védelmének szükségességét hirdetve mind a magyarországi, mind az amerikai egyházi hatóságoktól független gyülekezeteik az Amerikai Független Magyar Egyházba tömörültek.⁴ A legkülönbözőbb társadalmi, kulturális, vallási-ideológiai törekvések és presztízs motiválta versengések a konfliktusokat permanenssé tették. Ennek következtében átalakult az egyleti élet is. Kifejezetten politikai, illetve a társadalmi elkülönülések termékei az 1920-ban alakult újabb szervezetek. Az állandó konfliktusok közepette is a bevándorolt nemzedék tagjai ekkor már nagyra becsülték közösségi intézményeiket. A végleges letelepedésre berendezkedéssel jelentősen növekedett a világi és egyházi szervezetek és azok tagjainak száma. Az 1930-as évtizedben magukban foglalták azoknak a bevándorolt nemzedékeknek a többségét, akik büszkéek voltak közösségi intézményeikre, hittek azok állandósulásában és továbbfejlődésében.

Az 1920-as években még természetesnek tartották, hogy gyermekeik, bár jobb körülmények között, de hozzájuk hasonlóan, amerikai magyarként fognak élni és folytatják munkájukat, viszik azt tovább a közösségi intézményekben is. Az 1920-as évek végétől azonban szaporodtak a jelek, hogy azok a körülmények, amelyek olyan küzdelmessé tették a magyar etnikai közösségek építésének korai korszakát – a tágabb környezet részéről érkező negatív impulzusokkal együtt –, különösen kedvezőtlenül befolyásolták identitásuk fejlődésében a második nemzedéket.

Az USA-ban született gyermekek, amint felnövekedtek, nagy gyorsasággal igyekeztek hátat fordítani szüleik közösségi intézményeinek. Egyre kevesebben voltak hajlandóak közülük magyar

³ Komjáthy Aladár, *A kitántorgott egyház* (Budapest, 1984).

⁴ Tizenöt Esztendő. Jubileumi emlékkönyv a McKeesporti, Pa., Független Magyar Ref. Egyház tizenöt éves fennállása alkalmából, 1922–1937 (McKeesport, 1937).

egyházakhoz és világi társadalmi szervezetekhez csatlakozni. Úgy tűnik, hogy etnikai örökségüket kevesebben vállalták fel, mint más, „új bevándorolt népek” gyermekei.

Az 1930-as évekre mélyültek el a konfliktusok az első és a második nemzedék között. A fiatalok a maguk útját akarták járni: ők gyorsítani, az öregek lassítani igyekeztek az etnikai közösségi intézmények modernizálását, amerikanizálását. Sok vita kísért például a nyelvváltást az egyházi szertartásokban. Kifejezetten a második nemzedék számára, „megőrzésük” és „megmentésük” érdekében, az 1930-as évek második felében egyházi és világi intézmények változatos kulturális programokat kezdeményeztek: angol nyelvű osztályokat szerveznek a fraternális szervezetek, angol nyelvű kulturális lapokat publikálnak a második generáció számára. Különböző versenyeket hirdetnek, a nyerteseknek magyarországi utazási lehetőségeket ajánlva. E programokban új és közös a gondosabb minőségi szelektálás, és hogy kifejezetten az angol nyelvre támaszkodtak. Az 1930-as évek második felére azoknak a vezetőknek az álláspontja győzött, akik a magyar nyelv fenntartásának erőltetése helyett a hangsúlyt a magyar kultúra megismertetésére, továbbadására helyezték. Az amerikai magyar identitás ideológiájában ez időtől nem a magyar nyelv, hanem a magyar kulturális örökség ismerete, az azzal való érzelmi azonosulás lett hangsúlyos, eszközként pedig az angol nyelv, a második generáció anyanyelvének ismerve el azt. Ebben nagy szerepe volt annak a két világkongresszusnak, amelyeket az anyaországi magyarok rendeztek. A program kiteljesedését azonban megakadályozta a II. világháború kitörése.

Minthogy az etnicitás invenciója a többségi és kisebbségi kultúra dialógusa körül forgott, a felmerülő csoportidentitásokat legalábbis részben beszámították. A jelentős befolyás az etnicitások formálódásában megváltoztatta a különböző bevándorló csoportok megfigyelését az uralkodó társadalom által és az azt követő sztereotípiaképzést és címkézést. Az, hogy a bevándorlók befogadása barátságos,

ellenséges vagy közömbös volt, hogy állítólagos jellegzetességeiket pozitívan vagy negatívan mérlegelték, befolyásolta meghatározásukat „mások” által is, ugyanakkor saját maguk által is. A *nativizmus*, az előítéletek, különbségtételek és az erőszak különböző formái által kifejezve, hatalmas konszolidáló erőként hatottak a helyi csoportokra, amelyeket az egyes adott ország vándorló lakossága alkotott. Az amerikaiak számára a különböző vidékek és falvak identitásai, amelyek oly fontosak voltak a bevándorlók számára, semmit sem jelentettek, egy kalap alá vették őket és etnonemzeti kategóriáknak tartották, mint az íreket, olaszokat vagy lengyeleket (vagy ahogy a köznyelv illette őket: Micks, Wops és Polaks).⁵

A bevándorló csoportok identitását illetően az etnicitás nem jelentett szükségszerűen könnyen létrejövő homogenitást és egységet. Gyakran támadtak benne belső konfliktusok és széthúzások, különösen a nemzeti lét természetét, történetét és sorsát illetően. A bevándorlók közösségi léte egy aréna volt, amelyben az uralomért ideológiák, hegemoniák és ellenzékek harcoltak. Az etnikai vezetők fontos, olykor döntő szerepet játszottak a küzdelmekben. Kevés lehetőségük lévén a hatalmi, gazdasági és státuszt jelentő pozícióért, nagyon hevesen vetélkedtek. Olyan intézményes támogatás híján, mint a fennálló egyházak, a vezetőknek a csoportidentitás e verzióját az etnicitás piacáról kellett szállítaniuk. Bár az etnikai vezetők stratégiái a beilleszkedéstől a protestálásig terjedtek, mint ahogyan John Higham megfigyelte, mégis mindegyiknek valamilyen módon a bevándorló csoportot aszerint kellett megszólaltatnia, amilyen mértékű az amerikai társadalomban elfoglalt helyük volt.⁶

⁵ Frank Tibor: *Ethnicity, Propaganda, Myth-Making: Studies on Hungarian Connections to Britain and America, 1848-1945* (Budapest: Akadémikai Kiadó, 1999), különösen 15-190.

⁶ John Higham, *Strangers in the Land, Patterns of American Nativism (1860-1925)* (Rutgers University Press, 1955).

A kérdések egy másik sora, ami összefüggésben volt a „hazák” sorsával, megmutatta, hogyan lehetett mobilizálni leginkább a csendes bevándorló köröket is. Míg a természeti katasztrófák segélyezési erőfeszítéseket indítottak el, a háború, az üldözés és az elnyomás magas szintű etnikai mobilizációt váltott ki. Az etnikai alapú nacionalista felhívások ereje hatott még az amerikai születésű harmadik generációra és azon túl is.

A bevándorlók kulturális és ideológiai legitimitását az etnicitás fogalma megalapozta. Konkrét történeti kontextusokban invenciói és perioditása cáfolja a történelmietlen fogalmat, ami az etnikai csoportot mint nem változó, ősi szolidaritásnak fogja fel. De cáfolja a hasonlóan történelmietlen gondolatot is, hogy az etnicitást az elejétől a végéig ki lehet találni. Az etnicitás historizálása azt jelenti, hogy az etnikai csoport nem úgy érthető, mint egy olyan dolog, mely magában teljességgel bír, és nem változik, hanem mint folyamat, amelyet a centripetális és centrifugális erők állandó kölcsönhatása jellemez.

Az etnikai tudatosság kialakulásának az óhaza képviselője igen fontos eleme volt a magyar bevándorlók között is. E képviselők a csoporton belül a kollektív történelmi kontinuitás érzetét keltették egy drasztikusan megváltozott szociokulturális környezetben. Egy olyan kontraszthatású háttérrel, amelynek segítségével a bevándorlók magukat és új helyzetüket meghatározzák. Bemutatva a külső világnak a „mi vagyunk” képet, amely a csoporttagok megbecsülését és etnikai megkülönböztetőségét szimbolizálja.

A kelet-európai etnikumok között a változás vitatását a bevándorlás előtti, óhazai tapasztalatok fogalomalkotása igényelte. Itt annak a példája látható, hogyan tesznek erőfeszítéseket az önmegvalósításra a „haza” fogalma körül forogva. A „haza” olyan szimbólum volt, amely alapul szolgált a folytatásra a helyváltozás közben, és egységre a szokott helyi kötődésen túl, végül is egy visszamaradott, nem haladó óhaza szimbólumává vált, ami úgy merül fel, hogy más, mint az új amerikai valóság. Itt egy új etnikai

tradíció keletkezése észlelhető, ami úgy működött, mint érzelmi biztonsági szelep, mint epizodikus közösség forrása, és mint a politikai kifejezés fóruma a gyenge csoportok életében, amelyek már akkor roskadoztak, amikor kitalálták őket. Nem szükségszerű, hogy az amerikai társadalomban valaha is befejeződjék, vagy akár hogy hosszú időre kiegyensúlyozott állapotot érjenek el az etnikai csoportok invenciói és azok alakulása. Az alkalmazkodás ezekhez az erőkhöz állandó invenciót, újítást, tárgyalást és újratárgyalást követel azok részéről, akik igyekeznek szervezni az identitásokat, a mindennapi élet mintáit vagy a versengő harcot a társadalmi forrásokért az etnikai szimbólumok körül. Semmi sem látszik jobban megvilágítani e folyamat állandó, történelmi természetét, mint az újonnan beolvasztott tradíciók alkotása, amelyek etnikai szimbólumokul szolgálnak.

Az etnicitás folyamatára nagy hatással volt a nemzedéki váltás is. Ahogy már arra utaltunk, a magyar bevándorlók történetében az 1930-as évtizedben kezdődött a kritikus időszak, amikor a második nemzedék nagykorúvá vált és kihívást intézett a külföldön született szülőkhez az etnikai közösségben a vezető pozíciókért. Az etnikai határok fenntartása érdekében létesített védelem (nyelv, nemi szerepek, beltenyészet, ünnepek, tiszteletadási minták), amelyet a bevándorlók annyi gondossággal alkottak, az Amerikában születettek megkérdőjeleztek és azokat kihívással illették. Még ha voltak is a második nemzedékből olyanok, akik erősen kötődtek az etnikai szervezetek és intézmények fenntartásához, ideológiáik és programjaik jelentős innovációt és adaptációt mutatnak. A nyelv megváltoztatása publikációkban, prédikációkban, üzleti tárgyalásokban és hasonlóknak, amik ellen az első generáció tagjai gyakran keményen harcoltak, kulcspozíciót foglaltó mutatója volt az átmenetnek. Úgyszintén az óhazát érintő ügyekről a figyelem kifejezett összpontosítása az amerikaiakat foglalkoztató ügyekre.

Közhely a bevándorlás történetének historiográfiájában, hogy a bevándorolt tömegek nem vittek magukkal Amerikába nemze-

ti érzést, csak helyi identitásokat és ragaszkodást. A vezetőknek voltak emlékeik lojalitásukhoz intézett nacionalista felhívásokról. A történelmi múlt hősies eseményeinek felidézései helyet kaptak az iskolákban, a népi játékokban, a katonaságnál és a nép körében is alkalmasak voltak a nemzeti érzés ápolására. Ez sokszor tetten érhető a református közösségekben.

Az etnicitás invenciója az amerikai társadalmon belüli státuszkatégoriaként is szolgált. Mindemellett komplex dialógust is képezett az amerikaiak által rájuk nehezedő etnikai kategóriák és a bevándorlók által felsorakoztatott etnikai identitások között. A Magyarországról származó soknemzetiségű bevándoroltak körében fontos funkciója volt az etnicitás invenciójának, csoportjukat úgy meghatározni, hogy mi az, ami rájuk nem érvényes.

A magyar bevándoroltakat is megkísértette annak bizonygatása, hogy lehet nem kívánatos mások etnicitása, de az övéket el kellene viselni, sőt kultiválni kellene, annak a pozitív hozzájárulásnak az érdekében, melyet nyújtanak. A bevándoroltak szószólói hajlamosak voltak arra is, hogy tudomásul vegyék, és sikeres meggyőzés hatására feltételezzenek egyfajta konszenzust arra nézve, hogy az amerikai társadalom nyitottan fogadja a hozzájárulásokat. Így hamarosan arra a következtetésre jutottak, hogy szükségesnek látták általában elfogadni az etnikai különbségséget mint pozitív társadalmi jót. Minthogy bármely adott etnicitás invenciója olyan folyamat volt, amely specifikus és konkrét történelmi kontextusban zajlott, különböző tényezők és lehetőségek hatottak rá a folyamatot gyorsítva, lassítva, irányítva és átirányítva. Határt szabtak, mindazonáltal engedték az emberi tényező szerepét érvényesülni abban, hogy válasszanak a beilleszkedés vagy ellenállás különböző stratégiái közül. Az etnicitás feltűnésének szakaszossága is volt, a kontextustól függően fluktuált az idők során az aktivitás vagy passzivitás között.

A református közösségeknek igen fontos szerepe volt a hosszú ideig fent maradó magyar etnikum életében. Még ha az egyik hí-

res református püspök jégtáblán úszó virágoskertnek is nevezte a kinti reformátusság létét, el kell ismernünk, hogy a református közösségek hatásosan őrizték a nyelvi és nemzeti identitást, amelyet azért az amerikanizálódás lassan betagolt a kinti társadalomba. A református lelkészek gyülekezetalapításai és közösségszervezései mind-mind ékes tanúbizonyságai annak a rendkívül nehéz, de szép és küzdelmes úttörő szerepnek, amellyel a bevándorló magyarországi magyar és más hazai nemzetiségek is szembesültek.

Budapest–Debrecen, 2017.

ÁBRAHÁM DEZSŐ

(Old, Baranya vm., 1920. szept. 15. – Trenton, 1997. júl. 14.)¹

Tanulmányait Kiskunhalason, Pest megyében végezte a református reálgimnáziumban, majd a budapesti református teológiai szemináriumban² szerzett lelkészi diplomát 1942-ben.³ Ezután három évig segédlelkészként szolgált Soltvadkerten, Fóton és a budapesti Kálvin téri gyülekezetben. Ebben az időben aktívan működött a „Soli Deo Gloria” keresztyén szervezetben és az ifjúsági mozgalomban, utazván az országban, hogy megismerje a második világháború utáni fiatalokat érintő problémákat. 1945-ben Budapesten a YMCA (Keresztyén Ifjúsági Egyesület) titkára lett. 1947-ben, a háború után kétéves ösztöndíjat nyert posztgraduális tanulmányokra a glasgow-i egyetem Trinity College-ába. 1947 szeptemberében az Egyesült Államokba ment a princetoni teológiai szeminárium meghívására, hogy tanulmányait folytassa. Itt a Master of Theology fokozatot nyerte el 1948-ban. Ugyanezen idő alatt segédlelkészi teendőket is ellátott a New Jersey-i és a New York-i magyar református egyházakban. 1948-ban⁴ a Roeblingi (NJ) Magyar Református Egyház lelkészének választotta. 1954-től a Perth Amboy-i (NJ) Magyar Református Egyház lelkésze volt 20 éven keresztül. 1975-től Allen Park lelkésze. 1968-tól püspök. 1954–1967 között a *Magyar Egyház* szerkesztője, majd 1968 júliusától 1983-ig főszerkesztője. 1959-ben az Amerikai Magyar Református Egyház Keleti Egyházkerületének dékánjává, majd püspökkévé választották. 18 évig töltötte be ezt a hivatást. A *Magyar Református Ökumené Időszakos Híradójának*

¹ Más forrás szerint júl. 10.

² Ez a régi nevén a Budapesti Református Teológiai Akadémiát jelenti, amely ma a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara a Ráday utcában.

³ A *magyar emigráns irodalom lexikona*, szerk. Nagy Csaba (Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum, 2000) (a továbbiakban: *MEIL*), p. 3.

⁴ Van olyan forrás, amely 1950-et jelöl meg.

1954–57 között szerkesztője, társszerkesztője 1972-től 1973-ig. 1974-től 1976-ig az Allen Park-i *Church Herald* szerkesztője, 1984-ben az *Annual Report* kiadója. Publikált a *Magyar Egyházban*, a *New York-i Magyar Életben*, a *Testvériségben*. Az *Allen Park-i jubileumi album 1941–1981* és a *20 éves album* összeállítója 1965-ben, 1981-ben, illetve 1985-ben. A Szabad Európa Rádió jól ismert előadója volt. 1990-ben a budapesti Ráday Kollégium⁵ tiszteletbeli doktori címet adományozott számára.

Szolgálati helyei:

Soltvadkert, Fót, Budapest, Kálvin tér, 1948–1954: Roebling, 1954–1975: Perth Amboy, 1975-től Allen Park

Munkássága és publikációi:

A *Magyar Református Ökumené Időszakos Híradójának* szerkesztője (1954–57), társszerkesztője (1972–1973), az Allen Park-i *Church Herald* szerkesztője (1974–1976), az *Annual Report* kiadója (1984). A *Brief History of the Hungarian Reformed Church, Perth Amboy (NJ)* (Perth Amboy, é. n.); A *presbiter* (Perth Amboy, é. n.). Publikált a *Magyar Egyházban*, a *New York-i Magyar Életben*, a *Testvériségben*. Az *Allen Park-i jubileumi album 1941–1981* és a *20 éves album* összeállítója 1965-ben.

Források:

AHRCA; MEIL, p. 3; Vitéz, p. 28.

⁵ Az eredeti forrás pontatlan. Csak a Ráday utcai székhellyel rendelkező Budapesti Református Teológiai Akadémia mint felsőoktatási intézmény adhatott ki díszdoktori oklevelet.

AMBRUS JÁNOS

(? – ?)⁶

„1906-ban jött Amerikába az abaúj-tornai egyházmegye egyik egyházából. Már idősebb lelkész volt és nemigen tudta megszokni az amerikai életet. Buffalóból Franklin Furnace-ba került lelkésznek, majd Szabó Lászlóval cserélve South Riverbe ment. Az egyházi elhelyezkedés idején Roeblingben és Plymouth, Michiganben szolgált egy ideig, de azután Kossuthville-be ment s ott kezdett el földműveléssel foglalkozni. Feleségének szerencsétlen halálesete után visszajött keletre s itt valahol egy szanatóriumban fejezte be életét.”⁷ Semmit sem tudnak felőle.

Szolgálati helyei:

Buffalo, Franklin Furnace, South River, Roebling, Plymouth, Michigan, Kossuthville

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 207.

ANTAL ÁRPÁD

(Vintondale, PA, ? – ?)

Vintondale-ben (PA) született, ahol édesapja, Antal Ádám kereskedő volt, és a református egyház egyik vezető embere. „Mélyen

⁶ MEIL, p. 20. Nincs adat, de van egy hasonló nevű személy.

⁷ *Jubileumi*, p. 207.

vallásos szellemben nevelte gyermekeit, és ennek következménye az volt, hogy egyik fia lelkészi pályára lépett, egyik lánya pedig diakonissza lett. Antal Árpád a lancasteri⁸ főiskolára iratkozott be, hogy mennél teljesebb magyar kiképzetésben részesüljön. Sajnos a magyar tanszék munkája éppen akkor szűnt meg, amikor ő ott az első évet bevégezte. Évekig várt, majd a teológiára ment és annak három éves tanfolyamát 1941 tavaszán fejezte be, elnyervén lelkészi diplomáját. A Magyar Egyházkerület felvette lelkészei sorába és a Chicago south-sidei egyházközségben, az Egyházkerület elnöke mellett bízta meg segédlelkészi szolgáltatokkal, ugyanakkor reá bízván a whitingi egyház lelkészi kiszolgálását is.”⁹

Szolgálati helyei:

Chicago South Side, Whiting

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 327.

AZARY JÁNOS

(Garabóc-Bogdány, Abaúj-Torna vm., 1882. nov. 25. – Dayton, 1949. okt. 31.)¹⁰

1898-ban az Egyesült Államokba ment. 1907–1910-ig a bloomfieldi szemináriumban tanult.¹¹ 1915-től 1920-ig Coatesville-ben élt. 1922 májusában hívta meg a gyülekezet az akkor már philadelphiai lel-

⁸ Ez a Franklin és Marshall Kollégium lehetett. Itt tanult Bacsó Béla is.

⁹ *Jubileumi*, p. 327.

¹⁰ *MEIL*, p. 42.

¹¹ *Uo.*

készít, így 1922-től 1945. június 16-ig Dayton lelkésze lett. A daytoni gyülekezet életében nehéz feladatot töltött be: egyesíteni kellett a pártokra szakadt híveket, és a viszálykodás helyett békességet és rendet kellett teremtenie. Ezenkívül más feladat is várt rá: a daytoni teológiai szemináriumban folytatták tanulmányaikat a Magyarországon végzett vagy csak pár évet végzett teológusok. Az amerikai tantárgyak mellett magyar nyelven is hallgattak előadásokat Azary János lelkésztől, aki ezenkívül segítségükre volt az angol nyelv elsajátításában is. 1929-ben negyedszázados jubileumot ünnepeltek, melyre a lelkész 120 oldalas emlékkönyvet¹² készített.

Szolgálati helyei:

1915–1920: Coatesville, 1922. V. – 1942. VI. 16.: Dayton lelkésze. A Dayton Central Theological Seminary előadója.

Munkássága és publikációi:

Jubileumi sz. beszéd (Philadelphia, 1918); *Dayton Ref. egyház 25 éves albuma* (összeáll.) (Dayton, 1929)

Források:

Jubileumi, pp. 253–254; *MEIL*, p. 42.

BABINSZKY ANDRÁS

(Nagybecskerek, Torontál vm., 1887 – ?)¹³

„A temesvári állami tanítóképző intézetben szerzett tanítói oklevelet.”¹⁴ 1911-ben ment Amerikába. „Még abban az évben a bridgeporti első egyház választotta meg tanítójának. Innen azonban egy év

¹² Ennek a könyvnek nem sikerült megtudni a címét eddig.

¹³ További kutatás szükséges.

¹⁴ *Jubileumi*, p. 233.

múlva a youngstowni egyház hívta meg. Itt töltött három esztendőt. 1917-ben a detroiti első egyházhoz hívták tanítónak, erről az állásról azonban öt hónap múlva, betegsége miatt kénytelen volt lemondani. 1923-ban a pittsburghi Western Theological Seminary lelkészképző intézetbe iratkozott be. Még theologus volt, amikor a Shenango Presbytery megbízta az Ellwood City-i gyülekezet kiszolgálásával. Az ő ott szolgálása idejében építette fel a gyülekezet a templomát, amit ugyanakkor szenteltek fel, amikor őt lelkész-szé szentelték, 1926. augusztus 13-án. 1927. július 1-én foglalta el a south-riveri lelkési állását, amelyre a gyülekezet egyhangú választással hívta meg. Pontosan tíz esztendőt töltött ebben az egyházban. Ezután három és fél évig a ligonieri Bethlen Otthon tanítója volt és az árvaatya helyettese.”¹⁵

Szolgálati helyei:

Ellwood City, South River, Bethlen Otthon

Munkássága és publikációi:

Ligonieri Bethlen Otthon, tanító, az árvaatya helyettese

Források:

Jubileumi, p. 233.

BABOS SÁNDOR

(Budapest, 1903. febr. 9. – Alta Loma, 1996. márc. 19.)¹⁶

Kolozsváron tanult, majd 1926-ban a Bázeli Egyetemen, később Edinburghban, és végül a Californiai Egyetem kínai kollégiumában

¹⁵ *Uo.*

¹⁶ *MEIL*, p. 43.

hallgat teológiát. 1933–42 között missziós munkát végzett Kínában. 1942–46-ig a nukdeni teológia tanszékvezető tanára, a német és a görög nyelv, valamint az egyiptomi történelem tanára. 1949-től az egyesült államokbeli Fairfield, Pittsburgh, Bethlehem, Coatesville gyülekezeteinek lelkipásztora. Az 1974. évi ligonieri *Bethlen Naptár* szerkesztője.

Szolgálati helyei:

1933–42: missziós munkát végez Kínában. 1942–1946. V.: a nukdeni teológia tanszékvezetője, a német és görög nyelv, valamint az egyiptomi történelem tanára. 1949: Fairfield, 1960: Pittsburgh, 1969. X. 19-től: Bethlehem, 1975: Coatesville gyülekezetének lelkipásztora.

Munkássága és publikációi:

MTK 11; *Bethlen Naptár* (Ligonier, 1974); *Az Úr oltalmában* (Bp., 1943); *Pagodák árnyékában (Útleírás)* (Bp., 1944)

Források:

MEIL, pp. 43, 45; *Bethlen*, p. 68b; MTK 4–5*; Vasváry*; RefL 1987/20 (Hörcsik R.)*; EH*; RefL 1960/13*; CSy 1973/2*; uo. 1973/11*; uo. 1991/5 (Gaál F.)*; uo. 1996/3*; AMH 1996/28 (Gaál F.)

BACSÓ BÉLA

(Szeszta, Abaúj-Torna vm., 1907. júl. 15. – Dearborn?, 1998. nov. 8.)¹⁷

„Gyermekkorát Szepsiben töltötte, 1921 január havában mint árva gyermek ment Amerikába, ahol a toledoi egyház gondnoka, Bacsó Pál és neje, Molnár István egyesületi titkár nővére fogadták örök-

¹⁷ MEIL, p. 45.

be. 1923-ban Toledoban végezte elemi és középiskoláit, ugyancsak a toledoi egyetemen töltött két évet, mert először az orvosi pályára készült, de aztán megváltoztatta élete célkitűzését. Lancasterbe ment, 1932-ben a Franklin és Marshall Kollégiumban megszerezte az A. B. degree-t, három évvel később pedig ugyanott a teológiai szemináriumban a B. D. degree-t és lelkészi diplomát.”¹⁸ 1935-ben a toledói egyház templomában szentelték lelkésszé. „Négy hónapig beszolgáló lelkész volt a loraini egyházban, majd az elyriai gyülekezet választotta meg lelkészének, ahol négy évet töltött 1935-től 1939-ig. Innen hívta el a gary-i gyülekezet lelkészévé.”¹⁹ Olyan felvétellel fogadta el a gyülekezet meghívását, ami az amerikai magyar egyházi életben történelmi jelentőségű fordulat: ha az egyház épületeiben soha nem fognak szeszes italokat mérni vagy árusítani.²⁰ A lelkésznek volt bátorsága ezt kívánni, a gyülekezetnek is volt bátorsága ezt megígérni. 1943–1957-ig Fairport Harbor lelkésze. A tóparti egyházmegyének két évig, a Sion egyházmegyének egy évig jegyzője volt. „1935 októberében kötött házasságot. Felesége Tarczali Iluska végzett ápolónő. Három leánygyermekük született: Magdaléna, Rozália és Erzsébet.”²¹ 1941-ben szerkesztette Gary 25 éves jubileumi könyvét.

Szolgálati helyei:

1935 – 1939. X. 15., 1957: Elyria, 1939–43: Gary, 1943. IV. 4. – 1957. XI. 30.: Fairport Harbor lelkésze.

¹⁸ *Jubileumi*, p. 270.

¹⁹ *Uo.*

²⁰ Lásd 'Temperance' movement hatása, amely tiltotta ezt. Ez a Bethánia CE belmissziós egyesület értékrendjével egybeesett. További kutatások szükségesek.

²¹ *Jubileumi*, p. 270.

Munkássága és publikációi:

Ezüst Jubileumi Emlékkönyv. A Gary, indianai Első Magyar Evangélikus és Református Egyház huszonöt éves jubileuma számára: 1916-1941 (összeáll.) (Gary, 1941)

Források:

Jubileumi, p. 270; *MEIL*, p. 45; *AMRÁN*, p. 140; BNaptár 1936*; RefL 1960/14 (Harangi L.)*; 1962/4. (uő)*; CSy 1991/1. (Medgyesi L.)*

BODRY JÁNOS

(? – ?)

„A clevelandi első egyháznak volt az első tanítója. Aztán tovább folytatta tanulmányait Tiffinben, majd Princetonban, Daytonban végzett egy időben szolgálatokat, s aztán Windburneiben (PA) szervezett egyházat.”²²

Szolgálati helyei:

Windburne (PA)

Munkássága és publikációi:

Gyülekezetalapítás

Források:

Jubileumi, p. 207.

²² *Jubileumi*, p. 207.

BAJA MIHÁLY

(Végvár, Temes vm., 1879. dec. 11. – Debrecen, 1957. febr. 7.)²³

A temesvári gimnáziumban hittantanára, Szabolcska Mihály, a tehetséges lírikus hatása alá került. Miután a debreceni református teológiát elvégezte, segédlelkész lett Losoncon, majd 1908-ban vándorolt az Egyesült Államokba. Először Wellingfordban (CT) lelkészkedett a magyar református egyházban, majd 1910-ben a magyar presbiteriánus egyházba lépett át McKeesportban (PA). Az első világháború kitörésekor, 1914-ben visszatért Magyarországra. Túrkevéen, majd Debrecenben lelkészkedett, itt halt meg 1957-ben. Írásai az amerikai protestáns lapokban és almanachokban jelentek meg.

Szolgálati helyei:

1910–14: Duquesne, 1913: Monongahela beszolgáló lelkésze, 1908. XII. 6. – 1910. I. 1.: Wallingford, 1910. I. 1. – 1914. VI.: McKeesport lelkésze. 1910. III. 3. – 1915. VIII. 19.: a *Református Híradó* (New York) főmunkatársa.

Munkássága és publikációi:

Babylon partjainál (1918); *Gyönyörű ifjúságom* (1926); *Harangok szólnak* (1930); *Kis bokréta* (versek) (Budapest, 1912); *Ünnepi napok hangjai* (1917); *Virágcsokrok* (antológiák) (Magyarország, 1902, 1903, 1904 és 1928); *Szabadság*

Források:

HAHL, pp. 34–35; MEIL, p. 47; Gulyás*; Vitéz*; Vasváry*; Szab 1914/75.*

²³ MEIL, p. 47.

BAKAY ÁRPÁD

(Kenézlő, Szabolcs vm., 1889. ápr. 18. – ?)²⁴

„Kölcsén nevelkedett, ahol édesapja gazdatiszt volt. Gimnáziumba Sárospatakon járt.”²⁵ Szüleivel 1905-ben ment az Egyesült Államokba. „Másfél év múlva a tiffini Heidelberg College-ba iratkozott be, és itt szerezte meg az A. B. fokozatot 1913-ban. Theologiai tanulmányait a daytoni Central Szemináriumban kezdte, majd a lancasteri szemináriumban végezte B.D. fokozattal. Teologiai kiképzetésén kívül pedagógiai tanulmányokat is folytatott s az akroni egyetemen végzett post graduate tanulmányaival megszerezte a Master of Arts in Education fokozatot.”²⁶ 1916 májusában „szentelték lelkésszé a Reformed Church régi Magyar Egyházmegyéjének közgyűlésén, amit akkor a loraini gyülekezet templomában tartottak. Először a homesteadi egyházban volt segédlelkész. Itt ismerte meg és vette feleségül Tomcsányi Ilonkát.”²⁷ Két lányuk született.

„Első gyülekezete Gary volt, ahol azonban csak rövid ideig munkálkodott. Dr. Souders felügyelő tanácsára és közbenjárásával az akroni egyházba került, ahol akkor 13 évig működött, szép sikerrel. 1930 elején visszakerült a gary-i gyülekezetbe, ahol kilenc évet töltött. Mikor aztán a közben nagy válságba került akroni gyülekezet újra őt hívta vissza, mert csak tőle remélte a békesség helyreállítását és új felvirágzását: ez a feladat a legnehezebb helyzet elé állította. Mindkét gyülekezet egyformán hozzá ragaszkodott; akkori helyén békességben és szép munkában dolgozhatott, sokkal több kilátással a nyugodt és eredményes életre. De ekkor sem a maga előnyét nézte, a nehezebbet választotta, mert úgy érezte, hogy ott vár rá nagyobb feladat. 1939 elején visszament Akronba. Egyházmegyei

²⁴ A *MEIL*-ben semmilyen adat nincs róla.

²⁵ *Jubileumi*, p. 218.

²⁶ *Uo.*

²⁷ *Uo.*

tisztségeket is nagy hűséggel viselt: titkári és elnöki székbe emelte gyülekezeteink bizalma. Buzgó alapító tagja volt a bethesdai Lelkészi Körnek is. Kitartó, fáradhatatlan munkás, és nemcsak ő, hanem igazi papné munkát végző felesége, sőt gyermekei is.”²⁸

Szolgálati helyei:

Gary, Akron

Munkássága és publikációi:

A Reformed Church régi magyar egyházmegye titkára, elnöke. Alapító tagja volt a bethesdai Lelkészi Körnek.

Források:

Jubileumi, p. 218.

BÁLINT LAJOS

(Budapest, 1904. aug. 18. – ?)²⁹

A budapesti „Mester-utcai felsőbb kereskedelmi iskolába járt, majd a hadügyminisztériumban dolgozott”.³⁰ 1920-ban ment Amerikába. „New Yorkban az esti iskolákban szorgalmasan tanult, hogy minél hamarabb elsajátíthassa fogadott hazájának a nyelvét. 1928-ban a Colgate kollégiumban vizsgázott nagy sikerrel. Tanulmányaival úgy megnyerte a tanári kar bizalmát, hogy 1927-ben őt küldték, mint a kollégium képviselőjét a Model League of Nations konvenciójára, ahol hatalmas beszédet tartott Magyarország feldaraboltságának igazságtalanságáról.

²⁸ *Jubileumi*, pp. 218–219.

²⁹ Nincs adat a *MEIL*-ben.

³⁰ *Jubileumi*, p. 291.

Négy éven át a Dayton Community Center igazgatója volt. Ez alatt ott folytatta tanulmányait a református egyház teológiai szemináriumában, ahol 1931-ben Bachelor of Divinity fokozattal vizsgázott. 1933-ban keletre ment, Philadelphiában a Pennsylvania egyetemen és a Crozer teológiai szemináriumon folytatta tanulmányait és 1935-ben letette tanári vizsgáit és Woodberry High Schoolban tanított történelmet. Egyúttal az ottani Community Church amerikai egyházat szolgálta be lelkési minőségben. 1936-ban egyszerre két tudományos fokozatot is szerzett Philadelphiában: a Pennsylvania Egyetemen a Master of Arts, az Eastern szemináriumban pedig a Master of Theology fokozatot szerezte meg.”³¹ Még 1940-ben is tovább tanul, hogy a doktori fokozatot is elnyerje, aminek érdekében már a követelmények egy részének meg is felelt. „Minden alkalmat felhasznált, hogy szószólója és harcosa legyen szülőhazájának. Szókimondó bátor férfiú. Nős ember, felesége is kiváló részt vesz az egyházi munkában. Gyermekük nincsen.”³²

Szolgálati helyei:

Woodberry

Munkássága és publikációi:

Teológus, lelkész, történelemtanár

Források:

Jubileumi, pp. 291–292.

³¹ *Jubileumi*, pp. 291–292.

³² *Jubileumi*, p. 292.

BALLA BÁLINT

(Budapest, 1928. júl. 7. – ?)³³

Protestáns lelkész, szociológus. Budapesten született. Egyetemi tanulmányait az ELTE-n fejezte be 1951-ben. 1965-ben az NSZK-ba távozott. 1971-től a nyugat-berlini Műszaki Egyetem szociológiai intézetének tanára. Az EPMSZ³⁴ egyik vezetője.

Munkássága és publikációi:

Harminc év: 1956–1986 (szerk.) (Bern, 1986); *A megújulás útján* (Bern, 1976); *Miért éppen Jézus? Előadások* (Róma, 1978); *Nyugati magyar tanulmányírók antológiája* (Bern, 1987); *Új látóhatár, Katolikus Szemle*

Idegen nyelven:

Auswanderung und Gesellschaftsstruktur (Mainz, 1969); *Sozial Konflikte und die Soziologie. Überlieferung und Auftrag* (Wiesbaden, 1972); *Kaderverwaltung* (Stuttgart, 1972); *Soziologie und Gesellschaft in Ungarn I–IV. k. (szerk.)* (Stuttgart, 1974); *Soziologie der Knappheit. Verständnis individueller und gesellschaftlicher Mangelstände* (Stuttgart, 1978)

Források:

MEIL, p. 55; *ÚLát* 1973/6*; *KatSz* 1979/3.*

³³ Hiányzik a halálozási adat. A *MEIL* nem említi, hogy lelkész lett volna, de lehet, hogy ilyen jellegű tevékenységet is folytatott. A halálozási dátuma sincs meg a *MEIL*-ben (2000).

³⁴ Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem.

BALLA ZSIGMOND

(Zsibó, Szilágy vm., 1897. ? – Logan, ?)³⁵

Iskoláit szülőfalujában, Szilágycseken és Zilahon végezte. A világháború az iskola padjaiból ragadta ki katonai szolgálattételre, ami megakadályozta, hogy vágyai alapján műépítész vagy szobrász legyen. Az összeomlás és a román megszállás minden borzalmát végigszenvedte, amely idő alatt hazafiúi kötelességből két esztendeig tanított a zsibói református felekezeti iskolában. Fizetése egy esztendőben annyi volt, hogy egy pár cipőt vehetett rajta. Hetivásáron bocskort árult románoknak. 1922-ben megnősült, és 1924-ben kivándoroltak Kanadába. A winnipegi Manitoba College-nak lett a hallgatója (1924–31),³⁶ és mint teológus, gyakorlati munkát végzett a winnipegi magyar testvérek, a tömegesen érkező új bevándorlók között. 1926-ban lelkésszé szentelték,³⁷ de tanulmányait már csak 1931-ben végezhetette el a Minister of the Gospel diploma elnyerésével. Kivándorlása első öt esztendejét Winnipegben töltötte, az utolsó tizenegyet (1929–1940)³⁸ pedig Saskatchewan tartományban, Yorkton központtal, mint utazó misszionárius szolgálta le. 1940. július 1-jével visszahelyezték a winnipegi gyülekezet szolgálatára, s ott érte a meghívás Loganbe.³⁹ 1942-től 1945-ig Indiana Harbor lelkésze.⁴⁰ 1927-től a winnipegi *Családi Kör*, 1943–44-ben a garyi *Harangszó* szerkesztője. Publikált a *Kanadai Magyar Újság*-ban és a washingtoni *Testvériség*-ben. 1943-ban írta és összeállította

³⁵ MEIL, p. 56. Hiányzik a halálozási adat, amely a MEIL-ben sincs meg. További kutatás szükséges.

³⁶ MEIL, p. 56.

³⁷ Uo.

³⁸ Uo.

³⁹ *Jubileumi*, p. 284. Az emlékkönyv a lelkész saját önéletrajzát idézi, E/1-ben, ez olvasható itt E/3-ban.

⁴⁰ MEIL, p. 56.

Az Indiana Harbori Első Magyar Evangéliumi és Református Egyház családi albumát (Indiana Harbor, 1943).

Szolgálati helyei:

1924–29, 1940. VII.: Winnipeg, 1929–40: Saskatchewan, 1942–45: Indiana Harbor lelkésze.

Munkássága és publikációi:

1927: a *Családi Kör* (Winnipeg), 1943–44: a *Harangszó* (Gary) szerkesztője.

Kanadai Magyar Újság, Testvériség (Washington), *Az Indiana Harbori Első Magyar Evangéliumi és Református Egyház családi albuma* (írta és összeáll.) (Indiana Harbor, 1943)

Források:

Jubileumi, p. 284; *MEIL*, p. 56.

BALOGH ISTVÁN

Elemér (Nagykapos, Ung vm., 1906. jún. 22. – Lakeland, 1976. okt. 9.)⁴¹

Elemibe Ungváron járt, a gimnáziumot Máramarosszigeten kezdte, Szolnokon folytatta és Budapesten fejezte be. Ugyanitt járt a református egyház teológiai akadémiájára is 1928-ig. „A Soli Deo Gloria országos diákszövetségnek 1922 óta tagja, ennek első kiadványait segítette terjeszteni. Tevékeny részt vett 1927-ben a dunamelléki földmives ifjak első konferenciájának megszervezésében. Két évig káplánkodott Magyarországon. Előbb Budapesten, mint hitoktató az állami fiú és leány javító-intézetben, majd Ócsán a leány-polgári

⁴¹ *MEIL*, p. 58.

iskolában, mint vallástanár.”⁴² Aztán Salgótarjánba került segéd-lelkésznek, majd Dunaszentgyörgyön, s végül Kiskunlacházán volt segédlelkész. „Kiskunlacházán érte a phoenixvillei gyülekezet hívása, akik beteg lelkészük mellé hívták segédlelkésznek. Így került Amerikába, de ezt az állást sohasem töltötte be, mert már 1929 júniusában a leechburgi, Pa. magyar presbiteriánus egyház választotta meg lelkészének. A következő év második napján már meg is nősült, feleségül vévén Dr. Melegh Gyula lelkésznek tanítónői pályán működő lányát, Margitot. Két gyermekük született, Ágnes Margit és István Elemér.”⁴³ 1931. április havában, az apósa lemondásával megüresedett lelkészi állásra hívta meg a mckeesporti gyülekezet. Itteni munkája a depresszió⁴⁴ legnehezebb idejére esett, de ennek ellenére sem volt a gyülekezetnek több adóssága az onnan eltávozásakor, mint amit ott talált odamenetelekor.

1933-ban Pittsburghben a Western Theology Seminaryra járt, 1933-tól 1936-ig az oxfordi, majd a chicagói egyetemre. „Fél esztendő (1934. áprilistól novemberig) a Református Egyesület munkájában töltött, mint az új chicagói kerület első szervezője, de aztán ismét visszatért lelkészi munkájához, mikor a Boros Jenő halálával megüresedett parochiába hívta meg a chicago south sidei gyülekezet. A gyülekezet az ő vezetése alatt a Magyar Sion egyházmegye legerősebb és legjobban megszervezett egyházközségévé fejlődött ki. Bevezette a kettős boríték rendszert, letörlesztette minden adósságát.”⁴⁵ [...] Az amerikai magyar lelkészek közül ő vezette be a rendszeres rádió istentiszteleteket magyar nyelven és tisztán hallgatóinak adományából tartotta azt fenn 19 hónapon keresztül. Kedvező fogadtatását bizonyítja az a 650 levél, amit e hat hónapban kapott hallgatóitól. Szépen kifejlődött vasárnapi isko-

⁴² *Jubileumi*, pp. 235–236.

⁴³ *Jubileumi*, p. 236.

⁴⁴ Itt a gazdasági világválság miatt kialakult helyzetre gondol a szerző.

⁴⁵ *Jubileumi*, p. 236.

lai, valamint az ifjúsági munka; tavaszi virágzásba borult az egész környéket nőszövetségbe egyesítő női munka, amikben mindben megbecsülhetetlen részevolt feleségének, aki az organista tisztjét is híven ellátta a gyülekezetben. Elsőnek vezette be a *Loyalty Sunday*-t is, a konfirmáltak rendszeres összejövetelét. Ez náluk a hetedik Urvacsoraosztás napja. 1940 óta tartanak már külön angol istentiszteletet is minden vasárnap. A Magyar Sion egyházmegyének 1935-ben titkára, 1939-ben pedig elnöke lett. Még mckeesporti lelkészkedése alatt a *Western Theological Seminary* post graduate diákjaként 1933-ban megszerezte a theologiai mesteri fokozatot (*Master's Degree*). A chicagói egyetem *Divinity School*-jában is folytatta az összehasonlító vallástörténet terén végzett tanulmányait. A *Reformátusok Lapjának* éveken át állandó rovatvezetője s mindenkori munkatársa volt. Más magyar lapokba is sokat írt.”⁴⁶

1945-től 1952-ig az Amerikai Magyar Szövetség központi titkára, 1963-tól főtítkára.

1973–1976-ig a *Magyar Presbyterian Church*, 1974-ben a lakelandi *Havi Értesítő* szerkesztője.

„Nagy olvasottsága, választékos nyelvezete, gyors felvevő képessége és lelkesültsége úgy a szószéken, mint az egyházkormányzásban egyaránt vezetésre képesítették; legnagyobb ereje mégis a szervezésben van. Lemondása után előbb a Református Egyesület szervezője lett a távol-Nyugaton, bejárva a Californiától Louisiánáig terjedő roppant területet, majd az amerikai hadseregbe ment első tábori lelkészünk gyanánt.”⁴⁷

Szolgálati helyei:

1929. VI. 5. – 1931. V. 31.: Leechburg, 1931. VI. 1. – 1934: McKeesport, 1934. XI. – 1940: Chicago South Side, 1973–76: Lakeland lelkésze. 1940–45: tábori lelkész.

⁴⁶ Jubileumi, p. 236.

⁴⁷ *Uo.*

Munkássága és publikációi:

Az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* rovatvezetője, 1973–76: a *Magyar Presbyterian Church*, 1974: a *Havi Értesítő* (Lakeland) szerk.-je. 1935: a Magyar Sion egyházmegye titkára, 1939: elnöke, 1945–52: az Amerikai Magyar Szövetség központi titkára, 1963-tól: főtitkára. *Testvériség* (Washington). *A második gyűlés*. Előadások (Pittsburgh, 1940).

Források:

ÁN, p. 118; *Jubileumi*, p. 236; *MEIL*, p. 58; *HA3**; *BRTA**; *Aranyalbum**; *Vitéz**; *Vasváry**; *AMRL* 1940/6.*; *TesFr* 1976/4. (N. L.)*; *CSy* 1976/11–12.*; *BNaptár* 1977 (N. L.)*

BARTUS SÁNDOR

(Tiszadob, Szabolcs vm., 1892 – ?, 1977)⁴⁸

Bartus Sándor 1892-ben született Tiszadobon, Szabolcs megyében. 1901-ben ment Amerikába szüleivel. Egyévi Ohióban való tartózkodás után Árpádhon néven Albanyben (Louisiana állam), New Orleans mellett megalapították az egyik sikeres magyar települést. Bartus Sándor ott járt iskolába, majd Bloomfieldben (NJ) a teológián végezte tanulmányait. Először Aurora (IL), majd Chicago West Side-i gyülekezetében volt segédlelkész, de hamarosan visszatért Árpádhonba, ahol élete végéig pásztorolta magyar népét. 1968-ban nyugállományba vonult, de azután is munkálkodott közösségi feladatok terén. Hosszú ideig volt igazgatója az idős magyarok részére épült otthonnak, amelyet csak „OUR HOME” néven ismertek, ahol idővel már mások is otthont találtak. Feleségét, Székely Arankát, három fiút, két leányt, 17 unokát és 2 dédunokát hagyott hátra.

⁴⁸ Nincs adat a *MEIL* 2000-ben.

Szolgálati helyei:

Aurora (IL), Chicago West Side

Munkássága és publikációi:

Árpádhon-alapító. Az idősek otthona igazgatója.

Források:

A. D. *Testvériség (Fraternity)* 3. sz. (1977), pp. 21–22.

BASSÓ BÉLA

(? – ?)⁴⁹

Mint szemináriumi hallgató az Oberlin College-ban, a loraini acélüzemben dolgozván a nyári szünet alatt, 1900-ban elkezdte rendszeres istentiszteletre összegyűjteni a református magyarokat. Lojális keresztyén támogatója, Istenes András segítségével azt a csodás, azonban látszólag lehetetlen álmot eszelte ki, hogy református templomot épít Lorainben. Id. Cseh István és id. Medgyesi József csatlakoztak hozzá, annak akarták szentelni magukat, hogy álmu-
kat megvalósítsák. Elkezdtek toborozni embereket, és 1902. szeptember 7-én 72 férfi és 2 nő aláírta a „Loraini Magyar Református Egyház” chartáját. A családok között csak 11-nek volt saját háza, mégis elhatározták, hogy felépítenek egy „Isten Házát”. Az építkezéshez 50 dollárt adott Istenes András, 25 dollárt Medgyesi József, 10 dollárt Cseh István, \$946.43-at a loraini magyarok, a loraini Acélművek 500 dollárt, 52 másik loraini üzemből az emberek 647 dollárt. A fiatal lelkész önfeláldozó felesége, Bassó Béláné 34 dollárt adományozott és számtalan magyar közösségtől gyűjtött \$412.61-et Pennsylvaniában (Ohio), New Yorkban és Connecticutban. Medgyesi

⁴⁹ Nincs adat a *MEIL* 2000-ben.

Józsefnével együtt gyűjtött \$82.97-et, egy fél kelyhet és egy hímzett úrasztali terítőt. A 31. utca és a Globe Avenue sarkán vásároltak egy telket, melyhez egy másik telket a Sheffield Land Company adott, és a következő nyáron lerakták a templom alapkövét. A templomot felépítették és 1904. október 2-án felszentelték. A következő évben felépítették a parókiát, és vásároltak harangot. A templomot kétszer renoválták, erkélyt építettek, a templomot megnagyították, tornyot építettek. A régi parókiát lerombolták és újat építettek, 1940-ben iskolát és a templomhoz egy termet építettek. 1938-ban kezdtek angol istentiszteletet tartani. A későbbi bővítés és áthelyezés céljára új telket vásároltak. 200 ülőhely van a templomban, a hívők száma 600, ebből 516 aktív.

Szolgálati helyei:

Lorain (OH)

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

A Kálvin Zsinat United Church of Christ templom 50 éves jubileumi albuma, szerk. Király Zoltán (1988), p. 125.

BAZSÓ BÉLA

(Visk, Szabolcs vm., 1871 – Virginia, 1931. márc. ?)

„Tanulmányait Sárospatakon és Késmárkon végezte, de már 1890-ben Amerikába ment és Bridgeporton állapodott meg. Szülei javító útra küldték Amerikába, Isten akaratából azonban amerikai tartózkodása reá nézve csakhamar a damaszkuszi út lett. Látnoki képessége meggyőzte arról, hogy az Amerikába szakadt magyarságnak Krisztusra és egyházi életre van szüksége. Oberlinbe került,

mint ennek a hírneves iskolának az első magyar papnövendéke. Itt készült fel a lelkészi pályára s 1893-ban már South Norwalkon megszervezte a magyar kongregacionális egyházat. Ez a mozgalom azonban összeütközésbe került a magyar református felfogással s később ő is átment a Reformed Church kebelébe. 1902-ben Lorainben kezdte meg az egyház szervezését s nagy hűséggel munkálkodott ott. Nemcsak az egyházközséget szervezte meg, hanem a templomot is felépítette. Még a templomépítés nem volt teljesen befejezve, amikor 1904-ben átment Youngstownba, ahol az egyházzá való szervezkedés már folyamatban volt s itt is megépítette a templomot. Tökéletes angol nyelvű tudása nagyon sokat használt arra nézve, hogy megnyerje a vallásos lelkű amerikai gazdag emberek befolyását és segítségét. Mind Lorainben, mind Youngstownban nagy érdeklődést keltett az amerikai magyar református egyházi munka iránt. Youngstownból Lackawannára ment át és itt szervezett egyházközséget. Itt társadalmi téren fáradozott a magyarságért s közreműködött abban, hogy egy hatalmas Community Center szerveztessék, kellő épülettel. Lackawannán azonban abbahagyta a lelkészi munkát s Virginiában saját farmján gazdálkodott. Az első világháború befejezése után Brooklynban tett kísérleteket egyház-szervezésre, de miután itt tervei nem sikerültek, a clevelandi magyar presbyteriánus egyház vezetését vette át. Pár évi munkálkodás után azonban újra visszavonult. Daliás alakja lassan megtört, munkakedve csökkent s ismét virginiai birtokán keresett üdülést és pihenést. Itt élte le remete módjára életének hátralévő napjait hűséges feleségével. Itt fejezte be életét 1931. március hónapban.”⁵⁰

Szolgálati helyei:

1902–1904: Lorain, 1904-től Youngstown, Lackawanna, Brooklyn

⁵⁰ *Jubileumi*, p. 202.

Munkássága és publikációi:

Templomépítés. Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 202.

BECKER JAKAB

(Cservenka, Bács-Bodrog vm., 1887. jan. 4. – Detroit, 1953. aug. 3.)⁵¹

1911-ben Allentownban szentelik fel. 1911–14 között, majd 1922-től kezdődően Detroit lelkésze, a város képviselője Michigan állam törvényhozásában. 1914-től a *Detroiti Magyar Újság* szerkesztője, 1940-ben a *Detroiti Újság* társszerkesztője.

Szolgálati helyei:

Detroit

Munkássága és publikációi:

Képviselő, a város képviselője Michigan államban. A *Detroiti Magyar Újság* szerkesztője, a *Detroiti Újság* társszerkesztője.

Források:

MEIL, p. 67; Hungarica Névkataszter (OSZK)*; Káldor Kálmán, *Magyar Amerika írásban és képen* (St. Louis, 1937)*; Vasváry Ödön, *Magyar Amerika* (Szeged, 1989)*; Gulyás*

⁵¹ *MEIL*, pp. 77–78.

BECSKE LAJOS

(Budapest, 1911 – Lakeland, 1980. márc. 23.)⁵²

A Budapesti Református Theológiai Akadémián tanult, majd Franciaországban folytatta teológiai tanulmányait. 1945-től Svájcban, 1950-től Ausztráliában, 1957-től Kanadában, majd 1960-tól az Egyesült Államokban élt. 1950-től 1955-ig Newtonban szerkeszti az *Új Életet*, 1953-ban a *Csendes percek az év minden napjára* szerkesztője. 1950-ben a Sydney-i Magyar Református Egyház megalapítója. 1957–60-ig a kanadai Lethbridge, 1960–68-ig az USA-beli Beaver Falls, 1968-tól Fairport Harbor magyar egyházának lelkésze. Az 1975. évi *Bethlen Naptár* szerkesztője.

Szolgálati helyei:

Sydney (Ausztrália), Lethbridge (Kanada), Beaver Falls, Fairport Harbor

Munkássága és publikációi:

1955: a Pallas Printery (Leichard) alapítója; *Bethlen Naptár* (Ligonier, 1975)

Források:

MEIL, pp. 67, 79–80; BRTA*; BNaptár 1975*; DK 1955/17*; KaM 1980/23. (t.k.)*

⁵² *MEIL*, pp. 79–80.

BÉKY ZOLTÁN DR.

(Hernádszentandrás, Abaúj-Torna vm., 1903. jún. 21. –
Washington, 1978. nov. 26.)

Hernádszentandráson, Abaúj megyében született 1903-ban.⁵³ Szülővárosában elvégezvén elemi iskoláit, a sárospataki kollégiumban tanult tovább. Egyetemi továbbképzésre ösztöndíjat kapott New Brunswickban az 1927/28-as tanévre, majd az Amerikai Magyar Református Egyház meghívta tanuló lelkészként Philadelphiába. 1928 májusában a Szabad Magyar Református Egyház trentoni (NJ) gyülekezte lelkészének választotta. Néhány hónap alatt újraélesztette ezt a történelmi gyülekezetet, teljesen átszervezve azt. Továbbtanult a philadelphiai Divinity Schoolban, ahol 1930-ban diplomázott.⁵⁴ 1930-ban utazott Magyarországra, ahol feleségül vette Zombory Margitot, aki a sárospataki főiskola egyik tanárának, Zombory Andornak volt a lánya, és a néhai Radácsy György teológiatanár unokája.⁵⁵

1933-tól Roebling beszolgáló lelkésze. 1936-tól egyházkerületi főjegyző. 1938-ban két másik nagynevű amerikai magyar lelkésszel együtt meghívták egy magyarországi prédikáló körútra. 1939-ben dékánnak választotta a Szabad Amerikai Magyar Református Egyház Keleti Egyházkerülete, így 1939-ben a keleti egyházmegye esperese lett, majd 1954-ben főesperese, és 1958-tól kezdve egészen 1974-ig püspöke lett ezen egyháznak. 1947-ben alma matere, Sárospatak a teológia tiszteletbeli professzora címmel tüntette ki. 1958-ban első választott püspöke lett az Amerikai Magyar Református Egyháznak. 1959-ben a Western Biblical Seminaryn elnyerte a hittudományi doktori címet.⁵⁶ Püspöksége ideje alatt meglátogatta

⁵³ MEIL, p. 84.

⁵⁴ 1928–1930-ban a Rutgers Egyetemen a Divinity Theological Seminaryt végezte.

⁵⁵ AMRÁN, pp. 45–46.

⁵⁶ MEIL, p. 84.

a Szentföldet, a Közel-Keletet, Latin-Amerikát, Nyugat-Európát és Nagy-Britanniát. Mint egyházának hivatalos képviselője, az Egyházak Világtanácsában és az Egyházak Nemzeti Tanácsában is részt vett. 1956-ban az Amerikai Magyar Református Egyesület alelnöke, 1964-ben elnöke lett. 1965-től az Amerikai Magyar Szövetség igazgatósági, 1974-től országos elnöke, 1966-tól az Árpád Akadémia tagja. 1974–75-ben az Árpád Akadémia elnöke.

Lelkipásztori és dékáni munkája közben sok, a teológiával és az amerikai magyar egyházi élettel foglalkozó könyvet írt. 1937 áprilisától a *Magyar Egyház* társszerkesztője, 1954-től főszerkesztője. 1965-től a *Testvériség* (Washington) főszerkesztője, 1970-ig a *Függetlenség* kiadója. 1965-ben az Árpád-aranyérmet, 1969-ben a George Washington-díjat, 1975-ben az Év Magyarja díjat kapta. Publikált a *Magyar Egyházban*, a pittsburghi *Magyarságban*, a *Szabad Magyar-ságban*, a *Testvériségben*, a *Dokumenta Transsylvanicában*, a *Miami First Hungarian United Church of Christ* tízéves jubileumi emlékkönyvében (1959), az 1975. évi *Bethlen Naptárban*.

Teljes erejével támogatta az ökumenikus mozgalmat, és e munkán keresztül igyekezett az Amerika-szerte szétrajzott magyarokat összetartani.

Szolgálati helyei:

New Brunswick, Philadelphia, Trenton, Roebbling

Munkássága és publikációi:

A trentoni független magyar református egyház alapításának és fennállásának története (1928);

Az Amerikai Magyar Református Egyesület történetének főbb eseményei. I. rész 1896–1966, II. rész 1966–1970 (Ligonier, 1970); *Bethlen Gábor vallásos személyisége* (Washington, 1959); „*Beh régen vezérel szegény magyar...*” Prédikációk, hazafias beszédek, előadások és gyászbeszédek (prédikációk, előadások) (Washington, 1975); *Kálvin és Barth – Kálvin és a mai magyarországi theologai gondol-*

kodás (Washington, 1936, 1959); *Két beszéd* (1958); *Roebling, N. Y. és Vidéke Független Református Egyház 20 éves jubileumának emlékkönyve 1913–1933* (összeáll.) (Roebling, 1933); *Theológiai tanulmányok Kálvin Jánosról. Kálvin és Barth. Kálvin és a mai magyarországi teológiai gondolkodás* (Nagy Lajossal együtt) Washington, 1936, 1959); *Testimonial Dinner in Honor of the Very Rev. Dean, Zoltan Beky, B. D. 1928–1948* (Trenton, 1948); *a Miami First Hungarian United Church of Christ tízéves jubileumi emlékkönyve* (1959); *Püspöki jelentés és testvéri üzenet* (1961)

Cikkei:

Magyar Egyház, Magyarság, Szabad Magyarság, Testvériség, Dokumenta Transsylvania, Bethlen Naptár

Források:

Vitéz: *Hungarian Reformed Federation of America, 1896–1996*. Szerk. Dózsa György. III. 23; *Bethlen*, p. 69a; *MEIL*, p. 45, 84; Gulyás*; MTK 4–5*; Árpád*; EH*; *Testimonial Dinner in Honor of the Very Rev. Dean, –* (Trenton, 1948)*; IO 1976/2. (Trombitás D.)*; *Nemz* 1976/316. (Flórián T.)*; *uo.* 1979/347 (Csordás G.)*; *RefL* 1979/1–2.*

BENKŐ ISTVÁN

(Budapest, 1924. jún. 13. – ?)

A budapesti református gimnáziumot és a református teológiai szemináriumot végezte (1947).⁵⁷ A bázeli teológiai szemináriumon doktorrá avatták (1952). 1952-ben Amerikába ment, és a Yale Universityre járt 1954-ben. 1952 decemberétől 1953 márciusáig Franklin beszolgáló lelkésze lett, majd a roeblingi (NJ) gyülekezeté. 1960-

⁵⁷ *MEIL*, p. 90.

tól a Conwell School of Theologyn tanít.⁵⁸ 1968-ban a philadelphiai Temple Egyetem Divinity Schooljának dogmatörténet-professzora lett.⁵⁹

Szolgálati helyei:

Franklin, Roebling (NJ)

Munkássága és publikációi:

A New Principle of Mariology. The Kenotic Motif (Hamburg, 196?);⁶⁰ *Mary the Mother of Christ* (1953); *The Meaning of Sancturum Communio* (London, 1964); *Protestants, Catholics and Mary* (Valley Forge, 1968);⁶¹ *My Lord Speaks* (Valley Forge, 1970)

Források:

Vitéz, p. 6; *MEIL*, p. 90.

BERECZKY LÁSZLÓ

(? – ?)

Makón volt segédlelkész egy éven keresztül, majd 1903 őszén érkezett a phoenixville-i magyar református gyülekezetbe.⁶⁰ Itt szolgált 5 és fél évet, amíg 1909 februárjában Makó rendes lelkészéül választotta meg. Hazatérve, 1918-ban a fronton harcolt, ahol betegséget kapott, majd ebbe a betegségbe belehalt.⁶¹

⁵⁸ *Uo.*

⁵⁹ *Uo.* A *MEIL* szerint a „szentírástudományok professzora”.

⁶⁰ *Uo.*

⁶¹ *Uo.*

⁶⁰ http://library.hungaricana.hu/hu/view/ReformatusJegyzokonyvek_Egyhazkerulet_Dunantuli_1905/?pg=295&layout=s (letöltve: 2015. 07. 24).

⁶¹ *Emlékkönyv. A Phoenixvillei Magyar Református Egyház huszonöt éves jubileumára* (1926), p. 24.

Szolgálati helyei:

Phoenixville

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Emlékkönyv. A Phoenixvillei Magyar Református Egyház huszonöt éves jubileumára (1926); http://library.hungaricana.hu/hu/view/ReformatusJegyzokonyvek_Egyhazkerulet_Dunantuli_1905/?pg=295&layout=s (2015)

BERNÁTH LAJOS ÁRPÁD

(Kunszentmiklós, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., 1896. márc. 22. – Morgentown, 1958. ápr. 13.)⁶²

„A kiskunhalasi református főgimnáziumban jelesen érettségizett 1914-ben.”⁶³ Budapesten a Református Theológiai Akadémián (1914–1920)⁶⁴ lelkészi oklevelet kapott 1920-ban. A Sárospataki Református Theológiai Akadémián kitűnő eredménnyel vallásstanári oklevelet szerzett 1922-ben.⁶⁵ „Először Budapesten volt hitoktató és a Tudomány Egyetemen a bölcsészeti doktori cím elnyerése végett tanult és vizsgázott, de tanulmányait nem fejezhette be, mert vidékre került segédlelkésznek.”⁶⁶ Kunszentmiklóson, Somban, Mezőtúron és Gyulán szolgált. 1928-ban pályázat útján nyerte el a clevelandi első egyháznál a segédlelkészi állást és a tiszántúli református püspökség

⁶² MEIL, pp. 95–96.

⁶³ *Jubileumi*, p. 220.

⁶⁴ MEIL, p. 96.

⁶⁵ *Uo.*

⁶⁶ *Uo.* A MEIL szerint a filozófia doktora.

engedélyével Amerikába utazván, azt el is foglalta. Egy év múlva a tonawandai egyház megválasztotta lelkészének. A Nyugati Egyházmegye közgyűlésén, Conneauton avatták fel és négy évig buzgón munkálkodott Tonawandán. 1933-ban az akroni református egyház hívta meg lelkészének. Itt úgy munkálkodott, hogy a kettészakadás után megrendült egyházi élet újból helyreállott és virágzásnak indult. Amikor pedig ez az egyház egyik régebbi lelkészét óhajtotta visszahívni, a meghívásban szívesen közreműködött és állásáról, melyet hat évig hűséges munkával viselt, lemondott. Ekkor a Conneaut, Ashtabula, Erie-ben levő hármasegyház hívta meg lelkészének. 1939 januárjában költözött Conneaut-ra és minden vasárnap délelőtt istentiszteletet tartott Conneauton és Ashtabulán. E két helyen végezte a különféle egyházi munkákat, míg Eriebe csak minden második vasárnap délután ment át prédikálni és negyedévenként az ötödik vasárnap úrvacsorát osztani. Amikor a *Reformátusok Lapja* elakadt 1936 nyarán, ő újból megindította és a Református Lelkészegyesület megbízásából két évig egyedül szerkesztette és adta ki. Később a Lapkiadó társasággal, majd Dr. Tóth Sándorral dolgozott együtt a lapért, melytől 1940. január havában vált meg.”⁶⁷

Szolgálati helyei:

Kunszentmiklós, Som, Gyula, 1928-tól Cleveland, 1929-től Tonawanda, 1933-tól Akron, 1939-től Conneaut–Ashtabula–Erie, 1941. IX. 12-től Chicago West Side, 1947-től McKeesport, 1950-től Morgantown, 1951–1957: Uniontown

Munkássága és publikációi:

1936–1938: a *Reformátusok Lapja* szerkesztője és kiadója. *Dedication Album. Hungarian Ev. and Ref. Church* (összeáll.) (Morgantown, 1956).

⁶⁷ Ez egy idézet, de az eredeti forrást nem sikerült megtalálni.

Források:

Jubileumi, pp. 220–221; *MEIL*, p. 96; ÁN (1942)*; *Bethlen**; RefL 158/59. (Tóth Sándor)*

BERTALAN IMRE DR.

(Nyírtass, Szabolcs vm., 1918. jún. 3. – ?)⁶⁸

1918-ban Nyírtasson, Szabolcs megyében született, ahol apja református lelkész volt. Apja korán meghalt, négy fiatal gyermeket hagyott hátra. Anyjuk kénytelen volt őket a Kálvineum gondjaira bízni, a nevelőotthonra, mely a hajdúböszörményi Bocskai Református Gimnázium melléképületében elhelyezett árvaház volt lelkészek árvái részére. A hajdúböszörményi elemi osztályok után a sárospataki szemináriumot végezte el, majd a németországi Halléban és a svájci Bázélban, Zürichben és Genfben folytatta tanulmányait. 1946-ban ösztöndíjat nyert a Princeton Szemináriumba (NJ),⁶⁹ és ugyanekkor meghívták a Staten Island-i (NY) Magyar Református Egyházba segédlelkésznek. 1946-tól 1954-ig Staten Islanden, 1954-től 1963-ig Passaicben (NJ), 1963-tól 1980-ig New Brunswickben (NJ) volt lelkész. 1980-ban meghívták az Amerikai Magyar Református Egyesület elnökének, és ebben a tisztségben szolgált 1992-ig, amikor nyugdíjba ment. A Washingtoni Magyar Református Egyház lelkésze 1981-től. 1990-től Allen Park lelkésze. Az Amerikai Magyar Református Egyesület Tanácsában, a Magyar–Amerikai Koalíció Tanácsában és a Magyarok Világszövetségének Amerikai Szekciójában és a Száműzetésben élő Magyar Cserkészek társelnökeként szolgált. 1988-ban tiszteletbeli hittudományok doktora címet adományozta

⁶⁸ *MEIL*, p. 97.

⁶⁹ *Uo.* A *MEIL* hibásan a Princeton Universityt tünteti fel. Bertalan Imre a Princeton Theological Seminaryben tanult, de lehet, hogy esetleg egyes kurzusokra átlátogatott.

a michigani Hope College of Holland. Ugyanezt a fokozatot adta 1989-ben a debreceni egyetem teológiai kara.

Szerzője a *Three Centuries of Hungarian Reformed Peregrinations to Holland with Special Significance of Sárospatak College* (A magyar reformátusok Hollandiába vándorlásainak három évszázada, különös tekintettel a Sárospataki Kollégiumra), 1986 és *Újrakezdés az országalapítók lelkületében*, 1996 c. könyveknek. A *Testvériség* és a *Magyar Egyház* szerkesztője, 1980–1992-ig az Amerikai Magyar Református Egyesület elnöke, 1978-tól az Ethnic Advisory Council tagja, 1983-tól az Amerikai Magyarok Országos Szövetsége alelnöke.⁷⁰ Publikál az *Amerikai Magyar Népszavában*, a *Reformed Review*-ban, az 1975. évi *Bethlen Naptárban*, a *youngstowni Szentnek Kiáltjuk*-ban 1987-ben.

Szolgálati helyei:

1946-tól Staten Island, 1954-től Passaic, 1963-tól New Brunswick, 1981-től Washington, 1990-től Allen Park

Munkássága és publikációi:

1980-tól az Amerikai Magyar Református Egyesület elnöke, a Száműzetésben élő Magyar Cserkészek társelnöke. A *Magyar Református Egyház 60. jubileumi évkönyve* (összeáll.) (New Brunswick, 1975); *Calvin United Church of Christ. Magyar Református Templom* (összeáll.) (Toledo, 1983); *Allen Park-i Magyar Református Egyház arany jubileumi emlékkönyve* (összeáll.) (Allen Park, 1991); *Az újrakezdés népe. Az amerikai magyar reformátusság száz éve* (összeáll.) (Budapest, 1996); *Officers' Reports to the 33rd Quadrennial Convention of the Hungarian Reformed Federation of America Held at the Lord Ligonier Inn, Ligonier, Pennsylvania Beginning 19–23, 1988* (összeáll.) (Ligonier, 1988)

⁷⁰ MEIL, p. 97.

Források:

HRFA, IV. p. 17; *Bethlen*, p. 70; *MEIL*, p. 97.

BODOR G. DÁNIEL

(Nyüved, Bihar vm., 1893. nov. 13.⁷¹ – Lorain, 1993. jan. ?)⁷²

Elemi iskoláit szülőhelyén, Nyüveden végezte el. „Mint fiatal fiú ment Amerikába, ahol az angol nyelv tanulását és részben a középiskolát is, esti iskolákban végezte”⁷³ Chicagóban. „1915-ben az iowai Dubuque College növendéke lett. 1919-ben a clevelandi első egyház előbb mint helyettes, azután mint rendes tanítót alkalmazta. Ugyanazon idő alatt az egyháztanács engedelmével ügyvédi tanulmányt végzett és 1923-ban LLB fokozatot nyert. Mikor azonban már a kezében volt az ügyvédi diploma, nem érzett hajlamot és hivatást erre a pályára. Időközben meghívást kapott a chicagói társ egyháztól, hogy Boros Jenő lelkész mellett mint tanító és kisegítő működjék. Itteni munkálkodása alatt beiratkozott a chicagói presbiteriánus teológiai szemináriumba és innen 1926-ban B.D. fokozattal graduált, mint osztályának egyik kitüntetett tanulója.”⁷⁴

Ugyanabban az évben kikerült szolgálatra, és „első lelkési munkamezeje South Bend volt, ahonnan négy és fél év múlva az east chicagói egyház hívta meg lelkészének. Öt éves ottani működése alatt építette meg az east chicagói egyház a maga nagy iskoláját és gyülekezeti termét.”⁷⁵ 1930-tól 1935-ig Hammond, 1935-től 1953-ig Lorain lelkésze. A tóparti egyházmegyének buzgó pénztárosa volt

⁷¹ *Amerikai magyar református árvaházi és aggmenházi naptár*, szerk. Nánássy Lajos (1936), p. 140.

⁷² *MEIL*, p. 113.

⁷³ *Jubileumi*, p. 286.

⁷⁴ *Uo.*

⁷⁵ *Uo.*

éveken keresztül. 1937-ben összeállította a *Loraini Magyar Református Egyház harmincéves jubileumának emlékkönyve, 1907–1937 c.* kötetet, 1947-ben a 40 éves jubileumról szólót.

Helyesen ismerte fel az idők jeleit, így bevezetve az angol nyelvű istentiszteleteket, saját poharakat az úrvacsorához és heti felajánlásokat a tagsági díjak helyett. Ő építő volt. Egy Keresztyén Oktatószárnyat és egy nagy auditóriumot építettek a rekonstruált templomhoz és egy modernizált tágas konyhát. Az épületet megváltoztatta, aktivizálta a szervezeteket, csatlakozott az Amerikai Zsinathoz, és újjászervezte a kongregáció egész életét a régi tradicionális magyar módoktól eltérve, hogy a modern amerikai templomi életmódnak megfeleljen. Clevelandben nősült, 1921-ben vette el Bodnár Rózsikát, akitől egy fiú- és egy leánygyermek született.

Szolgálati helyei:

1926-tól South Bend

Munkássága és publikációi:

A Loraini Magyar Református Egyház harmincéves jubileumának emlékkönyve, 1907–1937 (Lorain, 1937)

Források:

Jubileumi, p. 286; *MEIL*, p. 113; *85 AHRC*, p. 4.

BOGÁR KÁROLY

(Újfehértó, Szabolcs vm., 1898. szept. 22. – Perth Amboy, 1973. júl. 20.)

Elemi iskoláit szülőhelyén végezte, innen Nagykállóba ment az állami főgimnáziumba, majd a budapesti X. kerületi főgimnáziumban tanult, ahol nyolcadikos korában besorozták katonának. 1916 őszén bevonult a 12-es huszárokhoz. Később a gyalogsághoz tették át, s Ukrajnában teljesített szolgálatot mint zászlóalj-iroda-

tiszt. 1922-ben szerelt le, s még abban az évben elment az Egyesült Államokba, ahol előbb a lancasteri főiskolán, majd a bloomfieldi szemináriumban tanult, s végül a princetoni teológián fejezte be tanulmányait, elnyervén a ThB-fokozatot. 1928-tól 1929-ig South Norwalkban segédlelkész Dókus Gábor mellett, majd 1930–1934-ig Pocahontas, 1934–1935-ben McKeesport, 1946–1969-ig Elizabeth, 1972–1973-ban Staten Island lelkipásztora. Tagja az American Museum of Natural Historynak.

Szolgálati helyei:

1928–1929: South Norwalk, 1930–1934: Pocahontas, 1934–1935: McKeesport, 1946–1969: Elizabeth, 1972–1973: Staten Island

Munkássága és publikációi:

Egyik szerkesztője az alábbi műveknek: *Emlékalbum a South Norwalki, Conn. Magyar Református Egyház 35 éves évfordulójára* (1929. X. 13.); *25. éves Emlékalbum* (McKeesport, 1935); *Magyar betű, magyar szó ÁBÉCÉS könyv* (Pittsburgh, 1950)

Források:

ÁN, pp. 116–117; *MEIL*, p. 113.

BOGÁR LAJOS

(Beszterce, Beszterce-Naszód vm., 1885. szept. 20. – Toledo, OH, 1928. aug. 31.)⁷⁶

Magyarországon született. Árva megyében az alsó-kubini gimnáziumot végezte. „S egész ifjú korában Amerikába jött szüleivel és testvéreivel 1905-ben. Édesatyja Hámorszky Gyula scrantoni lel-

⁷⁶ *MEIL*, p. 114. Van olyan forrás, amely halálozási napnak 21-ét ad meg.

kész ajánlatával 1906-ban a westmoreei, most a kingstoni egyháznak lett a lelkésze,⁷⁷ de nem sokáig maradt itt, hanem visszament Magyarországra. Azonban gyermekei itt maradtak. Lajos már ekkor a Bloomfieldi Teológiai Szemináriumban tanult. 1909. május 20-tól Whartonban élt, ahol misszionáriusi munkát is végzett. Egyik forrás így tudósít róla: „Ottani munkálkodásának eredménye volt az első templom megépítése. Miután 1909. május 20-án lelkésszé avatták, megszervezte az egyházat. Ezután nemsokára eltávozott Whartonból, mert a beaverfallsi egyház hívta meg. Beaverfallson is a tulajdonképpeni szervezés munkáját végezte el. Innen 1917. február 1-én Toledo-ba ment a gyülekezet meghívására. Itt munkálkodott több mint 11 esztendőn keresztül egészen 1928. augusztus 31-ikén vakbél operáció következtében bekövetkezett haláláig. A pásztor és a nyáj ez idő alatt a legszebb összhangban munkálkodott, s amikor vakbél-operáció következtében befejezte ifjú életét, bizony elmondhatta a toledoi gyülekezet, hogy »leesett a mi fejünknek koronája«. Különösen ki kell emelnünk ezen a helyen is azt, hogy arra a törekvést, hogy a magyar egyházi életet beleépítse az amerikai életbe. Lelkészársai nagyon megbecsülték, szerették s temetésén tömegesen jelentek meg.”

*„Szívét hajtotta a Hit zsámolyára,
Életét tette fel árva, bus fájára,
S megdolgozott érte!
Ez volt az élete... ez lett a halála!”⁷⁸*

Szolgálati helyei:

Westmore (PA), Kingston (PA), Wharton (NJ), Beaver Falls (PA)

⁷⁷ *Jubileumi*, p. 201.

⁷⁸ *Uo.*

Munkássága és publikációi:

Az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* szerkesztőbizottsági tagja. Társszerkesztője az *Egyházi Élet* havilapnak Hankó M. Gyulával, továbbá Garay Gregorral egy szlovák nyelvű imakönyvnek, a *Hodiny do seba vetupeniának* 1912-ben. 1918-ban részt vett egy szlovák kálvinista énekeskönyv szerkesztésében.

Források:

Jubileumi, p. 201; Vitéz, p. 7; *MEIL*, p. 114.

BOROS JENŐ

(Takta-Harkány, Zemplén vm., 1874. ? – Chicago, IL, 1934. okt. 24.)⁷⁹

Iskoláit Sárospatakon kezdte, hat gimnázium elvégzése után özvegy édesanyjának elfogyott a pénze, így segédtanítói munka mellett magánúton tette le vizsgáit Eperjesen. Egy ideig Vajdácskán, Zemplén megyében volt tanító, 1904-ben ment Amerikába, ahol munkásként kereste kenyerét, majd Pittsburghben lett tanító és énekkarvezető. „Innen ment Tiffinbe a college-be, és itt végezte el teológiai tanulmányait. Még teológus volt, amikor megkezdte Toledoban a lelkési szolgálatok végzését. Itt annyira megszerették, hogy nem töltötték be a lelkési állást, míg Boros Jenő választható nem lett. Inkább kiváltak a magyar egyházmegyéből, mintsem eltértek volna megállapodásuktól. 1908. május 28-án lett a toledoi egyház rendes lelkésze, amikor lelkésszé szentelték. 1916. november 4-ig tartó lelkészkedése alatt megépíttette a lelkészlakást, az egyháztársadalmi épületet, amely első ilyen épülete volt az amerikai magyar reformátusságnak. 1917. szeptember 30-án elfogadta a Gary-be való meghívást. Itt a zilált állapotok között fejlődő életet terem-

⁷⁹ *MEIL*, p. 122.

tett, megépítette az egyik legszebb magyar református templomot, lelkészlakást 1920. karácsonyára. 1922-ben a chicagai burnsidei egyház meghívását fogadta el. Itt is az újjászervezés nagy munkáját végezte el, sőt talált időt arra is, hogy a west-chicagai egyházat is életre keltse. Volt idő, amikor a south chicagai egyház vezetését is ő látta el. Itt is megépítette a lelkészlakást. Valóban építő lelkész volt, aki maga is sokat értett az építéshez s előljárt a munkában, amikor munkáruháát öltött magára és kezében a szükséges szerszámokkal vezette a munkát.”⁸⁰

Írt egy színdarabot 1922-ben, melynek címe: „János suszter”. 1913-ban Toledóban kiadta az 1903–1913-as emlékkönyvet. Majd pedig Chicagóban is emlékkönyvet adott ki, *Chicago. Burnsidei Magyar Református Egyház tizenötéves jubileumi könyve* címmel 1928-ban. Hosszabb ideig volt a régi nyugati egyházmegye, majd a Sion egyházmegyének is elnöke. 1934. október 24-én szívszélhűdésben halt meg.

Szolgálati helyei:

1908. V. 28. – 1916. XI. 4.: Toledo, 1917. IX. 30-tól: Gary, 1922-től Chicago Burnside

Munkássága és publikációi:

Chicago. Burnsidei Magyar Református Egyház tizenötéves jubileumi könyve (Chicago, 1928); *János suszter* (1922)

Források:

Jubileumi, p. 204; *Vitéz*, p. 8; *MEIL*, p. 122; *AMRÁN*, pp. 123–125.

⁸⁰ *Jubileumi*, pp. 204–205.

BORSAY LÁSZLÓ

(?, Kolozsvár vm., 1915. febr. 14. – ?)⁸¹

A református egyház budapesti szemináriumában tanult. Lelkész-ként szolgált Delhiben, Kanadában 1948 és 1956 között. Ezután 1956-tól 1966-ig Springdale-ben.

Szolgálati helyei:

Delhi, Kanada, Springdale

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Bethlen, p. 72b.

BORSHY-KEREKES GYÖRGY

(Diósgyőr, Borsod vm., 1892. márc. 9. – Los Angeles, 1971. jan. 24.)⁸²

Miskolcon érettségizett, majd Debrecenben és Budapesten járt egyetemre. 1913-ban kezdte teológiai tanulmányait Sárospatakon. Amikor kitört az I. világháború, bevonult; 1919-ben főhadnagyként szerelt le. Ekkor visszatért a debreceni egyetemre, és ott 1920-ban lelkészi diplomát szerzett. Baltazár püspök privát titkára lett, és elkezdett magyar újságokba írni. Jól ismert volt mint lelkész, de még jobban ismerték íróként. 1924-ben a Független Amerikai Magyar Református Egyház, melynek alapítója volt, meghívta McKeesportba (PA) az egyházat megszervezni. Három évvel

⁸¹ *Bethlen*, p. 72b.

⁸² *MEIL*, pp. 124–125.

később a youngstowni (OH) egyház meghívását fogadta el. 1935-ben youngstowni lelkészként és az amerikai református egyházak dékánjaként megválasztották az Amerikai Magyar Reformátusok Egyesülete területi titkárának, majd 1956-ban elnökének. A „Szabad Magyarorszáért” mozgalom szervezője is volt. Egyik legismertebb magyar újságírója lett korának, legismertebb írása az *Egyetlen út* c. könyve, amelyben védte az amerikai magyar református egyházak függetlenségét. 1940-től a Független Magyarorszáért mozgalom elindítójaként a *Hungarica Americana* és a *Magyar Egyház könyvei* c. könyvsorozatok alapítója, illetve szerkesztője. 1952-ben a *Kossuth Naptár* és az 1952-es *Amerikai Magyar Népszava képes naptára* szerkesztője.

Írásai megjelentek még a *Magyar Hírnök*ben, a *Magyarságban*, a *Reformátusok Lapjában*, a *Testvériség*ben, az *Újságban*, a *The American Hungarian Review*-ben. 1955-ben jelent meg Münchenben a *Mindszenty bíboros* c. könyve. Egy évvel előtte pedig megjelentette az *Egyházaink mai feladata a kálvinizmus és a magyarságunk szolgálatában* (1954) publikációját. Szerkesztője volt a *Református Újságnak*, 1936-tól társszerkesztője, majd 1941–1961-ig a *Testvériség – Fraternit*ynak a szerkesztője, és 1922–1936 között pedig munkatársa, szerkesztője volt a *Magyar Egyháznak*. Az 1945-ös *Bethlen Naptár* szerkesztője.

Szolgálati helyei:

1924-től McKeesport, 1927-től Youngstown

Munkássága és publikációi:

1935-től az Amerikai Magyar Reformátusok Egyesületének titkára, 1956-tól elnöke. 1940-től a Független Magyarorszáért mozgalom elindítójaként a *Hungarica Americana* és a *Magyar Egyház könyvei* c. könyvsorozatok alapítója, illetve szerkesztője. 1952-ben a *Kossuth Naptár* és az 1952-es *Amerikai Magyar Népszava képes naptára* szerkesztője. Szerkesztője volt a *Református Újságnak*, 1936-tól

társszerkesztője, majd 1941–1961-ig a *Testvériség - Fraternity*nek a szerkesztője, és 1922–1936 között pedig munkatársa, szerkesztője volt a *Magyar Egyháznak*. Az 1945-ös *Bethlen Naptár* szerkesztője. 1952-től a Független Egyház főesperese. *Mindszenty bíboros* (München, 1955); *Magyar Hírnök, Magyarság, Reformátusok Lapja, Testvériség, Újság, The American Hungarian Review*.

Források:

Vitéz, p. 8; *HRFA*, II. p. 28; *Bethlen*, p. 73b; *MEIL*, pp. 124–25.

BORSOS ISTVÁN

(Vajdácaska, Zemplén vm., 1872. aug. 14. – Sabraton, 1943. máj. 8.)⁸³

Régi nemesi család leszármazottja, édesapja Borsos György, édesanyja Hubay Berta volt. Teológiai tanulmányait Sárospatakon végezte. Felszentelése után, 1894-ben Tiszakóródra ment segédlelkésznek, majd ezt követően, 1896-ban a diószegi gyülekezetben szolgált lelkészként. Ezután letette második lelkészképesítő vizsgáját is jeles eredménnyel. Nagyváradra ment, ahol vallástanárként szolgált, emellett Szalacs helyettes lelkésze volt. Onnan 1898-ban Fugyi gyülekezete hívta meg lelkipásztorának, amit el is fogadott, és hét évig itt szolgált.

A református egyház 1905-ben küldte ki Amerikába, ahol utazó lelkészként végzett missziói szolgálatot. Detroitban mindennapos magyar iskolát szervezett. „Sehogy sem elégedett meg azzal, hogy csak szombati és vasárnapi iskolát tartson; minden áron meg akarta menteni népének magyarságát a jövő számára. Szinte rögeszméjévé vált megalkuvást nem tűrő magyarsága, ami miatt sokszor került összetűzésbe saját népével is. Amikor pedig a magyar refor-

⁸³ *MEIL*, pp. 125–126.

mátus egyház beszüntette amerikai működését: az ő életét is akkora változás elé állította, hogy azt ugyanabban az egyházközségben maradván nem tudta volna elviselni.”⁸⁴ Lemondott hivataláról, és hat hetet töltött a lancasteri teológia nyári tanfolyamán. „Rövid ideig, mint utazó és egyház-szervező lelkész működött East-Chicagóban, Garyben, Whitingon, majd pedig állandóbb jelleggel az uniontowni és a morgantowni egyházakban az 1922. év végétől az 1937. év végéig. Ez idő alatt kijárt a fairmounti, clarksburgi, berryburgi és gallowayi telepekre is, amelyek a morgantowni egyházközségnek szórványai.”⁸⁵ 1938 elején ment nyugdíjba.

Lelkeszi szolgálata alatt „épített templomot a windberi, bethlehemi, wallingfordi, uniontowni és morgantowni gyülekezet; iskolát épített a windberi és a detroiti gyülekezet, mindegyik mindennapos tanítás céljára. Lelkészlakást épített az ő lelkészkedése alatt a buffaloi, bethlehemi, windberi és morgantowni gyülekezet; templomtelket vett a windberi, new brunswicki, wallingfordi, uniontowni és morgantowni gyülekezet.” Minden olyan gyülekezetben megfordult és szolgált, amely a magyarországi református egyház vagy a Reformed Church fennhatósága alatt alakult. Ezek után a morgantowni gyülekezet és a hozzá tartozó környék területén szolgált.⁸⁶

Szolgálati helyei:

Nagyvárad, Szalacs, Fugyi, 1905: Windber, 1905–1907: New Brunswick, 1907: Buffalo, 1908: South Bethlehem, 1908: Wallingford, 1922–1938: Morgantown, 1923–1941: Uniontown beszolgáló lelkésze, 1909–1921: Philadelphia, Detroit, 1905. VI. 1. – 1907: Windber, 1909. II. 7. – IX. 26.: McKeesport

⁸⁴ *Jubileumi*, p. 336.

⁸⁵ *Jubileumi*, p. 336.

⁸⁶ *AMRÁN*, p. 48.

Munkássága és publikációi:

„*Négy évtized a lelkeszi pályán*” (önéletrajz, kézirat)⁸⁷

Források:

AMRÁN, p. 140; Bethlen, p. 75a; Jubileumi, p. 336–337; Gulyás*; Komjáthy*; AMRL 1918/28*; ÁN 1935*; TesFr 1943. máj. (Újlaky F.)*; BNaptár 1944*

BÖHM KÁROLY

(? – ?)⁸⁸

1892. dec. 1-én érkezett Clevelandbe. December 10-én mondotta beköszöntőjét. Mint misszionárius, bejárta az Egyesült Államokat nemzetiségi Yorktól San Franciscóig. 1907-ig volt a clevelandi Szent Erzsébet hitközség élén. Közben gyülekezeteket alapított Bridgeportban, South-Bendben, Passaicben, Toledóban, Fairportban, Lorainben, Youngstownban, Buffalóban és Cleveland nyugati részén. Vezetése alatt épült fel a clevelandi templom, valamint Amerika legnagyobb magyar iskolája 700 gyermek számára. A templomot 1903. június 4-én szentelték fel. Megérkezése után 220 családot (340 magyar felnőttet, 507 gyermeket) írt össze. 15 év után hagyta el Clevelandet (a hívek fellázadtak ellene), utána St. Louisba, majd East Chicagóba, Newarkba és végül Buffalóba került a hitközség élére. Szerkesztette a *Szent Erzsébet Hírnöke* és a *Katolikus Magyarok Vasárnapja* lapokat.

⁸⁷ MEIL, p. 125.

⁸⁸ A forrásokból ítélve katolikus lehetett. Puskás Julianna mégis bent tartotta őt a felsorolásban. További kutatás szükségeltetik.

BÖSZÖRMÉNYI M. ISTVÁN⁸⁹

(Miskolc, Borsod vm., 1901. júl. 5. – Los Angeles, 1976. júl. 10.)

Miskolcon született, 1921-ben ment Amerikába. Polgári iskolai pályáját Tokajban, a gimnáziumot Pécsen végezte. Munkácson és Miskolcon járt tanítóképző iskolába. 1922-ben a *Bloomfield College and Theological Seminary*-be járt.⁹⁰ Lancasterben és a *Franklin and Marshall College*-ban (1926) és a teológiai szemináriumban (1928) tanult, megszerezte a *Bachelor of Divinity* fokozatot. 1925-ben pedig a Yale Egyetemen folytatott további tanulmányokat a gyakorlati teológia körében.⁹¹ Két éven át volt a bridgeporti *Junior College*-ban a magyar és német nyelvek előadója. A pécsi tudományegyetemen filozófiai tanulmányokat folytatott.⁹²

1925-ben került Bridgeportba mint a gyülekezet segédlelkésze. Komjáthy Ernő lelkész és családja hamarosan megkedvelték a nagyon megnyerő modorú és ügyes fiatalembert. Amikor egyetlen leányukat feleségül vette és apósa lemondott állásáról, egyhangú választás alapján örökébe lépett. Egy leány- és egy fiúgyermekük született. Bridgeportba érkezése után azonnal az ifjúsági és gyermekmunkába vetette magát, és e téren nagy sikerrel munkálkodott. Tíz éven keresztül kiadta a *Szebb jövő* című ifjúsági és gyermeklapot. Egyetemi tanulmányait is ebben az irányban végezte. Vasárnapi iskoláját mintaszerűen megszervezte és nagyon szépen vezette.

A keleti egyházmegyének már segédlelkész korában jegyzője, később titkára lett. A lelkészi nyugdíjintézeti tanács reá bízta a magyarok közötti munka ismertetését, és ennek a feladatnak is igen jól megfelelt. 1928. április elsejétől 1976. júliusban bekövetkezett

⁸⁹ *MEIL*, pp. 129–30.⁹⁰ *MEIL*, p. 130.⁹¹ *Uo.* Eltérő adat. A lexikon szerint 1943: Yale University (New Haven).⁹² *Uo.* Eltérő adat. A lexikon szerint 1946-ban a szegedi Ferenc József Tudományegyetemen tanult. Pécs nincs említve!

haláláig Bridgeport lelkésze. 1955–1959-ig az Evangéliumi és Református Egyház Magyar Egyházkerületének elnöke, 1963-ban megkapta a Right Reverend címet.

Szolgálati helyei:

1928–1976. VII.: Bridgeport

Munkássága és publikációi:

1955–1959: az Evangéliumi és Református Egyház Magyar Egyházkerületének elnöke. 1959-től a Reformátusok Lapja szerkesztője, az Amerikai Magyar Reformátusok Lapja társszerkesztője. Takaró Gézával és Komjáthy Ernővel szerkesztette az *Emlékkönyv az Amerikai Magyar Református Egyházmegye 25 éves évfordulójára, 1904–1929* c. könyvet (Philadelphia, 1929). *Ötven év – 50 éves jubilumi évkönyv* (Bridgeport, 1954).

Források:

Jubileumi, p. 129; *MEIL*, pp. 129–130.

BÜTÖSI JÁNOS

(Nyírgyulaj, Szabolcs vm., 1919. dec. 18. – Shelton, CT, 2010. júl. 12.)⁹³

1943-ban a debreceni Tisza István Tudományegyetem hittudományi karán lelkészi oklevelet kapott. 1946-ban ugyanott lelkészképesítő vizsgát tett. 1949-ben a Princeton Theological Seminaryn M.Th., 1961-ben a University of Pittsburghön PhD-fokozatot nyert. 1943-ban Debrecenben szentelték fel. 1953-tól 1955-ig Hammond,

⁹³ „Áldjad én lelkem az Urat!” – *teológiai önéletrajz*, szerk. Gonda László (Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület, Bütösi János Alapítvány, 2015). Lásd még további adatokat: *MEIL*, pp. 145–146.

1955–1959-ig McKeesport lelkésze. Itt 1955. okt. 23-án vette át hivatalosan az egyházközséget, amely a Magyar Egyházkerület Központi Egyházmegyéjének egyik gyülekezete volt, és ekkor történt beiktatása. Ezután 1960–1976 között South Norwalk, majd 1976-tól 1990. augusztus 1-ig Bridgeport lelkipásztora. Az 1950-es években az *Ébredés* felelős kiadója, 1968–1971-ig a *Reformátusok Lapja*, 1975-től a *Calvin Synod Herald* főszerkesztője. A New Haven-i Yale University teológiai fakultásának előadója és tanulmányi főfelügyelője. Az Amerikai Magyar Szövetség alelnöke. 1990-ben a Debreceni Református Teológia díszdoktorává avatják.

1959–1963-ig egyházkerületi főjegyző, 1967–1971-ig elnök. 1971–1975-ig a Krisztus Egyesült Egyháza igazgató tanácsának tagja. 1975–1979-ig és 1981–1985-ig a Kálvin Zsinat püspöke, 1979–1981-ig h. püspök, 1991-től a Magyar Református Világszövetség elnöke.

Szolgálati helyei:

1950–1955: Hammond, 1955–1959: McKeesport, 1960–1976: South Norwalk, 1976–1989: Bridgeport

Munkássága és publikációi:

Rabok legyünk vagy szabadok (Hammond, 1954); *Fél évszázad a mérlegen. A McKeesporti Első Magyar Evangéliumi és Református Egyház arany jubileumi évkönyve, 1908–1958 – A Half Century in the Balance* (McKeesport, 1958); *Church Membership Performance of Three Generations in the Hungarian Reformed Churches of Allegheny County, Pennsylvania* (PhD- disszertáció) (Pittsburgh, 1961); *75 Diamond Jubilee Album. Gyémánt jubileumi emlékkönyv, 1904–1979* (Bridgeport, 1979); *Hatvankét nap a föld körül. A Magyar Reformátusok Világszövetségének szolgálatában* (Budapest, 1994); *Tévtanítások pergőtüzében* (Budapest, 1997)

Források:

Áldjad én lelkem az Urat!, szerk. Gonda László (Debrecen, DRHE, 2000); *Bethlen*, p. 76a; *MEIL*, pp. 145–146; Bölöny*; *HA2**; *EH**; RefL 1960/13*; CSy 1989/3.*; Rlap 1990/14*; MÉ 1993/39 (Cs)*; Úkéve 199?? (Békássy N.)*

CSEKES BÉLA⁹⁴

(Búcs, Esztergom vm., 1881. dec. 4. – Szap, 1964. máj. 21.)

„A Budapesti Református Theológiai Akadémián tanult (1900–). Lelkeszi szolgálati helyei: 1908. nov. 15. – 1909. jún. 15. Franklin, 1911. nov. 19. – 1912. máj. 13. Fairport beszolgáló lelkésze. Ashtabula, Lackawanna (1903–06), Buffalo (1906–07), Alpha (1908–09), Conneaut (1910. okt. – 1911), Phoenixville (1909 – 1913. aug. 13.), Uniontown (1910–13).”⁹⁵ „1909. június 2-án iktatta be Kuthy Zoltán esperes a phoenixvillei gyülekezet lelkipásztori szolgálatába. 1911. februárjában lemond itteni szolgálatáról, mert elfogadta a Konvent által kínált utazó lelkési állást. Augusztusban vett búcsút a gyülekezettől, majd hazatért Magyarországra, ahol Dunaföldváron szolgált.”⁹⁶

Szolgálati helyei:

1903–1906: Fairport, Ashtabula, Lackawanna, 1906–1907: Buffalo, 1908–1909: Alpha, 1910. X. – 1911: Conneaut, 1909 – 1913. VIII. 13.: Phoenixville, 1910–1913: Uniontown

⁹⁴ *MEIL*, p. 161.

⁹⁵ *Uo.*

⁹⁶ *Emlékkönyv. A Phoenixvillei Magyar Református Egyház huszonöt éves jubileumára* (1926), p. 26.

Munkássága és publikációi:

1907-ben az *Úttörő*, 1908–1909 között az *Alpha és vidéke*, 1909–1910 között a *Világosság* szerkesztője. Publikációi az *Amerikai Magyar Népszavában* jelentek meg.

Források:

„Áldjad én lelkem az Urat!” – teológiai önéletrajz, szerk. Gonda László (Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület, Bütösi János Alapítvány, 2015), *Emlékkönyv. A Phoenixvillei Magyar Református Egyház huszonöt éves jubileumára*, 1926, p. 26; *MEIL*, p. 161; Gulyás*; BRTA*; EH (mh.- máj. 6.)*; Vasváry*; Makár János, A Franklini Magyar Egyház (New Brunswick, 1966)*

CSÉPKÉ ISTVÁN

(? – ?)⁹⁷

Tizennégy évig szolgálta a cartereti gyülekezetet, amely a csecsemőkorból alatta jutott el az érett férfiúságra. 1910-ben javaslatára a gyülekezet harangot vásárolt. Olcsó volt (137 dollár), s olyannak bizonyult, mint az ára. Acélötvözet volt, megrepedt, s nem lett volna érdemes újraönteni. Így 1918-ban egy 815 fontos, „a-moll” hangú harangot szerzett be az egyház 800 dollárért. 1916-ban az eredetileg is ócska templompadokat újjal cserélteti ki, szószéket csináltat, a templomba szőnyeget vetet. 1919-ben pedig megépítteti a ma is meglévő lelkészlakást, ahová a lelkészcsalád 1919 őszén át is költözött, s így Carteretnek állandóan helyben lakó lelkipásztora lett.

A gyülekezetnek már parókiája is volt, de orgonája még nem. Ezt 1922-ben vették 1185 dollárért újonnan. Felszentelésén, 1922.

⁹⁷ Nem derült ki, hogy Puskás Julianna az adatokat honnan vette. További kutatás szükségeltetik. Nincs adat a *MEIL*-ben.

június 25-én dr. Baltazár Dezső tiszántúli püspök prédikált, aki akkor a debreceni kollégium felsegítése ügyében járta Amerikát. Csépké István érdemei között talán a legnagyobb, hogy amikor Magyarország 1918-ban háborúvesztése miatt a hazai egyház amerikai munkáját nem tudta folytatni, s megindultak az ún. csatlakozási mozgalmak, a cartereti egyház önállóságát, függetlenségét megőrizte. Csépké István 1923 tavaszán itteni állásáról lemondott. E sorok írásakor [] az alliance-i (OH) gyülekezetet pásztorolja. A carteretiek ma is szeretettel gondolnak rá.

Szolgálati helyei:

Carteret (NJ), Alliance (OH)

Források:

Puskás Julianna kéziratos hagyatéka. Pontosabb adat nincs közölve.

CSONTOS BÉLA

(Göncz, Abaúj-Torna vm., 1898. febr. 14. – Lorain, 1934. jún. 29.)⁹⁸

Szüleit már ötéves korában elvesztette, nagyanyja nevelte fel kisebbik fiútestvérével együtt. Középiskolai tanulmányait a miskolci gimnáziumban végzi el, többek között Lénárd Domonkos gönczi református kántor és tanító erkölcsi és anyagi támogatásának köszönhetően. Miután megszerzi az érettségi vizsgát, bevonul katonai szolgálatra. 1918-ban leszerel, majd Budapesten tanult. 1919–1922-ig a Református Theológiai Akadémiára járt,⁹⁹ ahova barátja, Töltéssy Zoltán református lelkész ösztönzésére jelentkezett. Itt szerzett hitoktatói diplomát. Ezután Budafokon szolgált 1922 és

⁹⁸ AMRÁN, p. 157. Ez egyezik a MEIL-lel (lásd MEIL, p. 172), 1989-et tekintettük ezért mérvadónak. További kutatás szükséges. Eredeti forrás kellene.

⁹⁹ MEIL, p. 172.

1923 között mint hitoktató segédlelkész. Majd teológiai ösztöndíjat nyert Skóciába, Aberdeenbe.¹⁰⁰ Hazatérve Haypál Benő budai lelkész mellett szolgált mint segédlelkész, egészen 1924. október 1-ig, mert ettől kezdve pedig dr. Ravasz László püspök magántitkára volt 1926. február 1-ig. Titkári szolgálata alatt feleségül kéri Séta Ilona kezét 1925 februárjában. A frissen alapított keszthelyi gyülekezet őt választja meg első lelkészének, ahol több mint egy évet szolgál, összesen 19 hónapot. 1927 tavaszán a vintondale-i magyar református gyülekezet megválasztotta lelkészéül, de a kétéves szolgálati idő hiányában ezt még nem tudja betölteni, ezért majd csak ez év szeptemberében utazik Amerikába. Utazása előtt házasságot köt Séta Ilonával. Beiktatása november 13-án volt, amit Melegh Gyula egyházmegyei elnök végzett.¹⁰¹

Vintondale-ben 1928-ig maradt, karácsonyra már Lorainbe ment, ahol nagy súlyt helyezett az ifjúság gondozására. Lorainbe majdnem együtt érkezett a nagy depresszióval¹⁰². Munkanélküliség, gazdasági nélkülözés és tökehiány volt lelkészségének kezdetén. Időről időre szétzúzott gyülekezete még fizetését sem tudta megadni, ennek ellenére szervezett egy Keresztyén Erőfeszítés elnevezésű csoportot, amely állandó színdarabokat mutatott be, és megszerezte a segítséget a Hazai Misszió Tanácsnak, hogy a tanítókat és diakonisszákat megtartsa, hogy dolgozzanak az állandóan növekvő, nagyszámú gyermekkel és a fiatalokkal. Hitet sugalmazott, reményt és lelkesedést, cipőt és ruhát hozott a hiányt szenvedőknek saját nagyon korlátolt anyagi eszközeiből, és ösztönözte a hívőket, hogy támogassák az egyházat, amivel csak tehetik (mint ahogyan a feljegyzések mutatják), sokszor két tojással, illetve egy csomó

¹⁰⁰ *Uo.*

¹⁰¹ *Amerikai Magyar Református Árvaházi Naptár*, szerk. Kalassay Sándor, kiadja az Amerikai Magyar Református Egyesület (1928), p. 93.

¹⁰² A nagy gazdasági világválságról van itt szó. Az amerikai magyarok egyszerűen csak szó szerint lefordították az angol kifejezést.

sárgarépával. 1935-ben a Református Egyesület nagygyűlésén a loraini osztály fődelegátusa volt. „Résztvett a Kenneywood Park-ban tartott árvaházi majálison is, s innen ment hazafelé Lorainba, amikor autószerencsétlenség következtében életét vesztette.”¹⁰³ Egyházi életünknek e fényes, „száguldó csillaga” elment, ahogyan jött, hirtelen egy autóbalesetben, ragyogva és igen szeretve. Az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* rovatvezetője volt. 1932-ben *A harmincz éves Loraini Magyar Refomátus Egyház jubileumi emlékkönyve, 1902–1932*¹⁰⁴ szerkesztője.

Szolgálati helyei:

1922–1923: Budafok, 1923 – 1924. X. 1.: Buda, 1926. II. 1-től Keszthely, 1927-től Vintondale, 1928-tól Lorain

Munkássága és publikációi:

A diakóniai jellegű *Keresztyén Erőfeszítés* létrehozója, a Hazai Misszió Tanács aktív segítője, az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* rovatvezetője. *A harmincz éves Loraini Magyar Református Egyház jubileumi emlékkönyve, 1902–1932* (Lorain, 1932).

Források:

Jubileumi, p. 205; *MEIL*, p. 172; *AMRÁN*, p. 157; Gulyás*; Bölöny*; *Jubileumi**; Testv (1934. jún.)*; *Amerikai Magyar Református Árvaházi Naptár*, szerk. Kalassay Sándor, kiadja az Amerikai Magyar Református Egyesület (1928), p. 91.

¹⁰³ *Jubileumi*, p. 205.

¹⁰⁴ *MEIL*, p. 172.

CSORDÁS GÁBOR

(Székesfehérvár, Fejér vm., 1920. jún. 24. – New York, 1992. jan. 4.)¹⁰⁵

1938-tól 1942-ig a budapesti Református Theológiai Akadémia hallgatója, 1947-ben Svájcba, majd az Egyesült Államokba ment. 1947-ben a Bázeli Egyetemre, 1949-ben a New York-i *Union Theological Seminary*ra járt. 1949-től 1952. decemberig Rosetonban, 1953. márciustól Albanyben, majd Torringtonban beszolgáló lelkész. 1957. februártól Poughkeepsie, majd a New York-i 2. utcai egyház lelkésze, a Magyar Református Egyesület igazgatója. 1974-től 1991-ig a New York-i egyházmegye esperese. 1974-től a *Hudsonmenti Híradó* és a *Református Hírek* kiadója és szerkesztője. A New York-i magyar nyelvű rádió istentiszteleti szolgálatának vezetője. 1979-től az Árpád Akadémia tagja.

Szolgálati helyei:

Roseton, Albany, Torrington, Poughkeepsie, New York 2nd Street

Munkássága és publikációi:

Esperes (New York-i egyházmegye), *Hudsonmenti Híradó*, *Református Hírek* szerkesztője és kiadója, az Árpád Akadémia tagja. *Testvériség* (Washington), *Bethlen Naptár* (Ligonier, 1956), *Miami First Hungarian United Church of Christ* tízéves jubileumi emlékkönyve (Miami, 1959), *A Független Magyar Református Egyház évi jelentése a gyülekezet életéről* (New York, 1981).

Források:

MEIL, p. 172.

¹⁰⁵ MEIL, p. 172.

CSUTOROS BENJÁMIN

(Kismarja, Bihar vm., 1863 – Dél-Virginia, 1929)

„Több helyen volt tanító Magyarországon. Amerikába a Zemplén megyei Leányvárról indult 1900-ban. Megérkezése után az üresedésben levő Johnstowni egyházba neveztetett ki kisegítő szolgálatra s itt maradt 1908. augusztus haváig, amíg az egyháznak meghívott lelkésze, Porzsolt Ernő át nem vette az egyház vezetését. Ekkor szintén kisegítő minőségben McKeesportba ment át s itt nagyon sokat munkálkodott azért, hogy a két részre szakadt magyar reformátusság egyesüljön. Ez az egyesülés Borsos István vezetése alatt tényleg megtörtént. 1909. február hónapban átment a presbiterianus fennhatóság alatt álló Windburne, Pa. Itt azonban nem sokáig maradt, hanem Alliance-ba ment, ahol szintén csak rövid ideig munkálkodott. Innen Nortonba (VA) került, ahol Ujlaky János szervezett egyházat s dél-Virginiában munkálkodott 1929-ben bekövetkezett haláláig. Egyike volt a legérdekesebb embereknek. Valódi ősmagyar volt. Keménynyakú, de puhaszívú ember. Fiait egymás után a hét vezérről nevezte el. Haláláról csak későn értesült a magyar reformátusság s így temetésén senki sem volt a magyar református lelkészek közül.”¹⁰⁶

Szolgálati helyei:

Johnstone, McKeesport, Windburne (PA), Alliance (VA)

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 202.

¹⁰⁶ *Jubileumi*, p. 202.

CSUTOROS ELEK¹⁰⁷

(Kismarja, Bihar vm., 1865. júl. 12.¹⁰⁸ – Columbia, 1951. nov. 7.)

Édesapja Csutoros István asztalos mesterember volt. Édesanyja Kovács Erzsébet. 1865. július 19-én keresztelték meg. Keresztszülei Dul András és neje, a keresztelést végző lelkész Könyves János. Elemi iskoláiból négy évet szülőfalujában végzett. Az ötödik elemi osztály felét Liszka-Tolcsván Zemplén megyében, ahol a bátyja akkor tanító volt. Majd mikor a bátyját Beregszászra választották meg a polgári iskolába zene- és tornatanárnak, akkor ott végezte az első és második osztályt. Bátyja Balatonfüredre került, emiatt öccsét elvitte Debrecenbe, a kollégiumba, és a gimnáziumban folytatta tanulmányait. 1885-ben érettségizett, utána a teológiai akadémia tanfolyamán 1888-ban megszerezte a tanítói oklevelet. A kápláni vizsgát 1889. okt. 10. és 11-én tette le. (Ugyanitt díszdoktorrá avatták 1930-ban.)¹⁰⁹ A teológiai tanfolyam végzése alatt a városban alsóbb osztályú gimnazistáknak adott órákat előkelő családoknál, többek között Kálmáncsehy¹¹⁰ Mór Zoltán és Kálmán nevű fiát két évig tanította.

A kápláni vizsga letétele után, okt. 25-én Nagykátára ment nevelőnek. Katona Péter ügyvéd és földbirtokos családjánál három évig volt nevelő, de egyszersmind bejegyzett káplán két évig Martonkátán Nt. Miskolc Dénés és egy évig Tápiószelén Tiszt. „Bányai Géza mellett. Mivel a dunamelléki egyházkerület vezető emberei

¹⁰⁷ Csutoros Benjámin testvére lenne? 2 évvel később született és ugyanazon a településen. Keresztelési anyakönyve feltárása fog ebben segíteni. Lásd még: MEIL, p. 173.

¹⁰⁸ A *Jubileumi* szerint 1865. június 12-én született.

¹⁰⁹ Zoványi Jenő, *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*, 3. jav. kiad. Szerk. Ladányi Sándor (Budapest, MRE Zsinati Iroda sajtóosztálya, 1977), p. 140. További kutatások kellenek, hogy a DRTA-n mikor matrikulált és mikor lett díszdoktor.

¹¹⁰ Kálmáncsehy inkább. Elgépelés lehet itt.

hidegséget tanúsítottak buzgó működése dacára is iránta, mint más egyházkerületbeli iránt, három év múlva 1892-ben szeptember hónapban kikérte az elbocsátó levelét és elment vissza a tiszántúli kerületbe. A papi vizsgát 1891-ben tette le Debrecenben. Nagykátról Békés megyébe ment rektornak és káplánnak.” De itt csak 13 napig volt, mert a lelkész, Kéri Kálmán azt óhajtotta volna, hogy majdnem Isten nevében szolgálja őt is és az egyházat. Az egyháztanács egyhangú marasztaló kérése dacára is odahagyta Dobozt. Önéletrajzában meg is jegyzi, hogy életében először itt, Dobozon látott bajusz nélküli kálvinista papot: „ekkor mondtam, hogy igaza van annak a közmondásnak: félni kell a bajuszos asszonytól, de még jobban a bajusztalan embertől”. Egyenesen Debrecenbe ment a püspöki hivatalba kápláni állást kérni. Szerencséjére több nagyobb alföldi városban volt szükség káplánra. Ezek közül Berettyóújfalut (Bihar megye) választotta, és az 1892-ik év október 20-án el is foglalta és szolgált Nt. Gyulai László mellett mint káplán négy évig. De mint segédlelkész tanított az ipariskola felsőbb osztályában, és még emellett tanított magánúton gimnazista ifjakat és felsőbb leányiskolai lányokat. Ez a négy év a legterhesebb volt magyarországi működése alatt. A főnöke Nt. Gyulai László már súlyos beteg volt, mikor elfogadta a kápláni állást, és a 8000 lelket számláló nagyegyházban neki kellett végezni minden lelkési teendőt, amiből bőven kijutott mindennap.

„1896. augusztus 20-án, miután tiszteletes Z. Szabó István iskolagazgató lemondott és a gyülekezet egyhangúan megválasztotta a helyére, elfogadta a jó jövedelmű rektori állást, de megtartotta a lelkészi jelleget is, mint másod lelkész. Megválasztatása után egy hónap múlva, 1896. szeptember 30-án házasságra lépett Nt. Séra Ferenc siteri lelkész Vilma nevű leányával.”¹¹¹ 1898. szeptember 28-án sürgőnyileg meghívást kapott az Amerikai Egyesült Államok

¹¹¹ *Jubileumi*, p. 334.

Ohio állambeli Cleveland városába lelkésznek. A lelkészi állás már fél év óta nem volt betöltve. Elfogadta a meghívást. Mikor Nt. Gyulai Lászlónak kijelentette, hogy az amerikai meghívást elfogadta, az sírva kérte, hogy ne hagyja ott, mert érzi, hogy hónapok múlva ő elmegy a minden élőknek az útján, és ő lesz a helyében a lelkész, még az esperes Nt. Dávidházi János is azt mondta, elment az esze, öcsém, hogy abba az ismeretlen idegenbe megy. Azt felelte, megyek. Itthon vannak elegen, én itthon egy elenyésző csekélység vagyok, úgy érzem, hogy ez az Isten rendelése, Amerikába a négy magyar református egyház közül a két nagyobb fél év óta lelkész nélkül van, ott künn nagyobb szolgálatot tehet hazájának, egyházának. 1898. október 7-én, pénteken indult el Berettyóújfaluból a nagy közönség búcsúölelése és könnyei közt, három tagból álló kis családjával. Október 10-én Brémában voltak, és másnap, 11-én felszálltak a *Kaiser Friedrich der Grosse* nevű nagy gőzhajóra. Október 19-én kötöttek ki Hobokenben. Este 8 órakor már indultak tovább, 20-án este érkeztek meg új otthonukba, Clevelandbe. Október 20-án tartotta meg beköszönő beszédét. Zsúfolva volt a templom. Együtt sírt a gyülekezettel. Sírt édes magyar hazája után, a gyülekezet pedig örömkönnyeket hullatott, hogy fél év óta ismét hallhatják Isten igéje hirdetését az édes anyai nyelven. „Megkezdődött a munka az idegen földön, ha előre láttam volna, hogy mi vár rám az új munkaterületen, nem mertem volna belefogni, de az Isten adott erőt, segítséget, hogy elvégezhettem Isten segítségével a mindjobban szaporodó többoldalú teendőket.

A szétszéledt nyájat hamarosan összeszedegtettem, úgy hogy miután a bevándorlás is egyre növekedett, a kis fatemplom már nem volt képes befogadni a templomba járókat. Terveztünk, hogy miképpen kellene kitoldani, de voltak, akik azt mondták, ne toldozzuk, ne foldozzuk, építsünk újat, a régi templom pedig jó lesz gyülesteremnek és iskolának.”

Nekifogtak a templomépítési alap gyűjtésének, úgy helyben, mint az Ohio államban levő magyar telepeken. 1903 őszén letették

az alapkövet, és már 1904. május havában fel is szentelték a szép, termésköből épült templomot. 1912-ben hazahívták lelkésznek apósa helyére a Bihar megyei Siterbe. De egy év múlva ismét visszatértek Amerikába (a gyerekek nem tudták megszokni az idegen környezetet). Fél évig szervező lelkész volt, és azután elfoglalta a West Side-i lelkészi állást. Ott volt 1926 őszéig, ez idő alatt vásárolták a West 32. utcai templomot, parókiát és még három lakóházat. 1926 őszén elfogadta a columbusi egyház meghívását, mert már két gyermeke tanult az Ohio State Universityn. Kilenc évig volt Columbusban, 1935. szeptemberben lemondott és nyugalomba vonult. Mikor a hazai egyházhoz való csatlakozás ügyében gróf Dégenfeld elnöklése alatt gyűlés volt, Csutorost választották meg ideiglenes esperesnek, és a konvent vele levelezett a csatlakozás bevégezéséig. 1930-ban pedig a debreceni Tisza István Tudományegyetem tiszteletbeli doktorrá választotta. Az egyházi és magyar közélet terén többféle tisztséget viselt 38 évi lelképásztorkodása ideje alatt. Mielőtt még magyar egyházmegye (classis) lett volna, az akkori lelkészek szükségét látták az összetartozandóság és egyöntetű munkálkodás végett megalakítani a keleti és nyugati lelkészi kört. A két lelkészi körnek elnöke volt. Amikor a misszióhatóság megengedte a magyar classist, a magyar classisnak első és több évig volt elnöke. Majd mikor a magyar gyülekezetek nagy része a hazai egyházhoz csatlakozott, a nyugati egyházmegyének első esperese lett.

A Református Egyesület alelnöknek választotta kijövelele második évében. A tisztségviselők könnyelmű vezetése folytán nagy zavarok támadtak 1899-ben az egyesületben. Egy napon arra ébredt, hogy az összes egyesületi tisztségviselő beadta hozzá mint alelnökhöz a lemondását. Nagyon nehéz helyzetbe jutott, még alig volt az egyesületnek csak egy évig tagja, és mint alelnököt, még a vezértestületi gyűlésre sem hívták meg. Nem volt idő sokáig gondolkozni. Láta, hogyha ő is elfut gyáván, meghal az egyesület, amelynek tagjai száma már alaposan leapadt. Rendkívüli közgyűlést nem lehetett összehívni, mert

a pénztár üres volt. Tudatta az osztályokkal a szomorú állapotot, és azt ajánlotta, hogy egy héttagú fegyelmi bizottságot nevezzenek ki az egyesület ügyének a megvizsgálására. Az osztályok elfogadták az ajánlatot, és 1899. július havában összehívta a fegyelmi bizottságot. A lemondott tisztikar Nyitray elnöktől kezdve lefelé mind tiltakoztak az ellen, hogy az alapszabály ellenére fegyelmi bizottságot hívott össze. Erre azt válaszolta, hogy nem kell bölcselkedni, hanem minden írományával jelenjen meg a lemondott tisztikar Pittsburghben a kitűzött időben, a felelősséget vállalja. Meg is jelentek a kitűzött időben. De eszébe jutott, hogy az egyesületnek nincsen chartere (alapító oklevél), hiszen az elmúlt konvención már ezért nadrágolták a tisztikart, hogy miért nincsen charter, és kötelességükké tették, hogy azonnal szerezzék be, mert e nélkül az egyesület nem létezik. Gondolta, hogy valami fontos dolog lehet az a charter, bár még, mint egyéves amerikai, azt sem tudta, hogy mi lehet az. Azonnal egy ügyvédhez ment és megkérdezte, hogy mennyi idő alatt és mennyiért lehetne megszerezni a chartert. Az ügyvéd azt felelte, hogy 48 óra alatt beszerzi. Úgy is lett, kivette a chartert Columbusban. A charterrel felszerelve indult Pittsburghbe. Ott volt a hűtlenül megfutamodott tisztikar a kitűzött időben. Nyitray Emil elnök a szemébe mosolyogva mondta, hogy hogy merészkedte őket és a fegyelmi bizottságot összehívni, hiszen ez az egyesület nem létezik, nincs charterje. Azt felelte, ez az önök bűne, hogy nem volt idáig, de most már van. Nyitray azt kérdezte, hol van? Átnyújtotta neki. Az elnök végigolvasta, és akkor azt mondta, tessék kérdezni, felelek mindenre, és tessék átvizsgálni az egyesület könyveit, és ami hiány van, megfizetem. Volt hiány, de Nyitray gavallér volt és fizetett a maga zsebéből. Ekkor megalakult az új tisztikar, Csutorost választották elnöknek. Nekifogott összeszedni a szétzavart tagokat, hála Istennek, évről évre szaporodtak a tagok. Mikor látta, hogy most már az egyesület talpra állt és becsületes vezetés mellett fejlődni fog, többévi elnökösködés után lemondott. Az egyesület emlékül a képes nagy Bibliával ajándékozta meg \$60.00 értékben.

Nagy húhóval ünnepeltek Trentonban 1906. július 4-én, hogy ott alakult meg az egyesület, holott igazság szerint a pittsburghi fegyelmi gyűlés óta létezik, mert azóta van chartere. De ezekről és egyéb más dolgokról nagyon bölcsen hallgat az egyesület történetének az írója. Mikor a kor szerinti fizetést nagy küzdelemmel létrehozta a pittsburghi konvenció, akkor újra erőszakkal beültették az elnöki székbe. A magyar közélet terén is volt alkalma munkálkodni. Mikor az amerikai nemzeti szövetség nagy harcok közt megalakult Clevelandben, őt választották első elnökének, majd több éven át alelnöke volt. Ilyen tisztségben vett részt Budapesten a Washington-szobor leleplezésén. Mikor az AMOS Buffalóban megalakult, beválasztották a kilences kormányzóbizottságba. „A háború alkalmával bennünket magyar lelkészeket internálni akartak. Egy napon ugyanazon órában minden magyar ref. lelkészt titkos detektívek automobilon a törvényszékre hurcoltak, hogy mi a magyar kormány fizetett ágensei vagyunk, pedig a magyar kormány törődött velünk a legkevesebbet. Sőt a Kossuth szobor felállításáért és kurucz magyarságomért a kormánynál odahaza a feketelistán voltam.”¹¹² De mivel vagy hárman igazolni tudtuk, hogy mi amerikai állampolgárok vagyunk, megszüntették a hajszát mindnyájunk ellen.” Majd így folytatta: „A nép szeret felekezeti különbség nélkül, a kiváló amerikaiak megbecsülnek. Mondhatom, hogy széles Amerikában az én tudtom nélkül semmi magyar mozgalom nem történhetik. Megáldott az Isten szép családdal. Egy lányom lelkészné. Az idősebb fiamat a tavaszon szentelték lelkésszé, magam is részt vettem a felszentelésen, nekem kellett tartanom a felavató beszédet, s meg

¹¹² Miután 1935-ben nyugdíjazták, ezért az eset csakis 1917–18-ban lehetett, amikor az USA belépett az első világháborúba, és hadat üzent az Osztrák–Magyar Monarchiának is. A Kossuth-szobor felállítása és a „kuruc” magatartás az akkori Habsburg-ellenesség kifejeződése volt, amit az 1912-es kivételes törvények alapján a háború idején, mint minden Habsburg-ellenes megmozdulást, akár halállal is büntethettek. Ez az eset már akkor történhetett, amikor az USA belépett a háborúba.

is eskettem. Van egy jó kis egyháza a fiamnak s meg is eskettem ugyanakkor. Két lányom elvégezte a felsőbb iskolát és most a tanfelügyelő hivatalban vannak alkalmazva, a kisebbik fiam most tett érettségit, orvosi egyetemre megy, a legkisebb leánykám most megy a felső iskolába.” A lelkész „egyik alapítója volt az Amerikai Magyar *Reformátusok Lapjának* is. Mikor Kuthy Zoltán, az első szerkesztő 1901. január 23-án lemondott, Csutoros Elek lett a lap szerkesztője s azt 1901. augusztus 15-ig szerkesztette.” „A Debreceni Egyetem theologiai tudományok »doktorává« választotta.”¹¹³ Nyolcvanöt éves volt, amikor 1950-ben, South Carolina államban lehunyta szemeit. Utolsó pihenőhelye Columbus (OH) egyik temetője.

Szolgálati helyei:

Cleveland (OH), Columbus (OH)

Munkássága és publikációi:

Esperes, a Református Egyesület alelnöke, *Reformátusok Lapja*, alapító és szerkesztő.

Források:

MEIL, p. 173; *Jubileumi*, p. 334–335; Gulyás*; BNaptár 1937, 1945, 1952*; RefL1966/1 (Vasváry Ö.)*; Szab 1968. jan. 9. (uő).*, Levél Józsi barátomhoz. Cleveland, 1925. júl. 3., Vasváry Ödön, *Nt. Csutoros Elek emlékezete*,¹¹⁴ Zoványi Jenő, *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*, 3., jav. kiad. Szerk. Ladányi Sándor (Budapest, MRE Zsinati Iroda sajtóosztálya, 1977), p. 140.

¹¹³ *Jubileumi*, p. 335.

¹¹⁴ További kutatás szükséges és a forrás pontos megjelenési helye, valamint dátuma.

CSUTOROS ISTVÁN¹¹⁵

(Cleveland, 1900. jan. 15. – ?)

1923-tól 1926-ig Wharton beszolgáló lelkésze, 1929-től 1969-ig Cleveland magyarságának lelkésze. Ő állítja össze az 1949. évi *Bethlen Naptárt*.

Szolgálati helyei:

Wharton, Cleveland (OH)

Munkássága és publikációi:

Imádságok (Cleveland, 1948); *Beszámoló öt-hetes európai utazásunkról* (Cleveland, 1963)

Források:*MEIL*, p. 174.**DARÓCZY MÁTYÁS**

(Hajdúnánás, Hajdú vm., 1900. jan. 15. – ?)

Hajdúnánáson kezdte, és Amerikában, a bloomfieldi főiskolán és teológiai szemináriumban végezte tanulmányait. „Az *Elizabeth Presbytery* szentelte lelkésszé 1922-ben. Első állomáshelyére Whartonba hívta meg az ottani gyülekezet még 1922-ben. Onnan 1925-ben Ligonierbe ment és két éven át, mint az árvaház és aggmenház titkára teljesített szolgálatokat. 1926 októberében a pocahontasi gyülekezet hívta meg lelkészéül, ahonnan 1930 februárjában a farrelli gyülekezet vitte el. Itt szolgált 1936 januárjáig, amikor a west side-i egyház meghívását elfogadva Clevelandbe ment, és

¹¹⁵ *MEIL*, p. 174.

azóta (1940) ott végzi szorgalmas és hűséges munkáját.¹¹⁶ Amerre csak lelkészkedett, mindenütt tevékeny és eredményes munkásnak bizonyult. Komoly és szolgálatra mindig kész férfiú, aki mindennél előbbvalónak tartja hivatásának teljesítését; ezért szereti és becsüli gyülekezete, mely legutóbb is gyönyörű új autóval ajándékozta meg. Pásztori munkája mellett állandóan folytatja tanulmányait az angol és amerikai irodalom, valamint a biblikus történet terén.

Felesége, szül. Felber Ilona, aki egyházi munkájában szép eredményekre mutathat vissza. Mindenütt igyekszik betölteni az amerikai magyar papné hivatását, és aki ezt ismeri, az tudja, hogy milyen nehéz munka ez. Három gyermekük van, akik közül az első már a Flora Stone Mather College növendéke és az egyházközségben az orgonista-tanítónői állást tölti be.”¹¹⁷

Szolgálati helyei:

Wharton, Ligonier, Pocahontas, Farrell, Cleveland West Side

Munkássága és publikációi:

Imádságok (Cleveland, 1948); *Beszámoló öt-hetes európai utazásunkról* (Cleveland, 1963); *Bethlen Naptár* (Ligonier, 1949)

Források:

Jubileumi, p. 246; *MEIL*, p. 174.

¹¹⁶ *Uo.* Clevelandi lelkész 1929 – 1969. jan. 12. között.

¹¹⁷ *Jubileumi*, p. 246.

DARÓCZY SÁNDOR

(Püspökladány, Hajdú vm., 1899. okt. 28. – Ligonier, 1983. okt. 22.)¹¹⁸

A debreceni református gimnáziumot és a Debreceni Református Kollégium teológiai szemináriumát végezte el. 1922. augusztus 22-én tette le kápláni vizsgáját, és még ebben az évben ösztöndíjjal¹¹⁹ Amerikába ment, és a Princetoni Teológiai Szemináriumban (1922–1923)¹²⁰ továbbtanult egy évet és a ThM-fokozatot nyerte el. Ezután 1933–1934-ben a Pittsburghi Egyetemen tanult, majd a New York-i episzkopális teológián folytatta tanulmányait.

Hegyí Sándor 1935-ben történt lemondása után a cartereti egyház bizalma Daróczy Sándor lelkipásztor felé fordult, aki akkor a mckeesporti (PA) gyülekezet vezetője volt. Közel két évtizede szolgált úgy a várost, hogy a gyülekezetet illetőleg sok változásnak, fejlődésnek volt a tanúja. Ezt a fejlődést annak lemérni, akinek nevéhez ez több vagy kevesebb mértékben fűződik, igen nehéz feladat, éppen ezért e sorok írója pusztán csak adatokat közöl: 1935-ben a gyülekezet látható vagyona a templomból és a parókiából állott, aminek az akkori értéke kb. 50 000 dollár volt, s ezt a vagyont még a toronyépítésből kifolyólag 3000 dollár kölcsön terhelte. Ennek az adósságnak rövid időn belül történt letörlesztése mellett tizen-nyolc év alatt nem múlt el egy esztendő sem anélkül, hogy vagy a templomon, vagy a parókián valami javítás vagy modernizálás ne történt volna. A gyülekezet vagyona ma a templomán és a parókián kívül egy kétlakásos ház, West Cartereten 11 és fél házhely és a Gyülekezeti Ház, a Bethlen Hall, amely 68 000 dollárba került, s meggyeszerthe a legmodernebb ilyenemű épület, magyar egyházi vonatkozásban kevés van hozzá hasonló. Az egyházi vagyon érté-

¹¹⁸ MEIL, p. 180.

¹¹⁹ AMRÁN, p. 142.

¹²⁰ MEIL, p. 180.

ke 190 000 dollár, amit mindössze 26 000 dollár kölcsön terhel. (A gyülekezet már az első félévben 1000 dollárt törlesztett.)

Az eredményt közel két évtizedre visszamenőleg lelki síkban lemérni még nehezebb, mert a szíveket egyedül csak az Úr ösmeri. Daróczy Sándor 2500-szor prédikált (1940 óta angolul is), 262 gyermeket keresztelt, 132 párt esketett, kilencvenhatszor állt koporsó mellett, s hogy mennyi kórházi és egyéb látogatást tett, az nehezen volna megállapítható. A sokféle gyűlések és jegyzőkönyvek lelkiismeretes vezetése mellett különösen nagy gondot fordított a gyermekeknek, ifjaknak pénteki, szombati, vasárnapi és nyári iskolai, valamint konfirmációi oktatására.

A Szabad Amerikai Magyar Református Egyház főesperese 1939-től 1945-ig, s emellett hosszú éveken keresztül a *Magyar Egyház* című havi folyóiratot szerkesztette. „Egyházi Újság” címen gyülekezeti értesítőt adott ki, amely kéthetenként jelent meg. Hosszú cartereti szolgálata után megválasztották a Bethlen Otthon igazgatójának, és hatásos munkája eredményeképpen új szárnyat építettek az otthonhoz, amelyben 80 idősebb tagot el tudnak helyezni. Erőfeszítéseinek köszönhetően megépült a Bethlen Nyomda, az egyetlen magyar református nyomda és kiadó szabad földön. Személyes látogatásainak és levelezésének, a hírlapokban megjelent cikkeinek és a Bethlen Naptáraknak köszönhetően a világon szétszórt magyar reformátusok ezrei kapcsolatot találtak egymással.

Szolgálati helyei:

1923–1927: New York és Cliffside, 1927–1935: McKeesport, 1935–1957: Carteret

Munkássága és publikációi:

1957-től 1962-ig a *Bethlen Almanac* szerkesztője, az 1941-es *Árvaházi Naptár* szerkesztője, a *Magyar Egyház* munkatársa.

Írásai: *Az első tíz esztendő a McKeesporti Pa. Független Magyar Református Egyházközség életéből, 1922–1932* (McKeesport, 1932);

Vallási tévelygések (Ligonier, 1944); *Free Magyar Reformed Church Carteret, New Jersey. Fifty Years in Pictures* (New Jersey, 1953); *Magyars in America* (Washington, 1960)

Források:

Vitéz; *Bethlen*, p. 77b; 75AHRCA; MEIL, p. 180; AMRÁN, p. 142; Gulyás*; Bölöny*; HA2*; Megyh 1939/4 (U.J)*; BNaptár 1949, 1950, 1984*; Megyh 1983/5 (N.L.)*; A ligonieri Bethlen Otthon naptára (1939)

DEMETER ANDOR

(Székelyudvarhely, 1929. aug. 6. – ?)¹²¹

Középiskolai tanulmányait 1940-ben a Székelykeresztúri Unitárius Főgimnáziumban kezdte, majd a háború befejezése után Székelyudvarhelyen a Református Gimnáziumban folytatta, ahol 1948-ban érettségizett. 1949-ben Kolozsvárt a Református Teológián felvételi vizsgára jelentkezett, ahol 1954-ben letette a második lelkészképesítő vizsgát. Ugyanebben az évben szentelik lelkipásztorrá Kolozsvárt. Egész életére szóló útmutató mintaképe az erdélyi teológia szellemiségének, professzorainak a teljes Szentírásra épülő, határozott igeközpontú, Krisztusra mutató munkássága. Lelkipásztori szolgálatában az evangéliumi töltésű, ún. újreformátori teológiai szellem vetítődik ki.

Lelkipásztori szolgálatát mint segédlelkész a székelyudvarhelyi egyházközségben kezdte. Kétévi segédlelkészi szolgálat után a következő gyülekezetekben szolgált: Küsmöd, Felsőboldogfalva, Nagybacon, Sepsiszentgyörgy II. Szemerja. 1980 augusztusában Bécsben vette fel a kapcsolatot az Amerikai Magyar Református Egy-

¹²¹ MEIL, p. 193. Ez a forrás sem tudja 2000-ben a halálozási dátumát.

ház vezetőivel, akik a Phoenixben (AZ) megüresedett lelkipásztori állást ajánlották fel neki. Szolgálatba lépésének ideje 1981. február 1. 1990-ig volt Phoenix lelkésze. Phoenixben 1984-ben a jóakarató hívek áldozatkészségével templomot építettek, 1988. május 15-én az akkori nyugati egyházmegye gyülekezeteinek akaratából választották meg esperesnek.

Nejével, Pál Erzsébettel 1957 márciusában kötöttek házasságot. Három gyermekük, hét unokájuk tevékenyen részt vett a gyülekezet munkájában. Felesége a Lorántffy Zsuzsanna Női Kör titkára, a gyermekek, unokák a „Szivárvány” néptáncsoport alapító tagjai. Fiuk, Zsolt 1992 óta presbiter, és egyben a Mikes Kelemen Kör elnöke is. 1994-től apa és fia a *Templomablak* egyházi értesítő szerkesztői, 1999-től az Amerikai Magyar Református Egyház Nyugati Egyházmegyéjének „Békesség Nektek” értesítő szerkesztői. Demeter Andor lelkipásztort hosszú lelkési szolgálatának elismeréséül az Amerikai Magyar Református Egyház gyülekezeteinek nagy többsége választotta meg a püspöki tisztségre. 2002. november 23-án a Cartereti Magyar Református Egyháznál tartott Egyházkerületi Közgyűlés és az azt követő püspökszentelő istentisztelet keretében tette le hűségesküjét.

Szolgálati helyei:

Phoenix (AZ)

Munkássága és publikációi:

Hungarian Reformed Church Phoenix - Arizona. Fifteenth Anniversary Album - 1972–1987 (A Phoenixi Magyar Református Egyház jubileumi albuma) (összeáll.: Demeter Andor, Király Frank, Moser György) (Phoenix, 1987)¹²²

¹²² MEIL, p. 193.

Források:

MEIL, p. 193; *Bethlen Almanac* (2002), pp. 149–152.

DEMETER BERTALAN

(? – ?)¹²³

A sárospataki származású missziói lelkészt 1895. október 22-én iktatták be a New York-i 69. utcai templom lelképásztori tisztségébe.

Szolgálati helyei:

New York 69th Street

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Puskás Julianna kéziratos hagyatéka. Pontosabb adat nincs közölve.

DÉZSY KÁROLY

(Debrecen, 1882 – ?)¹²⁴

„Középiskoláit elvégezvén Amerikába jött és Bloomfielden végezte be tanulmányait. 1910-ben alaphai lelkész lett és innen hét éves szolgálat után Beaver Fallsba hívták meg lelkésznek. Itt tört derékba munkás élete. Megőrölte az élet, pedig erős volt, fiatal volt, szinte daliás alak. De az élet küzdelmei, a nagycsalád gondja arra kényszerítette, hogy földműveléssel is foglalkozzék. Mindez megtörte

¹²³ Nincs meg a *MEIL*-ben.

¹²⁴ Nincs meg a *MEIL*-ben.

erős testét s 1923. március 5-én meghallotta a hívó szót s visszatért az atyai házba. Dézsi Károly híven végezte el a reá bízottakat. Szerényen és csöndben munkálkodott. Nem futott hírnév, dicsőség és külső elismerés után. Gyülekezete, családja volt az öröme és dicsekedése. Áldott az emlékezete.”¹²⁵

Szolgálati helyei:

Alpha, Beaver Falls

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 199.

DIENES BARNA

(Debrecen, Hajdú vm., 1895. okt. 27. – Buenos Aires, 1950. jan. 22.)¹²⁶

„Édesapja a Tiszaszabályozási Társulat igazgatója volt. 12 évig járt a debreceni kollégiumba, ott érettségizett. Majd a budapesti tudományegyetemen magyar és francia szakos tanárnövendék lett. Utolsó vizsgáit itt csak az első világháború után tehette le, mert a világháborút hadifogságban szenvedte végig. Majdnem öt esztendeig kínlódott sok nyomorúság között. A világháború után gyakorló tanár lett Budapesten, majd a békekötési tárgyalások alatt, mint francia fordító kapott alkalmazást a külügyminisztériumban. Budapesten házasodott 1920-ban. Feleségül vette Révész Ilonát, Révész Mihály nagybajomi lelkész leányát. Így rokonságba került

¹²⁵ *Jubileumi*, p. 199.

¹²⁶ *MEIL*, p. 203.

két régi nagy lelkész családdal, a Révész és Harsányi családokkal. Feleségével együtt ment Amerikába, miután az akkori nagy nyomorúságokban elveszítették első gyermeküket. Először a new yorki 116. utcai magyar egyház társadalmi munkájának lett a vezetője. Innen ment be Bloomfieldre, ahol lelkészi oklevelet szerzett, majd B. D. fokozatot. Ő volt az első, aki ezt a kitüntetést Bloomfielden megkapta. Tanulói alatt a caldwelli gyülekezetet szolgálta. Itt született kislányuk, Ruth-Dorottya. Caldwellről Himlervillere ment, e magyar bányatelepen egyházat szervezve ahonnan a brownsvillei egyház lelkészi állásába került, amelyben három évig szolgált. Innen hívták meg 1929-ben Homesteadre.

Tanulmányait még itt is folytatta. A pittsburghi Carnegie Tech főiskolában megszerezte a M. A. tudományos fokozatot. Írásaival, főleg színműveivel pedig általános érdeklődést keltett az amerikaiak között. Egy pár angol darabját elő is adták Pittsburghban. Ez a tudás képesítette arra is, hogy reá bízták anyaszentegyházunk hármass jubileuma alkalmából a történelmi alkalmi színműnek a megírását. Művének címe: *Még most tükör által, homályosan*. A Központi Egyházmegyének két éven át titkára, hét éven át elnöke volt, az új Magyar Egyházkerület pedig első elnökének választotta meg. Ugyanazon évben a lancasteri egyetemes zsinat az egyház legfőbb kormányzó hatóságának, az Egyetemes Tanácsnak is tagjává választotta. Úgy iskolai tanulmányai, miket részben Magyarországon, részben Amerikában szerzett 21 esztendőn keresztül, mint széleskörű tapasztalatai, valamint gyors ítélőképessége és megnyerő modora egyaránt kiválóan alkalmassá tették őt arra a magas tisztségre, amire az amerikai magyar református egyházak állították, hogy ez átmeneti időszakban sorsuk vezére legyen.”¹²⁷

¹²⁷ *Jubileumi*, p. 272.

Szolgálati helyei:

1925–29: Brownsville, Lynwood, Himlerville, 1928: Brownsville, 1929. V. – 1941: Rankin, 1929–1941: Homestead, 1941: Chicago South Side lelkésze, 1931: Zelienople beszolgáló lelkésze

Munkássága és publikációi:

Az Elmhurst College magyar tanszékének vezetője és tanára.

Az evangélium és református egyház (Pittsburgh, 1939); *Több vallásos nevelést!* (Pittsburgh, 194?); *50 év után* (Pittsburgh, 1940); *Apostolok új cselekedetei* (Pittsburgh, 1940); *A második gyűlés. Előadások (összeáll.)* (Pittsburgh, 1940); *Now in a Mirror, Darkly* (színmű) (St. Louis, 1940); *A chichago Shouth Side-i Magyar Református Egyház Családi Albuma 1912–1942* (összeáll.) (Chicago, 194?); *Egyházunk belmissziói munkássága* (Pittsburgh, 1949); *Egyház a viharban* (szerk.) (Buenos Aires, 1949); *Az erőpróba éve* (szerk.) (Buenos Aires, 1950)¹²⁸

Források:

Jubileumi, p. 272; *MEIL*, p. 203; *Bethlen*, p. 80a; Gulyás*; Könnyű*; Vitéz*; *Vasváry*, ÁN 1925*; BNaptár 1945, 1951*

DÓKUS GÁBOR

(Kovácsvágás, Abaúj-Torna vm., 1861. szept. 4. – South Norwalk, 1936. jún. 6.)¹²⁹

Dókus Gábor Kovácsvágáson (Abaúj-Torna vm.) született 1861. szeptember 4-én. Sárospatakon végezte el a tanítóképző iskolát, majd tíz évig volt tanító, előbb Kovácsvágáson, majd Fonyban. 1893. március 15-én ment Amerikába a South Norwalk-i reformátusok

¹²⁸ *MEIL*, p. 203.

¹²⁹ *MEIL*, p. 208.

kérésére, és 1893. április 6-án érkezett meg. Itt nagyon sokan voltak abaúji magyarok. Április 18-án megtartotta velük az egyházszervező gyűlést. Ezen a gyűlésen megalakult az egyház. Ez a gyűlés kimondta, hogy templom építésére azonnal mozgalmat indítanak. Április 21-én kérdőíveket küldtek az angol nyelvű egyházakhoz, május 16-án pedig az amerikai magyarsághoz. Időközben maguk között is végezték a gyűjtést, bár a munkaviszonyok nagyon mostohák voltak, és a magyarok egy része munkanélkülivé vált. Ebben az évben meg is vették a templomtelket az Ely Avenue-n 270 dollárért.¹³⁰ A gyülekezet hivatalos megalakulása 1894-ben történt meg. Ez lett a harmadik amerikai magyar egyház a clevelandi és a pittsburghi után. A South Norwalk-i reformátusok a *Reformed Church in the U.S.* fennhatóságát és támogatását kérték, amely 1894 áprilisában kiküldte Ferenczy Ferenc pittsburghi lelkészt, hogy a South Norwalk-i egyházat hivatalosan szervezze meg és Dókus Gábort készítse elő arra, hogy lelkésszé ordinálható legyen. Ferenczy lelkiismeretesen eleget tett a megbízásnak, Dókust tanította, előkészítette, úgyhogy 9 hónap múlva a *Reformed Church* Dókust exmittálta, majd december 9-én lelkésszé szentelte. Két nappal előbb a Brooklynban ülésező német classis kebelébe fogadta a South Norwalk-i „Hungarian Calvinistic and Reformed Society”-t. A következő évben lelkésszé avatta a Reformed Church.¹³¹

Ő az egyetlen olyan magyar lelkész az Egyesült Államokban, aki egész életét kezdettől fogva végig ugyanazon gyülekezetnek a szolgálatában töltötte. Harmincnyolc évi lelkészkedése, összesen pedig több mint 39 évi szolgálata alatt e gyülekezetnek két temploma és két lelkészlakása épült. Megérte, hogy a gyülekezet nemcsak önfenntartóvá lett, hanem minden adósságától is megszabadult. 38 évig szolgálta hűséggel a South Norwalk-i egyházat. Woodbridge-

¹³⁰ Szabó Lajos, *Magyar református kivándorlók templomai a XIX. században* (kézirat, é. n.), pp. 40–41.

¹³¹ *Uo.*

ben, Carteretben, Perth Amboyban is úttörő munkát végzett.¹³² „South Norwalkban szolgált 1932-ig. Ekkor nyugalomba vonult, és tiszteletbeli lelkésze lett a gyülekezetnek, amely megfelelő nyugdíjjal jutalmazta meg önzetlen munkásságáért. 1936. június 6-án fejezte be áldott életét.”¹³³ Két fia lelkész lett, két leánya lelkésznek felesége.¹³⁴

Szolgálati helyei:

1894–1932: South Norwalk, Woodbridge, Carteret, Perth Amboy

Munkássága és publikációi:

Emlékalbum a South Norwalki, Connecticut Magyar Református Egyház 35 éves évfordulójára. 1929. okt. 13. (összeáll.: Dókus Gábor, Bogár Károly, Urbán Béla, Dókus István, Paskó János) (South Norwalk, 1929)

Források:

Jubileumi, p. 206; *MEIL*, p. 208; *Vasváry**; ÁN 1926*; RefU 1936*; Ref. Emlékkönyv, 1940, p. 309;
Szabó Lajos, *Magyar református kivándorlók templomai a XIX. században* (kézirat, é. n.),
Sárospataki adattár: Ag.9. pp. 40–41.

¹³² *Uo.*

¹³³ *Jubileumi*, p. 206.

¹³⁴ Ref. Emlékkönyv (1940), p. 309.

DÓKUS GÁBOR

ifj. (Fony, Abaúj-Torna vm., 1888. aug. 29. – Lake Worth, 1964. febr. 18.)¹³⁵

„Tanulmányait a *Bloomfield College and Theological Seminary*-ben végezte. 1890-től az USA-ban élt. Martinsferry, Crescent, Dillonvale majd Canton lelkésze.”¹³⁶

Szolgálati helyei:

Martinsferry, Crescent, Dillonvale, Canton

Munkássága és publikációi:

Publikált a *Reformátusok Lapja* c. folyóiratban.

Források:

MEIL, pp. 208–209.

DÖMÖTÖR TIBOR

(Budapest, 1929. máj. 29. – ?)¹³⁷

1953-tól a soproni Erzsébet és a debreceni Tisza István Tudományegyetemen, majd az akroni Purdue Universityn és a Kent State Universityn tanult. 1955-ben szentelték fel. 1959–1966-ig Alliance lelkésze. 1966-ban az akroni egyházak lelkészévé választják. 1968-ban egyesíti a két Magyar Református Egyházat Akronban. 1969-ben a ligonieri Bethlen Otthon igazgatóságának tagjává választják. 1958–1962-ig a *Tovább Harcolunk*, 1961-ben az *Akroni Magyar Hírlap*, 1966-tól a *Kegyelem*, 1970-től a *Magyar Egyház* szerkesztője, és heti egyórás magyar református rádióprogramot indít el. 1983-tól

¹³⁵ *MEIL*, pp. 208–209.

¹³⁶ *Uo.*

¹³⁷ *MEIL*, p. 215. Lásd még: November 20., 2000. – Bethlen Collection, p. 81a.

a *Szabad Egyház* kiadója. 1971-ben kiadja a *Kétélű Kard* című igehirdetés-kötetét. „További írásai és publikációi: Californiai Magyarság, Cél, Hídfő, Magyar Egység, Magyarság (Pittsburgh), Nyolcadik Törzs, Szabad Magyarság, Testvériség (Washington), The American Hungarian Review, Mindszenty József byboros érsek-prímás úr látogatása ... Ant. (Cleveland, 1975), Bethlen Naptár (Ligonier 1975).”¹³⁸

1972-ben esperessé választják. 1973-ban új magyar református egyházat szervez Phoenixben (AZ). 1974-ben kezdeményezésére felépül az amerikai magyarság legnagyobb szeretetotthona, a 100 ágyas Lorántffy Otthon. 1975-ben kiadja vallásos verseskötetét *Is-tentől Krisztusig* címmel. 1976-ban az Amerikai Magyar Református Egyesület igazgatójává választják. 1977-ben kezdeményezésére megindul az ontariói (CA) magyar református templom megépítése. 1978-ban új szárnyat épít a Lorántffy Otthonhoz. 1979-től az Árpád Akadémia tagja. 1979-ben megkezdí a Károli Gáspár Lelkészképző Intézet megszervezését. 1980-ban kezdeményezésére felépül a világ egyetlen „trianoni” szobra a Lorántffy Otthon emlékkertjében. 1981-ben 50 000 dolláros adományt szerez a Károli Gáspár Lelkészképző Intézet munkájának megindítására. 1982-ben kezdeményezésére felépül a szabad világ egyik legszebb szabadságharcos szobra, emlékezve az 1956-os hősökre és mártírokra. 1981-ig a Kereszt és Kard mozgalom tisztségviselője. 1983-tól az Amerikai Magyar Szövetség országos igazgatóságának elnöke, és a Szabad Magyar Református Egyház püspökévé választják. Lelkeszi szolgálata alatt az akroni gyülekezet tagsága megkétszereződött, a gyülekezet ingatlana háromszorosára szaporodott, az évi bevétel tízszerese lett a 17 évvel azelőttinek. Az akroni egyház és a Lorántffy Otthon vagyona négy és fél millió dollár. Folyamatban van a Bocskai Ház építése egészséges öreg magyarok számára 200 000 dolláros költséggel. A Károli Gáspár Lelkészképző Intézetnek 1983-ban 6 hallgatója

¹³⁸ MEIL, p. 215.

volt. A püspök a 27 év alatt több mint 300 alkalommal volt ünnepi szónok, több mint 200 alkalommal ünnepi igehirdető, több mint 500 cikke és verse jelent meg nyomtatásban a magyar lapokban, és több mint 200 000 mérföldet utazott autón és repülőgépen a magyarság és a magyar reformátusság érdekében. Felesége Erzsébet, akivel 1982. június 22-én ünnepelte 25 éves házasságát. Gyermekai Erzsébet és Tibor. Az egész család minden vasárnap részt vett az istentiszteleteken. Felesége magyar, gyermekei beszélnek magyarul.

Szolgálati helyei:

Alliance, Akron

Munkássága és publikációi:

The Foregin Legions (h. n., 1961); *Freedom Walk* (h. n., 1962); *Master Piece* (operett) (h. n., 1962); *Two Edged Sword* (prédikációk) (h. n., 1970, Akron, 1971); *From God to Christ* (poems) (Ligonier, 1971); *Istentől Krisztusig* (verseskötet) (Ligonier, 1973); *A hit csodája* (dokumentumok, gyűjtötte és írta) (Akron, 1986)

Források:

Bethlen, p. 81a; *MEIL*, p. 215; Árpád*; MTK 19*; HA2-3*; EH*; Vasváry*;

Dömötör Tibor püspök szolgálata magyar Amerikában (1983), p. 8.

EGRY LÁSZLÓ

(Sátoraljaújhely, Zemplén vm., 1905. dec. 8. – Woodbridge, 1989. márc. 19.)¹³⁹

„Sátoraljaújhelyen járta ki elemi és középiskoláit, 1923 májusában érettségizett. A sárospataki főiskola teológiai szakára iratkozott be,

¹³⁹ *MEIL*, p. 223.

lelkészi oklevelet nyert 1929-ben. Lelkészi munkáját sátoraljaújhelyi népes gyülekezetben kezdte, mint hitoktató segédlelkész. A helybeli elemi iskolákban csaknem 400 gyermek lelki gondozása volt reá, mint hitoktatóra bízva. 1929 decemberében érkezett Amerikába, a pittsburghi gyülekezetben végzendő ifjúsági munkára. 1929-ben a fairporti gyülekezet lelkészének hívja meg. Beiktatására 1933. február 26-án került sor.”¹⁴⁰ „1937 év augusztusig ott marad, majd Columbusba megy. Még abban az évben hazalátogat Magyarországra, fél évig távol van gyülekezetétől, ahol 1939 februárjáig marad. Ekkor a woodbridge-i gyülekezet egyhangú meghívására ennek az egyháznak a lelkészi állását fogadja el.”¹⁴¹ „1944 dec. és 1956 aug. között Hammondban, 1945–56 között East Chicago-ban szolgált majd 1962-től ismét Woodbridge lelkésze lett.”¹⁴²

Szolgálati helyei:

Fairport, Columbus, Woodbridge, Hammond, East Chicago, Woodbridge

Munkássága és publikációi:

Amerikai Magyar Reformátusok Lapja, Megindulás, Jegyzőkönyv (Cleveland, 1939)

Források:

Jubileumi, pp. 330–331; *MEIL*, p. 223; BÉvkönyv 1990–91*; TesFr 1989/3 (Vitéz F.) (1906)*

¹⁴⁰ *Amerikai magyar református árvaházi és aggmenházi naptár*, szerk. Nánássy Lajos (1934), p. 135.

¹⁴¹ *Jubileumi emlékkönyv* (1940), pp. 330–331.

¹⁴² *MEIL*, p. 233.

ELEK ÁRON

(Hódmezővásárhely, Csongrád vm., 1924. aug. 9. –
Cleveland, 1995. okt. ?)¹⁴³

Tanulmányait a József Műegyetemen végezte, majd 1943-tól a Budapesti Református Theológiai Akadémián tanult. Az USA-ban 1948 és 1951 között a Princeton Theological Seminary hallgatója. Szolgálati helyei: 1953-ig Johnstown, majd 1953–54-ig Leechburg, 1958. márc. 23. – 1963. szept. 30-ig Fairport, 1963. okt. – 1989. dec. 31-ig Cleveland West Side. A Clevelandi Kálvin Egyházkerület helyettes püspöke volt. A *Reformátusok Lapja* így ír róla 1989-ben: „Cleveland West Side-i gyülekezet lelkésze ez év végén nyugalomba vonul. A gyülekezet búcsú bankettet tervez 1990. január 14-re hosszú és példamutató szolgálata tiszteletére.”¹⁴⁴ Publikációi a *Reformátusok Lapjában* jelentek meg.

Szolgálati helyei:

1953-ig Johnstown, majd 1953–54-ig Leechburg, 1958. III. 23. – 1963. IX. 30-ig Fairport, 1963. X. – 1989. XII. 31-ig Cleveland West Side

Munkássága és publikációi:

Golden Jubilee Album. Hungarian Reformed Church. Fairport Harbor, Ohio 1911–1961 (összeáll.) (Fairport Harbor, 1961); *West Side-i Magyar Református Egyház.* Hungarian Reformed Church 70 Anniversary, Cleveland 1906–1976 (összeáll.) (Cleveland, 1976); *Templomszentelés. Dedication.* West Side-i Magyar Református Egyház. Hungarian Reformed Church. Cleveland, Ohio, 1978. nov. 19. (bevez. és összeáll.) (Cleveland, 1978);

¹⁴³ MEIL, pp. 226–227.

¹⁴⁴ Calvin Synod News (Kálvin Zsinat Hírei), *Reformátusok Lapja*, 1989. november–december, p. 2.

Diamond Jubilee 1906–1981 and Mortgage Burning. Háromnegyed-százados emlékünnepe, adósságlevél-égetés. 1981. nov. 15. (összeáll.) (Cleveland, 1981).¹⁴⁵

Források:

CSy, 1989. november–december, p. 2; *MEIL*, pp. 226–227; *HA2*–3*; MTK 14*; BRTA*; CSy 1990/2*; 1991/4*; 1995/6.*

ERDEI KÁROLY

(Debrecen, 1882. ?, ? – ?, 1915. jan. 28.)

„A west-sidei önállósult református egyházközösség első lelkésze 1882-ben született Debrecenben. Elvégezvén a teológiai tanfolyamot, arra törekedett, hogy kijusson Amerikába. Híres turista diák volt, aki gyalogosan bejárta Európa nagyobb városait. Clevelandben 1906-ban a West-Sideon megalakult az új gyülekezet, ennek a lelkészi állására őt választották meg. 1907. május 6-án érkezett meg Clevelandbe. Itt azonnal megkezdte az egyház teljes megszervezését s az ő vezetésével vásárolta meg az egyház a West 25-ik utcai birtokot, s azt a nagy házat, amely ezen a birtokon volt, templommá és lelkészlakássá alakíttatta át. Ebben a gyülekezetben 1913. október 13-ig maradt. Ekkor cserélvén Csutoros Elekkel a »tóparti egyházak« gondozását vette át. Lelkén azonban valami titkos kór rágódott, s akkor, amikor már betegsége gyógyítása végett kórházba akarták vitetni, fegyvert emelt maga ellen 1915. január 28-ikán. Így fejezte be életét az, aki maga volt az élet.”¹⁴⁶

¹⁴⁵ *MEIL*, p. 227.

¹⁴⁶ *Jubileumi*, p. 198.

Szolgálati helyei:

Cleveland West Side

Munkássága és publikációi:

Gyülekezetépítés, missziói lelkész

Források:*Jubileumi*, 1940, p. 198.**FAZEKAS SÁNDOR**(? – ?)¹⁴⁷

A templomépítés Fazekas Sándor, a második cartereti lelkipásztor nevéhez fűződik, aki 1906. október 1-én érkezett Amerikába. Három évig szolgált a woodbridge-i gyülekezettel társas viszonyban lévő cartereti gyülekezetet, s a belső építés terén is alapvető munkát végzett. 1907-ben megszervezte a ma is meglevő Férfi Betegségélyező Egyletet, s 1908-ban megkezdte a vasárnapi iskolát, a következő évben pedig a nyári iskolát. 1909-ben Csépke István kearsarge-i (MI) lelkésszel cserélt. Később átképezte magát fogorvosnak, s ma is [1939]¹⁴⁸ Buffalóban él.

Szolgálati helyei:

Carteret (NJ), Kearsarge (MI)

Munkássága és publikációi:

A Férfi Betegségélyező Egylet és vasárnapi iskolák megalapítása.

¹⁴⁷ Nincs meg a *MEIL*-ben.¹⁴⁸ A szerkesztő megjegyzése.

Források:

Puskás Julianna kéziratos hagyatéka. Pontosabb adat nincs közölve.¹⁴⁹

FEKETE ANDRÁS

(Windber?? (South Chicago, 1901. okt. 19. – ?)¹⁵⁰

Szülei Abaúvjárról (Abaúj megye) származtak, előbb a South Chicagó-i egyháznak voltak alapító tagjai, majd 1906-ban East Chicagóba költöztén, az ottani egyházközségnek is alapító tagjai lettek. Ott végezte elemi iskoláit Fekete András, majd 1917-ben a bloomfieldi akadémián és szemináriumon „cum laude” fokozattal szerezte meg lelkészi oklevelét. 1926-ban a newarki magyar presbiteriánus egyház templomában szentelték lelkésszé. Ezután két évig a drakes–congói, majd öt évig a kalamazooi egyházközségnek volt lelkésze, 1933 szeptemberéig, amikor a windberi lelkésszel, Kerekes Bélával szolgálati helyet cseréltek.¹⁵¹ 1926. november 25-én feleségül vette Kocsis József és Schubert Terézia johnstowni lakosok lányát, Ilonát. Egy fiúgyermekük született, Róbert András.

Szolgálati helyei:

Drakes–Congo, Kalamazoo, Windber

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, pp. 328–329.

¹⁴⁹ Puskás Julianna forrása ismeretlen. További kutatások szükségesek.

¹⁵⁰ Nincs meg a *MEIL*-ben!

¹⁵¹ *AMRÁN*, p. 137.

FERENCZY FERENC

(Garbócz-Bogdány, Abaúj-Torna vm., 1857 – Pittsburgh, 1898. júl. 8.)

„Összes felső iskoláit és a teológiai tanfolyamot Sárospatakon végezte. A kápláni és lelkészi vizsgák letevése után a felső-borsodi egyházmegyében volt káplán, és pedig nagyon hosszú időn, 12 éven keresztül. Ma el sem tudjuk képzelni azt, hogy valaki ilyen hosszú időn keresztül legyen káplán. Nem csoda, hogy mikor alkalma nyílt, átjött Amerikába, és először ide is káplánnak, Kovács János pittsburghi lelkész mellé 1893-ban. De nem sokáig volt segédlelkész, mert Kovács János Kanadába ment. Ferenczy Ferenc 1894. január 11-ikén lett rendes lelkészé.”¹⁵² Majd 1896. július 4-én megalakult az első amerikai magyar református egyházmegye Trentonban, melynek ő lett az esperese.¹⁵³ „Nagy lelkesedéssel, erős akarattal látott hozzá a pittsburghi és vidéki magyar református egyháznak a megszervezéséhez. Munkája sikerült is. Mikor már az egyház szervezésének a nagy munkáját elvégezte s nyugodtabb életre lehetett volna kilátása, a maga életét nem tudta elrendezni s 1898 július 8-án eldördült a fegyver, amely drága életét kioltotta. Emlékét ma is őrzi a pittsburghi egyház, amelynek tagjai a Református Egyesület össztagságának a segítségével szép síremléssel fejezték ki iránta tiszteletüket. Ezt az emlékoszlopot 1903 június első vasárnapján avatta fel a hálás kegyelet.”¹⁵⁴

Szolgálati helyei:

Pittsburgh (PA), Trenton (NJ)

¹⁵² *Jubileumi*, p. 197.

¹⁵³ Béky Zoltán, *A Trentoni Független Református Egyház 40 éves jubileumának emlékkönyve* (Commercial Printing, Trenton), p. 6.

¹⁵⁴ *Jubileumi*, p. 197.

Munkássága és publikációi:

A pittsburghi egyház megszervezése, trentoni esperes.

Források:

Jubileumi, p. 197; *Bethlen*, p. 81; Béky Zoltán, *A Trentoni Független Református Egyház 40 éves jubileumának emlékkönyve* (Commercial Printing, Trenton)

GARAY GERŐ

(Nyíregyháza, Szabolcs vm., 1872. márc. 12. – Whiting, 1941. nov. 7.)¹⁵⁵

Szülei néhai Garay Márton és Bogár Zsuzsanna voltak. Iskolái közül az elemi osztályokat Nyíregyházán, az algimnáziumot Sajógömörön, a főgimnáziumot Rozsnyón, a tanítóképezdét Eperjesen végezte a lutheránus tanítóképzőben. Majd a makói református gimnáziumban töltött be tanítói állást, és nyári tanfolyamokon gazdasági szakiskolát is végzett. Katonáskodása idején zászlós tiszt volt. 1907-ben érkezett Amerikába, ahol pedig a bloomfieldi Theological College-ban tanult. Lelkeszi szolgálatokat a következő helyeken végzett: Lackawanna, 1911–1913-ig Farrell, 1911-től Sharonban volt rendes lelkész, majd 1914. június 1-től 1915-ig a hazai konvent felügyelete alatt a Mount Carmel-i tót (szlovák)–magyar lelkész. 1920-tól Toledóban társlelkész lett, valamint segédtitkárként munkálkodott az Amerikai Magyar Református Egyesület titkára, Molnár István mellett. 1927-től 1941-ig Chicago South Side, 1940-től Detroit és Whiting lelkipásztora. 1927-től Chicagóban szolgált a West Side-on és South Chicagóban. Amikor Whiting társegyházul csatlakozott South Chicagóhoz, itt is végezte a lelkeszi teendőket magyarul és szlovákul 1941. május 31-ig. A Slovak Reformed Presbyterian Union

¹⁵⁵ MEIL, p. 310.

hivatalos lapjának, több évig, Mount Carmel-i lelkész korában a *Verhovayak Lapja* és a *Slovak Calvin*nak a szerkesztője. Sharoni és Mount Carmel-i lelkész korában a néhai Bogár Lajossal közösen adták ki a tót (szlovák) református énekeskönyvet, majd imakönyvet. Több éven át szerkesztették a Slovenska Kalvinska Presbyterianska Jednota hivatalos lapját. 1912-ben Youngstownban kiadta a *Hodiny de seba vstúpenia* c. írását.¹⁵⁶ Kitűnő zenész és zenekarvezető volt. Makói tanító korában a város énekkarának karmestere volt és díjat nyert. A gazdasági dolgokhoz is jól értett, és a Bethlen Otthonnak sok hasznos tanácsot adott. „Lelkészkedése Whiting-en az önfeláldozó apostoli munkának a példaképe volt. Ebben a haldokló gyülekezetben szinte emberfeletti feladatként hárult rá a kötelesség, hogy tartsa a hanyatló zászlót mindvégig. Híven megfelelt ennek a hivatásnak. Minthogy az egyházközségnek hibás okból – még missziói segélye sem volt az ő idejében: a szó szoros értelmében a nyomorúság, a legszükségesebbeket is nélkülöző szegénység volt az osztályrésze.”¹⁵⁷

1912-ben vette nőül Bolgár Etelkát. A házasságból négy gyermek származott: László, Pál, Erzsébet és Sárka. Betegsége idején nővére, Garay Ilonka hűségesen ápolta. Apósa és anyai nagybátyja lelkészek voltak. Sógorai közül amerikai lelkészek: Bogár Károly, Kerekes Béla, Mircse Sándor és Dókus Gábor. Anyai ágon néhai Kiss Ernő aradi vértanúval volt rokonságban. 1941. november 7-én hosszas szenvedés után elhunyt. Temetése a whitingi református templomból ment végbe. Magyarul, angolul, szlovákul búcsúztatták. Az egyházkerületi elnök a Magyar Synod, a kerületi szervező a Református Egyesület nevében búcsúztatta.

¹⁵⁶ *Uo.*

¹⁵⁷ *Jubileumi*, p. 239.

Szolgálati helyei:

Lackawanna, Jessup, majd 1911–13-ig Farrell, 1911: Sharon, 1914. VI. 1. – 1915: Mount Carmel, 1920-tól Toledo, 1927 és 1941 között Chicago South Side és végül 1940: Detroit és Whiting

Munkássága és publikációi:

Az Amerikai Magyar Református Egyesület segédtitkára, a *Slovak Reformed Presbyterian Union* hivatalos lapjának, több évig, Mount Carmel-i lelkész korában a *Verhovayak Lapja* és a *Slovak Calvin* szerkesztője, a *Hodiny de seba vstúpenia* című munka írója. Életrajzi írója szerint kitűnő zenész és zenekarvezető volt.

Források:

Jubileumi, p. 239; *MEIL*, p. 310; Vitéz*; „Nyugalomba vonult lelkészek” in *Bethlen*, 1942

GULYÁS ANDRÁS

(Tiszaszalka, 1903. ?, ? – Roebling, 1931. ?, ?)

„A falusi iskolából Debrecenbe ment, de itt a román megszállás és apjának vagyoni bukása miatt félbe kellett hagynia tanulmányait. De Gáspár József fiahoz fogadta nevelőnek, s így végezte el Budapesten a gimnáziumot. Theológiára Debrecenben iratkozott be s itt is nevelősködésből tartotta fenn magát. 1928. október 22-én érkezett Amerikába s Philadelphiában az episcopalis papnevelő intézetbe iratkozott be s szolgált az ottani független egyházat. 1931-től kezdve Roeblingben munkálkodott nagy odaadással az egyház felvirágoztatásán. Munkájának nyomai meg is látszanak a gyülekezet életében. Készült hazamenni, hogy szülőhazájában szolgálja Krisztust, de 1931 őszén meghalt.”¹⁵⁸

¹⁵⁸ *Jubileumi*, p. 207.

Szolgálati helyei:

Roebing

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi emlékkönyv (1940), p. 207.

GYÖRGY ÁRPÁD¹⁵⁹

(Szalonna, Borsod vm., 1911. aug. 3.¹⁶⁰ – Lake Village, 1987. aug. 5.)¹⁶¹

Szülei 1913-ban vitték magukkal Amerikába, Trentonba (NJ). 1920-ban visszavándoroltak Tokaj vidékére. 1930-ban befejezván tanulmányait Sárospatakon, kivándorolt Amerikába, és beiratkozott a bloomfieldi (NJ) kollégiumba és szemináriumba. Tanulóévei alatt a caldwelli és elizabethi magyar egyházakban szolgált. 1935. május 3-án szentelték fel. Hat éven át volt lelkipásztora az Elizabethi Magyar Presbiteriánus Egyháznak. 1946-ban meghívták a Chicago South Side-i Magyar Evangélikus és Református Egyházba. Hathatósan közreműködött az új templomegyüttes felépítésében, melyet 1966. március 20-án szenteltek fel. Három magyar gyülekezetet szolgált 33 éves lelkipásztori tevékenysége alatt. 1951-től 1963-ig a magyar közösséget, mint a Kálvin Egyházmegye tisztje, 1963-tól 1967-ig mint elnöke szolgálta. 1960-tól az Amerikai Magyar Református Egyesület Igazgatósági Tanácsának tagja, 1968-ban titkárának, majd 1976-ban elnökének választják. 1980-ban, húsz-

¹⁵⁹ *MEIL*, p. 342.

¹⁶⁰ *AMRÁN*, p. 141.

¹⁶¹ 1988. július 2., Port Charlotte (FL) – Bethlen Collection, p. 83a. Puskás Julianna jegyzetei mást írnak, mint a *MEIL*. „Ligonier, 1988. júl. 2”. Itt ellentmondás van a források közt. További kutatás szükséges.

éves szolgálat után vonult nyugalomba. 1988. július 2-án elhunyt, a ligonieri temetőbe temették 1987-ben elhunyt felesége mellé.

Szolgálati helyei:

Caldwell 1933-tól, Carteret 1934–1935-ig, Elizabeth, Lynwood 1935. szept. – 1942-ig és 1944–1946-ig, Bronx 1942-től, Chicago South Side, Washington 1946–1988

Munkássága és publikációi:

An Album Published on the 35th Anniversary of the Hungarian Evangelical and Reformed Church of Chicago South Side, 1912–1947 (ed. by) (Chicago, 1947)

Források:

HRFA, IV. p. 6; MEIL, pp. 342–343; Bethlen, p. 83a; BNaptár 1936*; 1949*; RefL 1988/4–5*; BNaptár 1989*; CSy 1988/4–5 (Bertalan I.)*

HADY ALBERT

(Tiszabecs, Szatmár vm., 1895. márc. 27. – Arcadia, 1970. márc. 31.)¹⁶²

„Szülei nemes Hady Gusztáv és neje, szül. nagyenyedy Enyedy Erzsébet voltak. Tanári pályára készült, de az első világháború megakasztotta tanulmányaiban. Egy ideig Bereg megyében, Dercen a református iskola igazgató-tanítója volt, majd 1917-ben bevonult a katonatiszti iskolába, melyet szintén az elsők között végzett el. Trianon már Csehszlovákiában érte. Cseh nyelven nem akart tovább tanulni, kiment Amerikába, hogy ott folytassa tanulmányait és kezdjen új életet. Isten itt is megsegítette. Szorgalmasan tanult tovább. Lancasterben a Franklin és Marshall kollégiumban megszerez-

¹⁶² MEIL, p. 348.

te az A.B., a theologiai szemináriumban pedig a B.D. fokozatot. Már mint meghatalmazott lelkész folytatta tanulmányait a Southern Californiai egyetemen (1927), ahol sikerült megszereznie a Master of Theology tudományos fokozatot.” Felszentelése 1928-ban, Los Angelesben volt.¹⁶³ „Már teológus korában megbízták a los-angelesi magyar reformátusoknak egyházba szervezési munkájával, és ezt a munkát szép sikerrel el is végezte. Az 1932. évben nyolc hónapra helyet cserélt Krisik Alajos fairporti lelkésszel, de amikor ez lemondott los-angelesi állásáról, őt hívták vissza los-angelesi hívei és azóta is újra köztük munkálkodik. Ott nősült is, elvévén Décsman János volt buffaloi gondnok lányát, Ilonkát, aki public school tanítónő volt, és igen szép állást tölt be a városi iskolák központi igazgatásában. Egy leánygyermekük van.

Különösen nagy segítségére van az egyházi munkában a hollywoodi művészkolónia, melynek tagjai közül nemcsak a reformátusok, hanem a más vallásuak is, magyar faji és kulturális kötelességüknek tekintik az egyetlen magyar egyház támogatását, előadásainak és estélyeinek magas művészi színvonalra emelését.”¹⁶⁴

Szolgálati helyei:

1926. VII. – 1946. VI. 23.: Los Angeles, 1932. III. 1. – 1932. XI. 15.: Fairport, 1936-tól az egyházmegye elnöke, tanító Pittsburghben és Buffalóban

Munkássága és publikációi:

Publikációi a *Kaliforniai Magyarságban*, a *Református Újságban* és a *Szebb Jövőben* jelentek meg.

¹⁶³ Uo.

¹⁶⁴ *Jubileumi*, pp. 287–288.

Források:

Jubileumi emlékkönyv, 1940, pp. 287–288; Nagy Csaba, *A magyar emigráns irodalom lexikona*. Budapest (2000), p. 348; Könnyű*; Vasváry*; RefL 1970/5 (Vitéz F.)*

HÁMBORSZKY GYULA

(? – ?)

Amerikába ment testvéréhez, Hámborszky Gusztávhoz, akinek akkor Pittsburghben vezető állása volt. Csak igen keveset tarózkodott itt, mert a Mount Carmel-i gyülekezetbe ment, melynek 1898. november 18-án lett lelkésze. Innen is hamar távozott. Meghívást kapott Jessupba, templomot épített, melyet 1900-ban szenteltek fel. Utána Troopban és Scrantonban is épített templomokat.¹⁶⁵

Szolgálati helyei:

Pittsburgh (PA), Mount Carmel (IL), Jessup (MD), Troop (NY), Scranton (PA)

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

AMRÁN, p. 100.

¹⁶⁵ AMRÁN, p. 100.

HÁMBORSZKY (HÁMORY) PÁL FERDINÁND BÉLA

(Beszterce, Besztercenaszód vm., 1883. dec. 30. –

New Brunswick, NJ, 1954. máj. 16.)

Kassán (Abaúj m.) és Eperjesen (Sáros m.) végezte a gimnáziumot. 1900-ban ment Amerikába. Ott folytatta tanulmányait a Wyoming Szemináriumban, Kingstonban (PA) és a princetoni és bloomfieldi teológiai szemináriumokban. Bloomfieldben a BD-fokozatot nyerte el. 1905. április 21-én szentelték fel Carbondale-ben (PA). Ezután a New Brunswick-i Magyar Református Egyházba választották lelkészül. Vezetése alatt templomépületet emeltek 1916-ban. Közben PhD-fokozatot szerzett 1913-ban az Iowa College-ban.

Szolgálati helyei:

Lelkészként szolgált New York Cityben, Garyben (IN), St. Louisban (MO), Highlandben (PA), Lindenben (NJ), Detroitban (MI) és Miami-ban (FL).

Munkássága és publikációi:

Mansville-ben (NJ) és South Riverben (NJ) templomot szervezett és építtetett. *Ünnepi köszöntő* (1940, karácsony; 1941, újév) (verseskötet); *Mit ismerünk mi Református Egyháznak? – What is the Reformed Church to our Knowledge? Az Amerikai Magyar Református Keresztény Anyaszentegyház* (társszerkesztő Murányi Jánossal) (American Hungarian Reformed Holy Christian Church PA); *Amerikában megtelepedett magyarországi népek történelme* (1942); *Énekeskönyv* (Pittsburgh, PA és Perth Amboy, NJ, 1918) (társszerző)

Források:

Vitéz, pp. 14–15; *MEIL*, p. 360.

HAMZA ANDRÁS DR.

(Seregélyes, Fejér vm., 1920. máj. 4. – Manville, 1983. okt. 21.)¹⁶⁶

A Budapesti Református Theológiai Akadémián tanult 1938–42 között. 1948-ban elnyeri a hittudományok doktora címet. „A Madison Avenue-i presbiteriánus egyház adminisztrátora 1951–57 között az *Élő Kő*, 1951–57 között a *Keskeny út*, 1961–1970 között a Madison Avenue Church News szerkesztője, majd az Ötágú Síp kiadója és társ-szerkesztője, 1973–74. Az *Amerikai Magyar Református Tanú* szerkesztője 1968-tól, 1969-től a Standard Press nyomda tulajdonosa New Brunswickban. A Kodály Kórus megszervezője és karnagya.”

Szolgálati helyei:

A fenti adatok szerint nem szolgált lelkészként.

Munkássága és publikációi:

Jubileumi emlékkönyv a Daytoni Magyar Evangéliumi és Református Egyház ötvenedik születésnapjára, 1902–1952 (összeáll.) (Dayton, 1953); *Annual Report of the Hungarian Evangelical and Reformed Church, Dayton, Ohio* (compil. by) (Dayton, 1953); *Népdalozás Ligonierben*. 1962. szeptember 4. (dalszövegek, összeáll. és nyomtatta) (Ligonier, 1962); *Sistieth Anniversary and the Installation of Pasto Andrew Hamza* (Manville, 1975); „Az én ügyem a te ügyed is” (prédikációk) (New Brunswick, 1989)

Források:

MEIL, pp. 363–364; *Bethlen*, p. 84a; NYMILB*; HA1–3*; Mildschütz*; BRTA*; *Vasváry**; IO 1983/3*; Él 1983/45 (Végh A.)*; BNaptár 1984

¹⁶⁶ 1983. október 22. – *Bethlen Collection*, p. 84a. Ez a forrás más adatot ad meg, mint a MEIL. Vö.: MEIL, pp. 363–364.

HANKÓ M. GYULA

(Maksa, Háromszék vm., 1871. ? – Melbourne, Florida, 1936. ápr. 20.)¹⁶⁷

Tanulmányait Nagyenyeden elvégezván, Budapesten iratkozott be a teológiai akadémiára, s itt tette le lelkészi vizsgáit. Nemsokára Csabdíban, Komárom megyében lett lelkész. 1904-ben Amerikában, Philadelphiában kezdte meg az egyház megszervezését. 1906-ban New Yorkba ment, s ott a 116. utcában kezdett munkálkodni, s megszervezte New Yorkban a harlemi egyházat. 1907-ben átment Youngstownba, ahova a gyülekezet egyhangú bizalma hívta meg. 1919 októberéig maradt ott, miután lelkészlakást, gyülekezeti termet építtetett, s a gyülekezetet az első közé emelte. 1919 októberében lemondott a lelkészkedésről, világi pályán igyekezett elhelyezkedni. Ez nem sikerült, így 1921-ben az egyházi elhelyezkedések idején hosszabb magyarországi tartózkodás után visszatért a lelkészi pályára, és Columbusban lett lelkész. Ott nemcsak visszaszerezte a gyülekezet templomát, hanem lelkészlakást is építtetett. Az építkezések befejezése után elfogadta a chicagói West Side-i egyház meghívását, de itt is kevés időt töltött. Átment Milwaukeeba és Racine-be. Sokat foglalkozott ebben az időben a magyarok letelepítésének a gondolatával. Ebben az ügyben járt Floridában Melbourne-ben. Itt 1936. április 20-án szívszélhűdés következtében fejezte be munkás életét.

Egy ideig a *Reformátusok Lapjának* is szerkesztője volt. Aztán Bogár Lajossal együtt kiadták az *Egyházi Élet* című havilapot, amely tulajdonképpen egyházi értesítő volt. Halála előtt a Sion egyház-megyének volt az elnöke.

¹⁶⁷ MEIL, pp. 365–366.

Szolgálati helyei:

1907–1919: New York, 1921. VI. – 1926. IX. 9.: Youngstown, ezután Columbus, három évig Chicago West Side, Milwaukee, majd Racine lelkésze.

Munkássága és publikációi:

Amerikai Magyar Reformátusok Lapja szerkesztője, 1916-tól az *Egyházi Élet* kiadója és szerkesztője.

Források:

Jubileumi, 1940, p. 206; *MEIL*, pp. 365–366; BRTA*; RefU 1936. ápr.*

HARANGI LÁSZLÓ

(?, 1912. nov. 14. – Miskolc, 1984. okt. 15.)¹⁶⁸

Sárospatakon és Budapesten tanult, majd Nagy Britanniában (Cambridge) és az Amerikai Egyesült Államokban (Princeton University, Yale University és Univ. of Pittsburgh) folytatott tanulmányokat. Magyar lelkészként szolgált amerikai magyar gyülekezetekben: Warren (OH) (1947–1952), Pittsburgh (PA) (1952–1956). Titkára, majd pedig elnöke volt az Amerikai Magyar Református Lelkesi Egyesületnek (1952–1958), és pénztárosa a Kálvin Zsinatnak (1958–1960). Professzora volt a Baldwin Wallace College-nak (Berea, OH), és szerkesztője református egyházi lapoknak: *Hajnal* (1948–1950) és *Reformátusok Lapja* (1965–).

Szolgálati helyei:

1947–1952: Warren (OH), 1952–1956: Pittsburgh (PA)

¹⁶⁸ *Bethlen Collection*, p. 84b.

Munkássága és publikációi:

Az Amerikai Magyar Református Lelkészi Egyesület titkára, a Kálvin Zsinat pénztárosa, a Baldwin Wallace College tanára és a *Hajnal* és a *Reformátusok Lapja* szerkesztője.

Források:

Bethlen, p. 84a.

HARSÁNYI ANDOR

(Cincinnati, OH, 1889. nov. 30. – ?)

„Iskoláit Mercersburgban, azután a lancasteri Franklin és Marshall kollégiumban, végül pedig a United Presbyterian Church pittsburghi theologiai szemináriumában végezte el 1914 májusában. Ezután Debrecenbe óhajtott menni, hogy az ottani egyetemen végezzen post graduate tanulmányokat, de az akkor kitört világháború megakadályozta tervének végrehajtásában, 1914 szeptemberében segédlelkész lett a new yorki 116. utcai egyházban, ahol decemberben lelkésszé szentelték. 1915. február 23-án házasságot kötött Makróczy Vilmával. Az esketést Dr. Souders missziói felügyelő és a vőlegény apja, Harsányi Sándor lelkész végezte. 1915. április havában a Mahoning Presbytery az alliancei gyülekezet élére állította. 1918. július havában a uniontown-i egyház lelkészévé választották, de már ez év októberében a Pittsburgh Presbytery a canonsburg-flemingparki magyar református telepek lelkészi gondozását bízta rá. 1927. július havában a Shenango Presbytery az ellwood-city-i missziói gyülekezetbe küldte ahonnan jó ideig előző gyülekezeteit is kiszolgált. Ellwood City-ben 1938 márciusáig szolgált. Ebben a városban érte az a kitüntetés, hogy Ellport városrészben két ízben is polgármesterré választották.

1938 március hava óta a uniontowni és morgantowni gyülekezetek lelkésze. Mint addigi állomáshelyein is, itt is nagy buzgósággal

igyekeznek elvégezni mindazt, amit e roppant területen lakó magyar református testvérek lelki gondozásából egy ember elvégezhet.”¹⁶⁹

Szolgálati helyei:

Alliance, Uniontown, Cannonsburg-Fleming Park, Ellwood City

Munkássága és publikációi:

Ellporti polgármerster.

Források:

Jubileumi, pp. 322–323.

HARSÁNYI ANDRÁS

(Budapest, 1914. jún. 8. – Dover, 1996. okt. 3.)¹⁷⁰

Gyerekkorából szülei házából szeretetet és tiszteletet hozott a művészetek és az irodalom iránt, a magyar nyelvet legmagasabb szinten beszélvén. Budapesti gimnáziumban tanult, majd a debreceni református teológiai szemináriumban és a budapesti egyetemen. A történelem szeretete szenvedélye volt. Később ez volt doktori disszertációjának témája a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen, ahol PhD-fokozatot nyert 1938-ban. Posztgraduális tanulmányokat Aberdeenben, Skóciában és Oxfordban, Angliában folytatott. Tanulmányai befejezése után 1939 és 1944 között a Széchényi Könyvtárban dolgozott, és mint sajtóelőadó, Magyarország miniszterelnöke részére.

Nem az ő akaratán vagy választásán múlt, de erőszakkal száműzetésbe lökték 1945-ben húsvétkor, éppen a háború végén.

¹⁶⁹ *Jubileumi*, p. 322.

¹⁷⁰ *MEIL*, pp. 371–372.

Az Egyházak Világtanácsa vezetésével megszervezte és vezette az ausztriai protestáns menekülttáborok lelki gondozását. 1945-től 1950-ig Ausztriában a Magyar Református Lelkeszi Szolgálat vezető lelkipásztora volt. 1950-ben Amerikába ment, és az Ogdensburghi (NY) Első Presbiteriánus Egyház társlelkésze lett, 1952-től lelkésze az Ellicottville-i (NY) Presbiteriánus Egyháznak. Ezt követően 1957 februárjától a Cartereti (NJ) Szabad Magyar Református Egyháznak volt a lelkésze, 1982-ig szolgálva e kongregációt. 1982 kezdetén a Washington, D.C.-i kongregációt szolgálta. 1966 és 1993 között a keleti egyházkerület esperese volt. 1986-tól 1993. évi nyugdíjba vonulásáig mint püspök, a legmagasabb pozíciót töltötte be a Magyar Református Egyházban Amerikában. Tagja volt az ősi Máltai Johannita Rendnek. A *Magyar Egyház*, az Amerikai Magyar Református Egyház hivatalos orgánumának szerkesztője. Többek között kiadta a *One Hundred and Fifty Years of the Presbyterian Church in Ogdensburg (Az Ogdensburgi Presbiteriánus Egyház százötven éve)* 1955 és a *Jövel, teremő Lélek* (1964) c. könyveket. Örök lelkét visszaadta a Mindenható Istennek 1996. október 3-án.

Szolgálati helyei:

1946 (!)–1950: a felső-ausztriai Magyar Református és Evangélikus Lelkigondozói Szolgálat megszervezője és vezető lelkésze, Ogdensburg, 1952–1957: Ellicottville, 1957–1982: Carteret, 1982-től Washington, 1961. II–IV.: Buffalo, 1982: Washington

Munkássága és publikációi:

1947–1956: a Szórványban Élő Magyar Református Egyház egyik alapítója és vezetője, 1961-től az Amerikai Magyar Református Lelkészek Egyesülete titkára, 1965-től elnöke, 1986-tól az Amerikai Magyar Református Egyház püspöke. Ausztriában a menekültek lelkésze, a jeruzsálemi Szent János Rend észak-amerikai képviselője, a rend magyar tagozatának káplánja. 1948–1954: a *Jöjjetek* alapító szerkesztője, a *Magyar Johanniták* szerkesztője, 1950–1956: az

Evangéliumi Világszolgálat, 1956: a *Human Action* társszerkesztője, 1957–?, 1970-től a *Magyar Egyház* szerkesztője, 1953–1956: az *Új Magyar Út*, 1970-től a *Magyar Történelmi Szemle*, 1973-tól az *Ötágú Síp* szerkesztőbizottságának a tagja.

On Hundred and Fifty Years of the Presbyterian Church in Ogdensburg. Assisted by Crane, Margaret M. and Baxter, Elisabeth (Boonville, 1955); *The Birthday Feast*. A Christmas Story (Ellicottville, 1955); *A Christian Victory*. 500th Anniversary of Western Resistance at Nándorfejevár-Belgrade (Toronto, 1956); *1907–1957*. A Cartereti Első Magyar Református Betegsegélyező és Temetkezési Egylet (összeáll.) (Carteret, 1957); *Isten hozott* (Vancouver, 1960); *Újjá teszlek mindeneket*. Előkészítő füzet a(z) Egyházak Világtanácsának... negyedik nagygyűlése számára (ford.) (New York, 1967); Mattiers, Donald M.: *Isten megbékéltet és szabaddá tesz*. Bibliatanulmányozási vezérfonal a gyülekezetek számára a Református Világszövetség és a Nemzetközi Kongregacionalista Tanácsot egyesítő nagygyűlés alkalmából. Nairobi, Kenya (ford.) (New Brunswick, 1970); *Praise the Lord! Albert Szenczi Molnár, 1574–1633* (Kingston, 1976); *The Unity We Seek*. A Statement by the Roman Catholic/Presbyterian-Reformed Consulation (ed. by Unterkoefen, Ernest L. and) (New York–Ramsey–Toronto, 1977); *75 Years. Hungarian Reformed Church of Carteret, 1903–1978*. 75 esztendő. Cartereti Magyar református Egyház (összeáll.) (Carteret, 1978); *Ethics and the Search for Christian Unity*. Two Statements by the Roman Catholic/Presbyterian-Reformed Consulation. I. A Statement on Abortion. II. A Statement of Human Rights. Washington, Princeton, 1980 (ed. and pref.) (Washington, 1981)

Források:

Vitéz, p. 75; AHRCA; Bethlen, p. 85a; MEIL, pp. 371–372; Gulyás*; NYMILB*; HA2–3*; CSy*; Mildschütz*; Vajay*; Borbándi*; Úhung 1956/38*; RefL 1990/14*; Napi Magyarország 1998/161. (Békefy L.)*; Képes Kálvin Kalendárium 1998*

HARSÁNYI ISTVÁN

(Túrkeve, 1872 – Bridgeport, 1910. febr. 11.)

Ősi papi családban született. „1898-ban ment Amerikába testvéréhez, Harsányi Sándorhoz, aki akkor South Chicagóban volt lelkész. Úgy tervezte, hogy itt végzi be orvosi tanulmányait s ez okból, hogy minél könnyebben megtanulja az angol nyelvet és minél nagyobb gyakorlatot szerezzen a saját pályáján, katonának állott be s szolgálati idejét a philippini szigeteken¹⁷¹ töltötte ki. Katonáskodásának az ideje alatt határozta el, hogy a lelkései pályára lép. Mihelyt visszaérkezett Amerikába, megtette a szükséges lépéseket arra, hogy Tiffinben a Heidelberg Seminary-ban hozzákezdhesen tanulmányaihoz. Teológus korában igazi misszionárius volt. Így szervezte a daytoni egyházat, majd az úgynevezett »Keresztyén Társaságot«, amelynek az lett volna a célja, hogy missziói alapot teremtsen az amerikai magyar munkának a folytatására. Ezt a munkát azonban félbe kellett hagynia, hogy felvegye a toledoi magyar reformátusság gondozását. Ő volt az első, aki a toledói templomnak a felépítésével rámutatott arra, hogy az amerikai magyar reformátusságnak maradandó templomokat kell építenie. Annak is ő volt az első munkása, hogy a maradandó, kő vagy téglá templomokba maradandó gyülekezetet kell beleépíteni. Ezért rendszeresítette a vasárnapi iskolát, s azt mindjárt több tanítóval szervezte meg. Nagy gondot fordított az ifjúság vallásos nevelésére és általában minden olyan munkára, amelynek az volt a célja, hogy a gyülekezet megerősödjék. Hogy a vasárnapi iskola munka minél nagyobb eredményű legyen a Publication Board segítségével megkezdte az *Örömhír* című vasárnapi iskolai vezérkönyvnek a kiadását.

Toledóban 1904. december 18-ig maradt. Ekkor elfogadta a bridgeporti első magyar református egyháznak a meghívását.

¹⁷¹ Fülöp-szigetek.

Itt is hűséges maradt elveihez. Megépítette az amerikai magyar reformátusságnak a legnagyobb templomát. És ez a gyülekezet méltóvá lett ehhez a templomhoz. Vasárnapi iskolai, ifjúsági munkája itt is a legszebb virágzásba szökkent s mind a két gyülekezetben olyan nemzedék növekedett fel, amely ma is bőséges gyümölcsöket terem. Bridgeporti lelkészkedésének az ideje alatt egy ideig a *Reformátusok Lapját* is szerkesztette. A sokoldalú munka, nagyarányú elfoglaltsága káros hatással volt egészségére. Élete derékban tört ketté. Szíve talán még bírta volna a munkát, de a tüdője megszűnt működni s hosszabb ideig tartó betegség után 1910. február 11-én befejezte áldott életét.”

Szolgálati helyei:

1903. VIII. 12. – 1904: Toledo, 1904. XII. 18. – 1910. II. 11.: Bridgeport lelkésze, 1902–1904: Dayton beszolgáló lelkésze

Munkássága és publikációi:

Az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* szerkesztője, az *Örömhír* vasárnapi iskolai vezérkönyvek kiadója.

Források:

MEIL, p. 372; *Jubileumi*, p. 197; *Vasváry**

HARSÁNYI LÁSZLÓ

(Túrkeve, Jász-Nagykun-Szolnok vm., – ?)

A debreceni református gimnáziumban és az ottani református teológián tanult. Majd egy évet a németországi Berlini Egyetemen töltött mint diák. 1908-ban ment Amerikába. A New York-i 14th Street és 2nd Avenue Magyar Református Kongregáció lelkésze lett. 1910-ben megválasztották lelkésznek a 116th Street-i Magyar Református (Presbiteriánus) Egyház lelkészének, és ott szolgált 1958-ban

történt nyugdíjba vonulásáig. Az I. világháború után misszióba küldték Magyarországra. A következő könyveket adta ki: *Jöjjön el a Te országod* (Gyula, 1937), *Egy szentbeszéd: Győzelem* (Gyula, 1937) és egy dialógus: *Hogyan lett egy szocialista keresztyénné* (New York, é. n.). Írt a magyar református újságokba is.

Szolgálati helyei:

New York, 14th Street és 2nd Avenue, New York, 116th Street

Munkássága és publikációi:

Jöjjön el a Te országod (Gyula, 1937); *Győzelem* (Gyula, 1937); *Hogyan lett egy szocialista keresztyénné* (New York, é. n.). Írt a magyar református újságokba is.

Források:

Vitéz, p. 17.

HARSÁNYI SÁNDOR DR.

(Túrkeve, Jász-Nagykun-Szolnok vm., 1871. dec. 16. – Ligonier, 1951. febr. 25.)¹⁷²

Régi református lelkészi családban született. A hitéért gályarabságot szenvedett Harsányi Istvánnak nemzetségbeli leszármazottja volt. Apja több mint 60 esztendőn keresztül szeretve tisztelt lelkipásztora volt a 13 ezer lelket számláló népes és jómódú túrkevei, Jász-Nagykun-Szolnok megyei gyülekezetnek. Édesanyja Siószigethy Vass Margit, aki a debreceni kollégium egykori botanikatanárának, Vass Pálnak volt a lánya.¹⁷³ Igazán tipikus magyar református család az

¹⁷² MEIL, pp. 373–374.

¹⁷³ *Amerikai magyar református árvaházi és aggmenházi naptár*, szerk. Nánássy Lajos (1936), p. 59.

övék. Szülei tíz gyermeket neveltek fel: 6 fiút, akik közül 5 Isten rendeléséből a papi pályát választotta élethivatásul és 4 leányt, akik közül 3 szintén „céh-belihez”, vagyis református paphoz ment feleségül. Ezenkívül atyja egyik testvérének 4 árváját is felnevelte. A családi tradíció emlékeit tiszteletben tartva, s egyben lelke benső indítására hallgatva, a papi pályát választotta életsorsul.

Egyik nagy befolyású ismerősük közbenjárására (Szana Tamás, kinek édesapja házi nevelője volt diákkorában), főleg mivel a német, francia és olasz nyelvet meglehetősen jól beszélte s végül mivel kitűnő családi és politikai összeköttetések voltak Budapesten, a család barátai kieszközlték számára a Keleti (consuli) Akadémiába való felvételét. Szülei azonban nemigen lelkesedtek az eszméért, ami érthető is volt, amiatt is, mivel a kedvezményes helyre való felvétel mellett is mintegy 2 ezer forintba (évi 800 dollárba) került volna az akadémián való tanulása. Ezt a nagy áldozatot szülei nem hozhatták meg érte. Így a szép tervből nem is lett semmi. Debrecenben folytatta tanulmányait, ahol érettségit szerzett, majd 1890. szeptember havában iratkozott be a debreceni teológiára. Párizsban is tanult. Professzorának ajánlatára vállalta az amerikai magyar lelkészi munkát. Életében három korszakot különböztethetünk meg: a pionír, a pártvezér és a pásztor korszakát. 1904-ig a pionír kor, 1930-ig a pártharcok kora, azóta a gyülekezeti belső építés, pásztorkodás időszaka. Harsányi Sándor mind a háromból nemcsak kivette részét, de mind a háromban vezérszerepet játszott.

Mint említettük, tanulmányai elvégzése után dr. Balogh Ferenc debreceni professzor ajánlatára ment Amerikába, ahova 1894. november 25-én¹⁷⁴ érkezett kéthetes, viharos tengeri utazás után, melynek emlékei vele maradtak élete végéig. A belmissziói bizottság egyenesen Clevelandbe küldte, ahol az első lelkésznek, Jurányi

¹⁷⁴ *Amerikai magyar református árvaházi és aggmenházi naptár*, szerk.: Nánássy Lajos (1936), p. 60.

Gusztávnak kellemetlenségei voltak a gyülekezettel. Clevelandben Jurányi Gusztáv lelkész fogadta, aki lemondott az itteni szolgálatról, és átadta helyét Harsányi Sándornak. Másnap begyalogoltak a kb. 3-4 mérföldnyire lévő városközpontba, ahol a járókelő sokaság között méltó bámulat tárgya volt a zsinóros, sujtásos Kossuth kabátja után. (A gazdagon zsinórozott atilla és a 33 gombbal ellátott „zsurati” hivatalos magyar papi öltöny volt.) A gyülekezetben levő ellentéteket megszüntette, a templomépítést befejezte, és a felépült templomot Ferenczy Ferencsel együtt, ünnepélyesen felszentelte megérkezése esztendejének hálaadási napján. Clevelandben ebben az időben Böhm Károly volt a Szt. Erzsébet római kath. egyháznak a plébánosa. Böhm Károly erősen elfogult, szinte vakbuzgó plébános volt, aki az új, akkor még kicsiny magyar református gyülekezetnek a fejlődését, előhaladását nem jó szemmel nézte, s lapjában, a „Szent Erzsébet Hírnök”-ben állandóan támadta az élni akaró, dolgozó református egyházat és annak népét. Így csakhamar erős polémia fejlődött ki Böhm Károly és Harsányi Sándor között. Ezek a támadások kényszerítették Harsányi Sándort arra, hogy megírja *A Protestáns hit védelme Amerikában* című munkáját, amely Amerikában az első magyar nyelven megjelent könyv.

Harsányi Sándor mindjárt megmutatta, hogy lelkében valódi misszionáriusi szellem ég. Nemcsak a közel levő Erie-tó parti városok magyar reformátusságát kereste fel és szolgálta ki, hanem elment távolabbi vidékekre is, hogy megelégtse az Isten ígését szomjúhozó lelkeket.

De sehol sem elégedett meg azzal, hogy pénzt gyűjtsön. Összegyűjtögette a református, sőt minden más vallású magyar családokat, s köztük szolgálatokat végzett. Ezek a szolgálatok voltak az első csírák, melyekből lassanként gyülekezeteink kifejlődtek. A magvetésnek, a lelkek ébresztgetésének, az adakozásra nevelésnek munkája volt ez. Az az áldott szántás, amelyet a többi pionír lelkipásztorral együtt végzett, amelynek drága gyümölcsei mai gyülekezeteink, templomaink, intézményeink.

1896-ban felépítette Clevelandben az első különálló lelkészlakást. Itt, ebben a lelkészlakásban, amelynek az emeleti nagyterme volt a gyűlésterem, tartották meg 1897. februárban, az 1896-ban Trentonban megalapított Református Egyesületnek az első konvencióját, amikor dacára annak, hogy nem volt meg az előre megállapított 500 tag, kimondották, hogy az egyesület megkezdi munkálkodását. Clevelandi első harangját az akkor fejlődő Református Egyelet fizette – 122 dollár 77 centbe került.

1898 augusztusában nősült meg, elvette Schmidt Charlotte Emmát. Harsányi Sándor 1898. február elsejéig volt a Clevelandi Első Egyház lelkésze. Misszionáriusi lelkülete nagyobb munkakörre vágyott, s így Chicago környékére helyeztetett át, ahol South Chicagóban alapította meg az egyházat és építette meg a templomot, a pittsburghi első református templom mintájára, a templomhoz épített lelkészlakással. A South Chicagó-i református egyház nagy missziói központ lett. A lelkész nemcsak a közel levő magyar telepek reformátusságát gondozta, hanem elment távolabbi vidékekre is: Kearsarge-ba, Pocahontasba. Körútjai alatt nem elégedett meg azzal, hogy egypárszor hirdesse Istennek igéjét, hanem valóban arra törekedett, hogy összeszedje a szétszórt csontokat. Az ő magvetésének gazdag aratása lett.

South Chicagóban 1903. május 1-ig maradt. Majd ebben az évben, 1903. május 25-én Homesteadben szervezett egyházközséget, melynek lelkésze volt egészen 1922. április 1-ig. Ez idő alatt innen pásztorolta ennek a nagy vidéknek egyes városait és a bányatelepeken lakó magyar reformátusokat. Homesteadben lelkészlakást vásárolt, majd felépítette az egyik legszebb helyen azt a szép templomot, mely örök tanúbizonyság lesz az ő hűséges munkálkodása mellett.

Mint homesteadi lelkész, 1917 ápr. 1-én vette át az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapjának* a szerkesztését, testvérétől, Harsányi Lászlótól. Szerkesztője volt a *Gyermekkert* nevű vasárnapi iskolai lapnak és a serdültebb ifjúság részére készült *Bibliai leckéknek*. Ebben az időben ő adta ki a vasárnapi iskolák számára a *Biblia*

Leckeképeket is. Ez a széles körű munka elfoglalta minden idejét, s fölemésztette egész erejét. Éppen ezért lemondott homesteadi lelkési állásáról s teljes erejével azon dolgozott, hogy a vallásos iratokat megszerettesse a mi népünkkel.

1925. október 1-ig végezte ezt a nagy és terhes munkát. Ekkor az ashtabulai egyház lelkészének nevezte ki a belmissziói bizottság. Itt 1927. január 15-ig működött, s ekkor vette át a presbiteriánus egyház fennhatósága alatt álló yonkersi egyháznak vezetését. Innen ment át Franklinbe (NJ), ahol szerető gyülekezete most nagy tisztelettel áll meg az 50 éves lelkési szolgálat határkövénel s alkalmat ad arra, hogy az egész amerikai magyar reformátusság meghajtsa az elismerés zászlóját az előtt a lelkész előtt, aki egész életét adta azért, hogy az amerikai reformátusság elfoglalhassa helyét a nap alatt. Munkálkodása Istentől megáldott munka volt. Sok gyülekezetünk tehet bizonyosságot amellet, hogy ő szántotta fel az ugart és vetette el az igének a magvait.

Az amerikai magyar reformátusság egyik vezére. Több mint fél évszázados lelkési működése összefonódott az első nemzedék életével. Templomok építését szervezte. Az Amerikai Magyar Református Egyesület egyik alapító tagja. Két és fél éven át szerkesztette a *Reformátusok Lapját*. Tudós, könyveket író pap. Harsányi már 1895-ben át akarja tenni helyét Toledóba, amely hely egy idegen hamis tanító működése folytán veszélyeztetett helyé vált. A missziói területek kiszolgálása miatt támadt kellemetlensége az egyháztanácscsal és magával a gyülekezettel is – utóda Demeter - hamar abbahagyja. 1944-ben ünnepelte felszentelésének 50. évfordulóját. A ligonieri Bethlen Otthonban halt meg, 1951-ben.

Szolgálati helyei:

1894. XI. 1. – 1898. I. 31.: Cleveland (OH), 1898. II. 1. – 1903. V. 1.: South Chicago (IL), 1903. V. 25. – 1924. IX. 30.: Homestead (PA), 1924. X. 1. – 1927. I. 15.: Ashtabula (OH), 1927. I. 20. – 1936. VII. 30.: Yonkers (NY), 1936. VIII. 1. – 1946. VII. 7.: Franklin (NY),

1898. II. – 1903: Chicago South Side, 1903-ig Pocahontas, 1904: Springdale, 1907. VII. – 1908. X. 18-ig McKeesport, majd Kearsage beszolgáló lelkésze.

Munkássága és publikációi:

1896: az Amerikai Magyar Református Egyesület egyik alapítója. 1900–1901: *Bibliai Leckék*, 1917–1924: az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja*, valamint a *Gyermekkert* szerkesztője. Az *Amerikai Ref. Egyház törvénykönyve. Történelmi bevezetéssel* (1910); *Az Amerikai Református Egyház története* (Reformed Church in the USA) (1911); *Amerikai magyar ref. iskolás gyermekek könyve* (1915); Amerikai Magyar Ref. Vallást tevő Katekhizmus (1911 – 16 kiadást ért el); *Székfoglaló Egyházi Beszéd, I Kor 2:2 alapján. Tartotta a Madison utcai Angol Templomban Clevelandben – 1894. nov. 4-én. Harsányi Sándor ev. ref. misszionárius lelkész; Amerikai Nemzetőr, Magyar Híradó* (New York), *Református Újság, Szabadság, Testvériség* (Washington). *Székfoglaló egyházi beszéd I. Kor. 22. alapján* (Tartotta a Medison utcai angol templomban Clevelandban 1894. november 4-én Harsányi Sándor) (Debrecen, 1894); *A protestáns hit védelme Amerikában* (Írta, s a protestáns magyarságnak, szeretett híveinek ajánlja és a józan katolikusságnak s a felvilágosodott közvéleménynek elfogulatlan ítélete alá bocsájtja e szerény hit) (Cleveland, 1896); *Az amerikai református egyház törvénykönyve* (Szentesítve az egyetemes zsinat által York, Pennsylvania 1908. május hóban. Az egyházmegye megbízásából angolra fordította s történelmi bevezetéssel ellátta, kiadta Harsányi Sándor) (Homestead, 1910); *Utazás a csillagok birodalmában* (Két prédikáció az üstökösről) (Homestead, 1910); *Az amerikai református egyház története* (Bp., 1911); *Az amerikai református egyház története. History of the Reformed Church in the United States* (Homestead, 1911); *Amerikai-Magyar református vallástevő katekizmus* (angol és magyar nyelven összeáll. és kiadta) (Pittsburgh, 1911); *Ima és gyászbeszéd Szinnyei András felett* (Homestead, 1913); *A Homesteadi és Vidéke Evang. Ref. Egyházi Egylet 1903–1913 tíz éves*

jubileumi emlék-könyve (összeáll.) (Pittsburgh, 1913); *A naini özv. asszonyfia*. Ima és gyászbeszéd Menyhért János felett (Homestead, 1913); *Az Úr házának gyönyörűsége* (Templomszentelési prédikáció és imádság) (Homestead, 1913); *Jubileumi imádság és prédikáció* (Homestead, 1913); *A háború átka és a béke áldása* (Egyházi alkalmi beszéd előimádsággal és énekkel, tartotta Harsányi Sándor) (New York, 1914); *Legyetek józanok* (1Thess. 5, 6.) és a „bor” szó a Bibliában (Homestead, 1914); *Meghalt a király!* (Ima és egyházbeszéd) (Homestead, 1916); *Amerikai magyar református iskolás gyermekek könyve* (Homestead, 1917, 1918); *Legyetek józanok!* (predikációk) (Homestead, 1918); *Bibliai leckék* (Pittsburgh, 1922); *Angol és magyar református vallástevő kis katekizmus az Uri szentvacsorával legelsőbbben élni kívánó ref. confirmandus növendékek számára* (English-Hungarian Catechism...) (Pittsburgh, 1925); *Testvéri közösség az imádkozásban* (Rövid elmélkedések és imádságok a csendes böjti időszakban) (Ashtabula, 1925); *Angol és Magyar Református Vallástevő Kis Katekizmus* (Az Uri szent-vacsorával legelsőbbben élni kívánó református confirmandus növendékek számára. English-Hungarian Catechism... A Sárospataki Katekizmus nyomán angol és magyar nyelven összeáll. és kiadta Harsányi Sándor) (New York, 1930)

Források:

MEIL, pp. 373–374; Szinnyei*; Gulyás*; Bölöny*; *Jubileumi**; Vitéz*; *Vasváry**; ÁN 1926*; RefL 1944. okt. 15. (Kalassay S.)*; BNaptár 1945*; uo. 1950*; uo. 1952*; Makár János, *A Franklini Magyar Egyház* (New Brunswick, 1966), Dr. Kalassay Sándor and Dr. Di-
enes Barna „Legyetek józanok” Protestans in Hungary and in the United States *Missionary Review*, 1913 aug. „Az amerikai ref. egyház története” BNaptár, 1945, p. 151.

HEGYI SÁNDOR

(Tata, Komárom vm., 1897. jún. 13. – ?, 1948. ?, ?)¹⁷⁵

Tanulmányait a Pápai Református Főiskola Theológiai Akadémiáján és a budapesti teológián végezte. Kovács J. István budapesti teológiai tanár ajánlatára hívta meg a cartereti gyülekezet ötödik lelkipásztorának, ahol 1929. októbertől 1934-ig tevékenykedett. A világméretű gazdasági válságon a gyülekezetet minden nagyobb megrázkódtatás nélkül átvezette. 1935 júliusában dr. Ravasz László akkori dunamelléki püspök a nagykőrösi református főgimnázium vallástanárává nevezte ki. A kinevezést elfogadván visszatért Magyarországra, ahol 1948-ban, röviddel az orosz fogságból való visszatérése után hirtelen elhunyt.

Szolgálati helyei:

1929. X. – 1934: Carteret lelkésze, 1935-ben visszatér Mo.-ra

Munkássága és publikációi:

Magyar Egyház, *Levél Amerikából* (Mezőtúr, é. n.)

Források:

BNaptár, 1939; *MEIL*, p. 386; Vitéz, p. 19; Gulyás*; BRTA*; Megyh 1929/11.*

HERCZEGH JÓZSEF DR.

(Sárpilis, Tolna vm., 1893. márc. 1. – San Bernardino, 1957. dec. 2.)¹⁷⁶

3 éves korában árván maradt, özvegy édesanyja két leánytestvérével együtt az ősi birtok maradékára, egy vidéki otthonba vitte,

¹⁷⁵ *MEIL*, p. 386. Születési dátum: 1897. jún. 15., de nincs közölve a halálozási dátum!

¹⁷⁶ *MEIL*, p. 392.

és ott nevelte iskolaköteles koráig.¹⁷⁷ Gyermek és serdülő életének legdrágább emlékei ehhez a vidéki öreg otthonhoz fűződnek, mert a nagyvakáció idejét is, mindig ott töltötte, az édes anyaföld ölén. Hatalmas erdő, kanyargó patak, virágos rét, máig is visszatérő drága emlékei. Az elemi iskola éveit Szekszárdon a Mayer-Marlow magániskolában töltötte. Amint ez iskolának német és angol neve is mutatja, a nyelvtanulásnak igen jó alapot adtak itt a gyermeki léleknek. Ennek később igen nagy hasznát vette. A középiskola éveit a szekszárdi állami főgimnáziumban élte át. Annyira mindig igyekezett, hogy a tandíjmentességet el ne veszítse, mert hiszen özvegy édesanyjának igen nagy gondot okozott volna ennek előteremtése. A teológia négy esztendejét részben a budapesti teológián, részben pedig a bázeli tudományegyetem református teológiai fakultásán töltötte. Úgy a segédlelkészi, mint a lelkészi oklevelet Budapesten nyerte el. Mintegy öt esztendőt szolgált az óhazában, mint segédlelkész. Mint budapesti segédlelkész a nagy budai lelkipásztor: Haypal Benő mellett tevékenykedett. A világháború második felében, mint tábori lelkész szolgált, százados-lelkészi rangban. Amerikába a Reformed Church ösztöndíjával jött 1922-ben, a lancasteri teológiára. Onnan mint legátus ment Clevelandbe, a karácsonyi ünnepekre. Ennek a szolgálatnak az lett az eredménye, hogy a Clevelandi Első Egyház egyhangú lelkesedéssel lelkipásztorává választotta. Ebben a szolgálatban annyiban volt hosszabb megszakítás, hogy a hetedik évet, tehát az 1929–30-as tanévet a pápai teológián töltötte, mint a gyakorlati teológia helyettes professzora; továbbá, hogy a második hetedik év egy részét Egyiptomban és a Szentföldön töltötte, bibliai és ásatási tanulmányokkal. Doktorrá a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi fakultásán avatták 1922-ben négyesztendő munkája után. Felesége Haypál Erzsébet. Egy leány- és egy fiúgyermekük született.

¹⁷⁷ Ezt maga a lelkész írta E/1-ben. Ez lett szó szerint átvéve.

Szolgálati helyei:

1922-től 1947-ig Cleveland, 1947-től San Bernardino lelkésze, 1940-től Middletown és Medina beszolgáló lelkésze

Munkássága és publikációi:

A 30-as években a tóparti egyházmegye elnöke. 1934-től a *Kálvinista Élet* szerkesztője. 1935-től az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* szerkesztőbizottságának tagja. A New York-i *Krónikában*, a washingtoni *Testvériségben* is publikált. *Huszonöt esztendő, ahogy egy igehirdető átélte* (Bp., 194?).

Források:

Jubileumi, pp. 242–243; *MEIL*, p. 392; Gulyás*; *Vasváry**; BRTA*

HORVÁTH SÁMUEL

(Tarcál, Zemplén vm., 1891 – Homestead, 1929. jan. 13.)¹⁷⁸

„Gyermek volt még amikor Amerikába érkezett testvéreivel, akik már régebben éltek az Egyesült Államokban. South Norwalkból ment tanulni a Mercersburg Akadémiára. Innen 1910-ben a Franklin és Marshall College-be iratkozott be és mint az intézetnek első magyar diákja 1914-ben végzett. 1917-ben az itteni teológián szintén, mint az első magyar papnövendék fejezte be tanulmányait. Ekkor a belmissziói bizottság Akronba küldte az ottani magyar református egyház megszervezésére. Akronból Lorainba hívja meg a gyülekezet bizalma 1916-ban. Itt hat esztendőt töltött el hűséges szolgálatban. 1922-ben Homestead hívja meg lelkészül és itt munkálkodott 1929-ben bekövetkezett szerencsétlen haláláig. Közben 1926-tól 1929-ig Rankin beszolgáló lelkésze is. 1920-tól a *Lorain*

¹⁷⁸ *MEIL*, pp. 419–420.

és vidéke, 1926-tól 1929-ig az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* szerkesztője.

Horváth Sámuel teljesen amerikai képzettségű lelkész volt, aki azt a tudást, amit az iskolában és az életben szerzett a magyar reformátusság oltárán áldozta fel. Szerény volt, de az ifjabb lelkészi nemzedéknek egyik legkomolyabb, legmunkásabb tagja. Úgy tűnt, hogy ő volt hivatva arra, hogy az ifjúság nevelése és vezetése tekintetében vezető legyen. Hogy ezt az elhivatását betölthesse, a pittsburghi egyetemen folytatta tanulmányait s így méltó volt arra az őrállomásra ahoz az Úr állította.”¹⁷⁹ A fiatalokhoz hangszerelte képességeit. Vasárnapi és nyári iskola, cserkészet, fiatalok csoportjai (Biblia-tanulmányozás, kórus, magyar nyelvtanulás és sportok). Vasárnapi iskolai tanító képzése és a Nőegylet dicsérték Istent és szolgálták az egyházat, mind általa ösztönözve.

„A Reformed Church régi egyházmegyéjének hosszabb ideig volt elnöke s amikor 1923-ban a magyarországi egyház nyugati egyházmegyéje és ez az egyházmegye egybeolvadt, akkor ő lett az új központi egyházmegye elnöke. Az első világháború idején ő rendezte sajtó alá a magyar *Református Énekeskönyvet*, amelybe befoglalta a halottas énekeket s a legszebb Hozsánna énekeket is.”¹⁸⁰

Szolgálati helyei:

1916–1922: Lorain, 1922–1929: Homestead, 1926–1929: Rankin

Munkássága és publikációi:

Református énekes-könyv (Közönséges isteni tiszteletre, vasárnapi iskola és alkalmi vallásos összejövetelekre) (összeáll.) (Cleveland, 1917); *Bibliai tanítások* (Vasárnapi iskolák számára. 2-ik kötet) (Lorain, 1920)

¹⁷⁹ *Jubileumi*, p. 201.

¹⁸⁰ *Uo.*

Források:

Jubileumi, p. 201; *MEIL*, p. 420; *Vasváry**; *Vitéz**; AMRL 1920/3.*; uo. 1929/4. (Melegh Gy.)*; ÁN 1930

HUNYADY LÁSZLÓ

(Szamosszeg, Szatmár vm., 1899. jún. 16. – Linden, 1985)¹⁸¹

Tanulmányait Mátészalkán kezdte, majd Máramarosszigeten végezte, ahol tanítói oklevelet szerzett. Mint kinevezett állami tanító, mielőtt állást foglalt el, a háborúban katonának sorakoztatott és két évet töltött az olasz fronton, ahol kétszer sebesült meg. Az összeomlás után mint állami tanító tanított, majd újságíró lett. 1923. december havában ment ki az Egyesült Államokba, ahol ismét tanulni kezdett: a Franklin and Marshall College-ban diplomázott 1928-ban, majd BD-fokozatot nyert a Lancasteri Theological Seminaryn. Még ez év őszén mint cserediák a Budapesti Református Theológiai Akadémiára ment, ahol azonban csak három hónapot töltött, mint graduált lelkész. Visszament az Egyesült Államokba, hogy lelkészként tevékenykedjék. 1928-tól 1933-ig Vintondale, 1933-tól 1937-ig Trenton, 1937-től 1939-ig Woodbridge, 1939-től Detroit és Drakes–Congo, 1952. szeptembertől Linden lelkésze, és az Evangelical Reformed Church elnöke Michiganben és New Jersey-ben. 1939-től az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* utazó képviselője, az új előfizetők százeit gyűjtve a lap zászlaja alá.

„1939 őszén a Belmissziói Tanács kiküldte a drake-congoi missziói területre, hogy ott próbálja meg összegyűjteni megint a szétszórott csontokat. Itt is nagyon jó munkát végzett; bejárta az egész környéket, és megállapította, hogy igenis nagy mező várna itt egy önfeláldozó, missziói lelkületű pásztorra, aki 50 mérföldes körzet-

¹⁸¹ *MEIL*, p. 425.

ben 138 református családot pásztorolhatna. Ő maga azonban nem maradhatott itt tovább, mert a Magyar Egyházkerület a detroiti egyházközségbe helyezte át ideiglenes minőségbe, arra az időre, amíg a hozzánk hű gyülekezetnek a megszervezése és pere véget ér. Ennek a feladatnak is emberül megfelelt és nem kis része volt abban, hogy a per olyan gyors és kedvező befejezést nyert. Általában egész eddigi pályáján mindenütt olyan helyekre került, ahol rendkívül nehéz munkát kellett végeznie. És bár mindenütt dicséretes igyekezettel végezte munkáját, még sehol sem találta meg azt a jutalmat, amelyre pedig méltó a hű munkás. Családi élete is boldogtalan volt, feleségétől elvált. Iskolába járó fia van, László.”¹⁸² 1962-ben az Árpád-aranyéremmel tüntetik ki. 1966-tól az Árpád Akadémia tagja.

Szolgálati helyei:

1928–1933: Vintondale, 1933–1937: Trenton, 1937–1939: Woodbridge, 1939: Detroit és Drakes–Congo, 1952: Linden

Munkássága és publikációi:

ABC és Olvasókönyv amerikai magyar gyermekek számára (Cleveland, 1930); *There are Secrets* (New York–Washington–Hollywood, 1962); *Faith and Teaching of Jesus* (Colonia, 1970); *Keresztyén vallástan* (Linden, 1973, Ligonier, 1973); *Phonetic Reading, based on the Structure and Logic of the English Language* (Elizabeth, 1978); *A keresztyén hittudomány vázlatos ismertetése* (Linden, 1981); *Útutaló* (Ligonier, 1982).

Amerikai Magyar Népszava, Amerikai Magyar Reformátusok Lapja, Képes Világhíradó, Magyar Család, Magyar Hírnök, Testvériség (Washington), *Ismertek minket?* (ant.) (London, 1971); *Basic Phonetic Reader* (Colonia, 1976); *The Elements of Phonetic Reading*.

¹⁸² *Jubileumi*, p. 259.

Phonetic Presentation of English Words Without Rewriting Them. (Colonia, 1976); *Phonetic Remedial Reading Course* (Colonia, 1977); *My First Book* (Elizabeth, 1978); *My Second Book* (Elizabeth, 1978); *Let Me Help You Teach Reading* (Elizabeth, 1978); *Didactics of Phonetic Reading Based on Association According to the Structure and Logic of the English Language. Teaching to Read and Write with the Phono-Mimic and Phono-Kinetic Methods* (Ligonier, 1981)

Források:

ÁN, p. 116; MEIL, p. 425; *Jubileumi*, p. 259; Vitéz, p. 20; BRTA*; Árpád*; MTK 4–5, 25*; HA1*; ÁN 1930*; Könnyű (1988)*; RefL 1962/8. (P. E.)

JALSÓ SÁNDOR

(Nagykőrös, 1930 – ?)¹⁸³

A Budapesti Református Teológiai Akadémián, majd pedig a Lancaster Theological Seminary (USA) tanult. 1956-ban elhagyta Magyarországot, és először menekültként szolgált Ausztriában. 1957-ben érkezett az Egyesült Államokba, és lelkészként szolgált különböző magyar presbiteriánus gyülekezetekben: Morgantown (VA) és Uniontown (PA) (1958–1960), Kalamazoo (MI) (1960–1966), Buffalo (NY) (1966–1973), Brownsville (PA) (1973–1995) nyugdíjba vonulásáig.

Szolgálati helyei:

1958–1960: Morgantown (VA) és Uniontown (PA), 1960–1966: Kalamazoo (MI), 1966–1973: Buffalo (NY), 1973–1995: Brownsville (PA)

¹⁸³ *Bethlen Collection*, p. 86b.

Munkássága és publikációi:

Jalsó Sándor több könyvet és cikket jelentetett meg. A *Brownsville Telegraph*-ban pedig egy rovatot vezet 1979 óta.

Források:

Bethlen, p. 86b.

JÓZSA BENJÁMIN

(Szin-Petri, Abaúj-Torna vm., 1889. okt. 10. – ?)

Szegény földműves gyermeke, aki a hegyek között elrejtett kis szülőfalujában nem tanulhatott. 14 éves korában, 1903-ban érkezik Toledo városába, ahol 1908. szeptemberig gyári munkás.¹⁸⁴ Ekkor beiratkozik a tiffini Heidelberg Kollégiumba, a középiskolába, ahol előbb két évig csak az angol nyelvet kellett tanulnia, és így a középiskolai tanfolyamot négy év helyett hat év alatt végezhetette el. 1914-ben a főiskolára iratkozik be, de már 1917-ben katonának viszik; az amerikai hadseregben élelmezési altiszt, később pedig mint tábori lelkész szolgál. 1919 őszén visszakerül Tiffinbe, ahol 1921-ben főiskolai diplomát szerez. Már diákélete idejében, mint nyári iskolai tanító, munkálkodott a toledói, garyi, flinti, johnstowni, daytoni és jolieti gyülekezetekben. 1921 őszén a daytoni református teológiai szemináriumba iratkozott be, ahol 1924 májusában lelkészi diplomát szerez, és október 8-tól a jolieti gyülekezet lelképásztora.

Szolgálati helyei:

Toledo, Gary, Flint, Johnstown, Dayton, Joliet

¹⁸⁴ A lelkész saját írása, E/1 személyben írt önéletrajz.

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 280.

JUHÁSZ FERENC

(Cleveland, OH, ? – ?)¹⁸⁵

Juhász Ferenc¹⁸⁶ Theodor Clevelandben (OH) született. Idegen nyelveket és zenét tanult, valamint a Lancaster Theological Seminaryn megszerezte a Master of Divinity Degree fokozatot. 1955-től a Clevelandi Első Magyar Presbiteriánus gyülekezetben szolgált, majd pedig a Clevelandi Első Magyar Evangélikus gyülekezetben.

Szolgálati helyei:

Cleveland (OH)

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Bethlen, p. 87a.

¹⁸⁵ *Bethlen*, p. 87a.

¹⁸⁶ Egyes források a Ferenc helyett Frankot, a Juhász helyett Shepherdöt használnak.

JURÁNYI GUSZTÁV

(Budapest, 1856 – ?)

Jurányi Gusztáv 1856-ban született.¹⁸⁷ Tanulmányait 1876-ban kezdte meg Budapesten, a református teológián, ahol lelkészi diplomát is szerzett. A budapesti Skót Misszióval jó kapcsolatot ápolhatott, hiszen az edinburghi New College-ban tanult 1880–1881-ben Fa Istvánnal, Benkő Istvánnal és a pápai Fancsik Jánossal.¹⁸⁸ Életéről keveset tudunk, de úgy tűnik, hogy a belmissziós körökhöz csatlakozhatott a skót református evangélikál hatásnak köszönhetően. „1890. év elején 15–20 magyar, akik előzőleg egyik honfitársuk házában, majd az East Side-on a 75. utca német templomába jártak, megkérték annak lelkészét, hogy engedélyezze, hogy ők külön vehessék fel az úrvacsorát és a szertartás alatt az ő szokásaik szerint anyanyelvükön énekelhessenek.”¹⁸⁹ »Szállj le most mennyből életnek kenyeré, tápláld lelkünket az örök életre« – kezdte a kis csoport énekelni a magyar kálvinisták úrvacsorai énekét kiállva az őket nem ismerő, nem értő idegen gyülekezet előtt. A németek »csak nézték őket«, de ennek eredménye lett, a német református egyház megkezdte egyházszervezői munkáját a magyar bevándoroltak körében. Missziós hatósága még az év folyamán papot hivatott Magyarországról, akit a német református egyház rendes miszisionáriusként alkalmazott. Jurányi Gusztáv október elején meg is érkezett állomáshelyére és a német templomban magyar nyelven prédikált. A jelenlevő németek két jelenségen csodálkoztak:

¹⁸⁷ <http://www.radayleveltar.hu/index.html#A> – A budapesti református teológiára 1855–1955 között beiratkozott hallgatók névsora (2015. december 1.), Jurányi a 783. sorszám alatt szerepel.

¹⁸⁸ *The History of the Free Church of Scotland's Mission to the Jews in Budapest and its impact on the Reformed Church of Hungary 1841–1914*, in *Studien zur interkulturellen Geschichte des Christentums* vol. 140 (F. am Main, Berlin, Bern, Oxford, Wien, Peter Lang, 2006), 5. fejezet.

¹⁸⁹ Zoványi, p. 183.

a megjelentek néhány kivétellel férfiak voltak, asszonyt alig láttak közöttük. És hogy a magyarok számukra oly szokatlanul roppant erős hangon énekeltek.”¹⁹⁰

A kezdet nehézségeivel birkózván 1891-ben sikerült saját templomot szerezni az East Side-on, ahol előtte bérelték a német templomot, a 'Trinity Church'-öt a Rawlings Avenue sarkán. Jurányi kilenc hűséges éve (1907–1916) egy robusztus óriás lágy szívét tükrözi. Vasárnapi iskola és Fiatalok Társasága, a templomi orgona és a nagyobb harang a toronyban, toldalékok a templomhoz és a parókiához, és elégetése az 5400 dolláros kölcsön papírjának, tükrözik lelki pásztorságát.

Kocsis Áron is ír erről a gyülekezetalapításról: „...a bécsi, nagytekintélyű Eduard Böhl teológiai professzorral vette fel a kapcsolatot a bizottság. Böhl azonban nem volt túl szívélyes kapcsolatban a magyar református egyházal, ezért a skót szabad egyház budapesti missziójának vezetőjéhez, Andrew Moodyhoz irányította őket.¹⁹¹ [...] Moody sem volt hivatalos kapcsolatban a hazai egyházal, így egyik barátját, Jurányi Gusztávot kérte erre fel, aki 1890. szeptember 17-én meg is érkezett Clevelandbe.”¹⁹² Itt azonban pontosítanunk kell. Mint láttuk, Jurányi az angol nyelvtudását a Skót Misszióknak köszönhette, és az pedig ismert, hogy a Skót Misszió szerződéses viszonyban állt a Budapesti Kálvin téri Református Egyházközséggel. A misszió vezetője egyúttal az Ev. Ref. Németajkú Leányegyháznak is a lelkésze volt egyidejűleg, amely jogilag a Kálvin téri református egyház égisze alá tartozott. A szerződést három fél írta alá: a skót szabadegyház zsidómissziós bizottsága, a Kálvin téri református egyház vezető lelkésze és a Németajkú

¹⁹⁰ A primer forrást, amelyből Puskás Julianna dolgozott, még nem sikerült beazonosítani eddig.

¹⁹¹ Kocsis Áron, *Az amerikai magyar reformátusság története*, Vincze Károly munkássága (Budapest–Piliscsaba, PPTE, 2005), pp. 13–14.

¹⁹² *Uo.*

Leányegyház képviselője.¹⁹³ Jurányi hazatérése utáni tevékenységéről keveset tudunk.

„A clevelandi gyülekezet alapító okirata 1891. május 3-án került aláírásra, 1894-ben pedig már templomot építenek. Kezdetben, mivel a kint tartózkodást csak időlegesre tervezték kevés rendszeresen egyházfenntartói járulékot fizető tag volt,¹⁹⁴ de a gyülekezet fokozatosan gyarapodott. Amerikai szolgálata előtt nem végzett gyülekezeti szolgálatot. A magyarországi református egyház iránti kritikus magatartása volt kimenetelének egyik indoka. Természeténél fogva nem maradt sokáig Clevelandben és két év múlva áthelyezését kérte, így Trentonba (NJ) nyert kinevezést. Trentonban sem maradt sokáig, két év múlva visszatért Magyarországra.”¹⁹⁵ A Jubileumi lexikon csak annyit említ meg, hogy Amerikában volt lelkész, de hazajött Magyarországra és itt halt meg.¹⁹⁶

Szolgálati helyei:

1890–1892: Cleveland, 1892–1894: Trenton, 1894: Magyarország, 1907–1916: East Side

Munkássága és publikációi:

Vasárnapi iskolai mozgalom, Fiatalok Társasága

¹⁹³ *A Budapesti Ev. Ref. Németajkú Leányegyház eredete és története 1858-1869 – The History of the German-speaking Reformed Affiliated Church of Budapest 1858-1869*, D. Dr. Harsányi András Alapítvány Kiadványai, 10 (Debrecen, Fábián Nyomda, 2004), p. 195. Kocsis Áron sajnos nem ismerte ezt a forrást, s emiatt nyilatkozhatott tévesen.

¹⁹⁴ A kivándorlók azonban nem feledkeztek meg óhazai gyülekezeteikről. Több gyülekezet felújítási munkálatához küldtek anyagi segítséget. A göncruszkai templomra 1892-ben 151 koronát, 1918-ban az orgonaalapra 245.56 koronát küldtek a faluból Amerikába kivándorolt családok. *Bojtor Istvánné*, p. 15.

¹⁹⁵ Komjáthy, *A kitántorgott egyház*, p. 20.

¹⁹⁶ *Jubileumi*, p. 207.

Források:

Kocsis Áron, *Az amerikai magyar reformátusság története. Vincze Károly munkássága* (szakdolgozat) (PPTE, Piliscsaba, 2005), p. 14; *Jubileumi*, p. 207; Zoványi, p. 183; Kovács Ábrahám, *A Budapesti Ev. Ref. Németajkú Leányegyház eredete és története 1858–1869 – The History of the German-speaking Reformed Affiliated Church of Budapest 1858–1869*, D. Dr. Harsányi András Alapítvány Kiadványai, 10 (Debrecen, Fábián Nyomda, 2004)

KALASSAY SÁNDOR

(Emőd, Borsod vm., 1869. júl. 10. – Chicago, IL, 1930. máj. 2.)¹⁹⁷

A sárospataki református gimnáziumban és a teológiai szemináriumon tanult. „Pártfogója Tóth Dániel alsó-borsodi esperes, miskolci lelkész segítségével került be a sárospataki iskolába, ahol csakhamar az első tanulók közé küzdötte fel magát s nyolcadik gimnazista korában megnyerte a Magyar Tudományos Akadémia Kazinczy díját, öt darab aranyat. Elsőségét a teológián is megtartotta. Mint teológus több pályadíjat nyert s 1894-ben az első lelkészképző vizsgálat letétele után segédtanító lett a bibliafordító Radácsy György mellett, s mint ilyen az első éves teológusoknak a zsidó és az újszövetségi görög nyelvet tanította, s mint segédkönyvtárnok Szinyey Gerzson mellett hasznos munkát végzett a sárospataki nagy könyvtárban is.”¹⁹⁸ „1895-ben, amikor már a második lelkészképesítő, az u.n. papi vizsgát is letette, P. Nagy Gusztávnak a sárospataki theologia hírneves tanárának a felszólítására, akit Moody András budapesti skót lelkész¹⁹⁹ keresett fel amerikai felhívásra, elfogadta

¹⁹⁷ MEIL, p. 463. Halálozási adat: Chicago, 1950. máj. 2.

¹⁹⁸ AMRÁN, pp. 61–62.

¹⁹⁹ Kovács Ábrahám, *The History of the Free Church of Scotland's Mission to the Jews in Budapest and its impact on the Reformed Church of Hungary 1841–1914*, in

a Reformed Church belmissziói bizottságának a mount carmeli lelkészi állásra való felhívását. 1895. augusztus 25.-én lépett házasságra Abaházy Erzsébettel, akivel még ezen a napon elutazott, hogy minél hamarabb elfoglalja fentebb említett lelkészi állását.”²⁰⁰ Nyolc gyermekkel áldotta meg e házasságot az Isten.

„Amerikába 1895. szeptember 10-én érkeztek meg a new yorki egyház első lelkészének Demeter Bertalannak a társaságában. Szeptember 15-én tartották meg az első istentiszteletet. New Yorkba, ahová Ferenczy Ferenc pittsburghi lelkész ment eléjük, hogy őket új állásukba beiktassa. Kalassay Sándor 1895. szeptember 22.-én foglalta el a mount-carmeli lelkészi állást s minden gondját arra fordította, hogy megtanulja híveinek nyelvét, a tót nyelvet.”²⁰¹ Kalassay Sándor mindössze pár hónapig áll csak a közös gyülekezet élén.²⁰² A Ronianek Péter vezetése alatti türelmetlen és fanatikus pánszláv izgatás mihamar feldúlta az egyház békéjét, s két részre osztotta nemzetiség szerint a gyülekezetet, melyben 1895 végén 105 szlovák és 62 magyar egyháztag volt.

Erőfeszítései és bátorítása eredményeképpen megalakult az Amerikai Magyar Református Egyesület 1896-ban. Az A.R.E. alapításának kezdeményezője, s mint ideiglenes, majd rendes jegyző, az egyesületnek az első munkatársa. Ő látta be először, hogy ha tagokat akar szerezni az egyesület, akkor fel kell használni a sajtót a maga céljaira. Megalapította az egyesület első hivatalos lapját, az *Órállót*. Havonként kétszer jelent meg. Az összes egyesületi lapok között **ez volt** [a szerk. megjegyzése] az első hivatalos lap. Ott [a trentoni gyűlésen, a szerk. megjegyzése] „ismerkedett meg Szabó

Studien zur interkulturellen Geschichte des Christentums vol. 140 (F. am Main, Berlin, Bern, Oxford, Wien, Peter Lang, 2006). A Skót Misszióról ez a legrészletesebb kutatási anyag.

²⁰⁰ *AMRÁN*, p. 62.

²⁰¹ *Uo.*

²⁰² Itt magyar–szlovák kétnyelvű gyülekezetre kell gondolni.

Pállal, a bridgeporti egyház gondnokával, aki az egyháztanács nevében 1896. szeptember 22-én felhívta Bridgeportra, s ott a gyülekezet egyhangúlag meghívta lelkészi állásra”.²⁰³ Bridgeportban (CT) szolgált lelkészként 1896-tól 1903-ig. Hét évig munkálkodott, felépítette a templomot, lelkészlakot.

1900. augusztus 15-én az új lap az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* címmel jelent meg, és egy év múlva Kalassay tulajdonába került. Az ő tulajdona volt 1907. márciusban, amikor a *Presbyterian and Református Publication* bizottság vette meg a lapot. Kalassay Sándor a lapszerkesztést úgy képzelte el, mint a régi reformátorok. Nyomdát alapított, és az ő nyomdája, bárminő kicsiny és kezdetleges is volt, mégis az első magyar nyomda Amerikában, amelynek saját nagy lapot is nyomó gépe volt. Így, amikor a *Reformátusok Lapját* eladta, a *Pittsburghi Híradó* címmel helyi lapot szerkesztett.

A lapszerkesztés mellett irodalommal is foglalkozott. Ő írta az első magyar színművet Amerikában. Ennek a címe „Az igaz győzelem”, amelyet mint március 15-i alkalmi darabot sok helyen előadták. Azután megírta az első amerikai magyar tárgyú színművet „Sztrájk” címmel. Ez is kedvenc darabja volt hosszú időn keresztül a magyar műkedvelő köröknek. Ő szerkesztette az első magyar tankönyvet az amerikai magyar iskolák részére, majd megírta az első amerikai–magyar ábécét. Írt egy „Történelmi olvasókönyvet”. Összeállított egy kátét is. Mint árvaatya 10 éven át szerkesztette az árvaházi naptárt, s végül megírta az árvaháznak a tízéves történetét, majd az amerikai magyar reformátusság történetét. 1903-ban a pittsburghi gyülekezet megismételte a meghívást, amelyet először 1895-ben tett, és 1903-ban elfoglalta, így Pittsburghben (PA) lett a Magyar Református Egyház lelkésze, ahol 1921 júliusáig szolgált. „A környékbeli magyar telepéseket is beszervezte az egyház kebelébe és hosszú időn át minden vasárnap három helyen végzett szol-

²⁰³ AMRÁN, p. 62.

gálatot.”²⁰⁴ 1908-ban belépett a magyar református egyház amerikai egyházmegyéjébe a megye két részre osztása után. „A gyülekezet szavazatának többségével a nyugati egyházmegye esperese lett. Ezt a hivatalt 1923-ig viselte, mindaddig, amíg a magyarországi egyház a maga munkáját a nagy összeomlás után be nem fejezte.”²⁰⁵

1921 júliusában elfoglalta az általa alapított magyar református árvaház vezetését (11 évig). 1931-ben a Református Egyesület, mint nyugalmazott árvaatyát, megbízta az aggmenházi felügyelői állás betöltésével.²⁰⁶ Első főfelügyelője lett a Bethlen Otthonnak, az Amerikai Magyar Református Egyesület jótékonsági intézményének Ligonierben (PA), amely az ő erőfeszítései folytán szerveződött. Itt szolgált főfelügyelőként 1942-ig, amikor felmondott. A Bethlen Otthonból való visszavonulása után a Jolioti (IL) Magyar Református Egyházban szolgált. Chicagóban halt meg 81 éves korában, Ligonierben temették el. A Bethlen Otthonhoz vezető utat tiszteletére Kalassay Drive-nak nevezte el az egyesület. Lelkészsége alatt megválasztották a Magyar Református Egyházmegye esperesévé. Irodalmi tevékenységéért és lelkeszi működéséért 1939-ben a Mission House College tiszteletbeli doktorrá avatta, és a sárospataki Teológiai Akadémia tiszteletbeli elnöki²⁰⁷ címmel becsülte meg. A magyar kormány a Vöröskereszt Díjjal tüntette ki.

Szolgálati helyei:

1894. XI. 25. – 1895: Bridgeport, 1895. IX. – 1896: Mount Carmel, 1903–1921. VII. 1.: Pittsburgh, 1909–1910, 1914. IV. 4. – VII. 3.: McKeesport, 1921–1942: Ligonier, 1935–1939: Columbus, 1899–1902: Phoenixville, majd Wallingford, 1916–1921: Rankin beszolgáló lelkesze

²⁰⁴ *Uo.*, p. 62.

²⁰⁵ *AMRÁN*, p. 63.

²⁰⁶ *AMRÁN*, p. 62.

²⁰⁷ Nem világos a primer forrásból, hogy ez igazán mit jelentett.

Munkássága és publikációi:

1898–99: az *Őrálló* alapító szerkesztője; 1901 – 1907. IV. 1.: *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* szerkesztője; 1909: saját nyomdájában a *Pittsburghi Híradó* kiadója, az *Árvaházi Naptár* szerkesztője. Az Amerikai Magyar Református Egyesület alapítója; 1896–1899: jegyzője; 1903–1908: számvizsgálója; 1910: pénztárosa, 1917-től árvaházi előadója; 1921-től árvaházi atya; 1921–1929: a Bethlen Otthon igazgatója. Álnév: Omikron, *ABC és olvasókönyv* (é. n.), *Énekes könyv* (1918); társszerző: *Vallástevő katekizmus az Urvacsorával legelőször élni kívánó magyar reformátusság számára* (összeáll.) (Pittsburgh, 191?); *Húsz év. Adatok az amerikai magyar reformátusság történetéhez, 1892–1912* (Pittsburgh, 1912). Az *Amerikai Nyugati Magyar Református Egyház Egyetemes Konventjének Elnökségéhez az Amerikai Magyar Református Egyházak jövődjének tárgyában* (McKeesport, 1920); *Húsz év. A pittsburghi ref. egyház története* (Pittsburgh, 1921); *Az Amerikai Magyar Református Egyesület működésének huszonöt éves története. 1896–1921* (Detroit, 1921); *Amerikai magyar református árvaházi naptár az 1923-ik évre* (szerk.) (h. n., 1922); *Amerikai magyar református árvaházi naptár 1925–1929* (Detroit, 1924–1928); *Huszonötévi munka a jótékonyosság mezején 1906–1931 és a Református Árvaház tízéves története* (Pittsburgh, 1931); *Az amerikai magyar reformátusok története. 1. köt. (1890–1904)* (Pittsburgh, 1937). Publikációi: *Őrálló*, *Amerikai Nemzetőr*, *Református Újság*, *Testvériség* (Bridgeport)

Források:

Vitéz, pp. 20–21 (1968); MEIL, p. 463; AMRÁN, pp. 61–63; Gulyás*; EH*; *Jubileumi**; Puskás*; *Vasváry* (1988)*; Komjáthy*; BNaptár 1936*; Megyh 1937/8. (D-r)*; BNaptár 1951, Szabó Lajos, *Magyar református kívándorlók templomai a XIX. században* (kézirat, dátum nélkül, Sárospataki adattár: Ag.9. p. 33.)

KÁNTOR PÁL

(Tiszakarád, Zemplén vm., 1937. aug. 12. – ?)

Kántor Pál Tiszakarádon született. Sárospatakon végezte középiskoláit, ahol technikusként és kohásznak tanult. Ezenkívül még villamosszerelői képzettséget is szerzett. Magyarországot 1956-ban hagyta el. Először technikusként dolgozott. 1958-ban a New Jersey-i Bloomfield College-ban tanult, amit 1961-ben végzett el. A Bloomfield Seminary, a New York City Biblical Seminary, valamint a Colgate Rochester Divinity School hallgatója is volt. 1962-ben kapta meg a BD-diplomáját, majd pedig tíz évvel később, 1972-ben M.Div., azaz lelkési oklevelet is szerzett. Lelkészként Yonkersben (NY), Buffalóban (NY), Fairportban (OH) és Columbusban (OH) szolgált. 1981-től a Calvin Synod Herald, *Reformátusok Lapja* szerkesztője is volt.²⁰⁸ „A mi Columbus-i (OH) templomunk volt lelkipásztorát beiktatták lelkészként a U.C.C. St. John’s Church, Buffalo-ban (NY). (Nem magyar) Olyan sokukat elveszítvén kétnyelvű lelkészeink közül nem-magyar egyházak részére, – zsinati történetünk ezen kényes idején – riasztó dolog. Gondolkodóba kell, hogy ejtsen minket a gyülekezeteink jövője olyan sok megüresedett állás láttán!”

Tanulmányai:

1961: Bloomfield College and Theological Seminary, angol irodalom BA-fokozat – New York Theological Seminary, 1967: Colgate Rochester Theological Seminary, BD-fokozat – Cassius College

Szolgálati helyei:

Yonkers, 1963. IX. 8. – 1974: Buffalo, 1974. X. 6. – 1983. IX. 12.: Fairport, 1983-tól Columbus, 1990-től Delhi és Brantford lelkésze. 1987-től a Kálvin Egyházkerület tóparti egyházmegyéjének

²⁰⁸ *Inventory to the Bethlen Collection 1895–2000*, ed. by Ilona Kovács, p. 88a.

esperese, 1994-től a Kanadai Magyar Református Lelkészegyesület elnöke. 1981–1987: a *Calvin Synod Herald* szerkesztője.

Munkássága és publikációi:

Wilson, John S.: *Az élet Amerikában*. Tájékoztató Kézikönyv az Egyesült Államok Bevándorlói Részére (összeáll.) (New York, 1957); *Két hetes nyári magyar iskola népdal és tananyaga*, 1965 (összeáll.) (Buffalo, 1965); *Jubileumi emlékkönyv, 1927–1972*. Anniversary Yearbook (összeáll.) (Buffalo, 1972); *Magyar Fohász* (versek) (Fairport Harbor, 1975); *Hogyan fedezték fel a magyarok Amerikát?* (humor) (Fairport Harbor, 1976); *Kedves Bözsi ángyom*. Humoros levelek. (Fairport Harbor, 1977); *88 éves az amerikai magyar református élet* (Fairport Harbor, 1978); *Speaking to Youth*. Discourses of the 1979 Summer Youth Camp in Ligonier, PA (Ligonier, 1979); *Fragments of Our History*. Hungarian Reformed Church, Fairport Harbor, Ohio. – Képek a múltunkból 1910–1980 (írta és fényképezte) (Fairport Harbor, 1980); *Szereted-e önmagadat?* Do You Love Yourself? February 22, 1981. (prédikációk) (Fairport Harbor, 1981); *Lelki nyugalom*. Search for Inner Peace March 1, 1981. (sermons by) (Fairport Harbor, 1981); *Nincsen mindig lakodalom* (versek) (Columbus, 1984)

Források:

CSy 1989. november–december, p. 2; *Bethlen*, p. 88a; HA3*; RefL 1969/2.*; CSy 1975/5-6*; uo. 1990/6*; KaM 1994/23.*

KECSKEMÉTHY JÓZSEF

(Canonsburg, PA, 1906. aug. 14. – Ligonier, 1995. nov. ?)²⁰⁹

Régi amerikai szülők gyermekeként Pittsburghban született, de még három hónapos korában Magyarországra vitték, Miskolcra, ahol aztán elemi iskolában, majd a református gimnáziumban tanult.²¹⁰ 1923-ban²¹¹ visszatért az Egyesült Államokba, hogy a Franklin and Marshall College-ban és a New Brunswick-i Református Szemináriumban tanuljon, ahol lelkészi oklevelét kapta.²¹² 1929. májusban levizsgázott, s mint a keleti magyar református egyház-megye tagja, exmissziót kapott a lelkészi szolgálatok végzésére. Hogy minél sikeresebb vizsgát tehessen az egyházmegye előtt, Magyarországra ment, hogy a debreceni egyetemen szerezze meg azokat az ismereteket, amelyekre szüksége lesz. 1932-ben Debrecenben szentelték fel.

„Már teológus korában végzett egyházi munkát a caldwelli gyülekezetben. Tanulmányainak befejezése után pedig három hónapig a bridgeporti strate-street-i gyülekezetben volt segédlelkész.” 1925 májusától Bridgeport segédlelkésze. Magyarországon mint kíséret tábort lelkész szolgált négy hónapig. Innen hívta meg a passaicai gyülekezet öreg lelkésze, Tegze László mellé helyettes lelkésznek 1930 szeptemberében.²¹³ Egy év múlva, Tegze László lemondása után, rendes lelkésszé választották. Még ebben az évben, 1931. november 16-án megtörtént a beiktatása. Passaicban szentelte fel a keleti egyházmegye, melynek két éven át titkára is

²⁰⁹ MEIL, p. 486. Születési adat: Pittsburgh, USA, 1906. aug. 11.

²¹⁰ Jubileumi, p. 261.

²¹¹ A Jubileumi szerint 1925-ben.

²¹² 1925-ben ment megint Amerikába, és tanulmányait Lancasterben folytatta, majd a bloomfieldi college-ban és szemináriumban. Ez a zölddel jelzett forrásban volt.

²¹³ AMRÁN, p. 141.

lett. Hét évig szolgált ebben a gyülekezetben, amelynek avuló és kicsi templomát ez idő alatt megnagyobbították, és a lelkészlakással együtt egészen rendbe hozták és szép ifjúsági munkát kezdtek. Különösen nagy eredményeket értek el a felesége által vezetett nagyszerű énekkarral, mely messze földre eljárt hangversenyekre és egyházi ünnepélyekre. 1933 újév napján vette feleségül egyik úttörő lelkésztársa, Korocz Géza leányát, Erzsikét, aki Trenton város mintaiskolájának volt kiváló tanítónője. Fényes zenei tudása és fáradhatatlan gyülekezeti munkálkodása a papnék első sorába emelte őt, az országos Nőszövetség pedig alelnökévé választotta. Passaicben született a fiuk, József.²¹⁴ 1931. november 6-tól 1937. augusztus 19-ig Passaicben szolgált. 1938-ban elfogadta az East Chicagó-i gyülekezet egyhangú meghívását, és most [1940] fáradozik a második régi kis templomnak megnagyobbításán és újjáépítésén. Beszolgáló lelkésze a hammondi gyülekezetnek is. 1937. augusztus 8-tól 1944 decemberéig Hammond, 1938-tól a Chicago East Side-i egyház lelkésze is. 1944-ben megválasztották a ligonieri Bethlen Otthon vezetőjévé, mely tisztséget 1957-ig töltött be. „Ebben az időben a Bethlen Otthonhoz tartozott az Árva Otthon, az Öregek Otthona és 215 acre-nyi farm.”²¹⁵

Szerkesztette és kiadta az 1946., 1948., 1950., 1951., 1952., 1954., 1955. és 1956. évi *Bethlen Naptárt* Ligonierben. 1956-ban megválasztották az Amerikai Magyar Református Egyesület titkárának. A Magyar Egyházkerület alakuló közgyűlése is titkárává választotta, amely állásában két év múlva újra megerősítették. E minőségében tagja lévén a kerületi tanácsnak is, ez a testület őt jegyzőjévé választotta. Ezt a tisztséget 1969-ig töltötte be, amikor felkérték, hogy ismét lelkésze legyen a passai gyülekezetnek. A felkérést elfogadta, és nyugalomra vonulásaig, 1973-ig, itt telje-

²¹⁴ *Jubileumi*, p. 262.

²¹⁵ *Uo.*

sította a szolgálatot. Chicago vidékének minden egyházi és magyar megmozdulásában tevékenyen részt vett.

Szolgálati helyei:

1925. V.-tól Bridgeport segédlelkésze, 1931. IX. 6. – 1937. VIII. 19., 1968–1973: Passaic, 1937. VIII. 8. – 1944. XII.: Hammond, 1938-tól Chicago East Side lelkésze. 1956–1967: az Amerikai Magyar Református Egyesület központi titkára, az Amerikai Magyar Szövetség országos igazgatóságának tagja, 1937–1941: a magyar zsinat titkára, 1943–1947: a The Hungarian American Reformed Hymnal összeállítója és szerkesztője, 1944–1957: a Bethlen Otthon (Ligonier) főfelügyelője, 1962-től a *Testvériség* (Washington), 1945–1947: a Bethlen Almanac, 1956: a Bethlen Naptár szerkesztője, az *Amerikai Magyar Református Élet* társkiadója és szerkesztője. 1956: a Rotary International tagja.

Munkássága és publikációi:

Bethlen naptár. Jubileumi szám. – *Bethlen Almanac* (kiadja és szerk.) (Ligonier, 1946); *Bethlen naptár* (kiadja és szerk.) (Ligonier, 1948); *Bethlen naptár* (kiadja és szerk.) (Ligonier, 1950); *Bethlen naptár* (kiadja és szerk.) (Ligonier, 1951); *Bethlen naptár* (kiadja és szerk.) (Ligonier, 1952); *Bethlen naptár* (kiadja és szerk.) (Ligonier, 1954); *Bethlen naptár* (kiadja és szerk.) (Ligonier, 1955); *Bethlen naptár. Jubileumi szám.* – *Bethlen Almanac* (kiadja és szerk.) (Ligonier, 1956); *Calvin Synod Herald, Reformátusok Lapja, Testvériség* (Washington)

Források:

ÁN, p. 117; HRFA, III; MEIL, p. 486; *Jubileumi*, p. 262; Bölöny*; HA1–2*; Mildschütz*; AMSB*; MTK 4–5*; Emlékkönyv*; Vasváry*; BNaptár 1950*; CSy 1979/7–8. (György Á.)*; uo. 1995/6.*

KECSKEMÉTHY LÁSZLÓ

(Paks, Tolna vm., 1912. márc. 27. – St. Helena, 2000. máj. 19.)

Kecskeméthy László Pakson született és St. Helenában, Kaliforniában halt meg. „Középiskolába Szekszárdra ment, az állami Garay János reálgimnáziumba. Lelkeszi tanulmányait a budapesti teológiai akadémián végezte, ahol Ravasz László püspök igehirdetése és a Soli Deo Gloria diákszövetségben végzett evangéliumi munka fejlesztették benne tovább tudását és hitét.”²¹⁶ A budapesti teológiai tanulmányai mellett Nagykőrösre is jár 1935–36-ban.²¹⁷ „A kápláni vizsga letétele után egy évet töltött a nagykőrösi lelkész-tanító-képző tanfolyamon és tanítói oklevelet nyert. Ezután Bicskén volt segédlelkész 1936. december végéig. 1937. januárban érkezett az Egyesült Államokba. Egy év múlva elnyerte a san franciscoi teológiai szemináriumban a teológia mesteri fokozatát. Először Duquesne-ben helyettesítette a lelkészt, majd a morgantowni, utóbb a vintondale-i gyülekezetet szolgálta a református egyház központi egyházmegyeje megbízásából. Közben fél évig a pittsburghi Western Theological Seminary növendéke volt, egy évig pedig a pittsburghi egyetemen tanult szociológiát. 1939 októbere óta a wallingfordi egyház lelkésze. Azóta a new haveni Yale egyetemen tanul tovább magasabb tudományos fokozat elérése érdekében.”²¹⁸ Vezetése alatt a wallingfordi egyház fellendült, a Nőegylet és az ifjúsági kör munkája megújult. A *Reformátusok Lapjának* nemcsak munkatársai sorában van, hanem a lap terjesztésén is buzgón fáradozik.²¹⁹ Az első világháború alatt ő volt a magyar konzul, az emigránsok politikai életében aktívan részt vett, és az 1956-os menekültekért sokat tett.²²⁰

²¹⁶ *Jubileumi*, p. 326.

²¹⁷ *Bethlen*, p. 89b.

²¹⁸ *Jubileumi*, p. 326.

²¹⁹ *Uo.*

²²⁰ *Inventory*, p. 89.b.

Tanulmányai:

1931–35: Református Theológiai Akadémia (Bp.), 1936: Református Tanítóképző Intézet (Nagykörös), 1938: Theological Seminary San Francisco, S. T. M., 1938–39: Univ. of Pittsburgh, 1939–40: Yale Univ. (New Heaven), 1940–43: Yale Divinity School

Szolgálati helyei:

1937–39: Vintondale, 1939. X. – 1943: Wallingford, 1943–45: Gary, 1945–46: Woodbridge, 1952–56: Rosville ref. lelkipásztora, 1957–58: San Bernardino, 1958-tól Reseda, 1959-től a kaliforniai Canoga Park, 1978: Saint Helena ev. lelkésze. 1946–48: a *The Church Visitor*, 1964–66(?): a *Magyar Élet Californiában* társszerkesztője, 1972-től a *Haraszthy Magyarjai* szerkesztője. 1964–65: az Amerikai Magyar Szövetség dél-karolinai káptalanjának elnöke, 1966-tól a szövetség igazgatója. 1951–56: a magyar zsinat titkára. Tag: San Francisco Theological Seminary Alumni Association, Yale Alumni Association, Ministerial Association of Van Nuys, California, Free and Accepted Masons, International Platform Association.

Munkássága és publikációi:

„Irgalmasságot akarok...” (New Brunswick, 1956); *A Woodbridge, New Jersey-i Magyar Református Egyház jubileumi albuma* (összeáll.) (Woodbridge, 1958); *Az Áldott Orvos. Elmélkedések és imák betegség idején* (Toronto, 1959, Ligonier, 1968, St. Helena, 1983); *Az első tizenkét év* (h. n., 1970); *A protestáns magyarok vallása és kultúrája* (h. n., 1972); *Az ősmagyarok vallása és kultúrája* (Santa Rosa, 1972); *Tutankamen* (h. n., 1979); *Corrections, Please* (h. n., 1986); *Letters to president Gorbachev* (h. n., 1986). Publikációi: *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja*, *Szittyakürt*

Források:

Jubileumi, p. 326; *Bethlen*, p. 89b; Bölöny*; BRTA*; HA1–3*; Mildschütz*; Vitéz*

KEREKES BÉLA

(Alsó-Pokorágy, Gömör vm., 1885. dec. 11. – ?)

Édesatyja református néptanító lévén, elemi iskoláit apja kezei alatt végezte el. Majd a rimaszombati (Gömör megye) egyesült protestáns főgimnáziumnak lett tanulója, ahol 1903 júniusában tett érettségit. Utolsó évében mint szenior a tápintézetben felügyelő volt, 1903 szeptemberétől a debreceni főiskola teológiájának hallgatója 1908. január 3-ig, az utolsó negyedévtől mint exmittált káplán ment Kabára segédlelkésznek 1911 február haváig. Akkor visszatérve szülőföldjére, a hamva-csíz-sajólénártfalvai hármas egyházban lett káplán. Onnan pályázott amerikai missziói egyházba. 1912 februárjában az egyetemes Konvent kinevezte az ashtabula-fairport-conneauti hármas egyház első rendes lelkészévé, ahová május havában Kalassay Sándor beiktatta. Hármas egyházában ottléte alatt mind a három helyen templomhelyet szerzett híveivel, s eltávozásakor a három egyháznál az átvett összegnél nagyobb maradványt ért el. 1913. május végén a windberi lelkészi állást foglalta el választás útján, s konventi beerősítéssel ott szolgált 1933. szeptember haváig. Ottléte alatt gondja volt a vidék kiszolgálására is, így Hooversville-ben és környékén évente egyszer úrvacsorát osztott. Portage és vidéke részére 1916 őszén fiókegyházat szerzett, s ezen a helyen 1917-ben templomot építtetett. Ugyancsak megfordult Barnesboróban és vidékén, évente egyszer úrvacsoraosztást tartva. Ottléte alatt az egyházi élet belső és külső építése mellett temetőhelyet szerzett windberi egyházának. 1933. szeptember 3-tól a kalamazooi egyház lelkésze, ahol 1933. november 12-én iktatták be a Magyar Sion Egyházmegye tisztségviselői.²²¹ Ottléte alatt az utolsó három évben (1937–40) az adósságban fuldokló egyházat sikeres kiegyezések útján sikerült anyagilag lábra állítani úgy, hogy az elmúlt évben[]

²²¹ AMRÁN, p. 137.

az egyház 25 éves jubileumán lelki örömmel adhatott hálát gyülekezete a Mindenhatónak. Felesége Bogár Lajos és Károly lelkészek nővére. Négy gyermekük van.

Szolgálati helyei:

1908–1911: Kaba, 1911-től Hamva–Csíz–Sajólénártfalva, 1912-től Ashtabula–Fairport, Conneaut, 1913-től Windber, Hooversville, Portage, 1933-tól Kalamazoo

Munkássága és publikációi:

Templomépítések elkezdése.

Források:

Jubileumi, p. 281.

KERESZTESSY IMRE

(Ároktő, Borsod vm., 1894. júl. 24. – ?)

„Ifjan, szinte még gyermekkorban került ki Amerikába, ahol keményen meg kellett dolgoznia a mindennapi kenyérért, eleinte bizony a gyárak és bányák munkavilágában. Clevelandből került a duquesnei főiskolába, ahol hat éven keresztül tanult, majd két éven át megint dolgozott, hogy továbbtanulását lehetővé tegye. 1923-ban Lancasterbe ment, ahol bevégezte kollégiumi tanulmányait, a teológiai szemináriumba lépett át. Ott 1928-ban képesítették a lelkési szolgálatra. Ekkor ő maga kérte a keleti egyházmegyét, hogy küldjék ki őt a connecticuti missziói területre, s az egyházmegye készséggel teljesítette e kérését. 1928. november 11-én Sheltonban szentelték lelkésszé, és azóta ezen a területen végzi szorgalmas munkáját.

Már lancasteri diákkorában megmutatta, hogy alkalmas ember lesz a szervezésre: tevékeny részt vett a diákegyletek életében és

a magyar diákok minden megmozdulásában. Amióta pedig beteljesült ifjúkori vágya, hogy ezt a nagy területen szétszórt református magyarságot gondozhatja, azóta nagy buzgalommal végzi ezt a rendkívüli erőfeszítésekkel és sok fáradsággal és töredelemmel járó munkát. Igazi szórványgondozás ez, hiszen egyik helyen sem laknak tömegesen, legfeljebb csak csoportosan híveink. De azért nemcsak a felnőtteket, hanem az ifjúságot, sőt a gyermekeket is sikerült összegyűjtenie. Nyári és vasárnapi iskolát tart közöttük: az ifjúsággal pedig énekkart szervezett, színelőadásokat tart és minden rendelkezésére álló eszközzel igyekszik bennük ápolni a magyar szellemet és az ősi hagyományokat. Ők is tartanak aratási ünnepélyeket, leányaink és ifjaink viselik még a festői magyar ruhát.”²²²

Szolgálati helyei:

Shelton, keleti egyház missziói lelkésze és annak gyülekezetei

Munkássága és publikációi:

Diákegyletek, missziói munka, szórványgondozás

Források:

Jubileumi, p. 251.

KISS ENDRE

(Kocsord, Szatmár vm., 1886. máj. ? – Springdale, 1926. ápr. ?)

„Tanulmányait részben Magyarországon, részben Amerikában végezte. Lelkészi tanulmányainak befejezése után Windburneben (PA) lett lelkész s innen Flemingparkba ment. De itt sem maradt sokáig, mert a Pittsburgh Presbytery cseh származású missziói

²²² *Jubileumi*, p. 252.

felügyelőjével nem tudott összehérni s így Ethelbe (VA) költözött át. Itt sem maradt sokáig, hanem 1922-ben elfogadta a Springdaleben munkálkodó egyház meghívását, ahol nagyon szép munkát fejtett ki a legnagyobb részben Szatmár megyei testvérei között. Sajnos alig három évet tölthetett itt csendes békességben és nyugodt munkálkodás között. 1925-ben megbetegedett és életének utolsó három hónapja már folytonos haldoklás volt. Végre 1926. április havában éppen a közép egyházmegye gyűlésének az idején megváltotta a halál testi szenvedésétől.”²²³

Szolgálati helyei:

Windburne (PA), Fleming Park, Ethel (VA), Springdale

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 199.

KONCZ FERENC

(Udvarhely vm., ? – ?)

Székelyföldön, Udvarhely megyében született, és a székely alázatosságot, szorgalmat és vasakaratot hozta magával. Kevés ember van Amerikában, aki küzdelmesebb életet élt, mint Koncz Ferenc. Iskoláit és teológiai tanulmányait Magyarországon végezte, mégpedig a legkiválóbb eredménnyel. Igen nagy jövőt jósoltak neki. Akkor még ő sem sejtette, hogy éppen ellenkezőleg fog sikerülni. Erdélyben (Románia), ahol hitközsége volt, hívei rajongásig szeret-

²²³ *Jubileumi*, pp. 199–200.

ték. Mivel álma volt mindig Amerikába menni, kiment Amerikába. Akkor még ő sem sejtette, mi vár rá. Itt kezdődött számára a szenvedés iskolája, mert nemcsak saját magáról és családjáról kellett gondoskodnia, hanem mindig, mint az Úr szolgájának, nyáját is kellett keresnie. Ez Amerikában nagy harcba kerül, különösen akkor, ha az embernek rosszakarói vannak. Pedig a mai világban kinek nincs ellensége és rosszakarója...²²⁴

Szolgálati helyei:

Feltárás alatt.

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Feltárás alatt.

KOROCZ GÉZA

(Bályok, Bihar vm., 1879. dec. 29. – Flint, MI, 1942. okt. 26.)²²⁵

„Született Korocz Károly és Gonda Ilona jegyzői és papi családból származó szülőktől. Tiszabercelen kijárva az elemi iskolát, a sáropataki ősrégi főiskolába került, ott tett érettségi vizsgát és kezdte el teológiai tanulmányait, amelyeket Pápán végzett be. Sáropatakon és a pápai református teológiai szemináriumon tanult. Szilasbalháson volt segédlelkész három esztendeig, innen választotta meg lelkészévé a szabolcsmegyei nyírtéti gyülekezet, melynek körében három évet töltött. 1906-ban nyírturai lelkész lett, ugyan-

²²⁴ Eddig nem sikerült kideríteni, hogy milyen primer forrást használt Puskás Julianna.

²²⁵ MEIL, p. 550. Halálóási hely: Mount Morris.

csak Szabolcs megyében. Innen ment ki Amerikába 1910-ben, s ettől kezdve egészen 1928-ig a nagy trentoni gyülekezetet szolgálta. Ez idő alatt nagyobbították meg a trentoni egyház templomát és vásároltak parochiát. 1928 óta a flinti gyülekezet pásztora.”²²⁶ Osváth Jolánnal 1904. augusztus 4-én lépett házasságra, négy lányuk született: Erzsike, Jolánka, Annuska és Évike. Erzsike Kecskeméthy József, East Chicagó-i lelkész felesége. Kovácsy Kálmánnal és Nánássy Lajossal közösen szerkesztették a *Vezércsillag* c. imakönyvet.

Szolgálati helyei és tisztségei:

1910. V. 11. – 1928: Trenton, 1928. X. 1. – 1941: Flint lelkésze, az Amerikai Magyar Református Egyesület alelnöke. 1919–22: a *Református Egyházi Értesítő* szerkesztője. Színdarabjait műkedvelő magyar társulatok mutatták be. (Azonban nincsenek megemlítve a színdarabok!)

Munkássága és publikációi:

Amerikai Magyar Reformátusok Lapja

Források:

Jubileumi, p. 268; Vitéz, p. 22; *MEIL*, p. 550–551; Függetlenségi Album*; ÁN 1942*; AMN 1942/320*; Testv 1943. márc. (Újlaki F.)*

KÓSA ANDRÁS

(Tiszaszalka, Bereg vm., 1896. okt. 15. – New Brunswick, NJ, 1984. dec. 8.)²²⁷

Kilencévesen vándoroltak ki vele szülei Amerikába. A Wharton Public Schoolba járt, majd továbbtanult a Bloomfield Academy,

²²⁶ *Jubileumi*, p. 268.

²²⁷ Repelik, p. 11.

a Bloomfield College and Seminaryban. Posztgraduális tanulmányait a Rutgers Egyetemen és az ottani szemináriumban végezte. 1955-ben teológiai doktorátust szerzett a Bloomfield College and Seminaryben. Lelkeszi pályáját 1920-ban kezdte meg Manville-ben (NJ). Itt az egyházi munka mellett az ottani public schoolban tanított. 1921-ben lett a New Brunswick-i Magyar Reformed Church lelkésze. Emellett a manville-i (NJ) és a South River-i (NJ) gyülekezetekben is szolgált. 1963-ban bekövetkezett nyugdíjazásáig számos területen aktívan részt vett: vasárnapi iskolákat szervezett, nyári iskolai programokat, a Nőegyletet és a Christian Endeavour társaságot is ő szervezte. Ezenkívül az *Egyházi látogató* c. lapot is ő szerkesztette. A 2. világháború alatt a Magyar Védelmi Tanács számára dolgozott. A forradalom évében, 1956-ban segített a menekült magyaroknak a letelepedésben, akik New Brunswick környékére érkeztek.²²⁸

Szolgálati helyei:

Manville (NJ), New Brunswick (NJ), South River (NJ)

Munkássága és publikációi:

Vasárnapi iskolák, nyári iskolai programok, nőegyletek, a Christian Endeavour alapítása. Az *Egyházi látogató* lap szerkesztése.

Források:

Emlékkönyv Nt. Dr. Kósa András harminc éves New Brunswicki lelkészi szolgálata alkalmából. Magyar Reformed Church, October 16, 1955 – New Brunswick (NJ), *Funeral Service for the Rev. Andrew Kosa DD pastor emeritus of the Magyar Reformed Church*, New Brunswick (NJ), 1984 dec. 8.; BNaptár, 1985, pp. 281–85; *MEIL*, p. 552; *Bethlen*, p. 92a; Repelik Gábor, *Rev. Andrew Kósa, D.D. Thirty-eight year*

²²⁸ *Inventory*, p. 92.a.

in the service of church development, MA thesis (New Brunswick Theological Seminary, 2013)

KOVÁCS ANDOR

(Edelény, Borsod vm., 1878. nov. 30. – Pittsburgh, 1938. aug. 9.)²²⁹

„Előbb világi pályára készült, de 1904-ben Amerikába²³⁰ ment és Eleanor vidékén iratterjesztő lett. Ugyanekkor beiratkozott a pittsburghi Grove City College-be, ahol ő volt az első magyar növendék. Nemsokára Leechburgban telepedett meg és az ottani First Presbyterian Church lelkészének a segítségével a Western Theological Seminary tanítványa lett,²³¹ s mint ilyen szervezte meg rendes egyházközséggé a Leechburgban lakó református magyarokat. Ennek az általa szervezett gyülekezetnek lett az első, rendesen felszentelt lelkésze 1915. szeptember 14-én. Innen szorgálta ki a szomszédos bányatelepeket, amíg ott magyarok voltak. Leechburgban az ő vezetése alatt épült a szép templom és a lelkészlakás. Nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Leechburgban rendes egyházi élet fejlődjék ki úgy, hogy az egyház tagjai megtelepedett, házzal bíró amerikai polgárok legyenek, de sokan nem értették meg és szakadás támadt a gyülekezetben. Mihelyt alkalma nyílt el is távozott Leechburgból. 1929-ben elfogadta a brownsvillei egyház meghívását s ott munkálkodott 1939. július haváig.²³² Ekkor lemondott lelkési állásáról és a pennsylvaniai Californiában telepedett meg. De nem sokáig, mert innen 1939. augusztus 9-ikén hazament az atyai házba, de csak kevés ideig volt beteg. Halálesete megdöb-

²²⁹ 1938. augusztus 9., Pittsburgh – *Bethlen Collection*, p. 93a., vö. *MEIL*, p. 558. Halálózási adat: Pittsburgh, 1938. aug. 9.

²³⁰ *Az Inventory*, p. 93. szerint ez 1902-ben történt...

²³¹ Lásd még *Inventory*, p. 93.

²³² A *MEIL* szerint 1937-ig szolgált Brownsville-ben.

bentő volt, mert ő maga volt az élet. Tipikusan magyar ember volt, kifogyhatatlan humorral. Társaságában mindenki felvidult. Mégis az idegei törtek össze.

Tevékenyen részt vett az egyházi és a közéletben. Egy ideig elnöke volt a Presbyteriánus Magyar Konferenciának. Hosszabb ideig tagja volt a Bethlen Otthon Intéző Bizottságának s buzgó munkása a Református Egyesületnek s régebben a *Reformátusok Lapjának* is.”²³³ 1937-ben Brownsville-ben kiadták az általa szerkesztett *Emlékkönyv a Brownsville-i és Pricedalei Magyar Református Egyházak harminc éves jubileumára* (Thirty Year Anniversary of the Brownsville–Pricedale Magyar Presbyterian Church) 1907–1937 c. könyvet.

Szolgálati helyei:

Leechburg, Brownsville

Munkássága és publikációi:

A Presbyteriánus Magyar Konferencia elnöke. Publikált az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapjában*. *Emlékkönyv a Brownsville-i és Pricedalei Magyar Református Egyházak harminc éves jubileumára* (Thirty Year Anniversary of the Brownsville–Pricedale Magyar Presbyterian Church) 1907–1937

Források:

Jubileumi, p. 206; *MEIL*, p. 558; *Bethlen*, p. 93a; *Vasváry**; BNaptár 1939*

²³³ *Jubileumi*, pp. 206–207.

KOVÁCS BÉLA

(Túrkeve, Jász-Nagykun-Szolnok vm., 1875. jún. 2. – Ligonier, 1954. ?, ?)

„Egyike a legrégibb amerikasoknak a lelkészi karban; nála hamarabb csak három lelkész jött Amerikába a még élők közül: Harsányi Sándor, Kalassay Sándor, Csutoros Elek. Túrkevéen született, édesapja füleki Kovács Mihály református tanító volt. Középiskoláit Kisujszálláson és Debrecenben elvégezvén, az utóbbi városban járta ki a lelkészképző iskolát is. Először Biharnagybajomban, azután Füzesgyarmaton volt segéd-, illetve helyettes-lelkész. Ezután Hódmezővásárhelyen adminisztrátorkodott két esztendeig s ez alatt kapta a *Reformed Church* által küldött hívást és a debreceni püspöki hivataltól a megbízatást Amerikába. Felszentelése után 1903. június 26-án érkezett ki Amerikába, ahol a johnstowni egyház lelkészi állása várt rá. Felesége, ki okleveles tanítónő volt, szeptemberben már felállította az első nem-szünidei magyar iskolát Amerikában, amely mint *private school* működött négy éven át. Ő pedig hozzákezdett a környékbeli magyar telepek református népének összeszedéséhez és gyülekezetekbe szervezéséhez. Először is megszervezte a johnstowni körlelkézséget, amihez több kisebb-nagyobb missziói központ és szórvány tartozott. Közülük később Windber és Vintondale anyaegyházakká lettek, s ott, továbbá Portage, Rossiter és Winburn telepeken templomok épültek. Rossiter 1911-ben iskolát is épített. Kijárt még a 150 mértföldnyi távolságban levő Elenorba is, valamint Barnesboro-ra. Nyolcévi munkásság után a new brunswicki egyház hívta meg lelkészének, ahol sikerült a két perlekedő (csatlakozott és presbiteriánus) gyülekezetet kibékítenie és a hazai egyház fennhatósága alá csatolnia. Ezután a konvent Wallingfordra küldte, 1912 nyarán. Itt is egybeolvasztotta a két párt-ra szakadt gyülekezetet és 27 éven pásztorkodott közöttük. Ezalatt építették a lelkészlakást, a templomba új padokat és orgonát, a toronyba harangot szereztek be. Nagyon szerette a kertet; a szép nagy portát gyümölcsfákkal, szőlővel, díszfákkal és bokrokkal telepítette

be. Közben a 6000 dolláros építkezési adósságot is csaknem teljesen kifizették. 1922-ben, amikor a konvent fennhatósága alól a *Reformed Church* fennhatósága alá került a gyülekezet, ideiglenesen átvette a torringtoni és new-haveni gyülekezetek gondozását is, majd ez utóbbiakat, az általa szervezett warrensvillei egyházzal együtt, külön körlelkésszéggé szervezték meg. Windberen és Wallingfordon egyaránt egyházi lapot adott ki, *Értesítő* címen. Minthogy egyik helyen sem volt magyar nyomda, ő maga vásárolt nyomdát, maga írta, szedte és nyomta ki az újságját, mit ingyen adott gyülekezetek tagjainak. Ugyanígy adta ki a wallingfordi egyház tíz, majd 25 éves történetét is. Négy ízben utazott vissza Magyarországra; 1914-ben be is vitték tábori lelkésznek, négy hónapig szolgált. Visszatérőben az aknákkal megrakott angol csatornában veszélyes útja volt. 14 évi özvegysége után újra megnősült, feleségül vévén Vekerdy Arankát, Hódmezővásárhelyről. 1939-ben lemondott wallingfordi állásáról és Bethlehembe költözött leányához, Nagy Imrénéhez. Mint nyugalmazott lelkészre, reá bízta a Reformed Church a kebelébe átjönni készülő coatesvillei gyülekezetet, amelyet aztán át is hozott a presbiteriánus egyháztól.”²³⁴

Tanulmányai:

Debreceni Lelkészképző

Szolgálati helyei:

1903. VII. 12. – 1904. XII.: Johnstown, 1910 – 1911. X. 11.: Windber, 1911. IX. 1. – 1912: New Brunswick, 1912. VIII. 29. – 1939. IV.: Wallingford, 1923 – 1925. VII.: New Haven, 1923–28: Torrington, 1928: Warrenville, 1939. V. – 1949: Coatesville

²³⁴ *Jubileumi*, p. 248.

Munkássága és publikációi:

Nyomdatulajdonos. Megírta a wallingfordi egyház 10. és 25. éves történetét. Az *Értesítő* kiadója és szerkesztője.

Források:

Jubileumi, p. 248; *MEIL*, p. 559; Gulyás*; Vasváry*; Emlékkönyv*; BNaptár 1945, 1949, 1955 – RefL 1954/18.*

KOVÁCS IMRE

(Pancsova, Torontál vm., 1910. márc. 16. – ?)

„Elemi iskoláit Magyarországon, középiskoláit Jugoszláviában végezte. A kolozsvári teológián kezdte meg teológiai tanulmányait, lelkészi diplomáját (Bachelor of Divinity Degree) Lancaster-ben (PA) szerezte meg 1931-ben. Egy évig a Yale Divinity and Graduate Schoolban tanult. Egy évet töltött a princetoni (NJ) Westminster Choir Schoolban. A new yorki Juilliard Musical Foundation-ban végezte zenei tanulmányait.

Tizenöt éves korában kezdett prédikálni. Tizenhét éves korában már a baranyai Bellyén önálló egyházi munkát végzett. 1936-ban visszament Jugoszláviába, ahol az ifjúsági munka utazólelkésze volt két évig. 1937-ben az amerikai Y.M.C.A. előadaskörútra hívta vissza. Itt elvállalta a trentoni egyház meghívását, ahol két évig szolgált. A szociális evangélium hirdetésében az egész országra kiterjedő munkát végzett, különösen az egyházon kívüli munkásság körében. Ezért a munkájáért sok félreértésben és támadásban volt része. 1940-ben foglalta el a phoenixvillei lelkészi állást. 1940 tavaszán vette feleségül Fecskó E. Emmát, trentoni zenetanárnőt.”²³⁵ Egy kislányuk van, Erzsébet-Józsa. „Ennek az ifjú lelkésznek a lelkesedése

²³⁵ *Jubileumi*, p. 303.

lobogó tűzláng. Már szüleitől fényes tehetségeket örökölt, sok nyelven beszél, énekhangja búgó orgonaszó. Hívták is fényes művészi pálya kecsegtetésével, de nem tudták eltántorítani hivatásától.”²³⁶

Tanulmányai:

1927–29: Református Theologiai Akadémia (Kolozsvár), 1931: Theological Seminary (Bloomfield), BD-fokozat, 1932–33: Westminster Choir College (Princeton), 1933–34: Juilliard School of Music (New York)

Álnév: Americanus

Szolgálati helyei:

Springdale, 1937-től Trenton, 1940: Stowe, 1940. IV. 14. – 1943: Phoenixville, 1953. II. 8. – 1966: New York 69. utca, 1965–68: Rankin lelkésze. 1960-tól a keleti egyházmegye elnöke.

Munkássága és publikációi:

1931: a *Magvető* (Springdale) szerk.-je. Tag: Hungarian Reformed Ministers Association in America, East Midtown Ministerial Association, Healing Order of St. Luke. Díj: National Best Teller.

Publikációi: *A LelkiPásztor*

Források:

Jubileumi, pp. 302–303; *MEIL*, p. 561; Bölöny*; HA1–2*

KOVÁCS ISTVÁN

(Kecskemét, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., 1916. jún. 23. – ?)

A kecskeméti református gimnáziumot és a sárospataki református teológiai szemináriumot végezte. 1938-ban ment Amerikába, és

²³⁶ *Jubileumi*, p. 303.

az Akroni (Ohio) Szabad Magyar Református Egyház lelkésze lett. Konfirmációs könyvet adott ki, a *Hungarian Reformed Catechism*ot 1956-ban, amelynek második kiadása *Catechism* (1956) volt. A *Magyar Egyház* vallásos folyóirat külső munkatársa volt.

Tanulmányai:

1938: Sárospataki Református Theológia – Western Theological Seminary (Pittsburgh)

Szolgálati helyei:

1939-től Akron, Canton, 1965-től Trenton lelkésze

Munkássága és publikációi:

A *Békesség* (Akron), 1965–67: az *Egyházi Újság* (Trenton), 1983: a *Church Letter* (Trenton) szerkesztője. *Catechism* (Akron, 1956); *75 Diamond Anniversary Hungarian Reformed Church, Trenton, New Jersey 1894–1969* (összeáll.) (Trenton, 1969)

Források:

MEIL, p. 562; *Vitéz*, p. 23; *Vasváry**; BNaptár 1944*

KOVÁCS JÁNOS

(?, 1861 – Wakaw, Kanada, 1921. márc. 11.)

„1861-ben született. Mikor Debrecenben elvégezte a theologiai tanfolyamot, Bécsbe ment és az ottani egyetemen folytatott tanulmányokat. Innen missziói munkára Besszarábiába ment, onnan Amerikába Moody András ajánlatával, hogy mint a *Reformed Church* második magyar lelkésze megszervezze a pittsburghi és vidéki magyar református egyházközséget. Pittsburghba 1891. július havában érkezett és ott az egyházközséget 1891. augusztus 23-ikán szervezte meg. Az egyház megszervezése után első gondolata a templom

megépítése volt s ezt a gondolatát Dr. Prughnak, a Grace Reformed Church lelkészének odaadó segítségével meg is valósította s megépítette *az első magyar református templomot* Amerikában. Ezt a templomot 1892. október 23-ikán szentelték fel.

Kovács János az egész Amerikát akarta szolgálni. Mindig úton volt; végre is a Kanadába való településnek az egyik főembere lett s 1893 végén el is ment néhány települni akaróval oda. Egyház-szervező munkáját itt is folytatta, de visszavágyott az Egyesült Államokba. Miután Toledo üresedésben volt, 1905 elején toledoi lelkész lett. Nyugtalan lelke azonban nem tudott egy helyen megmaradni, 1907. február havában eltávozott Toledoból. Ekkor Louisianába ment. Később a *Christian Church* misszionáriusa gyanánt kezdett munkálkodni. Majd visszament Kanadába s itt Wakaw községben, mint postamester fejezte be életét 1921. március 11-én. Nagytudású, bölcsészeti képzettségű egyén volt, aki a katedrán mindig azt gondolta, hogy felnőtt diákok előtt prédikál. Nem tudott az apostolok egyszerű nyelven beszélni. Ez volt a fogyatkozása és kálvária-járásának az oka.”²³⁷

Szolgálati helyei:

Toledo, Louisianában misszionárius

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 198.

²³⁷ *Jubileumi*, p. 198.

KOVÁCS KÁROLY

(Kézdivásárhely, Háromszék vm., 1893 – ?)

Középiskolai tanulmányait Szarvason, a budapesti és a nagyenyedi református főgimnáziumban végezte. Majd pedig a teológiai iskolát Budapesten kezdte el 1911-ben,²³⁸ de utolsó vizsgáját Kolozsvárott tette le. Tanulmányait Amerikában folytatta. Először a New York-i Union Seminaryben, utána Princetonban, majd végül Pittsburghben a Western Seminaryben tanult. Külföldi tanulmányai előtt segédlelkészként és vallástanárként is szolgált Déván, Nagyenyeden és Aradon. A tonawandai református gyülekezet hívta meg lelkészének.

Szolgálati helyei:

Déva, Nagyenyed, Arad, Tonawanda

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

AMRÁN, pp. 91–92; *A budapesti református teológiára 1855–1955 között beiratkozott hallgatók névsora*, <http://www.radayleveltar.hu/index.html#A> (letöltve: 2016. jan. 5.)

KOVÁCS L. LÁSZLÓ

(?, 1935 – ?)

Történész, lelkész, egyetemi tanár és könyvtáros volt. „Kovács L. László (Lajos László) a nagy magyar alföldön, Hódmezővásárhelyen

²³⁸ *A budapesti református teológiára 1855–1955 között beiratkozott hallgatók névsora*, 981. sorszám. Adja meg a születés mellett ezt a beiratkozási adatot is. <http://www.radayleveltar.hu/index.html#A> (letöltve: 2015. dec. 1.).

született. Iskoláit szülővárosában kezdte meg, majd pedig a híres Debreceni Református Teológiai Akadémián folytatta. Tanulmányait az 1956-os magyar szabadságharc szakította félbe, amikor Ausztrián át 1957 őszén érkezett az Egyesült Államokba. Teológiai tanulmányait tovább folytatta a Colgate Rochester Divinity Schoolban. Amerikába érkezése óta, mint bejegyzett teológus, majd segédlelkész az amerikai Magyar Református Egyház new yorki egyházmegyéjének lelkészi állományába tartozik.”²³⁹

Magyarországot 1956-ban hagyta el. A mikrofilmosztály vezetője UNO (1957–1960), Buffalo (NY) lelkészek 1963–64. Majd Roeblingben (NJ) szolgált 1968–69 között. A University of Indiana egyetemen tanár lett 1968–70 között, a Cleveland Public Library Történeti Osztály vezető könyvtárosa 1970-től, professzor és könyvtárigazgató a Purdue Universityn, St. Olaf College Northfield (MN), 1976–1990.²⁴⁰

Szolgálati helyei:

New Yorki egyházmegye

Munkássága és publikációi:

Anniversary Albums of his congregations, Magyar könyvtárgyűjtemények leírásai az USA-ban²⁴¹

Források:

Magyar Reformed Church, Roebling, New Jersey, Sept. 29, 1953., pp. 7–11; *Bethlen*, p. 93b; *MEIL*, p. 563.

²³⁹ *Magyar Reformed Church* (Roebling, New Jersey, Sept. 29, 1953), pp. 7–11.

²⁴⁰ *Bethlen*, p. 93b.

²⁴¹ Pontosabb adatok kellenek. További kutatás szükséges.

KOVÁCS PÁL

(Nádudvar, 1930 – ?)

1930-ban Nádudvaron született, ahol apja lelkész volt. Iskoláit Hajdúböszörményben és Sárospatakon végezte, majd Debrecenben kapta meg lelképásztori diplomáját 1953-ban. 1956-tól 1960-ig utótanulmányait végezte Amszterdamban (Hollandia) a Szabad (Kálvinista) Egyetem ösztöndíjasaként. 1960-ban a genfi Református Egyházak Világszövetségének Központi Titkársága megbízta, hogy Montevideóban alapítson magyar gyülekezetet, amely az első ilyen sikeres vállalkozás volt Uruguay történelmében. A templomot és a kulturális központot 1968-ban szentelték fel. Feleségével, Edithtel és öt gyermekükkel 1970-ben az Egyesült Államokba ment. Először Johnstown, Windber és Vintondale gyülekezeteit szolgálta. 1972-től 1976-ig Sharonban szolgált. 1976-ban a ligonieri Bethlen Otthon adminisztrátorává választották. Szolgálati ideje alatt az otthon jelentősen fejlődött.

Szolgálati helyei:

Johnstown, Windber, Vintondale, Sharon, ligonieri Bethlen Otthon

Munkássága és publikációi:

Gyülekezetalapítások

Források:

HRFA, IV. p. 11.

KOVÁCS SÁNDOR

(? – ?)

Kovács Sándor a Homesteadi (PA) Első Magyar Református Gyülekezet lelkésze volt. Szolgált a Kálvin Zsinat pénztárosaként.

Szolgálati helyei:

Homestead, PA

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Bethlen, p. 94a.

KOVÁCS ZOLTÁN

(?, 1927. febr. 8. – St. Clairsville, WV, 1997. jan. 10.)

Debrecenben tanult, majd pedig tanított (1947–1956). Később tanult a Pittsburgh Theological Seminaryn. 1957 és 1959 között tanár és nevelő volt a Bethlen Children's Home-ban (Ligonier, PA). Káplánként és levéltárosként szolgált Ligonierben (PA) 1985-től 1992-ig. Lelkészként szolgált Johnstownban (1964–1968), Munhallban (PA) (1968–1981), Flintben (MI) (1985–1992), Cersentben (1993–1997).²⁴²

Szolgálati helyei:

1957–1959: Ligonier (PA), 1964–1968: Johnstown, 1968–1981: Munhall (PA), 1985–1992: Ligonier (PA), 1985–1992: Flint (MI), 1993–1997: Cersent

Munkássága és publikációi:

Levéltáros volt Ligonierben.

Források:

Bethlen, p. 94b.

²⁴² *Bethlen*, p. 94.b.

KOVÁCSY²⁴³ KÁLMÁN

(Nagyléta, Bihar vm., 1873. ápr. 7. – Torrance, 1933. márc. 26.)²⁴⁴

„Iskolai tanulmányait Debrecenben végezte, majd teológusnak iratkozott be. Költeményeivel, más irodalmi dolgozataival korán magára vonta nemcsak tanulótársai, hanem a közvélemény figyelmét is. Egészen fiatalon a *Debreceni Hirlap* szerkesztője lett. Azonban úgy látszik, hogy a szerkesztői állás sok keserűséget teremtett számára s kivándorolt Kanadába. Itt Békeváron volt lelkész, de természetesen nagy területen végezte szent szolgálatait. Az Egyesült Államokba 1916 elején ment, amikor a phoenixvillei egyház lelkészségében elődjét Kőrössy Sámuel elmebaj miatt gyógyintézetbe kellett küldeni. 1917. március havában választotta meg az egyház rendes lelkészének. A már megszervezett gyülekezetben, amelynek temploma és lelkészlakása is volt, szívesen végezte a lelkési szolgáltatásokat s élhetett a költészetnek is. Sok szép költeménye, ódája jelent meg a lapokban, folyóiratokban. Az egyházi elhelyezés idején ellentétbe került gyülekezetével, majd 1931-ben családi bajok érték. Ekkor lemondott lelkési állásáról, visszament Magyarországra és a Heves megyei Hevesen keresett pihenést, nyugalmat. Ezt azonban nem találta meg s nemsokára visszament Amerikába s itt a Bethlen Otthonban helyezkedett el. Ide már nagyon letörten érkezett s ideg-zete csakhamar összeroppant. Pár héten át Torranceban az állami gyógyintézetben kezelték, ahol 1931. március 26-án elhunyt. Temetése Ligonierban és Phoenixvilleben történt meg.” Ligonierben, majd Phoenixville-ben tartottak holtteste felett temetési szertartást. Hamvait pedig Phoenixville-ben helyezték el.²⁴⁵ Korocz Gézával és Nánássy Lajossal társszerzőként 1918-ban kiadta a *Vezércsillag* c. imakönyvet. Sok versét kiadták az amerikai magyar újságok.

²⁴³ *AMRÁN*, p. 176. Kováchyt említ.

²⁴⁴ *MEIL*, p. 565. Az *AMRÁN* március 22-ét említi.

²⁴⁵ *AMRÁN*, p. 176.

Szolgálati helyei:

1903-tól Békevár és Kipling, 1916–31: Phoenixville lelkésze. 1910-től a *Református Híradó* (New York) főmunkatársa.

Munkássága és publikációi:

Amerikai Magyar Reformátusok Lapja, *Amerikai Magyarság* (New York), *Magyar Egyház*

Források:

Jubileumi, p. 203; Vitéz; *AMRÁN*, p. 176; Szinnyei*; Gulyás*; Emlékkönyv*; Ruzsa*; Banff Conference... II. 1978. (Kovács M.)*; CSy*; Könnyű [*Konyár]*; Könnyű (1988)*; *Vasváry**; BRTA*; RefU 1933. ápr.*; AMRL 1933/13,22*; BNaptár 1934*

KOVÁCHY LAJOS

(? – ?)

1916-ban Kanadából átment Amerikába, hogy New Yorkban segédlelkész legyen, de alig egy hónap múlva meghalt.

Szolgálati helyei:

New York

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 207.

KOVÁCHY MIKLÓS ISTVÁN

(Veszprém, Veszprém vm., 1850. dec. 11.²⁴⁶ – Cleveland, OH, 1927)

„Előkelő nemes családból született, apja Miklós György, Somogy vármegye árvaszéki elnöke volt. Édesanyja pedig a híres Kerkápolyi Károlyal rokon Kerkápolyi Etelka volt. Nem csoda tehát ha jogi pályára készült.”²⁴⁷ Közép- majd felső „iskoláit Székesfehérvárott és Budapesten végezte. Mindazokat a vizsgákat, amelyeket abban az időben az állami törvény megkövetelt sikeresen, sőt kitűnő eredménnyel letevén, Kaposvárott telepedett le s ügyvédi gyakorlatot folytatott.”²⁴⁸ Körülbelül 13 esztendőn keresztül pénzügyi és gazdasági cikkeket írt a *Somogy és Függetlenség* című lapokba. Nevét közleményei ismertté tették szélesebb körökben is, úgyhogy alig 28 esztendő korában, „1878-ban a Somogy megyei tabi kerület, függetlenségi programmal képviselővé választotta. A képviselőség azonban nem volt jövedelmező, hanem inkább költséges foglalkozás.”²⁴⁹ Az 1878–81 közötti esztendőkből tartott parlamenti beszédei az országgyűlési napló sárguló lapjain olvashatók. Miután nem volt reménye arra, hogy előbbre haladjon, áldott lelkű feleségével s nyolc gyermekével 1894-ben Amerikába ment. A családra igazi kálvária várt az első években a tengerentúlon. Először New Yorkban telepedtek le. Ott csakhamar fontos közéleti tényező lett. Az Amerikai Magyar Református Egyesületnek hűséges munkása volt. Előbb alelnök, aztán központi titkár lett.²⁵⁰ Kováchy Miklós István és hozzá méltó hitvese semmilyen becsületes munkától nem riadt vissza, és az akkor már serdülő gyermekek is igyekeztek segítségükre lenni. Felesége német és angol nyelvű leveleket írt az utcán

²⁴⁶ Más forrás novemberről ír.

²⁴⁷ *Jubileumi*, p. 200.

²⁴⁸ *Uo.*

²⁴⁹ *Uo.*

²⁵⁰ *Jubileumi*, p. 200.

a kivándorlók igényeinek megfelelően. Kováchy Miklós István pedig sok mindennel megpróbálkozott, volt táncmester, borkereskedő, majd idegenvezető, de a *Somogy* újság szerkesztőjének küldött levelei csalódásainak és beteges honvágyának kifejezői. Élete legnehezebb esztendeiben érlelődött meg benne az elhatározás, hogy újból tanulni kezd, és református papi hivatásra készíti elő magát. „Végre elhatározta, hogy szakít a teljes bizonytalansággal és hazamegy Pápára, hogy előkészüljön a lelkési pályára.”²⁵¹ Kalassay Sándor református lelkész tanácsára visszament Magyarországra, és „csak különbözeti vizsgát kellett letennie s mikor ezeket letette, s Pápán mint segédlelkész működött, visszament Amerikába 1903 őszén. Pittsburghba került Kalassay Sándor mellé segédlelkésznek. 1904 március havában az akkor szervezett dillonvillei egyház hívta meg első lelkészének. Dillonvilleben elvégezvén a szervezési munkát South Chicagoba ment át lelkésznek. Innen Wallingfordba, majd Philadelphiába, végül Pocahontasra került lelkésznek. Mindenütt arra törekedett, hogy munkáját odaadóan végezze, s így kedves emlékeket hagyott maga után minden gyülekezetben. 1922-ben azonban véglegesen visszavonult a lelkési szolgálatból. Egyik-másik helyen még végzett kiegészítő szolgálatokat, de rendes lelkési állásba már nem is vágyakozott. Clevelandban csendes békességben töltötte életének az estjét szeretett családjá, felnőtt gyermekei körében, akik páratlan szeretettel vették körül az élet harcaiban kifáradt édes atyát, mindaddig, amíg 1927-ben be nem fejezte életét.”²⁵²

Szolgálati helyei:

Dillonville, South Chicago, Wallingford, Philadelphia, Pocahontas

²⁵¹ *Jubileumi*, p. 200.

²⁵² *Uo.*

Munkássága és publikációi:

Az Amerikai Magyar Református Egyesületnek hűséges munkása volt. Előbb alelnök, aztán központi titkár.

Források:

Jubileumi, p. 200.

KŐRÖSSY SÁMUEL

(? – ?)

1911. október 15-én iktatta be Korocz Géza a phoenixville-i gyülekezet lelkészi szolgálatába.

Szolgálati helyei:

Phoenixville

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Puskás Julianna kéziratos hagyatéka. Pontosabb adat nincs közölve.

KOZMA DEZSŐ

(Ladamér, Zemplén vm., 1892. ápr. 7. – Buffalo, 1968. jan. 14.)²⁵³

A sárospataki gimnáziumot, majd a sárospataki és a nagykovácsi tanítóképzőt végezte el. Tanítói diplomáját 1911-ben szerezte Besztercén. Szabolcs megyében, Zemplén megyében Szöllőskén

²⁵³ MEIL, pp. 567–568. Születési hely: Ladmóc.

és Tolcsván tanított. Az első világháborúban mint főhadnagy vett részt, de a háborúban megsérült, azért „1925 decemberében jött ki Amerikába. Theológiai tanulmányait a bloomfieldi, pittsburghi és oberlini szemináriumokban végezte el. Oberlinben 1929-ben B.D. fokozatot nyert. Majd a clevelandi egyetemen vett post graduate tanfolyamot. 1930-ban Cleveland, Ohio-ban szentelték fel. 1931-ben került a detroit-i első egyházhoz, mint segédlelkész; 1934-ben az új egyház lelkésze lett. Magyar református egyházak lelkésze volt Detroit, Michiganben és Buffalo, N.Y.-ban 1953-ig, nyugdíjba vonulásáig. Lelkészsége idején a clevelandi, a detroiti és a buffaloi egyetemekeket látogatta. *A fény és árnyai* címen adta ki verseit 1958-ban. Nős, három gyermekük van.”²⁵⁴

Szolgálati helyei:

1930: Cleveland, 1931–39: Detroit, 1943–50: Buffalo

Munkássága és publikációi:

Fifth Anniversary Album of the First Hungarian United Presbyterian Church. Az Első Magyar Presbyteriánus Egyház ötödik évfordulói emlékkönyve (szerk.) (Buffalo, 1944); *Tenth Anniversary Album of the First Hungarian United Presbyterian Church.* Az Első Magyar Presbyteriánus Egyház tizedik évfordulói emlékkönyve (szerk.) (Buffalo, 1949); *A fény és árnyai* (verseskötet) (Delevan, 1958); *Titkaim vannak* (versek és versfordítások) (Delevan, 1962). Publikált a *Detroiti Újságban*.

Források:

Jubileumi, p. 257; Vitéz, p. 24; Bölöny*; HA1*; BNaptár 1969*; Káldor*; Vasváry*

²⁵⁴ *Jubileumi*, p. 257.

KOZMA MIHÁLY

(Cleveland, 1896. ? – New Mexico, 1926. márc. 18.)

Édesapja „egyike volt azoknak a pionir magyar reformátusoknak, akik soha sem szégyelték Krisztus evangéliumát, hanem mindenkor készen voltak arra, hogy hitüket munkálkodásukkal és cselekedeteikkel mutassák meg. A család Clevelandból Bridgeportra került s itt is tevékeny részt vett az egyház munkájában. Fia, miután iskoláit Bridgeporton elvégezte, 1910-ben Bloomfieldbe iratkozott be. Mikor »cum laude« bevégezte tanulmányait, fél évig Clevelandben a magyarországi látogatásra ment Tóth Sándort helyettesítette. Majd a lackawannai egyház hívta meg lelkészéül, de alig háromévi munkálkodás után megbetegedett. Egy ideig még küzdött – szolgálatot vállalt Martins-Ferryben, Ohióban. Tanulmányait is folytatta a Western Seminariumban, de végre is New Mexicoba kellett mennie: egészségét többé a leggondosabb kezelés sem nyerte vissza, 1926. március 18-ikán meghalt. Ő volt a második nemzedékből az első meghalt lelkész.”²⁵⁵

Szolgálati helyei:

Cleveland, Lackawanna, Martins Ferry (OH)

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 200.

²⁵⁵ *Jubileumi*, p. 200.

KRISIK A. ALAJOS

(? – ?)

„A bloomfieldi iskolában kezdte és a new brunswicki szeminárium-ban fejezte be theologiai tanulmányait az 1912. esztendőben. Már theológus korában élénk egyházi tevékenységet fejtett ki, különösen a Hudson folyó mentén letelepült magyar reformátusok között. 1910-ben gyülekezetet szervezett Peeksvilleben s még abban az évben templomot is építettek, két évvel később pedig Poughkeepsieben és egy évvel később Hudsonban szervezett leányegyházakat, valamennyit a holland eredetű református egyház fennhatósága alatt. Ugyanezen fennhatóság alatt vette át chicago-west-sidei egyház gondozását is 1914 nyarán. Ott is templomot vettek és a következő évben felszentelték. 1917-ben Aurorába ment át a presbiteriánus egyház kötelékébe. 1919 októberében itt is templomot szenteltek. 1920-ban Magyarországra ment szülei meglátogatására. 1921-ben Allianceban az ottani magyar presbiteriánus egyház lelkésze lett, amikor aztán 1924-ben a *Reformed Church* fennhatósága alá került, elfogadván a fairporti egyház meghívását. Odamenetelekor csak 82 fizető tagot talált és olyan rozoga templomot, hogy mint közveszélyest már be akarták záratni. Félév múlva már 239 egyháztaguk és minden fizetési kötelezettség teljesítése után még 5000 dollár készpénzüik volt, amit két év múlva 18.000 dollárra emeltek fel, hogy az új templom építéséhez hozzákezdhessenek. A templomszentelés napján 2000 dollár perselypénz gyűlt be, ami igencsak rekordot jelent az egyház életében.

Krisik A. Alajos megrongált egészségének helyreállítására volt kénytelen Californiába költözni. San Bernardinoban eleinte festészet és szobrászat tanításával kereste meg kenyerét.

A harmincas évek folyamán állandóan növekvő magyar bevándorlás folyt Dél-Californiában. Nem egy helyen egész kis magyar csoportok telepedtek le. Így történt ez San Bernardinoban is és környékén még egy pár városban. Ezeknek a lelki gondozására

és a református egyházi életnek köztük kiépítésére vállalkozott Krisik A. Alajos. 1933-ban kezdte meg számukra istentiszteletek tartását, előbb egy bérelt templomban, délutáni órákban. 1939 óta aztán vasárnap délelőtti istentiszteleteket tartanak. Ugyanezen év májusában a Californiai egyházmegye felvette az egyházközséget a *Reformed Church* alkotó tagjai sorába.”

Szolgálati helyei:

1910-től Peeksville, 1912-től Poughkeepsie, 1913-tól Hudson, 1914-től Chicago West Side, 1917-től Aurora, 1921-től Alliance

Munkássága és publikációi:

Gyülekezetépítés. Festészet és szobrászat.

Források:

Jubileumi, pp. 308–309.

KRIVULKA KÁROLY

(Páskaháza, Gömör vm., 1895. máj. 14.²⁵⁶ – Johnstown, 1935. okt. 17.)

„Gyöngé törékeny testű gyermek volt, kiváló szellemi és lelki tulajdonságokkal. A középiskolai zenekarnak lett a vezetője.”²⁵⁷ „Szüleivel egészen fiatal korában ment Amerikába, Philadelphiába, ahol Laky Zsigmond vette pártfogásába és beküldte Bloomfieldbe, ahol kollégiumi tanulmányait végezte el. Majd Pittsburghban a Western Theológiai Szemináriumban végzett. Homesteadben lelkésszé szentelték, ahol segédlelkész volt. Innen Flemingparkba ment rendes lelkési állásba, majd Toledoba segédlelkésznek, ahol a Református

²⁵⁶ *AMRÁN*, p. 156.

²⁵⁷ *Uo.*

Egyesület titkári irodájában is dolgozott. Majd Fairfielden lett lelkész, de itt már nagyon betegeskedett és hazament szülei New York állambeli farmjára. Felerősödve Ashtabulára került lelkésként, majd itt cserélt Porzsolt Ernő johnstowni lelkésszel 1929. decemberben. Johnstownban dolgozott haláláig, mely hosszas szenvedés után operáció következtében 1935. október 17-én következett be.”²⁵⁸ Felesége Lengyel Erzsike volt, akitől két gyermeke született, Róbert és Sára.²⁵⁹

Szolgálati helyei:

Homestead, Fleming Park, Toledo, Fairfield, Ashtabula, Johnstown

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 205.

KÚR GÉZA

(Kulcsod, Győr vm., 1893. júl. 30. – Youngstown, 1981. dec. 23.)

A pozsonyi gimnáziumot és a pápai, valamint a budapesti református teológiai szemináriumot végezte el. 1914-ben szentelték fel. A Komárom megyei Csicsón szolgált mint lelkész. A II. világháború után Ausztriában és Németországban végzett lelkészi munkát magyar református menekültek között. 1951-ben ment Amerikába. Gyárban és egy kárpitos üzletben dolgozott. 1952-től 1955-ig a Nilesi (Ohio) Magyar Református (Presbiteriánus) Egyház lelké-

²⁵⁸ *Jubileumi*, p. 205.

²⁵⁹ *AMRÁN*, p. 157.

sze volt, és 1955 óta saját műhelyében nyomdászként dolgozott. Más publikációin kívül vallásos munkái Amerikában a következők: *Egyedüli reményem, Úr Isten, csak Te vagy* (1957), *Lifting the Fog (Eloszlatni a ködöt)* (1957). Újranyomva egy cikkből: „A Magyar Református Egyház külföldi misszionáriusi kezdeményezései a 18. században”, *Journal of Presbyterian Historical Society* (1955. jún.), vol. XXXIII. é. n.

Szolgálati helyei:

1951–55: Niles lelkipásztora

Munkássága és publikációi:

1955-től nyomdatulajdonos Warrenben. 1952–76: a *Fáklya* szerkesztője, 1955-től kiadója is.

Egyedüli reményem, Úristen, csak Te vagy! (magyar imádságok magánhasználatra) (Warren, 1957); *Lifting the Fog... Some References Concerning "Czech Justice" Towards the Hungarians* (Warren, 1957); *Etruszk-magyar nyelvrokonság* (Warren, 1962); *A zágrábi múmia-burok felirata* (Warren, 1963); *Amit az etruszkok beszélnek. A capuai agyagtábla, cserép és bronz tárgyak adatai alapján* (írta) (Warren, 1964); *Szemelvények Zrínyi Miklós életrajzi adataiból, 1618–1664* (Warren, 1965); *The Speaking Etruscan Inscriptions. Sound and Documents of the Hungarian and Etruscan Relationship. Amit az etruszkok beszélnek* (Warren, 1965); *Írásos emlékek Erdélyben. K. e. kb. 2800-ból* (Warren, 1965); *Etruszk-magyar rokonság. Nyelvi és műveltségi emlékek. 1–2.* (Warren, 1966–1968); *Etruszkok Magyarországon. 1. altáj népek ősvallása tekintettel a magyar ősvallásra* (közreadja és bevez.) Warren, 1970); *Az etruszkok kultúrája* (Warren, 1973); *Milyen nyelven beszélt Jézus?* (Warren, 1973). Publikált a *Magyarság* c. folyóiratban (Pittsburgh).

Források:

Vitéz, pp. 24–25; *MEIL*, p. 588; Gulyás*; Bölöny*; EH*; HA1*; Mildschütz*; Könnnyű*; Híd 1973/652. (Bobula I.)*; Megyh 1982/1. (D. T.)*

KUTHY ZOLTÁN

(Nemesdéd, Somogy vm., 1875. szept. 12. – Budapest, 1921. aug. 22.)

„Elemi iskoláit Nemesdédén, atyjának vezetése alatt végezte, a gimnáziumi tanulmányokat Csurgón, 4 évi teológiai tanfolyamot pedig Debrecenben. Ott nyert lelkészi oklevelet, majd a biharmegyei Berettyóújfaluban fél éven át segédlelkész, városi ipariskolai, majd elemi iskolai tanító lett. Azután nevelő lett báró Nyáry Jenő családjában Pilinyben, Nógrád megyében.”²⁶⁰ A budapesti egyetemen a magyar és német irodalmi előadásokat hallgatta. Pilinyi nevelői állásában érte a Mount Carmel-i (PA) magyar és szlovák lelkészi állásra a meghívás. Onnan ment Amerikába 1896. december 15-ikén. „Mount-Carmelben lett lelkész, de ott kevés ideig maradt, mert 1898 május elsején new yorki lelkész lett”²⁶¹ Demeter Bertalan után, „s itt is maradt 1921. augusztus 22-ikéig Budapesten bekövetkezett haláláig.”²⁶² Huszonhárom éven keresztül megszakítás nélkül New Yorkban működött. 1899-ben az újonnan alakult magyar egyház-megyében (classisban) jegyzővé választották. 1903-ban az amerikai magyar református keleti lelkészi értekezlet elnöke és az egyetemes értekezlet jegyzője lett. „Mint new yorki lelkész két templomot is építtetett a new yorki református magyarság számára. Az első templomot az East 7-ik utcában 1903-ban”,²⁶³ amelynek 17 ezer dollárnyi

²⁶⁰ *Jubileumi*, p. 198.

²⁶¹ *Uo.*

²⁶² *Uo.*

²⁶³ *Uo.*

költségeihez a magyar kormány és az akkori „German” Reformed Church is hozzájárultak, „majd a másodikat az East 69-ik utcában, amelynek az ékessége nagyobb, mint az első templomé volt”.²⁶⁴ A templomot és paplakot 1903-ban vették használatba, rá két évre már meg is kellett nagyobbítani, de még így is szűknek bizonyult. Az egyház akkori vezetőinek bölcs előrelátását bizonyítja, hogy a legjobb időszakban sikerült a templomot előnyösen eladni, és a 69. utcában három házat venni és kettő helyébe egy kölcsön megszerzésével megépíteni a magyaros, kálvinista puritánságú templomot.

„Munkálkodásának nagy jelentősége azonban a legékebben abban a mozgalomban lett teljessé, amelynek az volt a célja, hogy az amerikai magyar reformátusság szerves közösségben éljen a magyarországi református egyházzal. Amikor az Egyetemes Konvent megbízásából gróf Dégenfeld József e cél megvalósítása végett Amerikába ment, Kuthy Zoltán teljes szívvel és lélekkel állott ez eszme szolgálatába s azt sok kemény küzdelem, nagy harcok után diadalra is vitte, úgy hogy az első nagy világháború befejezésekor a magyarországi egyház két egyházmegyéje volt a legerősebb magyar református közösség egész Amerikában.”²⁶⁵

1900-ban a *Reformátusok Lapja* egyik alapítója, kiadója és szerkesztője, 1904-től 1910-ig a *Heti Szemle* szerkesztője, 1910-től 1918-ig felelős szerkesztője és kiadója. Publikált az *Amerikai Magyar Népszavában* is. 1907.²⁶⁶ október 7-én a gyülekezetek az esperesi székbe ültették, s ez a cím illette meg élete végéig. 1905 tavaszán Magyarországon bemutatta az új egyházmegyei szabályzatot, és lelkészek kiküldését szorgalmazta. 1910-ben az egyház 15 éves jubileuma emlékünnepeén díszokmánnyal tüntették ki. 1913. november 23-án avatta fel az egyház a „Bocskai-harangot”, ekkor szerzett együletének magyar zászlót. Felesége Tok Anna, két gyermeke Anna és Zoltán.

²⁶⁴ *Jubileumi*, p. 198.

²⁶⁵ *Uo.*

²⁶⁶ Más forrás szerint 1904-ben.

Szolgálati helyei:

1896-tól Mount Carmel, 1898-tól New York

Munkássága és publikációi:

A következő emlékkönyveket és naptárakat adta ki:

Emlékkönyv a new yorki református magyar templom és iskola 1903. április 5.-iki fölszentelési ünnepélyéről (New York, 1903); *Az Amerikai Magyar Református Egyházmegye naptára* (New York, 1906); *A Magyarországi Református Egyház Amerikai Egyházmegyéjének Naptára az 1911. évre. A New York-i Első Magyar Református Egyház tizenöt éves jubileumára* (New York, 1910); *A Magyarországi Ref. Egyház amerikai keleti és nyugati egyházmegyéinek naptára az 1912. évre* (New York, 1912); *Amerikai magyarok imádságos könyve háborus időben* (1915); *Magyarországi Református Egyház Amerikai Keleti Egyházmegye. Emlékkönyv a New Yorki Első Magyar Református Templom szentelésére* (New York, 1916)

Források:

Borsos István detroiti ref. lelkész búcsúztatója. ÁN 1922; *Jubileumi*, p. 198; *MEIL*, pp. 590–591; Vitéz, p. 25.

LADÁNYI ZSIGMOND

(? – ?)

Ladányi Zsigmond a New York-i Szabad Magyar Református Gyülekezet lelképásztora volt. 1934 szeptemberétől a 11. utcai gyülekezetben szolgált. Ő is szolgált a Clifffside-i (NJ) Magyar Református Gyülekezetben. Magyar volt, és az 1930-as években jött az Egyesült Államokba Csehszlovákiából.

Szolgálati helyei:

New York, Clifffside (NJ)

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Bethlen, p. 96b.

LAKY ZSIGMOND

(Újpest, 1887. ápr. 14. – Yonkers, 1949. máj. 15.)²⁶⁷

„Amerikába 1902-ben érkezett a már előbb kivándorolt édesapja után, aki Philadelphiában lakott. Elemi iskoláit részben Újpesten, részben Rákospalotán végezte, az Ófaluban, a református egyház iskolájában. Innen a budapesti Lónyai utcában lévő Református főgimnáziumba iratkozott be és annak hallgatója volt, amikor Amerikába ment. Ott először a Bloomfielden lévő Theological Seminary Academic Department-jébe, majd 1907-ben a Park College-be iratkozott be, Parkville, Mo-ban, s ott töltött két esztendőt. Onnan visszatért Bloomfieldre, ahol az Academy College diplomáját, majd a Theological Diplomát 1912-ben kapta meg. Mint teológus először”²⁶⁸ 1909-től 1912-ig a Shady Side-on, „N. J.-ben szolgált az ot-tani kis gyülekezetben, amelyik istentiszteleteit a Public School-ban tartotta”.²⁶⁹ Ezután 1909-től 1912-ig a Whartoni (NJ) Magyar Református Egyházat vezette.²⁷⁰ 1911–1915-ig Coatesville, 1912–1914-ig Philadelphia is voltak a szolgálati helyei. 1912 elején a South River-i (NJ) egyház választotta lelkészévé, „de csak egynéhányszor prédikált ott, mert a Philadelphia, Pa. első magyar református egyház

²⁶⁷ MEIL, p. 597. május 15-én halt meg. Az *Imádságok* c. könyvecskéről nincs szó.

²⁶⁸ *Jubileumi*, p. 318.

²⁶⁹ *Jubileumi*, p. 319.

²⁷⁰ Puskás Julianna más jegyzete, az eredeti alapidokumentum szerint „1911–1915 Wharton”.

megválasztását fogadta el. Ennek az egyháznak édesapjával együtt alapító tagja volt. Philadelphiában tette le a lelkészi vizsgát az előkelő Philadelphia Presbytery előtt, 1912 május havában. Ugyanez az egyházmegye avatta lelkésszé a philadelphiai templomban 1912 június havában. Philadelphiai lelkészkedése alatt nősült 1913 január havában. Feleségül vette Krizs József volt pataki diák és államvasúti tisztviselő és neje, Mandula Mária legidősebb lányát, Ilonkát.” Két fiuk született: László és Sándor.

Philadelphiből a bridgeporti, (Conn.) első magyar (Pine Street-i) ref. egyház hívta meg egyhangú szavazattal lelkészül. Itt szolgált 1914–15-ben.²⁷¹

A New Brunswick-i gyülekezet a hatalmas Bridgeporti Magyar Református Egyház lelkészét választotta meg egyhangúlag. Új állását 1916. október 1-én foglalta el. Hivatalos beiktatása november 19-én történt. „Itt tíz esztendő t szolgált. Ekkor érte a megtiszteltetés a Presbyteryan Church in the U.S. főzsínata részéről, hogy a Közép-Európába küldött European Committee tagjául kinevezte. Januártól augusztusig volt Európában, beutazta nemcsak csonka Magyarországot, hanem az utódállamokat is, sőt Európa majdnem minden országát.”²⁷² „Az első, 1922-iki magyarországi hosszabb látogatását követte a második 1931-ben. Magyarország és az utódállamok nagyobb városai majdnem mindenikében prédikált, előadásokat tartott ifjúsági, nőegyleti, presbiteriumi és lelkészi konferenciákon. Beszélt főiskolai hallgatók előtt, árvaházak, nevelő intézetek, fogházak lakói előtt.” 1936-ban a Buffalo és Tonawanda kettős egyház lelkészségébe ment a két egyház közös és egyhangú megválasztása után. A gyülekezeteket 4 éven át szolgált 1936 és 1940 között. Lelkésszé avatásának 25. évfordulóját Buffalóban és Tonawandában ünnepelte meg. 1941-től Trenton lelkésze. „Az Amerikai Református

²⁷¹ *Jubileumi*, p. 319.

²⁷² *Uo.*

Lelkész Egyesületnek több ízben titkára volt. Az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapjának* munkatársa és szerkesztőségének tagja éveken keresztül. A presbiteriánus magyar lelkészek konferenciájának többször volt titkára és jegyzője. Az amerikai lelkészek egyesületeinek New Brunswickon, később Buffalóban és Tonawandán titkára volt. Sok ifjút bátorított arra, hogy lelkészi pályára lépjen, s ezek közül sokan magyar gyülekezetek élén szolgálnak, mint lelkipásztorok. Lelkészkedésének egyik kiemelkedő eseménye a Youngstownban tartott ifjúsági konferencia, amelyen négy napon keresztül közel 400 ifjú fordult meg a magyar református egyház templomában s vett részt a gazdag tartalmú konferencián.”²⁷³

Szolgálati helyei:

1909–1912: Shady Side, 1911–1915: Coatesville, 1912–1914: Philadelphia

Munkássága és publikációi:

Publikált a *Philadelphiai Hírlapban*, a *Vezér Csillagban*, az 1910-es évek végén a *Bibliai Tanító* szerkesztője, az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* szerkesztőbizottságának tagja, a harmincas években felelős kiadója. Könyve, a *The New Citizen*, 1919-ben jelent meg New Brunswickban. *Imádságok* c. könyvecske (é. n.)

Források:

A New Brunswicki Első Magyar Ref. Egyház Emlékkönyve, 1903–1923, The First Magyar Ev.Ref.Presbyterian Church of New Brunswick, *MEIL*, p. 597; *Jubileumi*, pp. 318–320; Vitéz; AMRL 1918/41*; MSÉ 1938*; AMSB*; BNaptár 1937*; uo. 1950*

²⁷³ *Jubileumi*, p. 320.

LUDMAN SÁNDOR

(?, 1866. júl. 15. – ?)

1866. július 15-én született. Elemi iskoláit felekezeti iskolában végezte. Az első gimnáziumi osztályt Hajdúszoboszlón, a többi hét osztályt a debreceni református gimnáziumban végezte. 1886-ban érettségizett. Teológus 1886-tól 1890 tavaszáig. Ekkor egy megdöbbentő visszaélésekkel lefolytatott lelkészválasztás annyira elkeserítette, hogy otthagyta a papi pályát. Besorozott katonaként a 39. ezrednél szolgált egy évet és hadnagyi rangot nyert. Amerikába jövétele után visszatért első szerelméhez, a lelkészi pályához, és Tiffinben beiratkozott a Heidelberg teológiai szemináriumba, ahol 1904. május havában papi vizsgát tett, s ugyanitt szentelték fel a Tiffin egyházmegye tagjaként. Először Lorainben lett lelkész, s 1904-től 1907 novemberéig munkálkodott ott. Ez idő alatt fejezte be a gyülekezet templomépítését, és építette meg első lelkészlakását. A loraini új templomot 1904. október 4-én szentelték fel a második lelkész, Ludman Sándor szervező vezetése alatt. A torony első harangja, a berendezések, az első plébánia, a Betegsegélyező Egylet, a Nőegylet és az első templomi énekkar voltak gyümölcsei három és fél év szervezési tehetségének a lelkészi vezetésben Lorainben. Innen East Chicagóba ment, ahol 1910 márciusáig maradt, amikor a bridgeporti első egyház hívta meg lelkészének. Ez alkalommal öt évig volt Bridgeportban, 1915 februárig, amikor a nagy zavarokkal küzdő East Chicagó-i egyház hívta vissza, hogy csináljon ismét rendet közöttük. Másfél évet töltött ott, és a rend helyreállítása után maga helyébe jó lelkészt ajánlott, ő pedig visszament a bridgeporti első egyházba, ahol aztán mindvégig meg is maradt, 1915 novemberétől 1940 év végéig, amikor is 75 éves korában nyugdíjba vonult. E hosszú idő alatt a fényes egyházközség hatalmasan megerősödött. Lelkésznének munkáját úgy megbecsülte, hogy amikor az nyugalomba ment, olyan nyugdíjat szavazott meg neki élete végéig, aminőt még egyetlen amerikai magyar lelkész sem kapott gyülekezetétől.

Hosszú és nagy küzdelmet vívott a csatlakozási problémával kapcsolatban. A maga részéről sohasem volt hajlandó eltérni annak az egyháznak a hűségétől, amelynek lelkészévé szegődött. Híven kitartott hát a Reformed Church mellett, sőt még annak amerikai egyházkerületei mellett is; a magyar egyházmegyének csak néhány évig volt tagja. Nevét minden időkre beírta a bridgeporti magyarság életének történetébe. Tevékenyen részt vett az ottani élénk magyar élet minden megmozdulásában, az egyleti és társadalmi életben is. Felesége korábban elhunyt, férjezett leányának családi életében élvezte most a jól megérdemelt munka utáni pihenésnek nyugalalmát.

Szolgálati helyei:

Lorain, East Chicago, Bridgeport, East Chicago

Munkássága és publikációi:

Templomépítés és egyháztársadalmi munkák. Betegsegélyező Egyesület, Nőegylet alapítása

Források:

„Nyugalomba vonult lelkészek”, BNaptár (1942), pp.127–128.

LUDWIG ARTÚR

Aurél (Pozsony, Pozsony vm., 1909. jan. 10. – Chicago, 1981. febr. 23.)

Ludwig Artúr Aurél Pozsonyban született 1909-ben a királyi Magyarországon. Amerikában szerzett lelkészi oklevelet a daytoni Central Seminary of the Reformed Church intézményben. Lelkészként Indiana Harborban, majd pedig Chicago East Side gyülekezetében szolgált.

Tanulmányai:

1957: Central Seminary of the Reformed Church (Dayton)

Szolgálati helyei:

1957-től Indiana Harbor, majd Chicago East Side lelkésze. 1972-től az Árpád Akadémia tagja.

Munkássága és publikációi:

Magyarság, MTK 6, 8, 10, 12, 15, 18, 19.

Források:

MEIL, p. 634; Árpád*; Ma 1981/13. (Szathmáry L.)*; RefL 1958/12.*

MAKÁR JÁNOS

(Csurgó, Somogy vm., 1905. jún. 8. – Svájc, 1979. jan. 3.)

A csurgói és a pápai gimnáziumot és a budapesti és bécsi teológiai szemináriumot végezte. 1933-ban szentelték fel. Felszentelése után Tatán, Komárom megyében lett hittantanár. Magyarországon Szokolyán, Nógrád megyében és Kisorosziban, Pest megyében szolgált lelkészként. 1959-ben ment Amerikába. 1960-tól lelkésze a Franklini (NJ) Magyar Református (Presbiteriánus) Egyháznak. Vallásos publikációi a következők: *Kanizsai Pálfi János élete és munkássága* – *The Life and Works of John Kanizsai Pálfi* (1961), *Néünk szóló evangélium* (1962).

Tanulmányai:

1930–31: Bécsi Evangélikus Teológiai Fakultás, 1933: Pápai Református Főiskola Theológiai Akadémiája, 1959: Univ. Basel, lelkészi oklevél. 1933-ban szentelték fel.

Szolgálati helyei:

1959-től missziós lelkész Rochester Syracuse-ban, 1960. IV. 1. – 1973: a franklini presbiteriánus egyházban.

Munkássága és publikációi:

Amerikai Magyar Reformátusok Lapja, *Calvin Synod Herald*, *Reformátusok Lapja*. *Kanizsai Pálfi János élete és munkássága* (New Brunswick, 1961); *Nékünk szóló evangélium* (Ágendai beszédek) (New Brunswick, 1962); *A szokolyai református egyház története, néprajza* (New Brunswick, 1965); *A Franklini Magyar Egyház története, néprajza* (New Brunswick, 1966); *The Story of Immigrant Group in Franklin, New Jersey, Including a Collection of Hungarian Folk Songs Sun gin America* (New Brunswick, 1969); *Hittem, azért szóltam* (Magyar igehirdetés Amerikában) (Cleveland, 1977); *Örömhírmondók* (Magyar igehirdetés Amerikában) (Cleveland, 1980)

Források:

Vitéz, p. 26; *MEIL*, p. 657; Bölöny*; Árpád*; HA1-3*; Makár János, *A Franklini Magyar Egyház*. (New Brunswick, 1966)*; RefL 1962/10. (Harangi L.)*; uo. 1979/1-2. (Vitéz F.)*

MELEGH GYULA

(Kőszegremete, Szatmár vm., 1882. dec. 27. –
Washington, D.C., 1951. nov. 30.)

Máramarosszigeten (jelenleg Románia) tanult és Debrecenben, a református gimnáziumban, majd a Református Teológiai Szemináriumot végezte el. 1907-ben szerezte meg lelkészi oklevelét.²⁷⁴ Miután Magyarországon Zsarolyáson és Érmihályfalván, Szatmár megyében segédlelkészkedett, Amerikába ment 1911-ben, és a Buffalói Magyar Református Egyház lelkésze lett, és lelkészi szolgálata mellett megalapította és szerkesztette a *Buffalo és Vidéke* hetilapot. A következő magyar református egyházak lelkésze volt: Tonawanda

²⁷⁴ *AMRÁN*, p. 112.

(NY), McKeesport (P) (1904–1931) és Morgantown (PA) 1934-ben, míg a mckeesporti egyház lelkésze, tiszteletbeli doktorátust kapott a Franklin and Marshall College-től (Lancaster, PA). Szerkesztője volt a *Reformátusok Lapjának*. Sebestyén Endre szerkesztőtársaként kiadta a *Hozsánna* énekeskönyvet 1920-ban.

Tanulmányai:

1902–1906: Debreceni Református Főiskola – Franklin and Marshall College (Lancaster), tb. doktor.

Szolgálati helyei:

1912–14: Buffalo, 1914–17: Duquesne, 1914. VII. 4. – 1931. III. 1.: McKeesport, 1934-től Chicago, 1943–44: Uniontown lelkésze.

Munkássága és publikációi:

1915–21: a Magyar Egyház szerkesztője, 1930–36: az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* kiadója és szerkesztője, *Az Amerikai Nyugati Magyar Református Egyházmegye Árvaházi Naptára 1917* (szerk.) (McKeesport, 1916). *Hozsánna! Énekeskönyv*. Vasárnapi és nyári iskolai használatra (Szövegkiadás, vál., kiadta és bev. Melegh Gyula, Sebestyén Endre) (McKeesport, 1920); *Bejelentés a duquesnei magyar református Hittestvérekhez és általában véve az amerikai magyar reformátusokhoz* (McKeesport, 1922); *Emlék-könyv a McKeesporti Pa. Magyar Református Egyház szervezett fennállásának tizenöt éves évfordulójára alkalmából 1909–1924* (szerk.) (McKeesport, 1924); *Magyar nap Amerikában*. Hungarian Day in America (összeáll. Melegh Gyula, Takaró Géza, Ujlaki Ferenc) (Lancaster, 1933). Publikációi: *Magyar Egyház*, *Református Újság*, *Testvériség* (Washington)

Források:

Vitéz, pp. 26–27; MEIL, p. 681; *Jubileumi**; Mildschütz*; *Vasváry**; ÁN 1935*; BNaptár 1953*; Komjáthy*; Testv 1951. dec.*

MIRCSE SÁNDOR

(Páké, Háromszék vm., 1889. aug. 14. – Ligonier, 1975. jan. 15.)²⁷⁵

A sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumban négy, a székelyudvarhelyi református kollégiumban négy gimnáziumi osztályt kijárván, az utóbbi helyen tett érettségi vizsgát. 1908 és 1913 között a kolozsvári és a princetoni teológiai szemináriumban szerzett lelkészi oklevelet. Tizenegy hónapig a bridgeporti, majd két évig a New York-i első egyháznál volt segédlelkész. 1916-ban a detroiti első egyház segédlelkészévé nevezték ki, ahol 1917-ben társlelkésszé választották meg. Ebben az évben szervezte meg a flinti egyházközséget, ahol ugyanebben az évben templomot építettek a hívek. Beszolgált a kalamazooi egyházközséget is, ahol 1919-ben építettek templomot az ő segítségével. 1922. április havában a garyi egyház, október havában pedig az East Chicagó-i és a whitingi egyházak hívták meg lelkészüknek. Nyolc évig szolgált ez utóbbi gyülekezetekben. 1930-ban pedig átvette az Indiana Harbor-i gyülekezet gondozását. 1942 májusáig volt lelkészük. 1921-ben nősült, három gyermekük született. Keménykötésű, nyakas kálvinista volt, aki még tetejében erős akaratú székely is. Hívei szerették, nemcsak azért, amit tett értük, hanem azért is, mert megismerték, hogy jó szíve van. Egy ideig a Ligonieri Aggmenház felügyelőjeként is szolgált.

Tanulmányai:

1908–13: Református Theológiai Akadémia (Kolozsvár) és Princeton Theological Seminary

Szolgálati helyei:

Bridgeport, 1912–30: East Chicago, 1914. VII. 4. – 1919. IV. 10.: Detroit és 1914: New York, 69. utca (segédlelkész), 1917–22: Flint,

²⁷⁵ MEIL, p. 697.

1920–22: Kalamazoo, 1922. VII.–X.: Gary, 1922. VIII. – 1930. VIII.: Hammond, 1922–20: Whiting, 1930. X. 5. – 1942: Indiana Harbor lelkésze.

Munkássága és publikációi:

Az Indiana Harbori Első Magyar Református Egyházközség tízéves jubileumi emlékkönyve 1925–1935. Tenth Anniversary Year Book the First Hungarian Reformed Church of Indiana Harbor, Ind. (összeáll.) (Indiana Harbor, 1935)

Források:

Memorial Publication of the Indiana Harbor First Hungarian Evangelical and Reformed Church, 1925–2001. Bethlen, p. 98a; *Jubileumi*, p. 276; *MEIL*, p. 697; BNaptár 1946*; TesFr 1946. jún.*; CSy 1975/3.*

MURÁNYI ISTVÁN

(Szentes, Csongrád vm., 1875. ápr. 23. – Moundsville, 1949. jún. 28.)

Budapesten született. Elemi iskoláit Budafokon végezte el, majd a Lónyai utcai református gimnáziumba járt. Majd Amerikába ment a szülei után. Itt elvégezte a high schoolt, és a lancasteri főiskolán folytatta tanulmányait. 1933-ban végezte el, és ez év nyarán Uniontown vidékén prédikált, nyári iskolákat szervezett és vezetett. Ősszel pedig a pittsburghi Western teológiára nyert ösztöndíjat. 1935. október 9-én lelkésszé szentelték.²⁷⁶

Szolgálati helyei:

Feltárás alatt.

²⁷⁶ AMRÁN, pp. 142–143.

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

AMRÁN, pp. 142–143; MEIL, p. 712.

MURÁNYI JÁNOS

(Szentese, Csongrád vm., 1875. ápr. 23. – Moundsville, 1949. jún. 28.)

A szentesi gimnáziumot és a budapesti Református Theológiai Szemináriumot végezte el. Magyarországon a következő városokban szolgált: Nagykanizsa (Zala megye), Bálványos (Somogy megye), Mezőtúr (Jász-Nagykun-Szolnok megye) és Budafok (Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye). 1921-ben ment Amerikába. Ott a következő kongregációkban szolgált: Roebling (NJ), South River (NJ), Philadelphia (PA), Buffalo (NY), Chicago (IL), Canonsburg (PA) és Fleming Park (NJ). Magyar református egyházat szervezett Coraopolisban (PA). A Hamborszky Pál Ferdinánd Bélával írott könyvben „püspök”-nek nevezi magát, elsőként a magyar református lelkészek közül Amerikában.

Tanulmányai:

1894–97: Budapesti Református Theológiai Akadémia. 1902-ben szentelték fel.

Szolgálati helyei:

Roebling, 1922: South River, 1927–29: Buffalo, Chicago West Side, 1940: Pittcock lelkésze, 1934-től Canonsburg, Fleming Park és Coraopolis misszióinak kiszolgálója.

Munkássága és publikációi:

Szüntelen imádkozzatok (h. n., é. n.); *Mit ismerünk mi Református Egyháznak? – What is the Reformed Church in our knowledge?*

(Hámborszky Pál Ferdinánd Bélával); *Az Amerikai Magyar Ref. Keresztyén Anyaszentegyház - American Hungarian Reformed Holy Christian Church* (Hámborszky Pál Ferdinánd Bélával, 1925); *Szüntelen imádkozzatok (Always Pray)* (1925)

Források:

Vitéz, pp. 27–28; *MEIL*, p. 712; BRTA*; *Jubileumi**; BNaptár 1944 (Ujlaki F.)*; uo. 1950*

NAGY ANDRÁS

(Carteret, 1907 – ?)

„Második generációs. 1907-ben született Cartereten, szülei, Nagy András és Orbán Julianna a református egyház tagjai. Közép- és felsőiskolai tanulmányait Bloomfielden végezte, ahol kilenc évet töltött, végezván a teológiát 1930-ban. Lelkeszi vizsgáját sikeresen tette le a Newark Presbytery előtt, amely hatóság a newarki magyar presbiteriánus templomban lelkésszé szentelte. Már tanulói pályája alatt mint nyári iskolai tanító működött a következő egyházakban: Detroit első egyház, Medina, Twin Rocks, Pricedale és négy éven át a bridgeporti első egyházban. A nagy zavarokkal küzdött buffalo west-side-i egyházközségnek mindenkor készséggel elment szolgálatára; általában egész pásztori működésével arra törekedett, hogy a Buffalo városában és környékén élő magyar protestáns lelkészek között mennél jobb viszonyt létesítsen, hogy így egymással ösztöztetve, mennél nagyobb mértékben lehessenek hasznára azon a környéken lakó testvéreikkel. 1935-ben nősült, feleségül véén Molnár Erzsikét, ifj. Molnár József és neje Ellwood cityi lakosok kedves lányát. Van egy kis kétesztendő leánykájuk.”²⁷⁷

²⁷⁷ *Jubileumi*, p. 231.

Szolgálati helyei:

Buffalo West Side

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:*Jubileumi*, p. 231.**NAGY ISTVÁN EMIL, IFJ.**

(Bethlehem, PA, 1909. ápr. 29. – ?)

Bethlehemben, 1909. április 29-én született, az amerikai magyarság második nemzedékének tagja.²⁷⁸ Bethlehemben végezte elemi és középiskoláit, 1927-ben pedig a lancasteri Franklin and Marshall növendéke lett. Tanult a lancasteri teológiai szemináriumban, majd a Franklin and Marshall College-ban, ahol 1931-ben megszerezte a Bachelor of Arts fokozatot. Tanulói pályája alatt sok kitüntetésben részesült, kiválóan éles emlékezőtehetsége nagyban segítette. Kollégiumi tanulmányainak befejezése után Budapestre ment, és a Református Theológiai Akadémián töltött egy esztendőt mint cserediák, a dr. Ravasz László püspök által létesített stipendiumon. Visszatérése után a lancasteri teológiai szeminárium növendéke lett, s 1934-ben itt nyerte el a Bachelor of Divinity fokozatot.²⁷⁹ „Iskolai pályája végeztével Bethlehembe ment és ott, szülővárosában munkálkodott 1937 végéig, mint az egyházközség társlelkésze. 1939 decemberében a bridgeporti első egyház hívta meg előbb segédlelkésznek, aztán társlelkészül választotta, Ludman Sándor lelkész nyugalomba vonulásával pedig egyhangú lelkesedéssel választotta

²⁷⁸ Vitéz, p. 28.²⁷⁹ *AMRÁN*, p. 47.

meg rendes lelkészévé.” Jubileumi esztendőjünkben a connecticuti egyházközségek közül öt közös gyülekezeti értesítőt indított, mely az ő szerkesztésében jelenik meg havonként, *Reformáció* név alatt. „Az ifjú lelkész iránti lelkesedés és ragaszkodás már is szép hatásokban nyilvánul a gyülekezet életében. Vezetése alatt egy új templom, oktatási épület és parókia épült 1960-ban. A lelkészlakást 1500 dollár költséggel újra rendbehozták, az adósságokból való törlesztés nagy arányokban folyik, a tagok száma állandóan emelkedőben van.”²⁸⁰ Vezetése alatt egy új templom, oktatási épület és parókia épült 1960-ban.

Szolgálati helyei:

Bethlehem, Bridgeport

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 226; Vitéz, p. 28; *AMRÁN*, p. 47.

NAGY ISTVÁN

(Nagykároly, Szatmár vm., 1890. aug. 20. – Yakima, 1974. nov. 12.)²⁸¹

Tanulmányai:

Debrecen – Berlin – Basel

Szolgálati helyei:

Winnipeg

²⁸⁰ *Jubileumi*, p. 226.

²⁸¹ *MEIL*, p. 725.

Munkássága és publikációi:

A magyarság eredete a tudományos kutatások tükrében (h. n., é. n.); *A Fenségtől a hallja kendig* (Hazai emlékek. Elbeszélések) (Winnipeg, 1965). Publikációi: *Új Élet* (ennek a folyóiratnak a szerkesztője is 1965–1967 között); *Antológia 1.* (Ottawa, 1969); *Antológia 2.* (uo., 1970); *Antológia 3.* (uo., 1972); *The Sound of Time. Ant.* (Oakville, 1974). Álnév: N-n, N-n., N.-n.

Források:

MEIL, p. 725; *HA1**; éledő*; KMÚ 1974. nov. 29. (Ady – Keresztúry L.; Domonkos S.)*

NAGY FERENC

(South River, NJ, 1906. máj. 24. – ?)

A Bloomfieldi College-ban és a Teológiai Szemináriumban tanult, posztgraduális tanulmányait a Pittsburghi Egyetemen végezte. 1929-ben szentelték fel. Lelkészként szolgált Wellandban (Ont., Kanada), Sharonban (PA) és Cantonban (Ohio). Azelőtt a lelkeszi gyűlés elnöke volt, a Magyar Presbiteri Konferencia elnöke, az Amerikai Magyar Lelkeszi Egyesület és a Cantoni (Ohio) Lelkeszi Egyesület elnöke. A közösségi életben aktív. Külső munkatársa a *Reformátusok Lapjának*. Két előadását kiadták egy könyvecskében: *A Presbiteri Szövetség tíz éves múltja és hivatása, Our Tasks as Churchmen* (1948).

Szolgálati helyei:

Welland (ON, Kanada), Sharon (PA), Canton (OH)

Munkássága és publikációi:

A lelkeszgyűlés elnöke, a Magyar Presbiteri Konferencia elnöke, az Amerikai Magyar Lelkeszi Egyesület és a Cantoni (Ohio) Lelkeszi

Egyesület elnöke. *A Presbiteri Szövetség tíz éves múltja és hivatása, Our Tasks as Churchmen* (1948).

Források:

Vitéz, pp. 28–29.

NAGY FERENC

(Nagyrév, Jász-Nagykun-Szolnok vm., 1888. nov. 14. –

Keszthely, 1972. ápr. 10.)

Nagy Ferenc Nagyréven született 1888-ban. Amerikában először a New York 69. utcai gyülekezet segédlelkésze volt, majd pedig a bridgeporti gyülekezet hívta meg lelkésznek. Szolgált Roeblingben, Ellwood Cityben, Sharpville és Farrell, valamint Canton és végül Perth Amboy településeken.

Szolgálati helyei:

1913: New York 69. utca (segédlelkész), 1915–24: Bridgeport, 1917–20: Roebling, 1940: Ellwood City, Sharpville és Farrell, 1947-től Canton, majd Perth Amboy lelkésze.

Munkássága és publikációi:

Túl az Óperencián (versek) (New York, 1913). Publikációi: az *Amerikai Magyarság* (New York) társszerkesztője. *Amerikai Magyar Népszava*, *Amerikai Magyarság* (New York), *Függetlenség* (Trenton)

Források:

MEIL, p. 722; Vasváry*; Szab 1967. júl. 8. (Vasváry Ö.)*; uo. 1967. dec. 16.*

NAGY LAJOS

(Donora, 1911. okt. 14. – New Post Pickey, 1984. dec. 27.)²⁸²

Amerikában született, de édesanyja kicsiny gyermekkorában hazavitte a Gömör vármegyei Alsószuha községbe, ahol gyermekkorát töltötte. 1914-ben a szüleivel visszavándorolt Magyarországra.²⁸³ A sárospatai kollégiumban nevelkedett, ahol a főiskola kiváló diákjaként végzett. Rövid segédlelkészi szolgálat után a Magyarországhoz 1938-ban visszacsatolt hubói (Gömör megye) gyülekezet hívta meg lelkipásztornak, és ott évtizedes szolgálata a nagy összeomlások, kimondhatatlan szenvedések idejével esett egybe. Hubói gyülekezete mindmáig rajongásig szereti lelkipásztorát és várja őt vissza, az ősi földből Amerikába kiutasított lelkipásztor pedig amerikai igehirdetői és írói pályafutásának gazdag termésében ismertté és a szeretet szimbólumává tette a sokak előtt talán nevében sem ismert gömöri kicsiny falu hűséges magyar kálvinista népét. Több gyülekezetet szolgált Észak-Magyarországon 1948-ig,²⁸⁴ amikor visszatért Amerikába. A Bethlen Otthonban végzett néhány hónapos szolgálat után a mckeesporti (PA) Független Magyar Református Egyházban szolgált 1949-től 1959-ig. Mckeesporti tartózkodása első éveiben Pittsburghban (PA) folytatta tanulmányait. 1954-től 1960-ig az amerikai Szabad Magyar Református Egyház Keleti Egyházmegyéjének esperese volt. Az Amerikai Magyar Református Egyház Nyugati Egyházmegyéjének két terminuson át volt az esperese, 1961-ben pedig az egyházkerület főjegyzője. Esperesi szolgálata alatt lelkiekben és kiterjedésben hatalmasan meggyarapodott a nyugati egyházmegye, izzó magyar református szívvel és hittel végzett felelős szolgálatainak az áldásai egyaránt meghozták a látható gyümölcsüket is.

²⁸² *MEIL*, p. 727.

²⁸³ A *MEIL* szerint 1915-ben.

²⁸⁴ A *MEIL* szerint 1949.

Az Amerikai Magyar Református Egyház titkáráként szolgált, és 1964-ben²⁸⁵ az Amerikai Magyar Református Egyház püspökévé és a Lelkeszi Egyesület Legfelsőbb Tanácsának elnökévé választották. Igazgatója lett egy életbiztosítási társaságnak is. Vezetése alatt²⁸⁶ átszervezték a Bethlen Otthont, bezárták a Gyermekotthont és kibővítették az Öregek Otthonát. Több könyvet és cikket írt, melyeket a Bethlen Press adott ki. Bár mint az otthon vezetője, 1978-ban nyugdíjba vonult, folytatta szolgálatát a bethlesemi kis gyülekezetben. 1971-től 1977-ig az évente megjelenő *Bethlen Naptár* szerkesztője. Végleg 1984-ben, felszentelésének 50 éves jubileumán vonult nyugalomba. Kiváló igehirdető és közíró, akinek könyveit, legyen az prédikációs kötet, novelláskötet vagy történeti visszpillantások, osztatlan elismeréssel fogadta a magyar Amerika egész közönsége. Vallásos munkái a következők: *Kövek a Jordán medréből* (1952), *Otthoni harangozó* (é. n.), *Testvéri szó bujdosó magyarokhoz* (1955), *Áron vett alkalmak* (1956), *Creeds of The Hungarian Reformed Christians. The Second Helvetic Confession and the Heidelberg Catechism* (Ligonier, 1968). Munkatársa a *Magyar Egyház* újságnak és a *Bethlen Almanac*nak.

Szolgálati helyei:

1938–1948: Hubó, Felvidék, 1948-tól a Bethlen Otthon, 1949–1959: McKeesport (PA)

Munkássága és publikációi:

Munkatársa a *Magyar Egyház* újságnak és a *Bethlen Almanac*nak. *Kövek a Jordán medréből* (1952); *Otthoni harangozó* (é. n.); *Testvéri szó bujdosó magyarokhoz* (1955); *Áron vett alkalmak* (1956); *Creeds of The Hungarian Reformed Christians. The Second Helvetic Confession and the Heidelberg Catechism* (Ligonier, 1968)

²⁸⁵ A *MEIL* szerint 1965.

²⁸⁶ A *MEIL* szerint 1969-től.

Források:

HRFA, III., p. 18; *Bethlen*, p. 99b; *MEIL*, p. 727; Vitéz; Dr. Béky Zoltán, *Nagy Lajos, az Amerikai Magyar Református Egyház megválasztott püspöke. Magyar Egyház-Magyar Church, Az Amerikai Magyar Református Egyház hivatalos lapja*, XLIV. évf. 1. sz. 1965. jan., p. 3. Bölöny*; HA1-3*; RefL 1956/2*; BNaptár 1962*; Magy 1974/39.*

NÁNÁSSY LAJOS DR.

(Debrecen, 1881. ápr. 13. – Ligonier, 1945. márc. 21.)

A debreceni református gimnáziumot és a Debreceni Református Hittudományi Egyetemet végezte el. Egy évet a nagyváradi gimnáziumban is tanult. 1902-ben posztgraduális tanulmányait Nagy-Britanniában (Edinburgh), Franciaországban (Párizs) és Svájcban (Bázel) folytatta. Munkásságát Balogh Ferenc, a debreceni kollégium egyház- és dogmatörténet professzora nagyon támogatta. 1903-ban szentelték fel lelkésznek Debrecenben. Ugyanebben az évben meghívták a Chicagói Magyar Református Egyházba, és ott szolgált 1907-ig. 1907-ben Youngstownban és Alphában (Ohio), majd 1908-tól 1929 áprilisáig Perth Amboyban (NJ) munkálkodott a református egyházközségek élén. 1914-től 1919-ig Rossville lelkésze. 1924-ben a debreceni Gróf Tisza István Tudományegyetem a „doctor sacrosanctae theologiae” címet adományozta. 1929-től 1944-ig árvaatya a Bethlen Otthonban. 1931-ben igazgatója lett a ligonieri (PA) Bethlen Otthonnak, az Amerikai Magyar Református Egyesület biztosítótársaság árvák és idősek otthonának. 1908–1910-ig a Perth Amboy-i *Heti Szemle*, 1910–1921-ig a *Perth Amboy* és *Vidéke* szerkesztője, 1910–1924-ig a *Református Hiradó* főmunkatársa, 1922-től 1929 márciusáig a *Magyar Egyház* társszerkesztője. Az *Amerikai magyar református árvaházi naptár* szerkesztője 1932–1935-ben, a *Ligonieri Bethlen Otthon Naptáré* 1937–1945-ben. Dr. Nánássy

sokat írt, beleértve az „Iskolai ABC”-t és az egyesület által kiadott más könyveket a gyerekek nyári iskolái számára.

Szolgálati helyei:

Youngstown, Alpha (OH), Perth Amboy (NJ)

Munkássága és publikációi:

A sakramentumi tan (1904); *A predesztináció* (1903); *A keresztyén liturgia története* (1906); *A keresztyén liturgia fejlődésének s mai formájának rövid áttekintése* (1913); *History of the Reformed Church in Hungary (A Református egyház története Magyarországon)* (1905); *A Mester lábainál* (1915); *Vezércsillag* (imakönyv, társszerzők: Korocz Géza, Kováchy Kálmán és Kuthy Zoltán, 1916); *Énekeskönyv* (társszerzők: id. Kalassay Sándor, Ambrus János, Csépké István, Hámborszky Pál, Korocz Géza és Kováchy Kálmán, 1916); *Tájékoztató a vegyes házasságkötésekre vonatkozólag* (társszerző: Kuthy Zoltán, 1916); *Hiszek egy közönséges keresztyén anyaszentegyházban* (1923); *Vallástevő katekizmus* (é. n., kétnyelvű); *Konfirmáció káté - Catechism for Confirmation* (é. n., kétnyelvű); *Kézikönyv, I-IV. (Handbook)* (é. n.), iskolák részére; *Kézikönyv amerikai magyar nyári iskolák használatára* (é. n.); *Amit minden magyar reformátusnak tudnia kell* (pamflet) (1928); *Isten a mi reménységünk* (1943), kétnyelvű imakönyv, *Honor Rolls on Earth and in Heaven* (A becsület a földön és az égen) (prédikáció) (1943); *Egyedül hit által* (prédikáció) (1943); *Komoly tanácsok házasságra lépő ifjaink számára* (é. n.);

Nánássy Lajos 40 éves lelkési jubileumi albuma (1943); *Our Contribution Towards American Church Life* (Hozzájárulásunk az amerikai egyházi élethez) újranyomtatva a *Magyar Egyházból* (1935–1936) – Duquesne (PA)

Források:

MEIL, pp. 731–732; Vitéz, p. 49; Kovács, *History of the Free Church of Scotland*, p. 378.

NOVÁK LAJOS

(Abaújbakta, Abaúj-Torna vm., ? – Cleveland, 1928)

„Édesapja Abaujváron, majd később Ungváron volt lelkész, majd a sárospataki főiskolán a gyakorlati teológia tanára és a főiskola lelkésze. Ifjú Novák Lajos természetesen Sárospatakon végezte iskoláit, majd Sárospatakon volt segédlelkész. Innen választotta meg lelkésznek a takta-szadi gyülekezetet. Az első világháborúban három és fél évig tábori lelkészi szolgálatot teljesített s ezen idő alatt három kitüntetést szerzett. Innen jött Amerikába 1927-ben Donorára, ahol június 6-án iktatták be lelkész gyanánt. Ott nem sokáig maradt, már 1928 elején Clevelandbe ment”, ahol nem sokkal később meghalt.

Szolgálati helyei:

Donor, Cleveland

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 207.

NOVÁK LAJOS

(South Norwalk, 1905. febr. 16. – Clearwater, 1995. dec. 16.)²⁸⁷

A norwalki egyház egyik vezető emberének és előljárójának, id. Novák Lajosnak a fia. Régi amerikai családban született. A lancasteri Franklin and Marshall College-ban (1927) végzett, aztán előbb a hartfordi teológiai szemináriumba ment, később a lancasteri sze-

²⁸⁷ MEIL, p. 745.

mináriumban tanult. Majd a budapesti teológiai akadémián, azután Philadelphiában a Pennsylvania Egyetemen (1931–32), és végül a Pittsburghi Western Theological Seminaryben tanult. Lelkeszi állomásai voltak: Springdale (amellyel egy időben egy pittsburghi amerikai egyházat is beszolgált 1931. IX. 15-től), St. Paul (1932), Detroit (1936. III. – 1937), Logan (1937 – 1939. X.), Elyria (1939. XI.), 1977-ig Lakeland lelkésze. Mint a második nemzedéknek Amerikában született és nevelkedett fia, az angol nyelvet kitűnően beszélte, és ennek birtokában különösen az ifjúság körében tudott nagyon eredményes munkát végezni. A C.E. országos konferenciákon ugyancsak megbecsülték.

Szolgálati helyei:

Springdale, St. Paul, Detroit, Logan, Elyria, Lakeland

Munkássága és publikációi:

Emlék-könyv a Springdalei Magyar Református Egyház 1934. október 14-én tartott 25 éves jubileumi ünnepélye alkalmából. 1909–1934 (összeáll.) (Springdale, 1934)

Források:

Jubileumi, p. 263; *Bethlen*, p. 102a.

OLÁH BÉLA

(Szamoskrassó, Szatmár vm., 1910. szept. 26. – Budapest, 1989. ápr. 13.)²⁸⁸

A biharugrai és a nyírkátai református gyülekezetekben szolgált mint lelkész.

²⁸⁸ *Bethlen*, p. 102b.

Szolgálati helyei:

Feltárás alatt.

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Bethlen, p. 102b.

PAÁL GYULA

(Diósvizsló, Baranya vm., 1916. febr. 16. – Homestead, 2001. nov. 18.)²⁸⁹

Régi papi és tanítói családban született. Édesapja Paál Zoltán tanító, édesanyja Lukács Margit, aki tanító leánya volt. Az elemi iskolát helyben végezte, ahol édesapja a tanítója volt. Gimnáziumba Bonyhádon járt 1925–1933-ig, ott tett érettségi vizsgát jeles eredménnyel.²⁹⁰ Középiskolai éve alatt irodalmi és történelmi dolgozataival pályadíjakat nyert, előadói tehetségével is kitűnt. Bár mindenki azt várta, hogy tanári pályára megy, ő belső kényszer folytán a lelkészi pályát választotta. A budapesti teológiai akadémiára iratkozott be 1933-ban, s 1937-ben első lelkészképesítő vizsgát tett jeles eredménnyel. A Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti karára is beiratkozott még abban az évben (1933-ban), mikor megkezdte tanulmányait Budapesten, ahol latin és sémi nyelveket, valamint történelmet tanult, s több pályadíjat nyert. „A Teológián harmadéves segédlelkészként szolgált Öcsény és Zámoly községekben. A kitűnő tanuló ösztöndíjjal 1937-ben a princetoni szemináriumba iratkozott, ahol 1939 májusában teológiai mesteri fokozatot

²⁸⁹ *MEIL*, p. 763.

²⁹⁰ *Jubileumi*, p. 222.

szerzett. Dolgozatának címe volt: »*A mózesi törvényhozás és a keleti törvénykódexek*«.»²⁹¹

1938–1943-ig a Bethlehemi Magyar Református Egyház lelkésze lett. Itt a Lehigh Egyetem klasszika-filológia szakán folytatta tanulmányait. 1937-ben szentelték fel. 1938-tól Bethlehemben, 1943–1968-ig a Homesteadi Magyar Református Egyházban szolgált. Itteni tartózkodása idején a Magyar Egyházkerület alelnöke volt. 1968–1969-ben Daytonban (Ohio) volt lelkipásztor, majd 1969-ben a Los Angeles-i Első Magyar Református Egyház választotta meg lelkipásztorának. Lapjukat, az *Egyházi Látogatót* is szerkesztette. 1981-ben visszatért Homesteadbe. Szolgálatban gazdag életét 2001. november 18-án adta vissza Urának. A Bethlen Otthon Ligonier Valley-i temetőjében temették el.

Kiválóan képzett, éles eszű és éleslátású, határozott kiállású lelkipásztor volt. Tanításával, éleslátásával nagy segítségére volt a gyülekezeteknek, a Kálvin Egyházkerületnek és a közegyháznak. Írásai a *Reformátusok Lapjában*, a *Calvin Synod Herald*-ban és a *Bethlen Évkönyvben* jelentek meg, melyeknek úgyszólván állandó munkatársa volt.

Szolgálati helyei:

1938-tól Bethlehem, 1943–1968: Homestead, 1968–1969: Dayton (OH), 1969–1981: Los Angeles-i Első Magyar Református Egyház, 1981–2001: Homestead

Munkássága és publikációi:

Írásai a *Reformátusok Lapjában*, a *Calvin Synod Herald*-ban és a *Bethlen Évkönyvben* jelentek meg.

²⁹¹ Uo.

Források:

AMRL, 2002. Vol. CIII. No.1-2. p. 12; MEIL, p. 763; Jubileumi, p. 222; Bethlen, p. 103a.

PAPMEDER ISTVÁN

(Kolozsvár, Kolozs vm., 1883. máj. 31. – ?)

„Kolozsváron végezte az állami tanítóképző intézetet, tanítói oklevelét 1902-ben nyerte. A világháború kitöréséig tanítóskodott. Ekkor elvitték sok más tanítóval tiszti kiképzésre Pilsenbe. Végigharcolta az egész világháborút, és mint az első osztályú vitézségi érdemrend tulajdonosa és tartalékos tiszt szerelt le. 1923 novemberében ment Amerikába, ahol nehéz élete volt. 1935 évben iratkozott be a bloomfieldi kollégiumba és 1938-ban szentelték lelkésszé. Rövid ideig a wallingfordi gyülekezetnél szolgált, mint helyettes lelkész, aztán Vintondale-re választották meg.”²⁹²

Pennsylvania államnak ez a vidéke tele volt szénnel, a bányákban virágzó munka folyt már az első világháború előtt és alatt. Termékek magyar telepedett le ebbe a szűk kis völgybe. És mert ebben az időben meglehetősen nagy volt a bányászkereset, meg is szervezték egyházközségüket, mint a johnstowni egyház leányegyházát 1916. február 27-én. Eleinte az amerikai baptista gyülekezetben tartották istentiszteletüket. 1922. április havában, virágvasárnapon nagy ünnepségek között szentelhatték fel legnagyobb részben saját erejükből megépített templomukat.

Több fiatal lelkész váltotta egymást, míg 1928-ban Hunyady László aztán öt évet töltött az egyházközségben, a legnehezebb időkben. A bányák nagy részét lezárták, a bányamunkán kívül más kereseti lehetőség nem volt, így a gyülekezet tagjainak nagy része

²⁹² Megjegyzés: Eddig van a lelkészségről információ.

elköltözött. Fokozta a sok bajt és gondot, hogy 1929 év utolsó éjszakáján a templom leégett. A megfogyatkozott gyülekezet azonnal hozzáfogott az új templomnak, sőt vele együtt még lelkészlakásnak is a felépítéséhez. A következő évben fel is építették mindegyiket. 1933-ban Hunyady László a trentoni egyházba ment lelkésznek, a következő hat év alatt hat lelkésze volt a gyülekezetnek. 1939 október hava óta Papmeder István a pásztoruk.”²⁹³

Szolgálati helyei:

Wallingford, Vintondale, Johnstown, Trenton

Munkássága és publikációi:

Templomépítés Johnstownban

Források:

Jubileumi, pp. 323–324.

PETHEŐ KÁROLY

(? – ?)

Tanító volt Abaúj-Torna vármegyében. 1904-ben jött Amerikába, s beiratkozott Bloomfieldben, s mint tanuló Perth Amboyban és Philadelphiában végzett szolgálatokat. Talán Philadelphiában halt meg. Verseket is írt.

Szolgálati helyei:

Perth Amboy (NJ), Philadelphia (PA)

²⁹³ *Jubileumi*, pp. 323–324.

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 207.

PÉTER ANTAL

(Lőrincréve, Fehér vm., 1889. nov. 30. – Miami, 1960. okt. 23.)²⁹⁴

„Iskoláit Nagyenyeden, Tordán, Besztercén, Nagykőrösön, Szarvason és Kolozsvárt végezte. Sóváradon mint tanító kezdte meg, s mint igazgató-tanító folytatta pályáját. 14 évi szolgálat után tette le Kolozsvárott a lelkészi vizsgát. Nagy Károly erdélyi püspök két állomást ajánlott fel neki: a sóváradi segédlelkészi vagy a szászrégeni lelkészi állást. Mielőtt azonban választhatott volna, a románok állandó gyanúsítgatása, majd üldözése elől előbb Budapestre menekült. Ezután Mexikóba (1924)²⁹⁵ vándorolt ki, ahol az állam fővárosában, Mexico Cityben megszervezte az egész Közép- és Dél-Amerikában első magyar református egyházat. Két évig szolgált itt, nagy küzdelmek között, amikor aztán elfogadta a dr. Takaró Géza által felajánlott new yorki segédlelkészi állást. A new yorki első egyházban négy évig szolgált. Ekkor a new yorki 116. utcai presbiteriánus egyház hívta meg társ-lelkésznek, ahol két évet töltött. New-yorki működése alatt alapította meg az astoria-greenpointi Testvériség-egyházat, a keleti magyar egyházmegye kebelében. Két évig végezte ennek gondozását. Majd a buffalo-west-sidei egyház-község meghívására elment ennek a gyülekezetnek a gondozására, de 15 hónapi munkálkodás után visszatért keletre, Fairfieldre.

²⁹⁴ *MEIL*, pp. 787–788.

²⁹⁵ Ez az adat a *MEIL*-ből van.

Irodalmi téren is szép munkát fejtett ki; verseskötetén kívül mexikói élményeiről is jelent meg könyve. Állandó munkatársa volt a *Szebb Jövő* c. ifjúsági lapnak és a *Reformáció* c. gyülekezeti közlönybe írogatott.”²⁹⁶

Szolgálati helyei:

New York 116th Street, Astoria–Greenpoint, Buffalo West Side, Fairfield

Munkássága és publikációi:

Megalapította az astoria–greenpointi Testvériség-egyházat. Publikációi: *Vágyódások* (versek) (Mexico City, 1925); *Utazás Székelyországba*. Úti karcolatok (Fairfield, 1941); *Miami First United Church os Christ tíz-éves jubileumi emlékkönyve* (összeáll. és utószó) (Miami, 1959). Cikkei: *Szebb jövő, Reformáció*

Források:

Jubileumi, pp. 265–266; *AMRÁN*, p. 94; *Vasváry**; RefL 1960/18.*

RÁCZ GYÖZŐ

(Tiszabездéd, Szabolcs vm., 1903. ápr. 3. – Passaic, 1954. márc. ?)

Elemi iskoláinak elvégzése után Kisvárdára került gimnáziumba, majd a debreceni főiskolára ment át s innen Budapestre került, ahol a VI. kerületi főgimnáziumban tette le az érettségi vizsgát. Ezután újra Debrecenbe ment, ahol a Tisza István-egyetem jogi fakultására iratkozott be. Két és fél évig tanult Debrecenben, amikor New Yorkban élő édesanyjának a kívánságára Amerikába ment 1926-ban. Itt Bloomfieldben iratkozott be, s miután jogi tanulmányait egy

²⁹⁶ *Jubileumi*, pp. 265–256.

évek számították, két év múlva exmissziót kapott, s Trentonban kezdett munkálkodni. 1928–1931-ig Trenton lelkipásztora. Korocz Géza lemondása után a gyülekezet két részre szakadt. Az egyik a független egyházmegyébe lépett be, s ennek a birtokában maradt a templom. A másik kivált az egyházból, új egyházközséget alkotott, és a *Reformed Church in the US* keleti egyházmegyéjébe lépett be. Ennek a csatlakozott egyháznak lett a megszervezője, odaadó munkása Rácz Győző. Roppant küzdelem volt ennek a gyülekezetnek az élete abban az időben is, de a fiatal lelkész nagy ambícióval vetette bele magát ebbe a küzdelembe. Trentoni lelkészsége alatt, 1929-ben megnősült. Nagy Irmuskát, a New York-i egyház egyik munkásának, Nagy Bertalan gondnoknak a lányát vette feleségül. Két gyermekük született, egy leány és egy fiú.

1931-ben Phoenixville-be (1931–1937) hívták meg lelkésznek, ahol még nagyobb feladat várt rá: az új templom és parókia megépítése. Ennek a feladatnak is megfelelt, és közmegelegedésre töltötte be a gyülekezet lelkési állását egészen 1937 őszéig, amikor is a passaici egyházba vitték át. 1937. október 26-tól 1954. március 5-ig Passaic lelkipásztora. 1947–1951-ig a Magyar Egyházmegye elnöke, 1943-tól 1945-ig az *Egyházi Látogató* szerkesztője. A *Passaici Magyar Református Egyház 45. éves jubileuma emlékkönyvének* összeállítója, Passaicben, 1940-ben.

Szolgálati helyei:

1928–1931: Trenton, 1931–1937: Phoenixville, 1937–1954: Passaic

Munkássága és publikációi:

A Magyar Egyházmegye elnöke (1947–1951), *Egyházi Látogató* (1943–1945) szerkesztője. A *Passaici Magyar Református Egyház 45. éves jubileuma emlékkönyve* (1940).

Források:

ÁN, pp. 117–118; *MEIL*, p. 810; *Jubileumi*, p. 299.

RADÁCSY SÁNDOR

(Szászfa, Abaúj-Torna vm., 1877. jan. 1. – Drakes–Congo, 1933. okt. 17.)

„Alig volt 12 éves, amikor édesanyja Amerikába hozatta. Iskoláit ott végezte be. Előbb mint egyszerű munkás kereste meg a kenyerét, majd üzleti ügyekkel kezdett foglalatoskodni. Jól menő üzlete azonban nem elégítette ki lelkét, Bazsó Béla hatása alatt beiratkozott Oberlinbe, ahol nagy szorgalommal készült a lelkészi pályára. Közben Phoenixville-ben teljesített szolgálatokat, mint az amerikai protestáns egyházak megbízottja. 1905-ben kapta meg lelkészi oklevelét Tiffinben, majd Eleanora vidéken a nagyszámban élő református magyarok között szervezte meg az egyházakat egymás után. Innen Uniontownba, Drakes Congoba, Flintre, Racineba ment lelkésznek, hosszabb időt egyik helyen sem töltvén. Végző állomása ismét Drakes Congo volt, s itt halt meg borzalmas módon, amelynek a titka még ma sincsen megoldva.”²⁹⁷ Felesége okt. 17-én hajnalban a padlón holtan találja, fején négy baltacsapással.

Szolgálati helyei:

Eleanora vidéke, Uniontown, Drakes–Congo, Flint, Racine

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Jubileumi, p. 203.

²⁹⁷ *Jubileumi* (1940), p. 203.

RÁSKY JÓZSEF

(Alsó Kéked, Abaúj vm., ? – ?)

Szülei néhai Rásky József és neje, szül. Jakcsi Berta istenfélő kálvinisták voltak, akiknek nyolc gyermekük született, és közülük a lelkész a hetedik. 1912-ben az ifjú Rásky szüleivel látogatóba ment Amerikába, de a háború kitörése után minden vagyonukat eladták Magyarországon, és Northamptonban (PA) telepedtek le. Itt folytatta iskoláit az új amerikás fiatalember. Az elemi elvégzése után munkát keresett és esti iskolába járt, hogy tovább képezze magát. A család northamptoni tartózkodása idején konfirmált a bethlehemi (PA) magyar református templomban. Gáll Irma diakonissza missziós egyházat alapított Northamptonban, és a lelkesi pálya elnyerésére biztatta a szerény, jó képességű fiatalembert, ami sikerült is neki. Ez volt az első szikra, ami később forró vágygá gyullasztotta az akaratot. A világháború után a család Alphába (NJ) költözött, és természetesen bekapcsolódtak az ottani magyar református egyház mindennapi életébe. Ekkor volt országos elnöke a C.E. Ifjúsági Csoportnak, és később tagja a presbitériumnak. 1922-ben Nt. Szabó András vette át az alphai gyülekezetet, és az ő befolyására és folytonos biztatására beiratkozott a Bloomfieldi Egyetemre, hogy lelkésznek készüljön.²⁹⁸ A bloomfieldi iskolai évei alatt a nyári szüneteket folytonos munkával és tanítással töltötte, hogy beszerezze a szükséges költségeket saját taníttatására. Végül elérte célját 1936-ban, amikor elnyerte diplomáját. 1937. augusztus 22-én nőül vette szíve választottját, Berta Irént Yonkersben (NY). A boldog házasságból két fiú született: József 1940-ben és Róbert 1945-ben. Nt. Rásky József 1936-ban Kingstonban (PA) kezdte meg lelkészi működését a West Moore Presbiteriánus Egyháznál. Nagy árvíz sújtotta a gyülekezetet közvetlen megérkezése előtt, amit so-

²⁹⁸ <http://www.bloomfield.edu/about-us/history> (letöltve: 2015. július 27.).

káig nehéz volt a tagságnak rendbe szedni és kiheverni. Két évet töltött itt. 1938 júliusában meghívást kapott a newarki Bethlen Magyar Református Egyházhoz, ahová szívesen ment, mert itt is saját népét akarta szolgálni. Newarki működése ideje alatt az egyház 6 ezer dolláros adósságát kifizette, és 1941-ben \$8,450-ért egy új parókiát építettek, amit rövid időn belül letörlesztettek. Itt 10 évig volt, amikor meghívták a Garyi (IN) Magyar Református Egyházhoz. Itt az egyház egy \$15,000-os adósságot visszafizetett. Majd Garyból később hat év után visszatért Newarkba. A New Brunswick-i Magyar Református Egyház pásztorlását 1957. április 1-én kezdte meg. Nt. Rásky József szolgálatát mindenütt szorgalmas, komoly egyházi élet követte. Odaadó munkával a gyülekezetek egymás után kifizették adósságaikat, elégették kölcsönpapírjaikat, megszépítve egyházi épületeiket, és sok időt szenteltek a lelki épülésre is. New Brunswickban szintén \$10,000-os tartozást egyenlítették ki, és egy szép új orgonát vásároltak. Ez mind arra vall, hogy becsületes, komoly munkáját mindenki értékeli és ezért siker koronázza. Az elmúlt nyáron szíve visszahívta szülőföldjére, Magyarországra, ahonnan gyermekkorában kivándorolt. A Bíró Péter utazási iroda egyik turistacsoportját vezette. Meglátogatta mind saját, mind neje rokonságát, aki szintén fiatalon, 3 éves korában jött Amerikába édesanyjával. Nt. Rásky házaspár idősebb fia, József szintén a Bloomfieldi Egyetem hallgatója volt, ahol gazdaságtant tanult jeles szorgalommal. Róbert pedig a New Brunswick-i High Schoolba járt.

Szolgálati helyei:

1938: Kingstone (PA), 1938. VII.-tól Newark (NJ), 1948-tól Gary (IN), 1957-től New Brunswick (NJ)

Munkássága és publikációi:

C.E. Ifjúsági Csoport országos elnöke

Források:

Rásky József, 25 éves ref. lelkészi szolgálata, 1936–19 (-). The Bayard Street; Presbyterian Church (New Brunswick, 1961)

SCHODLE ÁDÁM GYULA

(Budapest, 1875 – Philadelphia, PA, 1932. ápr. 10.)

Magyarországon kereskedelmi iskolát végzett. Amerikában is mint bankhivatalnok dolgozott először. Kiváló művészi tehetség volt. Kitűnően zongorázott és festett. Budapesten zenetanári oklevelet is szerzett. Művészi tehetsége a nagyon lekötött hivatalnoki pályája miatt nem tudott kibontakozni. Ezért Bazsó Béla ösztönzésére 1907-ben beiratkozott Pittsburghben a Western Theológiai Szemináriumba, s mint papnövendék misszionáriusi munkát végzett. 1917-ben Sharonban szentelték lelkésszé. Tanulmányai elvégzése után első állomáshelye Farrell volt. 1909-től Youngstownban lett másodlelkész Hankó M. Gyula mellett, s egyúttal a *Reformátusok Lapjának* is segédszerkesztője. Youngstownból, miután a lap szerkesztését átvitték New Yorkba, Lackawannába távozott. Ott megépítette a templomot, de már 1908 elején Philadelphiába került, ahol sok sikertelen kísérlet után megszervezte a presbiteriánus egyház védnöksége és segedelmé mellett az egyházat. Az ő fáradozása következtében jutott az egyház 1909 májusában ahhoz a templomhoz, amely ma is (1940) az egyház birtokában van. 1909 novemberében lemondott lelkészi állásáról, s hosszabb ideig nem viselt lelkészi hivatalt. 1922. március 8-án New Brunswickba, a Sommerset Street-i egyházba hívták meg lelkésznek. Ekkor már folyamatban volt az episzkopális egyházzal a tárgyalás, s ő lett ennek a mozgalomnak a vezetője, mint az episzkopális egyházzal társult magyar egyháznak az esperese. Azonban 1925 elején a gyülekezet elszakadt az episzkopális egyháztól, Schodle Ádám Gyula pedig lemondott

lelkészi állásáról. Philadelphiában aztán mint hivatalnok dolgozott 1932. április 10-ikén bekövetkezett haláláig.

Szolgálati helyei:

Farrell, Youngstown, Lackawanna, Philadelphia, New Brunswick

Munkássága és publikációi:

Reformátusok Lapja segédszerkesztője, templomépítés

Források:

Jubileumi, p. 203; *MEIL*, p. 858.

SEBESTYÉN ENDRE

(Nagyenyed, Alsó-Fehér vm., 1885. okt. 23. – Leechburg, 1968. nov. 28.)²⁹⁹

Ősi nemesi székely családból származott, amelyben a lelkészi és tanítói hivatást generációtól generációig adták át. A nagyenyedi református gimnáziumban, a híres Bethlen Kollégiumban tanult, majd Kolozsvárott végezte el a Református Theológiai Akadémiát 1907-ben. 1908-ban szentelték fel. 1911-ben Amerikába ment, ahol 1911-től 1913-ig Kearsarge lelkésze. Néhány évi szolgálat után ment, hogy szolgálja a drakes–congói kongregációt Ohióban. Majd a Magyarországi Egyház Nyugati Egyházmegyéjének utazó lelkésze lett. 1915, Buffalo East Side, 1916. novembertől 1918-ig Jolliet, majd 1916-tól Chicago beszoigáló lelkésze. 1917-ben az önállósuló duquesne-i egyház választja meg lelkészének, mely állást 1938-ig tölti be. 1925-től 1927-ig Donora, 1931-től Windber, 1946-tól Leechburg lelkésze. 1921-ben vezetésével alakul a Független Ma-

²⁹⁹ *MEIL*, p. 864. Nem szerepel a halálozási hely. Megjegyzés: eltérő adatok vannak. A másik verzió: Plaza del Ray, California, 1963. nov. 30.

gyar Református Egyház – ennek 1921-ben és 1939-ben főesperese. 1922–1929 és 1935 decemberében a *Magyar Egyház* főszerkesztője. 1939 nyarán visszatért Magyarországra, és az angol nyelv tanára lett a debreceni Tisza István-egyetemen, valamint Amerika történetét tanította, majd 1946-tól ismét az USA-ban, Leechburg lelkésze lett. 1952-ben nyugdíjba ment és Californiába költözött. Szélütés érte, ami tizenöt évre lebénította. 1963. november 30-án hunyt el.³⁰⁰

Szolgálati helyei:

Kearsarge, Dreakes–Congo, Buffalo East Side, Jolliet, Chicago, Duquesne, Donora, Windber, Leechburg

Munkássága és publikációi:

Református esperes. Több könyvnek szerzője, és egyike a Szabad Magyar Református Egyház alapítóinak Amerikában. 1949-ben kiadta *Az egyház ékes rendje* c. prédikációt. Publikációi: *Hozsánna! Énekeskönyv*. Vasárnapi és nyári iskolai használatra (szövegkiadás, vál., kiadta és bev. Melegh Gyula, Sebestyén Endre) (McKeesport, 1920); *Magyar Reader* (Pittsburgh, 1948); *Kossuth, A Magyar Apostle of World Democracy* (Pittsburgh, 1950)

Források:

MEIL, p. 864; Vitéz, p. 32; *75AHRCA*

Soós Géza

(Budapest, 1912. okt. 13. – McConnellsburg, PA, 1953. szept. 5.)

Jogot tanult Magyarországon, és a Magyar Királyi Külügyminisztériumban dolgozott 1940 és 1944 között. A Soli Deo Gloria refor-

³⁰⁰ Vitéz, p. 32.

mátus diákszervezet elnöke volt (1940–1946). 1944-ben a német megszálláskor elmozdították hivatalából (ti. a külügyminisztériumból). 1944 szeptemberében ő lett a Magyar Függetlenségi Mozgalom főtitkára, decemberben azonban az olaszországi amerikai hadseregparancsnokságra menekül. Majd visszatér Magyarországra 1946-ban. Pár hónap múlva elmenekül Svájcba, ahol teológiát tanul, majd lelkész lesz. Az Egyházak Világtanácsánál dolgozott Genfben, majd pedig annak egyik titkára lesz. 1951-ben Észak-Karolinába hívják tanítani. Az Egyesült Államokban is folytatja a munkáját az Egyházak Világtanácsának keretében.

Szolgálati helyei:

Észak-Karolina

Munkássága és publikációi:

Az SDG elnöke, zsinati munkatárs, zsidómentés, a Magyar Függetlenségi Mozgalom titkára.

Források:

Bethlen, p. 107a.

SZABÓ ANDRÁS

(Abaújvár, Abaúj-Torna vm., 1896. dec. 26. – Alpha, 1967. márc. 12.)

A Bloomfield (NJ) College-ban és a Theological Seminaryben tanult. Ott szentelték fel 1923-ban. 1922 óta lelkésze az Alpha (NJ) Magyar Református (Presbiteriánus) Egyháznak (1967. III. 12-ig), 1919-től szerkesztője és kiadója egyházi újságjának, a havonta megjelenő *Közlönynek* (presbiteriánus egyházi közlöny angolul és magyarul).

Szolgálati helyei:

Alpha (NJ)

Munkássága és publikációi:

Alphai rímek, I-III. (Alpha, New Jersey, az I. kötet 1947-ben, a II. kötet 1949-ben, a III. kötet 1950-ben kiadva); *Alphai rímek és beszédek, IV-IX. lelkészi beszámolókkal az alphai magyar presbiteriánus egyházról és vallásos költemények, Most már elalszom.* Emlékbeszéd Varga Juliska felett (Alpha, 1931). *Az édesanyám* (Alpha, 1947).

Források:

Vitéz, p. 33; *MEIL*, p. 902.

SZABÓ ANTAL

(Százazberek, Szatmár vm., 1900. máj. 29. – Carson City, 1990. szept. 28.)

Elemi iskoláit szülőfalujában végzi, Százazberek községben. Majd 1911-től a sárospataki református gimnáziumban három évig tanult. A háború kitörésekor, 1914-ben iskolát vált, így a szatmárnémeti (Szatmár m., jelenleg Románia) református gimnáziumban tanult tovább. 1918-ban a francia frontra rendelték, ahonnan majd csak ősszel, novemberben került haza Magyarországra. 1919-ben pedig a székely hadosztályban szolgált, majd fogságba került Brassóban. A fogságból szabadulva visszatért Szatmárra, hogy útlevelet szerezzen, és Amerikába mehessen. Kiutazása előtt feleségül vette Bakk Mariskát, aki a szatmárnémeti felsőbb leányiskolának és tanítóképzőnek volt növendéke. „Még otthon esküdtek, de a román megszállás alatt, 1921-ben Amerikába vándoroltak.” Két évet Springdale-ben töltöttek, majd lehetőséget kapott a tanulásra. Így tanulhatott a Franklin and Marshall College-ban Lancasterben (PA) 1923-tól, ahol AB-fokozatú diplomát szerzett, és elvégezte a teológia első két évét. Közben feleségét a daytoni gyülekezet meghívja és kinevezi tanítónőjének, ezért iskolát vált. Tanulmányait folytatja Daytonban, az Ohioi Teológiai Szemináriumban (Central Theological Seminary) 1926-tól. Itt lelkészi oklevelet szerez BD-fokozattal (1928). Majd a következő évben,

1927. május 19-én felszentelték McKeesportban. Ezután a Berkeley, Californiai Pacific School of Religionban folytatta tanulmányait, ahol a Master of Sacred Theology fokozatot nyerte el 1930-ban. „Theológiai tanulmányai elvégzése után három évig Californiában végzett missziói munkát. Ott született Margit nevű lányuk.”

Lelkészként szolgált magyar református egyházaknál, Perth Amboyba (NJ) 1931 tavaszán került. Itt született két gyermeke: Ernő és Márta. Majd Homesteadben (PA) és Los Angelesben (Kalifornia) is volt lelkész. Tisztségeket viselt a Magyar Egyházmegyeiben és Egyházkerületben: a keleti egyházmegyének pénztárosa, az Isten Országát Szolgáló Egyházmegyei főbizottság elnöke, valamint a Magyar Egyházkerületnek is volt megválasztott pénztárosa. Írt a *Reformátusok Lapjába*, melynek missziói rovatának vezetője is volt.

Szolgálati helyei:

1928-tól San Francisco, Oakland, 1931. IV. 26. – 1941, 1943–46: Perth Amboy, 1937-től Trenton, 1941–43: Rankin, 1946. VI. – 1969: Los Angeles, 1971-től San Fernando Valley, 1974-től Reseda magyarságának lelkipásztora.

Munkássága és publikációi:

A *Testvériség* (Washington) missziós rovatának vezetője, 1936–40: az *Egyházi Élet* (Perth Amboy) szerkesztője, a *Reformátusok Lapja* missziói rovatának vezetője.

Külmisszionáriusaink arcképcsarnoka. I. Missziói munkánk Kínában (Pittsburgh, 194?); *A Los Angelesi Első Magyar Református Egyház huszonöt esztendő jubileumi elékkönyve, 1926–1951* (összeáll.) (Los Angeles, 1951); *Jubileumi album a Los Angelesi Első Magyar Református Egyház harminc éves fennállása alkalmából, 1926–1956* (összeáll.) (Los Angeles, 1956); *Jubileumi album a Los Angelesi Első Magyar Református Egyház harmincöt éves fennállása alkalmából, 1926–1961* (összeáll.) (Los Angeles, 1961); *Négy évtized*. A Los Angelesi Első Magyar Egyház életéből, 1926–1966. – Four Decades. From the

Life of First Hungarian Reformed Church Los Angeles, California (összeáll.) (Los Angeles, 1966). Publikációi: *Hírünk a Világban*, *Pásztorútezek*, *Reformátusok Lapja*, *Új Látóhatár*, *The Hungarian Quarterly*

Források:

Vitéz, p. 34; *Jubileumi*, p. 301; *MEIL*, pp. 902–903; *AMRÁN*, p. 93; *Vasváry**; TesFr 1979/2. (Parragh D.)*

SZABÓ ISTVÁN DR.

(Miskolc, Borsod vm., 1902. szept. 6. – Cleveland, 2004. jún. 22.)³⁰¹

Elemi iskoláit Budapesten végezte el, majd Jászberényben az állami főgimnáziumban tanult, középiskoláit Miskolcon a királyi főgimnáziumban végezte, ahol 1922-ben sikeres érettségi vizsgát tett. Ezt követően a Magyar Királyi Tudományegyetemre jelentkezett, ahol eltöltött egy tanévet (1922–1923), majd Sárospatakon, a Teológiai Főiskolán tanult tovább, ahol 1924-ben letette a hittudományi alapvizsgát, majd 1925-ben elvégezte a teológia harmadik évét, s ezzel segédlelkész lett. Ott nyerte el a Dr. Good Stipendiumot, amelylyel Amerikába küldték tanulmányútra. Az Amerikai Református Egyház Central Seminary Teológiáján Daytonban (OH) 1927-ben elnyerte a BD-fokozatot. Ezután Farmersville-ben lelkési vizsgát tett az Ohio Synodnak a South West Classise előtt, majd lelkésszé szentelték. 1928-ban a Presbiteriánus Egyház Western Seminaryjében megkapta az STM-fokozatot, majd 1929-ben a pittsburghi egyetemen az MA-fokozatot angol nyelv és irodalomból. Tanulmányi éve alatt másfél évig beszolgált a Middletowni (PA) Magyar Református Egyházba, majd két évig a Daisytowni (PA) Magyar Presbiteriánus

³⁰¹ *MEIL*, pp. 905–906. A lexikonban a miskolci születési dátum szerepel, de nincs halálozási adat! Talán volt egy másik Szabó István is? Az adatok nem igazán egészítik ki egymás. Ld. *AMRÁN*, p. 92 (Üllő, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. 1927).

Egyházba. Magyarországra visszatérve 1929-ben letette a megkívánt kiegészítő vizsgát, és utána újra magyar nyelven is lelkésszé szentelte a Tiszáninneri Egyházkerület.

1929-től 1934-ig Miskolcon szolgált mint püspöki segédlelkész. 1934-től 1940-ig Budapesten dr. Ravasz László meghívására, mint vallástanár, életre szóló díjlevél elnyerésével. Közben 1935-ben a debreceni Tisza István Tudományegyetem bölcsészeti karán PhD-fokozatot nyert. 1940-ben, a Felvidék visszacsatolása után Ungvár egyhangú szavazással lelkipásztorává választotta. 1941 tavaszán a Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventje a három amerikai egyháztest vezetőinek kérelmére Amerikába küldte egy esztendőre teljhatalommal felruházott egyházi követként az egység megteremtése szolgálatában. Elnöksége alatt 1941-ben Ligonierben az egység megszületett és okmányát kinyomtatták, de decemberben a Pearl Harbor-i események és a háború kitörése az egyházi egység megvalósulását is megakadályozta.

A háború után Toledóban (OH) volt lelkipásztor 1944-től 1947-ig. 1947-ben az Első Magyar Református Egyház lelkésze lett. Clevelandbe érkezve azonnal megkezdte a gyülekezet álmának megvalósítását, a nagytemplom felépítésének munkálatait. 1949 őszén országos ünnepség keretében felszentelték a Nagytemplomot, melyet a műemlékbizottság „Művészeti és Történelmi Műemlékké” nyilvánított. Az Első Egyházban 36 éven át töltötte be szolgálatát, távozása után nem sokkal a legnagyobb magyaros és református motívumával ékesített magyar alkotás idegen kézbe került. Mint a *Church World Service* megválasztott tagja és az egyházkerület elnöke, fele-fele ár megfizetésével kijárta az első PEMCO szív-tüdő operációs gép Magyarországra küldését 1967-ben. A második gépet maga nyújtotta át a Magyarországi Református Egyháznak Budapesten, mely történelmi eseményre hitvese és egyházának 120 tagja is elkísérte a KLM repülőgépen, amelyet ő szervezett meg. A Debreceni Egyetem a szívoperációs nagytermet Köteles-teremnek nevezte el a PEMCO gyár igazgatójának tiszteletére, aki további gépeket adományozott.

Szabó Istvánt az egyetem először tiszteletbeli professzorrá avatta, majd tiszteletbeli teológiai doktori címmel ruházta fel.³⁰² Nemcsak házigazdája, de szorgalmas szervezője is volt az évenként az egyház Bethlen Halljában megtartott *Night in Budapest* kulturális eseménynek, melynek fényét Hollywood magyar származású filmszillagai emelték. Az 1956-os szabadságharcot követően menekültek megsegélyezésén tevékenykedve közel 500 menekültnek írta alá az ún. „Affidavit” okmányt, lakásba és munkába helyezés elkötelezettségével. Szerepe volt a Bécsbe küldött első repülőgépes misszióban is, mely ruhával és élelemmel tetőzetig megtöltöten vitte a segítséget a kimenekült csoportok részére.

1983-ban nyugdíjba vonult, ekkor szerkesztette a Kálvin Egyházkerület lapját 1999 őszéig, és öt éven át a Magyar Club *Magyar Heraldját*. Magyar nyelven jelent meg *A reformátusok nyomában* („*In the footsteps of the Reformers*”), melyben Lutherről, Zwingliről és Kálvinról írt, a *Ralph Waldo Emerson gondolatvilága*, valamint *A Szent Jobb kalandos története* c. történelmi értekezése. 1934-ben lett híres e tanulmánya miatt, amely I. István, Magyarország első királyának „Szent Jobb”-járól szólt. Szabó bebizonyította, hogy az úgynevezett „Szent Jobb” nem volt I. István keze. A pert ebben az esetben Horthy Miklós kormányzó elutasította. Szabó előadásokat tartott erről a tárgyról Magyarországon, Angliában, Skóciában és az Egyesült Államokban.

Angol nyelvű alkotása a *The March of Truth*, mely húsz miniatúrt tartalmaz a reformáció húsz hősről, ez három kiadásban jelent meg, egy holland fordításban is. A *Kossuth Kantáta*, melyhez a zenei kompozíciót Kondorossy László szerkesztette, 1952. március 16-án került bemutatásra énekkari és zenekari kísérettel a clevelandi Music Hall nagytermében Kossuth diadalmas amerikai körútjának 140. évfordulója alkalmából. Ugyanebben a teremben aratott nagy

³⁰² További kutatás szükséges.

sikert szervezésében a Budapesti Gyermek Énekkar szereplése egy évtized múltán.

Szolgálati helyei:

Farmersville, Middletown (PA), Daisytown (PA), Miskolc, Ungvár, Toledo (OH), Cleveland

Munkássága és publikációi:

A református presbiter szerepe a történelem tükrében; The Presbyter, His Significance and Role in the Life of our Churches (A presbiter, jelentősége és szerepe egyházaink életében) (1948); *Elnöki jelentés* (1961). Angol nyelven megírt *Egyházkerületünk története* 1988-ban az *Ötven éves jubileumi album*ban került nyomtatásra. Magyarul 1991-ben jelent meg a II. Magyar Református Világtalálkozó *Tebenned bízunk eleitől fogva* című albumában. Angol nyelvre fordította dr. Csiha Kálmán erdélyi püspök *Fény a rácsokon* c. 36 börtönversét tartalmazó kötetét. A Magyar Kálvin Egyházkerületnek négy terminuson át volt elnök-püspöke, hét ízben volt a Református Egyesület Vezértestületének tagja, alelnöke és végül tiszteletbeli alelnöke. Az Első Egyháztól, melyet 36 évig szolgált a *Tiszteletbeli Lelkipásztor* címet és kitüntetést kapta.

Források:

CSy – *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja*, 2004. szeptember-október. Vol. CIV. No.9-10. p. 9; *Silver Anniversary Album, 1949–1974. Commemorating the building of the Great Church. Compiled by Dr. Stephen Szabó, pastor, First Hungarian Church, Cleveland, Ohio.* pp. 26–27; Vitéz, p. 34; MEIL, pp. 905–906.

SZABÓ LÁSZLÓ

(Sajókeresztúr, Borsod vm., 1880. szept. 28. –

Ormon Beach, 1961. aug. 16.)³⁰³

A sárospataki református gimnáziumban és a teológiai szemináriumban tanult. 1907-ben ment az Egyesült Államokba. A következő magyar református egyházak lelkesze volt: New Brunswick (1907–11), Trenton (NJ) (1909. XII. – 1910), South River (NJ) (1915. IV. 18. – 1920. I. 11.), Franklin (NJ), Philadelphia (PA), Coatesville (PA), Detroit, Mich., Donora (PA) és Windber (PA), (1943–56). A magyar irodalomban fő területe az epikus költészet volt. 1912-ben kiadott egy, a Debreceni Református Kollégiumhoz versben írt beszédet *A Kálvinista Rómához* címen. Vallásos költeményei a következő könyvekben jelentek meg: *Csillagok a süllyedő hajón* (1914); *Tenger moraj* (1923); *Vándor sirály* (é. n.); *A te gyöngyeid* (1939). Utolsó könyvét, amely költeményeinek gyűjteményét tartalmazta, beleértve a vallásos költeményeket, 1939-ben adták ki. Azóta írt vallásos költeményei a *Reformátusok Lapjában* találhatók és a *Bethlen Almanacokban*. Sok díjat kapott verseiért. Publikált a következő folyóiratokban: *Amerikai Magyar Népszava*, *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja*, *Bridgeport*, *Detroiti Újság*, *Függetlenség*, *Heti Szemle*, *Képes Világ*, *Magyar Egyház*, *Magyar Hírnök*, *Magyar Egyház* (McKeesport), *Magyarság*, *Szabadság*

Szolgálati helyei:

New Brunswick, Trenton (NJ), South River (NJ), Franklin (NJ), Philadelphia (PA), Coatesville (PA), Detroit (MI), Donora (PA) és Windber (PA)

³⁰³ MEIL, p. 907.

Munkássága és publikációi:

Amerikai Magyar Népszava, Amerikai Magyar Reformátusok Lapja, Bridgeport, Detroiti Újság, Függetlenség, Heti Szemle, Képes Világkép, Magyar Egyház, Magyar Hírnök, Magyar Egyház (McKeesport), Magyarorság, Szabadság

Források:

Vitéz, pp. 35–36; *MEIL*, p. 907.

SZEGHY B. JÁNOS

(?, 1890. jún. 18. – ?)

„1913-ban végezte el a bloomfieldi szemináriumban tanulmányait. Ezután a következő helyeken szolgált: South Chicago, Northampton, Holsopple, Pocahontas, ahol lelkészkedése alatt templom épült, továbbá Springdale, Milwaukee és Buffalo, ahol az első egyházlelkésze volt. 1937. szeptember 15. óta Fairporton szolgál. A közép egyházmegyében titkári és elnöki, a tópartiban pedig kétszer is elnöki tisztséget viselt. 1919-ben nősült, felesége Etzberger Elza, két fiuk, János és József.”

Szolgálati helyei:

South Chicago, Northampton, Holsopple, Pocahontas, Springdale, Milwaukee, Buffalo, Fairport

Munkássága és publikációi:

Templomépítés. Egyházmegyei titkár és elnök.

Források:

Jubileumi, p. 267.

SZATHMÁRY BERTALAN

(Szikszó, Abaúj vm., 1902 – ?)

Elemi iskoláit szülővárosában, Szikszón végezte el. Miután ezen tanulmányait befejezte, a Szathmáry család Amerikába ment, és szüleivel együtt Beaver Falls községben éltek. Itt járt iskolába, majd 1919-től a Bloomfielden folytatta tanulmányait, ahol lelkészi oklevelet szerzett. Tanulmányai alatt az alábbi gyülekezetekben szolgált: Roeblingben, New Yorkban Harsányi László mellett, majd felszentelése után az elizabethi gyülekezet hívta meg lelkészéül.

Szolgálati helyei:

Roebling, New York, Elizabeth

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

AMRÁN, p. 92.

SZATHMÁRY GYULA

(Szikszó, Abaúj-Torna vm., 1908. máj. 14. – ?)

1913-ban családja Amerikába költözött, ahol két éven keresztül Lackawannában éltek, majd innen Beaver Fallsba költöztek. Középiskolába New Brightonban járt, majd innen 1923-ban a bloomfieldi akadémiára ment tanulni. Itt szerzett teológiai oklevelet 1930. május 15-én, majd egy évet a Geneva College-ban tanult. Tanulmányai alatt három gyülekezetbe is beszolgált: 1928-ban kilenc hónapot a bayonne-i, 1930-ban szintén kilenc hónapot a franklini, majd a Beaver Falls-i gyülekezetben. 1933 januárjában meghívást kapott a leechburghi gyülekezetbe, amit el is fogadott. Megválasztják ren-

des lelkésznek, és a beiktatására 1933. május 30-án került sor. Ebben az évben, 1933. március 15-én kötött házasságot Szabari Ilonkával.

Szolgálati helyei:

Bayonne, Franklin, Beaver Falls, Leechburg

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

AMRÁN, p. 136.

SZÉKELY SÁNDOR

(Nagykálló, Szabolcs vm., 1882. nov. 7. – Brownsville, 1925. júl. 6.)³⁰⁴

Édesatyja, Székely Gyula, édesanyja Dávid Mária volt. „Tanulmányait szülővárosában kezdte, és ott végezte el a gimnáziumi tanfolyam négy alsó osztályát is. A négy felső osztályt és a teológiai tanfolyamnak két alsó évét Sárospatakon végezte. 1907-ben annak az elgondolásnak az alapján, hogy Amerikában olyan lelkészekre van szükség, akik amerikai iskolában is tanulnak, Pittsburghba ment s ott a Western Seminary-nak lett az első magyar növendéke.”³⁰⁵ Már teológus korában Uniontownban és vidékén végzett misszionáriusi munkát, s tanulmányainak befejezése után Columbusban (Ohio) lett lelkész. Teológiai tanulmányainak befejezése után megnősült, kihozatta Sátoraljaújhelyből, Zemplén vármegyéből sárospataki diákkori ideálját, Gruma Annát, akivel Pittsburghben (PA) kelt egybe. Tizenhat évre terjedő boldog családi életét egy fiúgyermekkel, az

³⁰⁴ MEIL, p. 923.

³⁰⁵ Jubileumi, p. 199.

atyja nevét viselő Sándorral áldotta meg az Úr. Fia Columbusban (OH) született és most [] tizenöt éves.

Székely Sándor megtanult angolul. Angol nyelvből fordított kitűnő sikerrel amerikai novellákat, prédikációkat, de szívében, lelkében ízig-vérig, szíve utolsó dobbanásáig magyar kálvinista pap maradt. Bár velünk, óhazai képzettségű lelkészekkel nem volt egy fennhatóság alatt, mégis a mi körünkben, társaságunkban érezte a legjobban magát, bennünket, régi öreg sárospataki diákokat csodált, a mienk volt egészen, szívvel-lélekkel, óhazai sárospataki teológus, aki nem volt híve a betű szerinti inspirációnak, a képmutató vallásosságnak. Hirdette: a Biblia nincs ott a kijelentés kezdetén. Izrael legjobb napjai az Ószövetség létrejötte előtt voltak, a keresztyén egyház pünkösdje és heroikus napjai is előbbiek, mint az Újszövetségnek az íratása, úgyhogy a Biblia a kijelentésnek terméke, nem pedig a kezdete. Nem félt, hogy a hit világa összeomlik, mihelyt az Írás tekintélyéhez a szabad vizsgálódás erejével hozzányúlunk. Vallotta azoknak a férfiaknak az inspirációját, akik a Bibliát írták, és mélységes tisztelettel viselkedett azon bibliai lapok iránt, melyek a világ Teremtőjéről, az Emberek Megváltójáról, az Isten Fiáról bizonyosságot tesznek, de oly szellemben prédikált: „A betű mögül.” Lélek az, mely megelevenít...!

„Columbusi lelkészsége után visszakerült Uniontownba. Miután azonban az ottani zilált egyházi életbe nem tudott életet teremteni, 1911. november 1-én megszervezte a brownsvillei egyházat, amelyet eddig is ő szolgált ki.”³⁰⁶ Úgy gondolkozott, hogy Daisytown (PA), Vestaburg (PA) és Uniontown (PA) természetes központja Brownsville (PA). Terve nem sikerült. Uniontown a presbiteriánus fennhatóság alól a *Reformed Church in the U.S.* fennhatósága alatt külön egyházzá szervezkedett. Pár év múlva Daisytown és Vestaburg is külön egyházzá szervezkedtek, így a megboldogult halála napjáig

³⁰⁶ Uo. Borsos István írta ezt a beszámolót.

a brownsville-i 80–120 lelket számláló gyülekezet lelkipásztora lett, több mint tizenhárom évig. Innen szolgálta be Pricetale-t és Star Junctionot. Brownsville-ben templomot vásárolt, azt átépítette. Oly basementet épített, hogy színpadán nemcsak a műkedvelők, de az amerikai színtársulatok is tarthattak előadásokat. Mint a magyar szó lelkes, hivatott apostola, az amerikai magyar művészetnek is lelkes pártfogója volt. Az anyagilag letört színtársulatokat nemegyszer, ha talpra nem állíthatta is, de bizony sokszor juttatta lélegzetvételhez. A szabolcsi dzsentrit hiába kerestük volna ilyenkor a megboldogultban, midőn a festékes ecsetet kezébe véve, színpalat festett. Ő, aki mindig úgy öltözködött és oly csínnal jelent meg mindig mindenütt, mintha főispáni kihallgatásokra kellene készülnie. Vendégszerető háza nyitva volt mindenkor mindnyájunk előtt. Mint az édesapám házánál, önála figyeltem meg, egy terítékkal mindig több volt az asztalon, hátha betéved egy jó barát, egy újságáruló vagy egy letört magyar testvér. Ne kelljen szégyenkeznie, hisz itt a bizonyíték: „vártak reá”.

Mint amerikai polgár, notary public, közjegyző is volt. Brownsville és vidéke magyarsága felekezeti különbség nélkül igénybe vette jogügyi tanácsait, a courton pedig híveinek tolmácsa volt. A polgárosodásnál tanúja volt honfitársainak. Gyönyörű tenor hangja volt. Nagyon szeretett énekelni és dalolni. Gyülekezete éneklése elsőrendű, remek és kitűnő volt. Brownsville-i szolgálata alatt 1921-ben fiát Sárospatakra vitte haza gimnáziumba. Dr. Rácz Lajos tanárhoz adta otthadás- és ellátásra. Fia jeles eredménnyel végezte itt el az I. és II. gimnáziumot. Míg fia Sárospatakon tanult, az apa, a főiskola hűséges és hálás tanítványa egyre-másra küldte a sárospataki főiskolába kisebb-nagyobb adományait, alapítványait. 1920-ban 68 000 koronát, 1921-ben 30 500 koronát, 1922-ben 30 000 koronát és 1923-ban 100 000 koronát. 1923-ban az édesanyjai fájó szív Amerikába, hazahívta a fiát. Itt maradt 1925. júliusban bekövetkezett szerencsétlen haláláig. Fürdés közben a Monongahela folyó követelte áldozatul életét, felesége szemei előtt vízbe fullt. Temetésén

két angol és három magyar presbiteriánus pap és kilenc reformed church-beli pap jelent meg. Itt volt három gör. kat. pap is családjával. Bibliát olvasott a temetésen Maksay Albert Daisytownból (PA). Imádkozott e sorok írója,³⁰⁷ Borsos István. Prédikált és búcsúztatót mondott Kalassay Sándor árvaatya. Utóimát mondott Horváth Sámuel egyházmegyei elnök. Áldást mondott Csáktornyai István rossiteri lelkész. Angol nyelven a Presbyterian Boardtól Brown U. lelkipásztor búcsúztatta el. A temetőben Vasváry Ödön pittsburghi, Melegh Gyula mckeesporti, Kovács Andor leechburgi lelkészek vigasztalták a fájó szíveket. Tiszt. Fehér Mihály, a princetoni egyetem hallgatója, mint a uniontowni egyház nyári iskolai tanítója, szintén részt vett a temetésen. Dobos Károly vintondale-i lelkész szintén részt vett a temetésen. A brownsville-i egyház dízsírhelyet vásárolt hű lelkészének, és fedezte az összes temetési költségeket. A lelkészek nejei is részt vettek a temetésen. Ott voltak: Kalassay Sándorné, Borsos Istvánné, Vasváry Ödönné, Kovács Andorné.

„Székely Sándor nagytudású, széles irodalmi munkásságot kifejtő lelkész volt. Több író munkáit fordította magyar nyelvre és adta át nyomtatásban az amerikai magyarságnak. Prédikációkat is fordított angolból. 1921-ben adta ki »A Dollárok hazájából« című amerikai történeteket. Ezt követte 1923-ban »Amerikai történetek« címet viselő kötete (mindkettő Sárospatakon jelent meg). Később³⁰⁸ »Korona és Kereszt« cím alatt prédikációs kötetet adott ki. Nevével a régi *Református Lapok*ban nagyon sokszor találkozunk s fordításai a két magyar napilap képes heti mellékleteiben szereztek nemes szórakozást az amerikai magyarságnak.”³⁰⁹ Nyomatott Sárospatakon a Ref. Főiskola könyvnyomdájában, a főiskola betűivel. Eleven magyaros stílussal, színes magyar nyelvre fordított novellákkal halhatatlan emléket állított magának. Ezenkívül angol és német

³⁰⁷ Lásd: Vitéz, p. 36.

³⁰⁸ A *MEIL* szerint korábban, 1916-ban, Brownsville-ben.

³⁰⁹ *Jubileumi*, p. 199.

nyelvből fordított prédikációs könyve is megjelent, „*Korona és Kereszt*” címmel. Egyházi beszédfordításai nem olyan sikerültek, mint novellái. Úgy látszik, a szent beszédek fordításánál az eredeti írókhoz alkalmazkodott. Számos gyermekszíndarabot is fordított. Ezek a fordítások éppen olyan sikeresek, mint a novellafordítások. A *Luther Márton* című drámát is lefordította németről magyarra 1924-ben.

Szolgálati helyei:

Columbus, Uniontown, Bronsville

Munkássága és publikációi:

Fordítások: „*A Dollárok hazája*”, „*Amerikai történetek*”, *Korona és Kereszt*, *Luther Márton*. Prédikációs kötet: „*Korona és Kereszt*”, és írt a *Református Lapokban*.

Források:

Jubileumi, p. 199; *MEIL*, p. 923; Vitéz, p. 36; ÁN, pp. 105–208; *AMRL* 1917/26.

SZIGETHY BÉLA

(Székelyudvarhely, Udvarhely vm., 1910. dec. 23. – ?)

Székelyudvarhelyen a református gimnáziumot végezte el, Kolozsváron a Református Teológiai Szemináriumot. Posztgraduális tanulmányait a bázeli és zürichi református teológiai szemináriumokban végezte. Svájcban 1934-ben szentelték fel. 1943-ban középiskolai hittantanári diplomát nyert a kolozsvári teológiai szemináriumban. 1935-től 1936-ig a kolozsvári teológiai szemináriumban segédprofesszor volt. 1936-tól 1937-ig külföldi missziók titkára. 1937-ben Bukarestben, Romániában szolgált, ahol egy magyar református egyházat szervezett a város déli részén. Vezetése alatt a templom,

a parókia, az egyházi iskola és egy bérház épült. 1940-ben hitoktató volt Besztercén, Erdélyben, 1944-ben Budapestre ment, és a menekültek titkára lett, a Magyarországi Református Egyház Székházában. 1944-ben Németországba küldték, hogy a magyar református menekültek lelki gondozásáról gondoskodjon. Itt két vallásos újságot adott ki, egyiket felnőtteknek, a *Harangszót*, a másikat gyermekeknek, a *Csengettyűt*, 1945-ben ment Amerikába, és négy másik lelkésszel együtt megalapította az *Evangéliumi Világszolgálatot*, egy havi lapot, és szerkesztette azt.

Lelkészként szolgált Buffalóban (NY), Whartonban (NJ) és jelenleg [1968-ban], Flandersben (NJ). Amerikában megjelenítette a második kiadását a Sipos Géza *Biblia-melléklet* c. könyvnek McKeesportban (PA) és egy liturgikai kézikönyvet, amelyet Attenkofer nyomtatott Straublingban, Németországban, 1950-ben.

Szolgálati helyei:

Buffalo (NY), Wharton (NJ), Flanders (NJ)

Munkássága és publikációi:

Harangszó, Csengettyű, Evangéliumi Világszolgálat. Kiadta Sipos Géza *Biblia-melléklet* c. könyvét (2. kiadás); *Keresem az igazságot*. Igéhirdekések és értekezések (Landshut, 1948).

Források:

Vitéz, p. 37; *MEIL*, p. 934; *HA1**; Harangszó 1949/62*; uo. 1949/68.*

SZIJJÁRTÓ ISTVÁN

(Elkhorn, WV, 1910. jan. 31. – ?)

„Középiskolájának elvégzése után a lancasteri főiskolára ment tanulmányainak folytatására. 1931-ben a Franklin és Marshall kollégiumban megszerezte az A.B., 1934-ben pedig a teológiai szemi-

náriumban a B.D. fokozatot. 1934–35-ben a logani egyházban és környékén végzett lelkészi munkát, 1935 nyarán ment el lelkésznek a tóparti hármasházba, ahonnan 1936 újévjében ment át a clevelandi első egyházba segédlelkésznek. 1939 április 2-án kezdte meg lelkészi munkáját a columbusi egyházban, ahol azóta is szolgál (1940). 1936. január 29-én vette feleségül Fairfieldről Nagy Margitkát.”³¹⁰ Egy leány- és egy fiúgyermekük van. „A Christian Endeavor (Ifj.Szöv.) évről-évre lelkészi tanácsadójának választotta meg.”³¹¹

Szolgálati helyei:

Columbus

Munkássága és publikációi:

Christian Endeavor, tanácsadó.

Források:

Jubileumi emlékkönyv, 1940. p. 250; *Bethlen*, p. 108b.

SZIKSZAI ISTVÁN DR.

(Pola, 1914. – ?)

A nyíregyházi gimnázium újtestamentumi teológia és a sárospataki és debreceni református teológiai szemináriumok professzora.³¹² A II. világháború után lelkészként szolgált Németországban a magyar református menekültek között. 1951-ben jött az Egyesült Államokba. Folytatta teológiai tanulmányait, és a New York-i Union Theological Seminaryn doktorált. Míg New Yorkban ta-

³¹⁰ *Jubileumi*, p. 250.

³¹¹ *Uo.*

³¹² A Debreceni Református Kollégium története, szerk. Barcza József (Budapest, MRE Sajtóosztálya, 1988). Ez a kötet nem említi ilyen nevű tanárt.

nult a Roseville, S.I.-i New York-i Magyar Református Egyházban szolgált. Professzor a Bangor Theological Seminaryn Bangorban (Maine). Könyvet írt *The Story of Israel (Izrael története)* címmel, 1960-ban.

Szolgálati helyei:

New York

Munkássága és publikációi:

The Story of Israel (1960)

Források:

Vitéz, p. 38.

SZILÁGYI ENDRE

dr. (? – ?)

Kolozsváron volt tanár. Mikor a románok elvették Erdélyt, Szilágyit elűldözték. Így ment Amerikába. Kezdetben Philadelphiában az Első Magyar Református Egyháznak volt a lelkésze, azután San Franciscóba kapott meghívást egy angol református hitközséghez. Nagy szorgalmával és tudásával hitközségét nagygyá fejlesztette. Az amerikaiak körében a magyarok részére sok barátot szerzett.³¹³

Szolgálati helyei:

Philadelphia, San Francisco

³¹³ Domokos Géza, *A modern Amerika és a magyarság élete* (New York, N.Y. The Printing House of Charles Brown kiadása, 1941), pp. 117–118.

Munkássága és publiksációi:

Feltárás alatt.

Források:

Dr. Domokos Géza, *A modern Amerika és a magyarság élete* (New York, N.Y. The Printing House of Charles Brown kiadása, 1941), pp. 117–118.

SZŐKE ISTVÁN DR.

(Szentcs, Csongrád vm., 1915. dec. 16. – Lakeland, 1991. dec. 2.)

A debreceni református gimnáziumot végezte el. 1939-től Amerikában folytatta tanulmányait, az Eden Teológiai Szemináriumban nyerte el a hittudományok doktora címet, és 1940-ben a New York-i Union Theological Seminary az STM-et. 1942 óta lelkészként szolgált a Magyar Református Egyházban Duquesne-ben (PA). Vezetése alatt új templomot, *hallt* és parókiát építettek 1953-ban. 1945-től 1951-ig az amerikai Szabad Magyar Református Egyház Nyugati Egyházkerületének esperese, és 1954-től 1960-ig titkára volt a felekezetnek. 1952 előtt a *Magyar Egyház* újság angol szekciójának szerkesztője volt. A Magyar Református Presbiteriánus Egyesületben tartott egyik felolvasása megjelent a *Reformátusok Lapjában*, és *Református életünk lelki gyümölcsei a 60. év határkövénel* címen újra is nyomtatták.

Szolgálati helyei:

1937: Detroit, 1939–42: Staten Island, 1942. I. 1-től Duquesne, 1959–77: Miami, 1977. V. 1. – 1990: Dayton, 1980-tól Lakeland lelkésze.

Munkássága és publikációi:

1952-től a *Magyar Egyház*, 1983: a *Magyar Presbyterian Church* szerkesztője. Publikációi: *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja*, *We are Hungarians*. The Nation Group of the Hungarian-Canadians (Toronto, 1954)

Források:

Vitéz, p. 38; *MEIL*, p. 942; BNaptár 1948*; TesFr 1989/3*; CSy 1992/1.*

SZÚCS D. ZOLTÁN DR

(Ipolypásztó, Hont vm., 1935. okt. 29. – ?)

„Édesapja 43 éven át volt lelkipásztora magyarországi református egyháznak. Kétszer szenvedett kiűzetést magyarsága miatt a trianoni szerződés után Magyarországtól elcsatolt és Csehszlovákiához odacsatolt ízig-vérig magyar országrészben. Pásztori szolgálatában érte a halál 1968. június 20-án. Zoltán Dániel a második fiúgyermek volt a négy gyermek között. Édesanyja a szegedi református egyháznak presbitere és organistája. Születési neve Varga Irén. A család kiűzetett Csehszlovákiából 1948-ban mindössze 100 font súlyú csomag kivitelének az engedélyezésével. Zoltán megsebesült a II. világháború idején, amikor 1945-ben kézigránátlövés érte. Középiskoláját a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor gimnáziumban végezte. 1954-ben Summa Cum Laude fokozattal végezte el a pápai Kollégiumi tanulmányait. 1955-ben a budapesti Református Teológiai Főiskola hallgatója lett. Tanulmányait ott megszakította az 1956-os szabadságharc. A szabadságharcban való részvétele és sebesülése miatt kényszerült a menekülésre 1956 decemberében. 1957-ben Ausztriában Steiback városában végzett munkát az Egyházak Világszövetségének alkalmazásában menekült gyermekek között. Az 1957/58-ik tanulmányi évben a bécsi Teológián folytatta tanulmá-

az 51. évi közgyűlése 1989. május 25-én méltóságos ünnepélyességgel választotta meg őt a legmagasabb tisztségre hatodik püspöknek az eddigi élen volt fővezetők tizennegyedikének. Egyházkerületi hagyományos szokás szerint a törvényes beiktatás azonnal a helyszínen a clevelandi nyugati-oldali egyházunk templomában meg is történt. Az új püspök és tanácsa négy választott tagjának beiktatását a lelépő püspök kérésére Dr. Szabó István végezte el. Amint az az előző öt ízben történt Magyarországról jövő szép szokás szerint az új püspököt méltó ünnepélyes formában felszentelésben részesíti Egyházkerületünk. Az ünnepélyes püspökszentelés ez év szeptember 17-én, vasárnap du. 4.30 órai kezdettel lesz megtartva a loraini egyház templomában. Ezen nemcsak egyházkerületünk hivatalosai fognak részt venni, hanem velük közösen ugyancsak részt vesz a magyarországi Református Egyház elnöklő püspöke, Ft. Dr. Kocsis Elemér, valamint Dr. Harsányi Andor az Amerikai Magyar Református Egyház püspöke is. Azon kívül más egyházi és társadalmi testületek vezetői is jelen lesznek. A kerületen kívüli jelenlevők részvétele külön hangsúlyt helyez arra a tényre, hogy a mi püspökünknek Egyházkerületi síkon túl is van egyetemes szolgálati szerepe és méltósága.”³¹⁴

Szolgálati helyei:

Niles (OH), Lorain (OH)

Munkássága és publikációi:

1973-tól a Campus Ministry igazgatója (College Station), 1985-től a Kálvin Egyházkerület titkára, 1989-től püspöke. 1989-től a *Calvin Synod Herald* főszerkesztője.

³¹⁴ *Reformátusok Lapja*, Vol. LXXXIX. No.2. (1989), p. 13.

Források:

MEIL, p. 947; RefL, Vol. LXXXIX. No.2. 1989. p. 13; CSy 1989/2.*

TAKÁCSY DEZSŐ

(Windber, 1910 – ?, 1976. dec.)

Windberben (PA) született, a református parókián. Apja hazavágyott, és magával vitte családját, és a Dunántúlon, Zádoron lett lelkész. Itt végezte Takácsy Dezső az elemi iskoláit, Csurgón a gimnáziumot. 1929-ben a Pápai Teológiai Akadémiára ment, ott kápláni és papi oklevelet szerzett. Varasdon és Somogyhatvanban segédlelkész, majd Barcsen lelkész lett. Innen Amerikába ment, ahol Nagy Lajos tb. püspök, szuperintendens javaslatára Passaicben kapott állást, bár nem lelkészt. Szathmáry Bertalan unioni beszolgáló lelkész halála után a Unioni Magyar Bethlen Churchben négy éven át szolgált lelkészként a gyülekezetet. 1976 júniusában hazarepült Magyarországra látogatóba, és amikor december 20-án vissza akart repülni, hirtelen meghalt. A rákospalotai temetőben temették el.

Szolgálati helyei:

Passaic, Union Magyar Bethlen Church

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

Források:

Makár János, *Testvériség (Fraternity)* 3. sz. (1977)

TAKARÓ GÉZA DR.

(Izsák, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., 1881. dec. 1./4.3.³¹⁵ –
New York, 1974. dec. 10.)³¹⁶

A hat elemi Izsákon, a nyolc gimnáziumot pedig Kecskeméten végezte el 1901-ben.³¹⁷ Majd a budapesti Református Theologiai Akadémián tanult, 1905-ben diplomázott. Ezután pedig 1905–1906-ban Edinburghban a New College-ban tanult.³¹⁸ 1910–14-ig Budapesten antropológiai és orvosi tanulmányokat folytatott, 1934-ben a Franklin and Marshall College-ban Lancasterben Master of Theology diplomát nyert. „Lelkeszi pályáját, mint segédlelkész Rákospalotán kezdte, 1906-ban. Ugyanitt a Wagner gimnázium vallástanára volt. Már a következő évben hitoktatónak vitték be Budapestre, ahol aztán a kőbányai gyülekezet lelkészévé választotta. Itt működött 15 esztendeig, egészen Amerikába menetelég. Az első világháborúban tábori lelkész volt és Vöröskereszt-kitüntetést kapott. Az utolsó években az összes budapesti elemi és középiskolákban folytatott munka fölött hitoktatási felügyelő-lelkésznek is megválasztották. Budapesti lelkészkedésének ideje alatt a Szabad Liceum keretében előadásokat tartott a Magyar Államvasutak, a Ganz-gyár, Ó-Buda és más munkástelepek nagy tömegeinek. Ennek dacára a kommunizmus kitörése alkalmával, mindjárt a kezdetén, beszéde közben letartóztatták, amikor a teológia dísztermében rendezett és előre meghirdetett program keretében előadást tartott. Életét az egyik kerületi biztos mentette meg, aki egyetemi hallgató korából ismerte.

³¹⁵ AMRÁN, p. 112.

³¹⁶ MEIL, p. 952.

³¹⁷ Zoványi, p. 619.

³¹⁸ Kovács Ábrahám, *The History of the Free Church of Scotland's Mission to the Jews in Budapest and its impact on the Reformed Church of Hungary 1841–1914*, in *Studien zur interkulturellen Geschichte des Christentums* vol. 140 (F. am Main, Berlin, Bern, Oxford, Wien, Peter Lang, 2006. Ld. 5. fejezet).

A rend helyreálltakor székesfővárosi bizottsági taggá választották. Tagja volt az Irredenta Szövetségnek, melynek zászlaját a Szabadság téren tartott országos ünnepen a Református Egyház nevében megáldotta, és az ott tartott beszéde utána Bazilikába kísérté Raffay és Zadavec püspökök társaságában. Tagja volt a Nemzeti Szövetség országos igazgatóságának. Mint ilyen szervezte meg az első kerületi szervet Kőbányán, ahol annak állandóan elnöke maradt. Tagja volt az Országos Film Bizottságnak gróf Apponyi Albertné, gróf Széchenyi László és Raffay püspök társaságában. 1920. novemberétől kezdve elnöke volt a miniszterelnökség népgondozó akciója egyik körzetének. 1920. Péter-Pál napján, a Védőligák Szövetségének nemzeti sport ünnepélyén nagy beszédet tartott. Horthy kormányzó, József főherceg, tízezer középiskolás és megszámlálhatatlan főnyi hallgatóság jelenlétében. Ugyanakkor Raffay püspök mondott imát, végül pedig a kormányzó beszélt és a nagy tömeg ekkor fogadta zúgó esküvessel: Nem, nem, soha! – Részt vett az amerikai és angol politikai vagy egyházi kiküldöttek kalauzolásában, templomokban, nyilvános gyűléseken és Gödöllőn, a kormányzó nyaraló-helyén. Megrendezte 1920. októberében a Mayflower háromszázados emlékünnepe a Kálvin-téri templomban a zsinat első gyűlésével kapcsolatban. Elnöke volt a *Christian Endeavor* mozgalom központi egyesületének, a Bethániának. Titkára volt a vasárnapi iskolai szövetségnek, úgyszintén a *World Alliance for Promoting International Friendship* országos tanácsának. A világháborút követő összeomlás után az egyházi életben Budapesten és az országban végzett kezdeményező lépéseit (1920 márciusában országos református lelkészi konferencia összehívása, egyházi lap megindítása, stb.) a Paróchiális Könyvtár egyik kötetében Forgács Gyula méltatja. Az Egyházi Értesítőt havi közlönyből hetilappá fejlesztette; egész Amerikába költözéséig állandóan szerkesztője volt ennek a lapnak, amit a dunamelléki egyházkerület hivatalos lapjává tett. Vargha Gyula pedig, a Kisfaludy Társaság titkára, a többiek közt a következőket írja e lapról: »A református józan öntudat éb-

rentartására s egyházunk megerősítésére, a közönnyel, tagadással és felforgató törekvésekkel szemben alkalmasabb orgánumot nem is kívánhatnánk. Véleményem szerint az erők szétforgácsolását kerülve mindnyájunknak az Egyházi Értesítő körül kellene tömörülnünk, mely mint heti lap, az igényeknek teljesen megfelel és melynek szerkesztése a legjobb kezekben van.»³¹⁹

Irodalmi működése más lapokra is kiterjedt. Útleírásait, szentföldi élményeiről írt cikkeit számos budapesti napilap közölte. Az Egyházi Értesítőn kívül megindította és tíz éven át szerkesztette és kiadta Budapesten az *Igaz Gyöngyök* című evangéliumi hitépítő lapot. Társszerkesztője a *Reformátusok Lapjának*; amerikai élete alatt számos cikke jelent meg e lapban, valamint az *Amerikai Magyar Népszavában* és a *Szabadságban*, a budapesti *Református Életben* és más magyarországi és amerikai lapokban. Tanulmányai jelentek meg: a magyar bibliáról a *The Universal Jewish Encyclopediában*. Angolnyelvű cikkei jelentek meg ezen kívül a *Christian World*, *The Outlook of Missions*, *Bulletin of the Theological Seminary, Lancaster*, – és más folyóiratokban. Éveken keresztül számos rádió előadást tartott magyar és angol nyelven. Önállóan megjelent művei: *Harangszó*,³²⁰ Az Igazi Középpont, Virágvasárnaptól Húsvétig, Egyiptomban, és még néhány tucat kisebb munkája. Világgyűlési beszédeit az illető konvenciók jegyzőkönyveiben adták ki. Szerkesztője volt több protestáns naptárnak.”³²¹

„Nagyon sokat utazott. Bejárta Európának csaknem valamennyi országát, némelyiket többször is. Volt Afrika északkeleti részén. Három hónapot töltött bibliai földeken, a Szentföldön, Egyiptomban, Ázsiának közelkeleti részein, Arábiában és Szíriában. Egy hónapig utazott a görög és olasz szigeteken, a Földközi tengeren. Beutazta

³¹⁹ Vargha Gyula, „Az Egyházi értesítőről” (1920. március 21.).

³²⁰ A *MEIL* is megemlíti: „1927-től a new yorki *Méhkás* és a *Harangszó* kiadója és szerkesztője.”

³²¹ *Jubileumi*, p. 296.

Észak-Amerikát, Canadától Floridáig és Seattletől Los Angelesig. Töméredek ismeretre és tapasztalatra tett szert ez utazások révén. 1912-ben Budapesten házasodott meg, nőül vévén a nagyműveltségű és mélyen vallásos Francsek Irénkét, a *Reformátusok Lapjának* is kedves munkatársát.³²² Takaró Gézáné, sz. Francsek Irén (Budapest, 1892. okt. 12. – New York, 1969. jan. 16.) a willmore-i Ashbury College-ban és a New York-i Columbia Egyetemen tanult. A Lórántffy Nőegylet és a Pro Hungaria Szövetség alapítója és vezetője. A United Church Women, a World Federation of Methodist Women tagja. Kilenc gyermekük volt. 1921-ben dr. Boér Elek volt erdélyi egyházkerületi főgondnokkal a Konvent megbízásából Amerikába ment, a háború alatt és miatt nehéz helyzetbe jutott magyar misszió ügyeinek rendezésére. Félévi egyházlátogatás és a Tiffini Egyezmény megkötése után visszatért Budapestre, ahonnan a *Reformed Church* belmissziói tanácsának és a New York-i első egyháznak a kérésére 1922 októberében családjával együtt Amerikába telepedett át. Tehát 1922. októbertől 1953-ig a New York 69th Streeten szolgált, 1946-ban Peekskillen lelkész. 1924–1938-ig New Yorkban a Columbia Egyetemen a magyar nyelv és irodalom, valamint művelődéstörténet előadója másfél évtizedig. A magyarság lelkes barátja és megértője, nagyon tevékeny társadalmi munkásságot fejt ki évről évre. Igen értékes előadásokat tart, és minden alkalommal a magyarság ügyét szem előtt tartva. Előadásai mindenhol a legnagyobb elismerést váltották ki a tanárokból, diákokból egyaránt. A New York-i világkiállítás vezetősége is őt kérte fel a *Temple of Religion* körüli hivatali szolgálatokra. Feleségét a Mrs. Vincent Astor elnöklete alatti fogadóbizottságba is bevásztatták, mely a külföldről érkező kiváló vendégek fogadtatásáról és ünnepléséről gondoskodott. A világkiállítás ideje alatt információs irodát tartott fenn, mely által nagy segítségére volt az Egyesült Államokból, valamint a Magyarországról vagy más országokból érkező magyaroknak

³²² *Jubileumi*, pp. 297–298.

„Mint hivatalos delegátus nagyszámú külföldi konferencián és világgyűlésen vett részt. Ilyenek voltak: az első protestáns világgyűlés és vasárnapi iskolai kongresszus Rómában, 1907-ben; vasárnapi iskolai világgyűlés Zürichben, 1913-ban; *Christian Endeavor* európai konvenció Berlinben és Genfben, 1906-ban; a *World Alliance for Promoting International Friendship* világgyűlései Koppenhágában 1922-ben és Philadelphiában 1923-ban; mint a magyar protestáns egyházak közös külügyi bizottságának tagja járt Hágában, Hollandiában, mindjárt a világháború után, 1918-ban; résztvett a presbiteri rendszert követő református egyházak világszövetségének 1921. évi pittsburghi, 1929. évi bostoni és 1937. évi montreali világgyűlésein; a *Christian Endeavor* Szövetségek európai kongresszusán Budapesten 1927-ben, ugyanott a magyarok világgyűlésén 1929-ben; amióta pedig Amerikában tartózkodik, a Reformed Church mindegyik egyetemes zsinatán, és sok más nevezetes gyűlésén. Felszólalásával és a tanácskozásokban részvételével mindig nagy tisztességet szerzett küldőinek és elismerést és nyereséget a magyar ügynek.”³²³

Szolgálati helyei:

1906-tól Rákospalota, 1922–1953: New York 69th Street, 1946: Peekskill

Munkássága és publikációi:

Irredenta Szövetség, Nemzeti Szövetség, Országos Film Bizottság tagja, a Bethánia elnöke, vasárnapi iskolai szövetség titkára, a *World Alliance for Promoting International Friendship* titkára, az Amerikai Magyar Református Egyesület New York-i osztályának elnöke, a Magyar Egyházkerület alelnöke, az *Egyházi Értesítő* és az *Igaz Gyöngyök* szerkesztője és kiadója, a *Reformátusok Lapja* társszerkesztője. Publikált az alábbi folyóiratokban: *Egyházi Értesítő*, *Igaz Gyöngyök*, *Amerikai Reformátusok Lapja*, *Amerikai Magyar Népszava*, *Szabadság*

³²³ *Jubileumi*, p. 297.

(Budapest), *Christian World, The Outlook of Missions, Bulletin of the Theological Seminary, Lancaster*.

Források:

Dr. Domokos Géza, *A modern Amerika és a magyarság élete. Az amerikai magyarság*, „The Printing House of Charles Brown” kiadása, 1941, New York, N.Y. p. 85; *Jubileumi*, pp. 296–298; *MEIL*, p. 952.

TAMÁS DÉNES

(Szentgál, Veszprém vm., 1925. jan. 23. – Jane Lew, WV, 2003. okt. 19.)³²⁴

Elemi iskoláit Szentgálon, a gimnáziumot Pápán végezte 1945–1949-ben. Teológiai tanulmányait Pápán kezdte 1948-ban, majd a pápai teológia bezárása után Budapesten folytatta, és ott végezte el 1955-ben a politikai változások miatt. 1956-ban Ausztriába, majd Németországba menekült, ahol magyar menekültekkel foglalkozott. Amerikába 1956-ban ment, 1958-ban Franklinban (NJ) feleségül vette Alexay P. Zsuzsannát. Gyermekük: Pál, József Zoltán és Eszter Zsuzsanna. Munkáját az Egyesült Államokban a ligonieri Bethlen Otthon Árvaházában kezdte. A Newton Presbytery 1957. október 13-án szentelte lelkésszé. Lelkipásztorként szolgált Franklinban (NJ), a Magyar Református Egyházban 1957–1958-ban, Manvilleben (NJ) 1960–1965-ig, Inletben (NY) és Raquett Lake-ben (NY) 1967–1970-ben, Westonban (WV) 1970–1975-ig, Bethlehebben (PA) 1975–1981-ig, végül pedig McKeesportban (PA) 1981-től 1989-ig, nyugdíjba meneteléig. 1958-ban Franklinban kiadta *Emlékkönyv a Franklini Magyar Református Egyház 50 éves fennállása ünnepére, 1908–1958 c. könyvét*.

³²⁴ *MEIL*, p. 953.

Westoni szolgálata idején felszentelte a helyi kórház kápolnáját, s mint tanácsadó és lelkész szolgált a kórházban. McKeesporti szolgálata idején az Amerikai Magyar Református Egyház Nyugati Egyházmegyéje esperesévé, majd nyugdíjba menetele után tb. esperesévé választotta. Az orosz megszállás idején elszenvedett sérelmeiért a Dunamelléki Református Egyházkerület hivatalosan rehabilitálta. Tamás Dénes jól felkészült, barátságos lekipásztor volt, szerette népét, az anyaegyházat, a meghitt barátságot, s hite volt egy szebb és boldogabb jövőben. Hamvait a szentgáli temetőben helyezték nyugalomra édesanyja kriptájában.

Szolgálati helyei:

Franklin (NJ), Manville (NJ), Inlet (NY), Raquett Lake (NY), Weston (WV), Bethlehem (PA), McKeesport (PA)

Munkássága és publikációi:

Gyülekezeti és kórházi lelkész. A mckeesporti szolgálata idején az Amerikai Magyar Református Egyház Nyugati Egyházmegyéje esperese, *Emlékkönyv a Franklini Magyar Református Egyház 50 éves fennállása ünnepére, 1908–1958 c. könyv.*

Források:

AMRL, 2004. 105. évf. 3–4 a-z. p. 18; MEIL, p. 953.

TEGZE LÁSZLÓ

(Fertős-Almás, Ugocsa vm., 1856. máj. 19. – Passaic, 1935. dec. 8.)

Gimnáziumi tanulmányait Máramarosszigeten végezte, s innen Debrecenbe ment a teológiai akadémiára.³²⁵ Híres diák volt, fejfel

³²⁵ AMRÁN, p. 159.

kimagaslott, ezért lett „nagybotos” diák. Nagybányán lett segédlelkész, de hamar rendes lelkésszé választották. Először Verbőczön, Máramaros megyében lett lelkész 1882-ben. 1886-ban szülőfalujába került lelkésznek. Onnan ment Amerikába 1905-ben, Detroitba, ahol sokat tett az egyház megszervezéséért, ő építtette fel a lelkészlakást. 1909 májusában az egyház meghívására Passaicbe költözött, és itt halt meg 1935. december 5-én. 1913-ban emlékkönyvet adott ki a Passaici Magyar Ref. Egyház tízéves jubileumára (1903–1913) és 1914-ben a Passaici Első Magyar Ref. Betegsegélyező Egylet tízéves jubileumára (1904–1914).

Szolgálati helyei:

Detroit, Passaic

Munkássága és publikációi:

Emlékkönyvet adott ki a Passaici Magyar Ref. Egyház tízéves jubileumára (1903–1913) és 1914-ben a Passaici Első Magyar Ref. Betegsegélyező Egylet tízéves jubileumára (1904–1914).

Források:

Jubileumi, p. 205; *MEIL*, p. 958; *Vasváry**; *ÁN**

TÓTH BÉLA DR.

(Beregrákos, Bereg vm., 1905. febr. 25. – Columbus, OH, 1963. jún. 21.)

Csak két elemi osztályt járhatott Magyarországon, amikor 1914-ben szülei Amerikába vitték kilencéves korában. Elemi iskoláit és középiskoláit Pittsburghben végezte, az utóbbit a Fifth Avenue-i high school legmagasabb kitüntetésekkel. A Franklin and Marshall College-ban tanult, majd a lancasteri (PA) Teológiai Szemináriumban és a budapesti egyetem Eötvös-kollégiumában folytatta tanulmányait. Ezekben az években is magas kitüntetésekben volt része; különösen

irodalmi és szónoki tevékenységével megnyerte mind tanárainak, mind tanuló társainak megbecsülését. Tagja lett a Phi Beta Kappa tudományos társaságnak és a Tau Kappa Alpha vitázótársaságnak. Mind a kettő országos jellegű társaság, amelynek csak beválasztás útján lehetnek tagjaivá a kiválóbb diákok. A princetoni országos diákkonferencián egyedül ő képviselte a kollégiumot, a tanári kar és a diákok együttes választása alapján. Kiváló sikerrel vett részt az oxfordi vitacsapattal folytatott szónoki mérkőzésben és más vidéki és országos versenyeken is. 1929-ben a legmagasabb kitüntetésekkel végezte el a lancasteri teológiai szeminárium hároméves kurzusát, megszerezve a BD-fokozatot és lelkészi diplomáját. E három év alatt az iskola minden ösztöndíját elnyerte. Lancasterben mind a két iskolát mint ösztöndíjas diák járta végig. 1929-ben lett felszentelve. 1928 őszén egy évre beiratkozott a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem filozófiai szakára, s ott a híres Eötvös-kollégium tagja volt. Magyarországon a magyar kormány csereösztöndíját élvezte és magyar irodalmat és kultúrtörténelmet tanult.

1929-ben angol nyelvre ültette át dr. Ravasz László püspöknek Methatheologia című előadásait, amelyeket a nagynevű püspök a lancasteri teológia díszes közönsége előtt tartott. Ugyanebben az esztendőben fordította le angol nyelvre és készítette el amerikai kiadásra dr. Kornis Gyula magyar államtitkár és egyetemi tanár „A közoktatás ügye Magyarországon” című hatalmas könyvét, amelyet a Columbia Press „Education in Hungary” címen bocsátott közre.

Az *American Society of Church* nevű tudományos társaság tagjai közé beválasztotta. Székét a magyar reformáció történetéről szóló értekezéssel foglalta el, amely „Reformation in Hungary” cím alatt jelent meg a társaság „Church History” című hivatalos közlönyében. Több magyar egyházi éneket lefordított angol nyelvre; ezek közül kettőt belefoglaltak az Evangelical and Reformed Church énekeskönyvébe. A lancasteri teológia közlönyében „The Idea of Progress and Christianity” címen jelent meg tudományos értekezése, a pittsburghi *Magyarországban* „Kálvin és egyházi egység”

cím alatt közölt tanulmányt. Kisebb cikkei nagy számban jelentek meg a *Reformed Church Messenger*-ben, a *Pásztortüzek*-ben, a norwalki helyi lapokban, a *Reformátusok Lapjában*, az árvaházi naptárakban. 1935-ben „Túl a határon” cím alatt prédikációgyűjteményt adott ki. A Kiwanis és Rotary, valamint más amerikai társaságok előtt számos előadást tartott.

1928-tól Duquesne-ben az angol nyelvű *Grace Reformed Church* beszolgáló lelkésze volt, 1932 júliusától a South Norwalk-i (Conn.) Magyar Református Egyház lelkésze. 1937-ben beiratkozott a Yale Egyetemre, Connecticut állam New Haven városában, és háromévi kitaró szorgalmú tanulmányai koronájául elnyerte a legmagasabb fokú tudományos kitüntetést, amit amerikai magyar lelkész eddig kapott: ennek a világhírű főiskolának a filozófiai doktorátusát. Doktori értekezéséhez a magyar vallástörténelem köréből vett tárgyat: Szegedi Kis István magyar reformátornak a Szentháromság-tan vitájában való részvételét. Ehhez a tárgyhoz 1939-ben a budapesti Széchényi Könyvtárban végzett kutatásokat.

Öt évig volt titkára a keleti magyar református egyházmegyének; elnöke és tagja több egyházmegyei és egyházkerületi bizottságnak. Tagja az allentowni *Phoebe Home* (aggmenház) intézőbizottságának. Négy éven keresztül előadója és két éven át dékánja volt a *Norwalk Leadership Training School*-nak. 1934-ben elnöke volt a *Norwalk Ministerial Association*-nek. Aktív szerepet vitt Fairfield megye ifjúsági szervezeteinek az életében. Az amerikai magyar református *Christian Endeavor Union* lelkészi tanácsadója volt éveken át. Angolul és magyarul prédikált. Angol stílusát minden hozzáértő nagy elismeréssel dicsérte.

1933. május 18-án³²⁶ nősült, felesége atyai barátjának, dr. Kalassay Sándornak lánya, Margit, a Western Reserve University növendéke volt. Gyermekük: Alexandra Sára és Béla Jonathan. 1942-től

³²⁶ AMRÁN, p. 143.

1946-ig Harrisburgben (PA) volt lelkész. 1946-tól 1963-ig a történelmi szakosztály vezetője a Franklin and Marshall College-ban Lancasterben (PA), ugyanakkor beszolgált a Coatsville-i Magyar Református Egyházat. 1959-ben, míg szabadságon volt, egy évet Németországban töltött, és Görögországba is elutazott. 1963-ban igazgatónak nevezték ki a Református Kutatás Alapítványhoz St. Louisban (MO). Útban ez új terület felé, míg megállt Columbusban (Ohio), szívrohamot kapott és 17 nappal később meghalt.

Szolgálati helyei:

Duquesne, South Norwalk, 1942–1946: Harrisburg (PA), Coatsville

Munkássága és publikációi:

A Yale Egyetemen doktori fokozatot szerzett. A Christian Endeavour lelkési tanácsadója. Lefordította Kornis Gyula „A közoktatás ügye Magyarországon” című könyvét, amelyet „Education in Hungary” címmel a Columbia Press jelentetett meg. Kisebb cikkei nagy számban jelentek meg a *Reformed Church Messenger*ben, a *Pász-tortüzekben*, a norwalki helyi lapokban, a *Reformátusok Lapjában*, az árvaházi naptárakban. 1935-ben „Túl a határon” cím alatt prédikációgyűjteményt adott ki. 1946-tól 1963-ig történelmet tanít a Franklin and Marshall College-ban Lancasterben (PA).

Jelentősebb publikációi: *Túl a láthatón* (1935); *Highlights of the Hungarian Reformation (A magyar reformáció kiemelkedő eseményei)* (1940). Szerkesztője a *Prayer Book for Men (Férfiak imakönyvének)* (1945); *Trinitarianism versus Anti-trinitarianism in the Hungarian Reformation (Trinitarianizmus versus Antitrinitarianizmus a Magyar Reformációban)* (1944); *Szegedi Kis of Szeged: Hungarian Reformer (Szegedi Kis Szegediről: magyar reformer)* (1953); *Meeting my Christ at the Summit, devotional guide (Találkozva Krisztussal a tetőn, vallásos vezető)* (1956); *European Background - Reformed, On the Frontiers of a New Land (Európai háttér - Református, egy új ország határán)* (1961); Dunn szerzőtársa, *History of the Evangelical and*

Reformed Church, Luther's Frontier in Hungary (Az Evangélikus és Református Egyház, Luther határa Magyarországon), a Reformation Studies (Református Tanulmányok)-ban, szerk. F. H. Littel (1962); *At the Foot of the Cross (A kereszt lábánál)* (1958), fordítás.

Források:

Vitéz, p. 40; *MEIL*, p. 971; *Jubileumi*, pp. 310–311.

TÓTH KÁLMÁN

(Nagyéres, Zemplén vm., 1882. márc. 21. – Charleston, 1946. júl. 1.)

„Atyja tanító volt Tiszapalkonyán, ő is annak készült. Hajdúböszörményben járt gimnáziumba, a tanítóképző iskolát Sárospatakon és Debrecenben végezte. Mint tanító tíz évig működött Magyarországon. Amerikában több egyháznál (East Chicago, South Chicago, Uniontown, stb.) teljesített tanítói és segédlelkési szolgálatokat. A presbiteriánus egyházi hatóság, mint egyházi munkást, beküldötte őt az Alleghenyben lévő Western Theological Seminary lelkési iskolájába, ahol két éven keresztül hallgatta a theologiai előadásokat. 1920-ban szentelték lelkésszé.”³²⁷ 1922-től 1946-ig a rossville-i, majd 1922-től 1933-ig a kreischerville-i egyházat szolgálta.³²⁸ Nyolc gyermekével együtt az egész tíztagú család tagja volt a Református Egyesületnek. Mind a tízen részt vettek az egyházi munkában. Nem csak a munkában, az adományozásban is. „A perth amboyi Kálvin János egyház templomának a tornyába ez a család adományozott egy 1300 fontos harangot, Károly fiuk pedig a rossvillei egyháznak ajándékozott egy harangot. A lelkész maga ácsmesterséget tanult ki és végzett tovább is amikor munkát kapott. Lelkési fizetése nem

³²⁷ *Jubileumi*, p. 307.

³²⁸ Megjegyzés: A *Jubileumi* szerint „Előbb a ROSSITERI, majd a KREISCHERVILLEI egyházat szolgálta. 1933 óta ROSSVILLEI lelkész.”

volt, csak évi 300 dollár segílyt kapott a Belmissziói Tanácstól. A gyülekezetétől meg valóban csak néminemű ajándékot kapott. Lelkészlakás nem volt. Így hát a lelkésznek magának kellett fenn tartania magát és családját, de tudta, hogy a munka nem szégyen, sőt becsületet hozott önmagára és egyházára is.”³²⁹

Szolgálati helyei:

Rossville, Kreischerville

Munkássága és publikációi:

65th Anniversary (Lorain, 1967); *Calvin Hungarian Presbyterian Church 30th Anniversary* (összeáll. Tóth Kálmán, Dezse Gábor) (Edmonton, 1979); *The Church of the Glorious Lamb. An Overview of the Hungarian Reformed Churches* (Ottawa, 1986)

Források:

Jubileumi, pp. 307–308; *MEIL*, p. 973; EH*; *Vasváry**; CSy 1991/2.*; Kró 1991/9. (Pokoly L.)*

TÓTH MIHÁLY

(Hejce, Abaúj-Torna vm., 1885. szept. 14. – Detroit, 1964. ápr. 7.)

1901-ben, „egészen fiatalon került ki Amerikába, ahol a bloomfieldi főiskolában végezte be tanulmányait az 1916. esztendőben. Lelkész-szé szentelése 1916. június első napján történt az elizabethi gyülekezet templomában. Így az első lelkészi állomáshelye Elizabeth, N.J. volt. A gyülekezetet ő szervezte meg 1913-ban még mint teológus. 1914-ben megalapította a bayonnei, N.J. egyházat. E két gyülekezetben szolgált 1918-ig, amikor innen Alphára került, ahol 5 esztendőt

³²⁹ *Jubileumi*, p. 308.

töltött kitartó munkában. Ez idő alatt épült fel a gyülekezet szép temploma és lelkészlakása. A gyülekezet szép rendjének megalapozásában nem kis része volt. Az 1922 év július első napján foglalta el új állomáshelyét Detroitban. Ez időben aligha mehetett volna nehezebb helyre, amit világosan bizonyít az a körülmény is, hogy az amerikai lelkészi kar egyetlenegy más tagja sem mert pályázni erre az állásra. Az itt reá váró feladatnak azonban emberül megfelelt. 18 évi munkálkodása alatt óriási fejlődésen és haladáson ment keresztül a gyülekezet. A gyülekezet a kis vidéki egyházból legnagyobb magyar amerikai egyházzá nőtte ki magát. Intézményei is rohamosan fejlődtek, és ezeknek megszervezésében és felvirágoztatásában részt vett az egész lelkészi család, amint ez általános sorsuk Amerikában; különösen pedig a női munkákban elévülhetetlen érdemeket szerzett ügyes felesége. Az 1916-ik év június 20-án nősült Newark, N.J.-ben feleségül vévén Pirtula Ilonkát, aki életének hű és igazi segítőtársa lett. Isten három gyönyörű fiúval áldotta meg házasságukat, Tihamér most már maga is házas ember, a Ford gyár egyik alkalmazottja, segédorvosi minőségben, Árpád irodai alkalmazott a Ford *administration building*-ben. Kálmán katonáékhoz kapott behívót s meg van a képesítése arra, hogy a tiszti iskolába jusson. Mikor félrevezetett gyülekezetének jobb jövője érdekében nagy önfeláldozással lemondott lelkészi állásáról, egyelőre nem távozott Detroitból.”³³⁰

Szolgálati helyei:

Elizabeth, Bayonne, Alpha, Detroit

Munkássága és publikációi:

Megalapította a bayonne-i református egyházat. Prédikációit *Családi Kör – Family Altar* (1921) címen adta ki, és egy vitairatot is

³³⁰ *Jubileumi*, p. 256.

megjelentetett *Válasz Kovács Mihály nyílt levelére* címen. Egy ideig szerkesztője volt a *Reformátusok Lapjának*.

Források:

Jubileumi, p. 256; *MEIL*, p. 974; Vitéz, pp. 40–41.

TÓTH SÁNDOR

(Körösladány, Békés vm., 1884. okt. 12. – Lancaster, 1962. febr. 10.)

Debrecenben tanult, a református gimnáziumban, majd 1902-től 1906-ig a debreceni Református Hittudományi Akadémián. Posztgraduális tanulmányokat a Genfi Egyetemen végzett 1906-tól 1908-ig. Az Egyesült Államokba 1909-ben ment. 1925-ben a Franklin and Marshall College-ban, Lancasterben tanult. 1909–1911-ben és 1940–1941-ben Buffalo, 1910-ben Tonawanda, 1911. december 1-től 1922. szeptemberig Cleveland, 1925–34-ben Coatesville, 1927-ben Racine, 1954-től Philadelphia lelkésze. 1922-től 1935-ig a Franklin and Marshall College-ban a magyar nyelv és irodalom és történelem tanára. 1936-tól a Református Egyház Belmissziós Tanácsa magyar munkájának titkára volt, hét évig az Amerikai Magyar Református Egyesület alelnöke, tizennégy évig pénztárosa, nyolc évig igazgatója. 1913–1915-ig a *Református Híradó* főmunkatársa, 1915-ben a *Mi életünk* alapító szerkesztője, 1916–1917-ig a *Jó egészség* szerkesztője, 1917-ben Pittsburghben kiadja a *Református kátét*, a keresztyén hittudomány gyakorlati és népszerű összefoglalását a magyar református egyház tanítása szerint. 1927–1930-ig a *Lancaster levelek*, 1934–1937-ig a *Pásztortüzek* kiadója és szerkesztője, 1936–1938-ig az *Isten munkatársai*, 1935–1936-ig az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* szerkesztőbizottsági tagja, 1938–1941-ig szerkesztője, 1940-től kiadója is, 1942-től 1960. januárig pedig a főszerkesztője. Tóth egy fél évszázadig vezető személyisége volt a magyar reformátusoknak Amerikában. 1960-ban Genfbe küldték

annak az auditóriumnak az újraszentelésére, ahol Kálvin tanított. 1907-ben, míg Genfben tanult, megtalálta Rákóczi emlékiratait bekötve. Ez a felfedezés Tóthot híressé tette a magyar irodalmárok és történészek körében.

Szolgálati helyei:

Buffalo, Tonawanda, Cleveland, Coatesville, Racine, Philadelphia

Munkássága és publikációi:³³¹

1922-től 1935-ig a Franklin and Marshall College-ban a magyar nyelv és irodalom és történelem tanára. 1936-tól a Református Egyház Belmissziós Tanácsa magyar munkájának titkára volt, hét évig az Amerikai Magyar Református Egyesület alelnöke, tizennégy évig pénztárosa, nyolc évig igazgatója. 1913–1915-ig a *Református Híradó* főmunkatársa, 1915-ben a *Mi életünk* alapító szerkesztője, 1916–1917-ig a *Jó egészség* szerkesztője, 1917-ben Pittsburghben kiadja a *Református kátét*, a keresztyén hittudomány gyakorlati és népszerű összefoglalását a magyar református egyház tanítása szerint. 1927–1930-ig a *Lancaster levelek*, 1934–1937-ig a *Pásztor-tűzek* kiadója és szerkesztője, 1936–1938-ig az *Isten munkatársai*, 1935–1936-ig az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* szerkesztőbizottsági tagja, 1938–1941-ig szerkesztője, 1940-től kiadója is, 1942-től 1960. januárig pedig főszerkesztője. *Hívó, aki bétölti Krisztus szenvedéseit* (prédikáció) (1909); *A csonka törzs jövője* (1920); *Református káté* (1917); *Jubileumi emlékkönyv* (1940); *The Hungarian Work in the Seminary*, in C. W. Richards: *History of the Theological Seminary of the Reformed Church in the United States* (Lancaster, 1952)

³³¹ A MEIL-ben csak a káté és a *Veszendő magyarok*. Politikai röpirat (h. n., 1907) szerepel mint T. S. munkája!

Források:

Vitéz; *MEIL*, p. 975; *Jubileumi**; Puskás*; *Vasváry**; RefL 1962/4. (Harangi L.)*; Magy 1962/7*; JP 1962/10.*

TROMBITÁS DEZSŐ

(Detroit, MI, 1913. júl. 3. – Hollywood, 1990. ápr. 29.)³³²

A pápai református gimnáziumot és a református teológiai szemináriumot végezte el. 1938-ban szentelték fel. Magyarországon a következő kongregációk lelkésze volt: Nagyvázsony, Magyarbarnag (Veszprém megye), Tatabánya és Komárom (Komárom megye). 1952-ben megválasztották Komárom esperesének. 1954-ben rákényszerítették, hogy adja fel a lelkészséget, és munkásként gyárban dolgozott. 1958-ban eltávozott Magyarországról és Nyugat-Németországban, majd Angliában élt. 1959-ben Amerikába ment és Hollywoodban (CA) megszervezte a Magyar Református Egyházat, melynek haláláig lelkésze volt. 1977–1990-ig a hollywoodi *Egyházi Híradó* szerkesztője. Publikált az *Irodalmi újságban*, az *ITT-OTT*-ban, a *Magyar egyházban*, az *Új világban*. 1964-ben Amerikában kiadott egy könyvet *God and our Dreams (Isten és álmaink)* címmel.

Szolgálati helyei:

Hollywood

Munkássága és publikációi:

1977–1990-ig a hollywoodi *Egyházi Híradó* szerkesztője. Publikált az *Irodalmi újságban*, az *ITT-OTT*-ban, a *Magyar egyházban*, az *Új világban*. *Der Mensch, der in ein fremdes Land ging* (Los Angeles,

³³² Vitéz, p. 42.

1958); *God and Our Dreams* (Los Angeles, 1964); *Itt és ma*. Igé hirdető az emigrációban (Los Angeles, 1966); *Vagy-vagy!* Magyar egyház az emigrációban (Los Angeles, 1967); *Andráská* (színmű) (Los Angeles, 1968); *Vészkijárat* (Los Angeles, 1969); *Történelem és önismeret* (Los Angeles, 1971); *Hollywoodi Magyar Református Egyház*. Évi jelentés a gyülekezet 1970-ik életéről (összeáll.) (Los Angeles, 1971); *Los Angeles-művészportrék* (Los Angeles, 1971); *Esendők öregek* (Los Angeles, 1975); *Küldetéstudat és embergazdálkodás* (Los Angeles, 1978)

Források:

MEIL, pp. 981–982; Vitéz, p. 42; MÉL*; NYMILB*; HA2*; EH*; MÉ 1966/5. (Kiss S.)*; ŰLát 1967/1. (Krüzsely J.)*; IŰ 1967/3. (Makkai Á.)*; Nemz 1967/208. (Pándy A.)*; IŰ 1968/3. (uő)*; Nemz 1968/217. (uő)*; ŰLát 1969/3. (Szilassy S.)*; Nemz 1971/252. (Tőke L.)*; CMA 1990/19*; uo. 1990/20*; AMH 1992/39.*

TÚRÓCZI KOVÁCS FERENC

(? – ?)

„Magyarországon született. Az Egyesült Államokba ment és a Bloomfield, N.J.-i Teológiai Szemináriumon tanult. A Newarki Presbytery-ben, azaz egyházmegyében szentelték fel. Newark, N.J. és Hamilton, Canada lelkésze volt. Angliába ment, ahol szobrász lett. Pénzérme öntőformákat készített India számára. A »Le Salon« Párizsban hat munkáját fogadta el és a »Société des Artists« bronzdíjában részesült. Három kontinensen kapott díjakat. II. Erzsébet királynő koronázására emlékérméket készített. Nemcsak mint szobrász, de mint miniatűr festő is híres. Míg lelkész volt Amerikában, Kovács kiadta az első magyar református énekeskönyvet Amerikában, a *Protestáns énekeskönyvet* New York-ban 1917-ben. Egy Trumbull N. Clay által írott könyvet lefordított, a *Hogyan bánjunk*

a kételyekkel és kételkedőkkel címűt, amelyet az Association Press, N.Y.(n.d.) adott ki.”³³³

Szolgálati helyei:

Newark (NJ), Hamilton, Kanada

Munkássága és publikációi:

Kovács kiadta az első magyar református énekeskönyvet Amerikában, a *Protestáns énekeskönyvet* New Yorkban 1917-ben. Egy Trumbull N. Clay által írott könyvet lefordított, a *Hogyan bánjunk a kételyekkel és kételkedőkkel* címűt, amelyet az Association Press, N.Y. (é. n.) adott ki.

Források:

Ismeretlen. Puskás Julianna nem adta meg. További kutatás szükséges.

UJLAKI FERENC DR.

(Ungvár, Ung vm., 1890. febr. 13. – 1984)

Tanulmányait Ungváron és a sárospataki kollégiumban végezte. Bánócon, majd szülőhelyén, Ungváron és később Csapon volt segédlelkész. „A háború kitörése előtti napokban, 1914-ben ment Amerikába. A magyarországi református egyház konventje református lelkészként Clevelandbe küldte Dr. Tóth Sándor mellé segédlelkészként két évre.”³³⁴ Először Detroitban, majd a clevelandi első egyházban végzett segédlelkészi szolgálatokat, azután pedig a tóparti, akkor még hármas egyházban: Ashtabulán és Conneautban is szolgált.

³³³ Vitéz, *A Bibliographical Survey*, p. 106.

³³⁴ *Jubileumi*, p. 316.

1915–1922-ig Fairport Harborban és Conneautban (Ohio) szolgált, 1922–1928-ig Lorainben. A Lorainben eltöltött évek alatt a legékesebben szóló képviselője a Bibliára alapozott „újjászületésnek” a hívők loraini közösségének életében, építője is volt a tagságnak, a szellemi erőnek, a Stop 7 Egyesületnek. A gyülekezet alkalmazott diakonisszákat és tanítókat. 1929-től 1944-ig Toledóban volt lelkipásztor. 1934-ben doktori címet nyert el a Franklin and Marshall College-ban, Lancasterben. Előbb az Országos Lelkészegyesületnek elnöke 1931-ben, később, 1944-ben választották meg az Amerikai Magyar Református Egyesület első főállású elnökének, mely tisztet 12 évig töltötte be. Az újjászervezett Amerikai Magyar Szövetségnek igazgatósági tagja, a Magyarok Világszövetségének társelnöke. Amikor a Református Egyesület első zarándokútját 1938-ban hazavezette Magyarországra, a konventi elnökség felszólítására evangelizáló körútra ment Magyarország számos városába. Az első Református Világggyűlésen is az amerikai magyarok nevében ő tartotta a hivatalos szónoklatot. A Bethesda Lelkészi Kör egyik alapítója, 1931-től 1957-ig a Bethlen Otthon és igazgatósága elnöke, 1934–1940-ig a *Toledoi Magyar Református Egyház* szerkesztője, 1943-tól a *Testvériség* (Washington) főszerkesztője, az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* szerkesztője. Ő állította össze *A Magyar Református Egyház Toledo, Ohio jelentése 1938-ról, ... 1939-ről, ... 1940-ről, ... 1941-ről, ... 1943-ról* c. köteteket. A háború után egy repülőgépnyi penicillint vitt Magyarországra az egyesület adományaként. 1965. május 18-án az egyesület, a lelkészegyesület és a toledói egyházak nagy ünnepséget rendeztek lelkészi tevékenységének ötvenéves évfordulójára. Igazi segítőtársa munkájában felesége, Ruzsa Juliska, akivel 1915-ben Clevelandben kötött házasságot. Feleségének fáradhatatlan gyülekezeti munkálkodása és országszerte ismert énekművészete, valamint állandó derűs jó kedélye, méltó társává teszik kiváló férjének. Az Országos Nőszövetség megalakulásakor őt választották elnökké. Három lányuk van.

Szolgálati helyei:

Cleveland, Detroit, Ashtabula, Conneaut, Fairport Harbor, Conneaut, Lorain

Munkássága és publikációi:

A Bethesda Lelkészi Kör egyik alapítója, 1931-től 1957-ig a Bethlen Otthon és igazgatósága elnöke, 1934–1940-ig a *Toledo Magyar Református Egyház* szerkesztője, 1943-tól a *Testvériség* (Washington) főszerkesztője, az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapja* szerkesztője.

Források:

MEIL, pp. 987–988; *Jubileumi*, pp. 315–316; *Bethlen*, p. 110b.

UJLAKY JÁNOS

(Abara, Zemplén vm., 1847. – Daisytown, 1923. aug. 14.)

„Iskoláit szülőfalujában és Sárospatakon végezte abban az osztályban, amelyet Radácsy György, a bibliafordító vezetett. Iskolái és a szokásos kápláni szolgálat elvégzése után ifjan választották meg a daliás, nótás ifjút a Lónyaiak és Szemerék ősi otthonába Lasztomérba, Zemplén megyébe, ahol húsz esztendőn keresztül hirdette szlovák nyelven, de magyar szívvel Isten igéjét a fényes gyülekezetnek. Amerikába 1903 őszén ment a mount-carmelli magyar és szlovák ajkú gyülekezet meghívására. A mount-carmelli szlovákok azonban nem a lasztoméri szlovákok voltak. A magyar szívű papnak, aki még ruházatában is magyar volt, csakhamar kellemetlenségei támadtak a gyülekezettel s később egyházi felsőbb-ségével is: megkezdődött az a kálváriajárás, a szenvedés, amelynek csak a halál vetett véget. Több helyen volt lelkipásztor, hol magyar, hol szlovák gyülekezetekben. Utolsó lelkészi állása Daisytown volt s mikor innen kórházba akarták szállítani, útközben halt meg 1923.

augusztus 14-ikén.”³³⁵ Nem tudott beilleszkedni az amerikai életbe. „Itteni élete csupa vándorlás volt. Az életében csakugyan beteljesedett Tompa Mihálynak a kijelentése: »Hosszú hervadás emészti azt a fát. Melyet nagy korában tesznek más földre át!« Ő, aki Magyarországon csaknem negyedszázadon át volt gyakorló lelkész, semmiképpen sem tudott beleilleszkedni az amerikai életbe. Ottani élete csupa vándorlás volt. Homesteadon temették el az ottani magyar református temetőben.”

Szolgálati helyei:

Mount Carmel, Daisytown

Munkássága és publikációi:

A szlovák–magyar amerikai kálvinizmus jeles lekipásztora.

Források:

Jubileumi, p. 199.

URBÁN ENDRE

(Záhony, Ung vm., 1883. márc. 3. – Buffalo, 1934. júl. 2.)

„Iskoláit részben Sárospatakon, részben más teológiai akadémiákon elvégezvén Munkácson lett vallástanító segédlelkész. Innen ment Amerikába 1913-ban. Előbb Kearsarge-on volt lelkész és a nagy bérharcok idején meg tudta őrizni függetlenségét és egyházközsége nyugalalmát. Alighogy megérkezett, beiratkozott Calumentben a high schoolba s itt pompásan megtanult angolul s olyan összekötéseket szerzett, amelyek gyülekezetének a javát szolgálták. 1919-ben elfogadta a buffaloi első magyar református egyház meghívását.

³³⁵ *Jubileumi*, p. 199.

Ott munkálkodott teljes odaadással szolgálván a nagy területen szétszórt református magyarságot és a tonawandai társegyházat. Buffalóban nagyon régen érezték a szükségét annak, hogy vagy át kell telepíteni a gyülekezet központját a West Side-ra, vagy új egyházközséget kell szervezni West Buffalóban. Urbán Endre ez utóbbi gondolat mellett döntött. Egy ideig még Kalabányi István segédlelkész segítségével szolgálták ki a régi és az alakulóban lévő egyházat, de 1927 január elején elhatározták West Buffalóban a templom és lelkészlakás felépítését.”³³⁶ 1927. december 4-én már a Buffalo West Side-i templomszentelést tartja meg a gyülekezet. Előzőleg azonban november 6-án önálló lelkipásztornak hívja az eddigi East Side-i lelkészt, Urbán Endrét, aki a munkálatok befejezése után átvette a West Side-i egyház vezetését, ugyanakkor „az első egyház megtartotta önállóságát. Buffalo West Side és Tonawanda sok sikertelen kísérlet után is együtt munkálkodott s a két egyház nagyon szépen fejlődött a pontos, szorgalmas, hűséges lelkész vezetése alatt.”³³⁷ 1930-ban a kezdeti lendület megtorpant. Az egyletek működésének lanyhultával lelassult az egyház élete is, mert munkája elsősorban az egyletekre épült. 1933 szeptemberében a lelkipásztor átvette a tonawandai gyülekezet vezetését is. A sokféleképpen megterhelt lelkipásztor a következő évben, 1934. júl. 2-án szívszélhűdés következtében meghalt.

Szolgálati helyei:

Buffalo West Side, Tonawanda

Munkássága és publikációi:

Feltárás alatt.

³³⁶ *Jubileumi*, p. 204.

³³⁷ *Uo.*

Források:

Jubileumi, p. 204; *Buffalo West-Side Hungarian Evangelical and Reformed Church, 1927–1957*. Urbán Endre, p. 204; *AMRÁN*, p. 121.

URBÁN JÓZSEF

(Kistárkány, Zemplén vm., 1898 – Cleveland, 1968. febr. 20.)³³⁸

Amerikába 1925 nyarán érkezett feleségével és fiával. Először Fairfieldben szolgált, mint a Bridgeporti Első Egyház másodlelkésze, majd a Pine Street-i gyülekezetnek is lelkésze lett, amikor az ottani lelkész, Ludman Sándor lemondott állásáról.

Szolgálati helyei:

1926–28: Bridgeport, 1925. XI. 21. – 1935: Fairfield, 1935–40: McKeesport, 1940: Duquesne, 1944-től Bronx, 1956–67: Warrenville, 1968: Dayton lelkésze

Munkássága és publikációi:

1940-től a Nyugati Egyházmegye esperese, 1930–40: a *Szebb Jövő* főmunkatársa, 1939. VII.-tól a *Magyar Egyház* (McKeesport) társ-szerkesztője, 1942–57: szerkesztője. *Presbiterek tisztsége és kötelessége* (Perth Amboy, 1934); *Tizenöt Esztendő*. Jubileumi emlékkönyv a McKeesporti, Pa., Független Magyar Ref. Egyház tizenöt éves fennállása alkalmából, 1922–1937 (összeáll.) (McKeesport, 1937)

Források:

AMRÁN, p. 143; *MEIL*, pp. 991–992; Megyh 1935/11*; RefL 1962/4. (Harangi L.)*; BNaptár 1969.*

³³⁸ *MEIL*, pp. 991–992.

VAJDA SÁNDOR ZOLTÁN

(Bethlen, Szolnok-Doboka vm., 1911. jún. 28. – Detroit, 1964. okt. 30.)

„Székely származású erdélyi ember. Gimnáziumi tanulmányait Kolozsvárott kezdte, s Marosvásárhelyt folytatta. Édesapja még a háború előtt kivándorolt Amerikába. Kivándorlása előtt 18 évig magyar állami tisztviselő volt Erdélyben. Édesanyja 10 esztendei közigazgatási szolgálat után, a román imperium miatt, mint szolidáris tisztviselő, otthagya állását. A román megszállás alatt az idők megnehezédtek az esküt le nem tett tisztviselők felett. 1927-ben édesanyjával és öccsével Vajda S. Zoltán kivándorolt Amerikába s itt úgy ő, mint öccse Árpád (aki 1940-ben az Ohio Brass Co. mérnöke) megszakítás nélkül folytatták tanulmányaikat. Vajda S. Zoltán beiratkozott a Franklin & Marshall kollégiumba, ahonnan 1934-ben az A.B. fokozatot nyerte. Ezután egy évig tanult a st. louis-i Eden Theological Seminary-ban, majd beiratkozott a híres McCormick Theologiai Szemináriumba, ahonnan két évi tanulás után elnyerte lelkési diplomáját. St. Louis-i teológiai tanulmányai alatt missziói 'research' munkát végzett az east st. louis-i magyar reformátusok között az Evangelical Synod of North America fennhatósága alatt. Már teológus korában felhatalmazta a Magyar Sion Egyházmegye lelkési szolgálatra, amikor 1936. november 8-án lelkésszé szentelte fel. 1935. szeptember 1-től 1941-ig Chicago West Side, 1941-1964-ig Detroit lelkésze.”³³⁹ 1932–35-ig a columbusi *Kis magyar újság*, 1938-ban a chicagói *Calumet Magyar Calvinist* és a West Side-i *Református kis lap* szerkesztője. 1939-ben kiadta a West Side-i egyház *Ezüst jubileumi emlékkönyvét*, 1950-ben a *Detroiti Első Magyar Ev. és Ref. Egyház emlékkönyvét*. Szorgalmát és tehetségét egyházmegyéje is elismerte, amikor titkárává választotta.³⁴⁰

³³⁹ *Jubileumi*, p. 238.

³⁴⁰ *MEIL*, p. 998.

Szolgálati helyei:

1935–1941: Chicago West Side, 1941–1964: Detroit

Munkássága és publikációi:

A columbusi *Kis magyar újság*, 1938-ban a chicagói *Calumet Magyar Calvinist* és a West Side-i *Református kis lap* szerkesztője. 1939-ben kiadta a West Side-i egyház *Ezüst jubileumi emlékkönyvét*, 1950-ben a *Detroiti Első Magyar Ev. és Ref. Egyház emlékkönyvét*.

Források:

Jubileumi emlékkönyv, 1940, pp. 237–238; *MEIL*, p. 998.

VAJÓ SÁNDOR

(? – ?)

A cartereti gyülekezet első lelkipásztora Vajó Sándor nagyváradai segédlelkész lett, akit a szervező gyűlésen hívtak meg. Ő 1903 november végén ki is érkezett, s munkájához azonnal hozzá is fogott. Terhes feladatra vállalkozott, mert Carteret mellett a szintén ezzel egyidejűleg alakult woodbridge-i és South River-i gyülekezeteket is szolgálta. Vajó Sándor nehéz körülmények között is érdemes munkát végzett. Neki köszönhető, hogy az eredetileg a *Reformed Church in the U.S.A.* kebelében alakult gyülekezet 1904-ben a Magyarországi Református Egyházhoz csatlakozott, valamint hogy templom és lelkészlakás céljaira a gyülekezet szintén még 1904-ben megvásárolta telkét, ami öt házhelyből állt. Vajó Sándort a trentoni gyülekezet hívta meg lelkipásztorának, s meg is választotta a gyülekezet lelkészéül 1906. március 18-án.³⁴¹ 1909-től a *Trenton és vidéke*

³⁴¹ Béky Zoltán, *A Trentoni Független Református Egyház 40 éves Jubileumának emlékkönyve* (Trenton, Commercial Printing), pp. 17–18.

szerkesztője is. Majd ennek az évnek a végén, 1909. december 29-én az egyháztanácsos gyűlésen beadja felmondását a gyülekezetnek. Később visszatért Magyarországra s ott is hunyt el.

Szolgálati helyei:

Trenton (NJ)

Munkássága és publikációi:

A Trenton és vidéke szerkesztője 1909-től.

Források:

BNaptár, 1939; *MEIL*, p. 999.

VARGA LAJOS

(Kiskapus, Nagyküküllő vm., 1888. szept. 29. – Ligonier, 1960)

Tizenegy gyermek közül tizedikként született. Egyik tanítója rábeszélésére szülei Nagyenyedre küldték a kollégiumba, innen az erzsébetvárosi gimnáziumba ment, az utolsó esztendő pedig Pancsován végezte. Az érettségi után Sopronban iratkozott be a teológiára, majd Pozsonyban folytatta tanulmányait. 1914 nyarán és őszén nevelői állásban volt az Alföldön. Akkor elhatározta, hogy a haza szolgálatába áll, a négy fiú közül a családban maga rója le szülőföldje iránti tartozását. Közel 4 esztendőt töltött Oroszországban, Olaszországban és Franciaországban a harctéren. Mint tartalékos hadnagy szerelt le 1918-ban. De csak pár hetet tölthetett szülőfalujában, mert a román megszállás miatt menekülnie kellett Erdélyből. Gróf Bethlen István családjához került nevelőnek. 1921 nyarán hazaérkezett egyik bátyja Youngstownból, aki 1901 óta Amerikában élt. Az ő segítségével mehetett ki 1921 novemberében az Egyesült Államokba. Megérkezése után a harmadik nap már a Carnegie Steel Co.-nál dolgozott Youngstownban (O). 1922 nyarán nyári iskolai ta-

nító volt Youngstownban, ahonnan a Beaver Falls-i egyház meghívta lelkésznek. Innen 1924-ben hazament nősülni Budapestre. 1927. március 1-ig szolgált Beaver Falls-on, amikor a pittsburghi egyház megválasztotta lelkészének.³⁴² Itt 1941-ben kiadta az *Arany Jubileum* és *A Pittsburghi Első Magyar Ref. Egyház, 1891–1941* c. kötetet.

Szolgálati helyei:

Beaver Falls, Pittsburgh

Munkássága és publikációi:

Arany Jubileum (1941); *A Pittsburghi Első Magyar Ref. Egyház, 1891–1941* (1941)

Források:

Jubileumi, p. 305; *MEIL*, p. 1007.

VÁRKONYI MIKLÓS

(Tokaj, Zemplén vm., 1890. dec. 9.³⁴³ – Hollywood, 1980. febr.)

Hétéves korában került Amerikába. Özvegy édesanyjával Bridgeportban (Conn.) telepedtek meg. Itt végezte el elemi iskoláit. Tanulmányait egészségi állapota miatt szüneteltette néhány évig, majd Harsányi István, akkori bridgeporti lelkész és Ludman Sándor biztatták a továbbtanulásra és a lelkészi hivatásra. „Érezve magában a lelkészi pályára való elhivatást, 1911-ben a bloomfieldi szemináriumba iratkozott be, ahol nyolcévi szorgalmas tanulás után megszerezte az akadémiai és theologiai diplomákat. Felszentelése ünnepélyes keretek között ment végbe Bridgeporton 1919. április

³⁴² Megjegyzés: A lelkész E/1-ben írt önéletrajza alapján.

³⁴³ *AMRÁN*, p. 40.

27-ikén.”³⁴⁴ Már 1917-ben, mint teológus, egyházi munkát végzett Throopban, North Hamptonban, New Havenben és Torringtonban. Felszentelése után még egy évig szolgálta be az utóbbi két gyülekezetet. Rendkívüli megbízatást nyerve 1920-ban a református és presbiteriánus közegyházaktól működési színhelyét Martins Ferrybe (OH) és vidékére tette át. Ideiglenes jellegű munkáját itt elvégezve, Kalassy Sándor biztatására megpályázta az akkor üresedésben lévő flinti (Mich.) egyházat, ahová egyhangúlag meghívta a gyülekezet 1922. október havában. Ez év novemberében el is fogadta a felkínált állást. Itt három évig teljesített lelkeszi szolgálatot, 1925. december 31-én köszönt el a gyülekezettől. Az ő lelkészkedése alatt épült fel a lelkészlakás és a gyülekezet iskolájának épülete. Flintbeli lelkészkedése után azt tervezte, hogy hazautazik Magyarországra, hogy megtekintse szülőföldjét, viszont erről a tervéről édesanyja kérésére lemondott, és 1927 tavaszán „Bridgeporton talált alkalmazást, mint segédlelkész az akkor betegeskedő lelkész, Ludman Sándor mellett”.³⁴⁵ Míg itt szolgált, édesanyja elhunyt, 1927. augusztus 27-én, ezért úgy érezte, hogy végre megvalósíthatja régi álmát, „1928. június havában Magyarországra utazott. Miskolcon ismerkedett meg Soós Piroskával, akivel házassági frigyre lépett 1928. szeptember 15-én. Segédlelkészi állásáról 1929. március 31-én köszönt le, hogy még az év május havában elfoglalhassa throop-scranton-i állását. Ezen egyházakat hét évig szolgálta be. De amikor a felettes egyházi hatóság megkezdte a leépítési folyamatot, sőt célul tűzte ezen gyülekezetek teljes elangolosítását, megpályázta az akkor üresedésben levő johnstowni egyház lelkeszi állását, ahová meg is hívták 1936. február 23-án. Johnstowni gyülekezetével és az ottani állapotokkal még meg sem ismerkedhetett, máris menekülnie kellett családjával együtt a március 17-iki nagy árvíz veszedelme elől.

³⁴⁴ *Jubileumi*, p. 278.

³⁴⁵ *Uo.*

Az árvíz okozta károk óriási feladatok elé állították, de sem ő, sem gyülekezete nem csüggedt el, hanem együttes akarattal és áldozatkészséggel hozzáfogtak az újjáépítés nagy munkájához. A templom és lelkészlakás újjáépítésével járó munkálatok négy év alatt közel hatezer dollárba kerültek, amit a hívek hoztak össze építkezési célokra. 1940-ben az egyházközség elérkezett a negyvenéves jubileumához, amit nagy buzgósággal ünnepeltek meg.”³⁴⁶ 1953-tól Beaver Falls és Ellwood, 1969-től Miami lelkésze. 1957-ben összeállította a *Souvenir Album*ot, a Beaver Falls-i (PA) Magyar Presbiteriánus Egyház templomépítési emlékkönyvét.

Szolgálati helyei:

New Haven és Torrington, Martins Ferry (OH), Flint (MI), Bridgeport, Throop–Scranton, Beaver Falls, Ellwood, Miami

Munkássága és publikációi:

Souvenir Album (1957)

Források:

Jubileumi, p. 278; *MEIL*, p. 1009; *AMRÁN*, p. 40.

VASSADY BÉLA DR.

(Nagyvárad, Bihar vm., 1902. dec. 30. – Grand Rapids, MI, 1992. okt. 5.)

Életrajzi munkája szerint negyvennyolc éven át két kontinens összesen kilenc intézményében volt teológiai professzor, személyét és munkásságát mindkét hazájában megbecsülés övezte. „A munkásságát átható ökumenikus látásmód születésétől adott volt: vegyes felekezetű háterű szülők hat gyermeke közül született második-

³⁴⁶ *Uo.*

ként. Nagyvárad gimnáziumi tanulmányait követően, 1920-tól Debrecenben lett teológus hallgató. 1922–25 között az Egyesült Államokban szélesíthette teológiai és vallástudományi látókörét.”³⁴⁷ Tanulmányait a Daytoni Teológiai Szemináriumon és a Princetoni Teológiai Szemináriumon folytatta, ahol ThM-fokozatot ért el. „Itt szentelték lelkésszé. Visszatért Magyarországra és a Debreceni Egyetemen teológiai doktorátust szerzett. Ezek után a pápai theológián lett a bölcsészeti és neveléstudományi tanszék professzora. Innét 1928-ban a sárospataki Teológiai Akadémia rendszeres teológiai tan-zsékeének élére került. 1932-től a debreceni egyetem Hittudományi Karán lett magántanár, majd 1934-ben egyetemi tanár. 1933-ban megnősült, 3 gyermekük született. Tanulmányai idején és tanársága kezdetén érdeklődésének középpontjában a valláslélektan állt, több írása született e témakörben. Amerikában az angolszász–amerikai irodalomban végzett kutatómunkát, s különböző vallási össze-jeve-teleket látogatott tapasztalatszerzés céljából; ennek összegzéseként *A misztika lélektana* címmel irt dolgozatot. Pápai tanársága idején elkészítette disszertációját a valláslélektan fejlődéstörténetéről (1926). 1928-ban a Kant Gesellschaft *Die Psychologie des Glaubens* című pályázatához anyaggyűjtés céljából több berlini és lipcsei ta-nulmányutat tett. Pályamunkája nyomtatásban sajnos nem jelent meg, kivonatos ismertetése önéletrajzi kötetében található. Általá-nos vallástudományi alapvetéssel kezdi Sárospatakon készült dog-matikai kompendiumát, ennek során áttekinti a valláslélektan, val-lási ismeretelmélet, összehasonlító vallástörténet eredményeit. Ezt követően már a teológiai szempont válik munkáiban fontosabbá, s lélektani szempontú pályázati munkájának teológiai szempontú »ikertestvére« lett *A hit misztériuma* c. habilitációs dolgozata. E két

³⁴⁷ *Szemelvények a magyar vallástudomány történetéből* II. *Jeles szerzők 1921–1945*, szerk. Máté-Tóth András és Sarnyai Máté Csaba (Budapest, L’Harmattan, 2013), p. 25.

művet tekintette legfontosabb magyar nyelvű munkáinak, ezek alap gondolataiból építkeztek későbbi írásai.

1935-től új országos lapot indított *Igazság és Élet* címmel, mely 1944-ig jelenhetett meg – folytatása majd az 1958-tól útjára indított *Theology and Life*, melynek 9 éven át volt szerkesztője –, 1937-től emellett szerkesztette a *Lelkészegyesület*-et, 1940-től pedig a Theológiai Szemle főszerkesztője is; megjelentette az *Igazság és Élet füzet*-eit, emlékkönyveket állított össze. Számos kezdeményezés fűződik nevéhez: 1936-ban meghívására Magyarországra érkezett Karl Barth, 1938-ban megszervezte a Magyar református világgyűlést Debrecenben, 1939-ben szorgalmazta a Coetus Theologorum (Református Theologusok Munkaközössége) megalakulását, mely egyedüli programjának a teológia művelését és műveltetését tekintette. 1936–1943 között az ORLE főtitkára; erről való lemondásának oka, hogy minden idejét az ökumenikus tevékenységnek szentelhesse. 1937-ben két ökumenikus konferencián vett részt a magyarországi református egyház képviselőjeként. Ottani aktivitása nyomán tagja lett az Egyházak Világtanácsa Ideiglenes Bizottságának, így 1946 elején a magyarországi protestáns egyházak képviselőjeként kiutazhatott e bizottság genfi gyűlésére. Ezt követően utazott Amerikába, ahol célja ígéhirdetéseken és előadásokon keresztül adománygyűjtés volt a magyarországi nélkülözők számára. 1947–49 között Princeton-ban a rendszeres teológiai tanszék vendégprofesszora. 1948-ban, mint »alapító atya« részt vett az Egyházak Világtanácsának amszterdami világzsínatán; ám annak központi bizottságába a magyarországi református egyház képviselőiben nem őt jelölték. Ennek nyomán született meg elhatározása az Amerikában maradásra. 1949–51-ben a kaliforniai Fuller Teológiai Szeminárium Bibliai Teológia tanszékének professzora, majd a dubuque-i (Iowa) presbiteriánus egyetem bölcsészettudományi tanszékét látta el (1951–52). Végül 1952–1973 között a Lancaster-i Teológián tanított a rendszeres teológiai tanszék vezetőjeként, s ott fejezte be aktív tanári pályafutását. Szakmai és ökumenikus tevé-

kenységét azonban tovább folytatta, feleségével karöltve, ki szintén az ökumenikus törekvések jelentős munkása volt.”³⁴⁸

A következő könyveit adta ki Amerikában: *A Theology of Hope for the Philosophy of Despair* (A Remény teológiája a kétségbeesés filozófiájáért) (1948); *The Main Traits of Calvin's Theology* (Kálvin teológiájának fő vonásai) (1951); *Light against Darkness* (Világosság a sötétség ellen) (1961); *Christ's Church: Evangelical, Catholic, and Reformed* (Krisztus egyháza: evangélikus, katolikus és református) (1964)

Szolgálati helyei:

Professzorként tanított Princetonban, Pasadenában, Californiában, University of Iowa, Lancaster, (PA)

Munkássága és publikációi:

A Theology and Life alapító szerkesztője. *A Theology of Hope for the Philosophy of Despair* (1948); *The Main Traits of Calvin's Theology* (1951); *Light against Darkness* (1961); *Christ's Church: Evangelical, Catholic, and Reformed* (1964); A valláspszichológia fejlődésének története. *Theológiai Szemle* (1927), pp. 63–160, 194–232; (megjelent önállóan – Debrecen, Országos Református Lelkész-Egyesület, 1927); *A hit lélektana* (gépírat) (1929); *Girgensohn Károly élete és munkássága* (Debrecen, Városi ny., 1929); *A hit és hitetlenség pszichológiája és dogmatikája* (Sárospatak, Ref. Főisk., 1930); *A hit misztériuma* (Sárospatak, Ref. Főisk., 1931); *A szekták keletkezésének okai*. In *A szekták és az ellenük való védekezés módjai* (szerk. Mátyás Ernő) (Sárospatak, Theológiai Akadémia tanári kara, 1933), pp. 5–14; Az igehirdetés és teológiai tudomány az ecclesia militans életében. *Theológiai Szemle* (1933), pp. 149–172 (megjelent önállóan – Debrecen, Béke, 1934) (Theológiai tanulmányok, 40.); Az általános vallás-

³⁴⁸ *Szemelvények a magyar vallástudomány történetéből* II., pp. 25–26.

tudomány. *Theológiai Szemle* (1933/1934), pp. 190–197 (megjelent in *A magyar református theológiai irodalom helyzetképe és legközelebbi teendői* (Debrecen, Béke, 1934) (Theológiai tanulmányok, 41.); *Az oxfordi csoportmozgalom* (Debrecen, Városi ny., 1936); *A református pogány* (Oradea, Kálvin ny., 1939); *A gyógyíthatatlanul vallásos ember – valláslélektani tanulmány*. In Mitrovics-emlékkönyv (szerk. Baranszky-Job László et al.) (Budapest, Csathy, 1939), pp. 70–93. Megjelent önállóan – (Debrecen, Nemzeti Lap és Könyvk., 1939); *Egyház és egyházak*. In Emlékkönyv Szentpéteri Kun Béla hetvenedik születésnapjára (szerk. Révész Imre) (Debrecen, Tiszántúli Ref. Egyh. 1946), pp. 574–598.

Források:

Vitéz; *MEIL*, p. 1010; *Bethlen*, p. 113a; Vassady Béla, *Az Ige útján sántikálva* (teológiai önéletrajz), szerk. Barcza József, Bütösi János, Kovács Tibor, Egyháztörténeti Tanszék Tanulmányfüzetek 28 (Debrecen, DRTA, 1993), Ferencz Árpád, *Világok vándora: úti beszámoló Karl Barth 1936-os és 1948-as magyarországi látogatásáról – Karl Barth és Vassady Béla levelezése* (Debrecen, Barth Intézet, 2007)

VASVÁRY ÖDÖN

(Szeged, Csongrád vm., 1888. okt. 18. – Washington, 1977. júl. 12.)

A szegedi piarista gimnáziumban érettségizett 1907-ben. A temesvári Katholikus Theológián 1911-ben, a debrecenin 1913-ban végzett. Felszentelése után áttért a református vallásra. 1914-ben Amerikába ment, mert a legfelsőbb magyarországi egyházi hivatal küldte az Egyesült Államokba, hogy a magyarok között dolgozzon. Először Pittsburghben segédlelkész (1914–1915), szolgálván tucatjait a szomszédos bányász közösségeknek. Majd három évig Buffalo (NY) (1915–1918), két évig Springdale (PA) (1919–1921), ezután hosszú ideig Pittsburgh (PA) (1921–1925), majd 1926. decembertől

1934. novemberig Cleveland West Side lelkésze. 1936-tól 1957-ig az Amerikai Magyar Reformátusok Egyesületének főtisztviselője és számvizsgálója. 1925-ben a pittsburghi egyetemen Magyar Szobát alapított, itt gyűjtött össze egy adattári kötetet az amerikai magyarok történetéről. A kb. 400 kivehető lapból álló kötet életrajzi és bibliográfiai anyagokból áll, amelyből széles körű speciális könyvtárat hozott létre, és 12 000 életrajzi és bibliográfiai adatból álló kártyakatalógust szerkesztett. 1968-tól az Árpád Akadémia tagja. Prédikációs kötetet adott ki *Virág a kocsi úton* címmel Washington, D.C.-ben 1939-ben. 1925-től 1933-ig a *Magyarság* (Pittsburgh) alapító szerkesztője Fiók Alberttel. 1936-ban az AMRE központi irodáját áthelyezték Washingtonba. Ünnepeles megnyitása magyar református szokás szerint istentisztelettel kezdődött Rooseveltnél a Bethlen Otthonnak adományozták. 1926. decembertől 1929-ig az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapjának* szerkesztője, 1935-től szerkesztőbizottsági tagja, 1936-tól a *Református Újság*, a *Testvériség* (Washington) társszerkesztője és az amerikai magyar egyházak számtalan újságjának munkatársa volt. Írt az *Amerikai Magyar Népszavába* is. *Lincoln magyar hősei* c. írását, amelyhez Roosevelt írta a bevezető sorokat (*Lincoln's Hungarian Heroes*). *Magyarok részvétele a polgárháborúban 1861–1865*, Washington, D.C. (Az Amerikai Magyar Reformátusok Egyesületének kiadványa, 1939, 171 p., illusztrált angol és magyar szöveg.) Legismertebb írásai: *Lincoln magyar hősei*, *Magyarok részvétele a polgárháborúban 1861–1865* (Washington, D.C., 1939); *Magyar Amerika* (Szeged, 1988). Az 1935 májusában a *Reformátusok Lapjában* elkezdett *Madagaszkár hőse* c. folytatásos írása befejezetlen maradt. Nyugalomba vonulása után, 1959-től 1970-ig Coatesville (PA) gyülekezetét szolgálta.

Szolgálati helyei:

1914–1915: Pittsburgh (PA), 1915–1918: Buffalo (NY), 1919–1921: Springdale (PA), 1921–1925: Pittsburgh (PA), 1926–1934: Cleveland West Side (OH)

Munkássága és publikációi:

Lincoln és a magyarok, 12 angol és magyar fejezet, folytatásban megjelent a William Penn Fraternal Association pittsburghi havi lapjában, 1961–64; *Egy eddig ismeretlen amerikai művész (Walter Gould) festményei Kossuthról és környezete tagjairól Törökországban, Kisázsiaiban*, 1951 (Illusztrálva, 4 színes olaj és 14 szépia festmény); *Új Magyar Út*, Washington (1952); „Kossuth és Marx”, *Új magyar út*, Washington (1952); „Lincoln és Kossuth”, *Új magyar út* (1955); „*Magyar vér Kubáért*” *A magyarok története Lopez harmadik és végső obstruáló expedíciójában 1951-ben.* (Tíz cikk folytatásokban a *Szabadságban*, naponta, Cleveland, O.) A 400 kivehető lapból álló kötetben 33 kötet Kossuthnak az Egyesült Államokban 1852-ben tett útjáról szól. Több mint ezer cikk különböző magyar kiadványokban, túlnyomórészt magyarokról Amerikában. „Magyar Dráma”. In *A History of Modern Drama* (Egy történet a modern drámáról) (szerkesztette Barrett H. Clark és George Freedley), New York és London, Appleton-Century Company, 1947. pp. 515–526. Marion Moore Coleman-nal. Több cikk Kováts Mihály kapitányról, a Pulaski Légión parancsnokhelyetteséről, az első magyarról, aki az Egyesült Államok függetlenségéért és szabadságáért halt meg 1779-ben. Majdnem 100 rádió-előadás szöveget írt a Szabad Európa és a Voice of America részére.

Források:

Vitéz, p. 43; „György Árpád búcsúbeszédéből”, *Testvériség (Fraternity)* 1977. VII.–IX., pp. 20–21. Hungarian Reformed Federation of America, 1896–1996. II. p. 28; *MEIL*, p. 1013.

VATAI LÁSZLÓ DR.

(Poroszló, Heves vm., 1914. júl. 18. – Toronto, 1993. aug. 3.)

1936-ban a sárospataki református teológián, 1938-ban a Princetoni Egyetemen tanult.³⁴⁹ 1942-ben a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen a filozófia doktora címet szerezte meg. 1990-ben a Budapesti Református Teológiai Akadémián dr. hon. causa címet kapott. 1947-ben Svájcba és Angliába, 1951-ben az Egyesült Államokba és 1958-ban Kanadába ment. 1952. március 30-tól 1960-ig Buffalo, 1953-ban Tonawanda, 1961–65-ben a kanadai Windsor és Toronto, 1965-től Detroit lekipásztora. 1949-től 1956-ig az MNB, 1958-tól 1961-ig a KMISZ tagja. 1951-től 1976-ig a SZER k. munkatársa, 1951-től 1956-ig az *Új Magyar Út* főmunkatársa. 1969-től az Árpád Akadémia tagja. A *Detroiti Magyarságban*, a *Katolikus Szemlében*, a *Krónikában*, a torontói *Magyar Életben*, a *Szivárványban*, a *Testvériségben*, az *Új Látóhatárban* publikált. Az elmúlt öt év munkája eredményeképpen egy új gyülekezettel állunk szemben. Új lelki életében, de új összetételében is. Nagyjából három részből tevődött össze: a mindig itt maradt csonka gyülekezet, a vasárnaponként templomi gyülekezet majdnem pontosan ugyanazt a képet mutatja. Mindegyik csoport egyharmadát adja a templomba járóknak. Ennek a három csoportnak kell teljesen egybeforradni egy hívő gyülekezetté. Aki a teljes eggyéforradást munkálja, az az Isten ügye mellé áll. Ennek az évkönyvnek kell az utolsónak lenni, ahol még egyáltalán lehet külön csoportokat említeni.

³⁴⁹ Itt az eredeti forrás inkább a Princeton Theological Seminaryre gondolt, mert akik teológiát tanultak, azok, ha Princetonban voltak mint diákok, csak ott tanulhattak.

Szolgálati helyei:

1952–1960: Buffalo, 1953: Tonawanda, 1961–65: Windsor és Toronto (Kanada), 1965: Detroit

Munkássága és publikációi:

Man and his tragic life PhD-disszertáció (New York, Philosophical Library, 1956)

Források:

Bethlen Almanac, 1956. LXXXI; *MEIL*, p. 1014.

VINCZE KÁROLY DR.

(Döge, Szabolcs vm., 1898. dec. 22. – Perth Amboy, 1954. jún. 31.)

Tanumányait a kisvárdai (Szabolcs vm.) gimnáziumban és a sárospataki református teológiai szemináriumban végezte. Posztgraduális tanulmányait a Princetoni Teológiai Szemináriumon folytatta, ahol ThM-fokozatot ért el, majd a debreceni egyetemen doktori diplomát szerzett. A cartereti gyülekezet lelkipásztora volt. Különösen a lelki élet terén maradandó munkát végzett, s el nem múló érdeme, hogy a gyülekezetet pusztító reverzálisadás veszedelmére felhívta a figyelmet, s az ellen teljes erejével küzdött. Fiatalon, mint a sárospataki főiskola Princetonban továbbtanuló végzett diákja került a cartereti gyülekezet élére 1923 márciusában. Legelső teendője volt, hogy reformálta az istentiszteleti sorrendet, amiből addig hiányzott a bibliaolvasás és az apostoli hitvallás. Azután egyik fő tényezője lett annak a mozgalomnak, amely a csatlakozási harcokban önállóságukat megőrzött gyülekezeteket a Független Amerikai Magyar Református Egyházba egyesítette. Újraszervezte a vasárnapi iskolát, ifjúsági kört, énekkart, s megszervezte a fiú cserkészcsapatot. Az egyház anyagi fejlesztésére is gondja volt. Az új fűtőkészülék, új harang beszerzése és az egyházi épületek renoválása és karban-

tartása mellett javaslatára 1927-ben a gyülekezet a régi fatorony helyett díszes, új acélvázú téglatornyot építtetett, ami 13 600 dollárba került. 1929 júniusában a Perth Amboy-i (Kirkland Place) gyülekezet választotta meg lelkipásztorának, ahol 1954. január 31-ig szolgált. 1929-től 1938-ig a Független Magyar Református Egyház Keleti Egyházmegyéjének esperese. A Volt Pataki Diákok Amerikai Szövetsége főtitkára. 1922-től 1929-ig a *Magyar Egyház* (McKeesport) társszerkesztője, 1930–1937-ig főmunkatársa, 1937 áprilisától 1939 júniusáig szerkesztője. A sárospataki Teológiai Akadémia tiszteletbeli professzora 1947-ben lett.

Szolgálati helyei:

Carteret (NJ), Perth Amboy (NJ)

Munkássága és publikációi:

A Független Magyar Református Egyház Keleti Egyházmegyéjének esperese (1929–1938).

Az egyházi szolgálat intézménye (1927); *Az istenek angyalai* (1928); *A hét ígélet* (1930). Prédikációk: *Gondolatok egy katona levele felett* (1942); újranyomtatva a *Fraternity*-ből: *Mixed Marriages Considered Beforehand* (Vegyes házasságok, előre megfontolva) (1947); *Love and Infatuation* (Szeretet és belebolondulás) (1950); *Our Godly Heritage* (Isteni örökségünk) (1950). Röpirat: *What Does it Mean to be a Reformed Christian?* (Mit jelent református keresztyénnek lenni?) (é. n.); *Our Catholicity* (A mi ortodoxiánk) (é. n.); *The Free Magyar Reformed Church and its Youth Problem* (A Szabad Magyar Református Egyház és problémája az ifjúsággal) (é. n.)

Források:

BNaptár; *Bethlen*, p. 114a; *MEIL*, p. 1023; Vitéz, p. 43.

VIRÁG ISTVÁN

(Békés, Békés vm., 1871 – Lorain, 1932. jún. 12.)

Bevégezvén tanulmányait Békésen, „Debrecenbe ment, ahol theológiai tanulmányait kitűnő sikerrel végezte el s így megnyerte a szeniorságot, ami a legkitűnőbb diák jutalma Debrecenben. A szeniori év kitöltése után Berlinbe ment, ahol két évig gyarapította ismereteit. Visszatérte után egy ideig a debreceni kollégium háznagya lett, majd Berettyóújfaluba küldték ki helyettes lelkésznek. Innen ment ki Amerikába 1898-ban, mint a *Reformed Church* első utazó magyar misszionáriusa. Alapos képessége, szerény modora, az emberekkel való bánni tudása alkalmassá tették erre a munkára. De nem sokáig volt utazó lelkész.”³⁵⁰ 1899. december 3-án a trentoni egyház lelkésze lett, miután az utazó lelkészi állást elcserélte Csánfordi³⁵¹ Ferenc lelkésszel. Trentonban 1906. február 11-ig maradt, s ezután Daytonba ment, ahol megszervezte az egyházközséget és felépítette a templomot és lelkészlakást. Daytonból East Chicagóba távozott 1907 októberében, majd Lorainben munkálkodott. Egyik forrás megemlíti: „Kilenc hűséges éve (1907–1916) egy robusztus óriás lágy szívét tükrözi. Vasárnapi Iskola és Fiatalok Társasága, a templomi orgona és a nagyobb harang a toronyban, toldalékok a templomhoz és a parókiához, és elégetése az 5,400 dolláros kölcsön papírijának, tükrözik a lelki pásztorságának ezt a kilenc évét.”³⁵² „1906 októberben az east chicagoi gyülekezet meghívását fogadta el. Itt munkálkodott 1922-ig, s ekkor már megfáradva, kisebb gyülekezetbe Kalamazoo ment át, ahol betegsége meggátolta a munkálkodásban. Miután a szép iskolatermet megépítette s a lelkészlakást megvásárolta, 1927 augusztusában lemondott

³⁵⁰ *Jubileumi*, p. 202.

³⁵¹ Béky Zoltán, *A Trentoni Független Református Egyház 40 éves jubileumának emlékkönyve* (Commercial Printing, Trenton), p. 15.

³⁵² Nem sikerült azonosítani a forrást eddig.

lelkészi állásáról és nyugdíjaztatta magát. Ekkor visszament East Chicagoba, majd innen Lorainbe telepedett feleségével, aki hosszas betegségében ápolta.”³⁵³ 1932. június 12-én halt meg.

Szolgálati helyei:

Trenton, Dayton, East Chicago, Lorain

Munkássága és publikációi:

Utazó missziói, majd gyülekezet- és templomépítő lelkész.

Források:

Jubileumi, p. 202; *A Kálvin Zsinat United Church of Christ templom 50 éves jubileumi albuma*, szerk. Király Zoltán, 1988, p. 100; *Bethlen évkönyv 1993–1996*, p. 170; *MEIL*, p. 1024; Béky Zoltán, *A Trentoni Független Református Egyház 40 éves jubileumának emlékkönyve* (Commercial Printing, Trenton)

VITÉZ FERENC

(Györke, Abaúj vm., 1920. aug. 12. – ?)

Tanulmányait Kassán a reálgimnáziumban, a sárospataki református teológián és a miskolci tanárképzőben végezte. Gyermekkora és diákévei olyan káoszban teltek el, hogy saját szülei nem tudtak jelen lenni több egyetemi avatásán. 1947-ben szentelték fel. Ösztöndíjjal egy párizsi főiskolára került, és Franciaországban élt egy ideig. További tanulmányait a párizsi Protestáns Teológiai Szemináriumban végezte. Pénz nélkül, éhezve élt. Egy ágya volt egy fűtetlen szobában, és csak az alkalmi munkák segítettek neki abban, hogy életben maradjon. Az új kommunista uralom megakadályozta hazatérését.

³⁵³ *Jubileumi*, p. 202.

1949-ben érkezett az Egyesült Államokba. Soha sem lett amerikai állampolgár. De nem volt hajlandó Szlovákia állampolgára lenni! Az elismerés pillanata volt az, amikor Magyarország kormánya kiadta számára állampolgársága elismerését. A Springdale-i (PA) és a Rankini (PA) Magyar Református Egyház lelkésze, s mellette a Pittsburghi (PA) Nyugati Teológiai Szeminárium hallgatója volt, majd a ThM-fokozatot 1955-ben nyerte el. Szerzett egy mesteri fokozatot a Columbia Universityn, és végül doktorátust teológiából Pittsburghben. 1955-ben megválasztották a Perth Amboy-i (NJ) Kálvin János Magyar Református Egyház lelkészének, és a rossville-i, S.I., NY-i Magyar Református Egyházat is szolgálta. 1957-ben és 1958-ban a Princetoni Református Szemináriumon tanult. 1963-ban megválasztották az Amerikai Magyar Református Lelkésztestület és a rankini (PA) egyesület elnökének. Több ízben dékánja 1964-től a *United Church of Christ* – Evangélikus és Református Egyház Magyar Egyházmegyéje Keleti Egyházkerületének. Az Egyházi és Lelkeszi Bizottság tagja, és a Calvin Synod titkára és segédpüspöke. A szakszerű, élethossziglani lelkeszségének csúcsa, hogy két szolgálati időre a Calvin Synod püspökének megválasztották. Mindkét nyelven jó író volt, bizonyítja számos tanulmánya, amelyet az amerikai magyar egyházi életről, a keresztyén oktatásról írt, és a Vasárnapi Iskola kurrikuluma. Ez utóbbiban igazolódott Magyarországon elnyert tanári diplomája. Imakönyvet adott ki a betegek részére *Tanítás és imádságok* címen 1956-ban. A *Reformátusok Lapjának* külső munkatársa, majd 1968 októberétől 1972 júliusáig szerkesztője. 1968-ban összeállítja a „*Bibliográfiai áttekintése az Egyesült Államok-beli Magyar Református irodalomnak*” c. munkáját. 1971 óta tagja az Árpád Akadémiának, 1974 óta a Johannita Lovagrendnek. 1980-tól a *Johanniter Herald* társszerkesztője. 1993-tól 1997 júniusáig a *Calvin Synod Herald* főszerkesztője, 1997-től szerkesztője. 1992-ben megkapta az Árpád- aranyérmet. 1987 óta a Kálvin Egyházkerület Keleti Egyházmegyéjének esperese, 1993-tól püspöke. Lelkeszi karrierje a keresztyén egyház e hú fiának

a reformáció örökségéhez való elkötelezettség, amihez ő, mint ősei, oly szilárdan ragaszkodott. Mégis, amennyire tudatában volt az öldöklő harcok tragikus éveinek, mély tiszteletben és megbecsülésben tartotta a keresztény család minden részét, és meleg kapcsolatot keresett minden tradíció lelkeszeivel és papjaival. Lelkészségét megjelölte a helyi minisztériumokban való buzgó részvétellel, őszinte kapcsolattal minden egyház papjaival és számos közösségi eseményekkel és tevékenységekkel. Munkája nem volt behatárolva ehhez az országhoz, minthogy, amikor Magyarország megnyílt az orosz kivonulás után, képviselőként szolgált a Magyar Református Tanácsadó Zsinatban és a Magyar Református Világszövetségben, amely alelnökévé választotta.

Szolgálati helyei:

Springdale (PA) és Rankin (PA), Perth Amboy (NJ), Rossville, S.I., New York

Munkássága és publikációi:

Az Amerikai Magyar Református Lelkésztestület elnöke (1963), *United Church of Christ* Magyar Egyházmegyéje Keleti Egyházkerületének (1964) esperese, a Kálvin Egyházkerület Keleti Egyházmegyéjének esperese (1987-től), püspöke (1993-tól). Szerkesztője két lapnak is: *Reformátusok Lapja* (1968–1972), *Calvin Synod Herald* (1993–1997).

Könyvei: *Tanítás és imádságok* (1956); *Bibliográfiai áttekintése az Egyesült Államok-beli Magyar Református irodalomnak* (1968)

Források:

Vitéz, p. 45; CSy March-April 2005., pp. 4–6; *MEIL*, p. 1025.

Rövidítések jegyzéke

75AHRCA	<i>75th Anniversary of the Hungarian Reformed Church in America.</i> Duquesne, Pa. 1924–1999
85AHRCA	<i>85th Anniversary Hungarian Reformed Church</i> (A Magyar Református Egyház 85. évfordulója). Lorain, O. 1902–1987
AMH	Amerikai Magyar Hírlap
AMN	Amerikai Magyar Népszava
AMRL	Amerikai Magyar Reformátusok Lapja
AMSB	Kovács József, Az amerikai magyar sajtó bibliográfiája (kézirat)
AMRÁN	<i>Amerikai magyar református árvaházi és aggmenházi naptár.</i> Szerk. Nánássy Lajos, 1936
Aranyalbum	Amerikai Magyar Népszava Arany jubileumi Albuma (New York, 1949)
Árpád	Somogyi Ferenc, Az Árpád Akadémia tagjainak tevékenysége (Cleveland, 1982)
ÁN	Árvaházi Naptár (Ligonier)
Bethlen	<i>Inventory to the Bethlen Collection 1895–2000,</i> szerk. Ilona Kovács New Brunswick, 2002–2003
BNaptár	Bethlen Naptár (Ligonier, 1975)
Borbándi	Borbándi Gyula, A magyar emigráció életrajza, 1945–1985 (Bern, 1985)
Bölöny	Bölöny József, Magyarok a nagyvilágban. Életpályák századunkból (kézirat)
BRTA	A Budapesti Református Theológiai Akadémia története 1855–1955 (Budapest, 1955)

CMa	Californiai Magyarság
CSy	Calvin Synod Herald
DK	Dél Keresztje
EH	Encyclopedia Hungarica, főszerk. Bagossy László, I–IV. k. (Calgary, 1992– 1999)
Emlékkönyv	Emlékkönyv az Amerikai Magyar Ref. Egyház-megye 25 éves évfordulójára (Philadelphia, 1929)
Él	Életünk (NSZK)
Függetlenségi Album	Orosz J. Antal, A Függetlenség 15 éves jubileumi albuma (Trenton, 1931)
Gulyás	Gulyás Pál, <i>Magyar írók élete és munkái</i> I–XVII. k. (Budapest, 1939–1995 és a mű kézirata)
HA (1, 2, 3)	<i>Hungarians in America</i> (New York City, 1961, 1966, 1971)
HAHL	<i>A History of American-Hungarian Literature</i>
IO	ITT-OTT
JP	A Jó Pásztor
Jubileumi	<i>Jubileumi emlékkönyv annak emlékezetére, hogy 350 évvel ezelőtt fordította le ... a teljes Bibliát magyar nyelven először Károli Gáspár; 215 évvel ezelőtt szervezték meg az Egyesült-Államokban működő református egyház első gyülekezetét; 100 évvel ezelőtt szervezték meg az Észak-Amerikai Evangéliumi Zsinat első egyházközségét; 50 évvel ezelőtt indította meg az egyházszervezés munkáját az Egyesült-Államokban működő Református Egyház az amerikai magyarok között; 40 évvel ezelőtt indult meg az Amerikai Magyar Reformátusok Lapja, szerk. Tóth Sándor, Pittsburgh, Pa.: Fiók Ny. 1940.</i>
KaM	Kanadai Magyarság
KatSz	<i>Katolikus szemle</i> (Róma)
KMŰ	Kanadai Magyar Újság

Komjáthy	Komjáthy Aladár, A kitántorgott egyház (Budapest, 1984)
Könnyű	Könnyű László, Az amerikai magyar irodalom története. Szemelvényekkel (New York, 1961)
Kró	Krónika (Toronto)
Magy	Magyaroknak
Megyh	Magyar Egyház
MEIL	<i>A magyar emigráns irodalom lexikona</i> . Összeállította: Nagy Csaba. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete és a Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2000
MÉ	Magyar Élet
MÉL	Magyar életrajzi lexikon I–IV. k. Főszerk. Kenyeres Ágnes (Bp. 1967–1994)
Mildschütz	Koloman Mildschütz: Bibliographie der ungarischen Exilpresse, 1945–1975
MSÉ	A Magyar Sajtó Évkönyve (Budapest, 1935–)
MTK	A Magyar Találkozó Krónikája (Cleveland, 1966–)
Nemz	Nemzetőr
NYMILB	Borbándi Gyula, Nyugati magyar irodalmi lexikon és bibliográfia (Budapest, 1992)
Puskás	Puskás Julianna, Kivándorló magyarok az Egyesült Államokban 1880–1940 (Budapest, 1982)
Refl	Reformátusok Lapja (Budapest)
RefU	Református Újság
Ruzsa	Ruzsa Jenő, A kanadai magyarság története (Toronto, 1940)
Szab	Szabadság
Szinnyei	Szinnyei József, Magyar írók élete és munkái I–XIV. k. (Budapest, 1891–1914)
TesFr	Testvériség-Fraternity
Testv	Testvériség (Pittsburgh)
ÚLát	Új Látóhatár

- Vajay Vajay Szabolcs, A Johannita Rend Lovagjai, 1854–1987 (Vevey, 1987)
- Vasváry *Vasváry-gyűjtemény*. Somogyi-könyvtár (Szeged)
- Vitéz Vitéz, Francis: *A Bibliographical Survey of the Hungarian Reformed Literature in the United States. Submitted in partial fulfillment of the requirements for the Degree of Master of Arts in the Faculty of Philosophy, Columbia University*. (Bibliográfiai áttekintése az Egyesült Államok-beli Magyar Református Irodalomnak. A Columbiai Egyetem Filozófia Karának Bölcsészeti végzettsége követelményei részleges teljesítéseképpen beterjesztve) 1968 (kéziratban); Hungarian Reformed Federation of America, 1896–1996. II.
- Zoványi Zoványi Jenő, Magyarországi protestáns egyház-történeti lexikon (Budapest, 1977)